

KARLIS
HARTMANIS

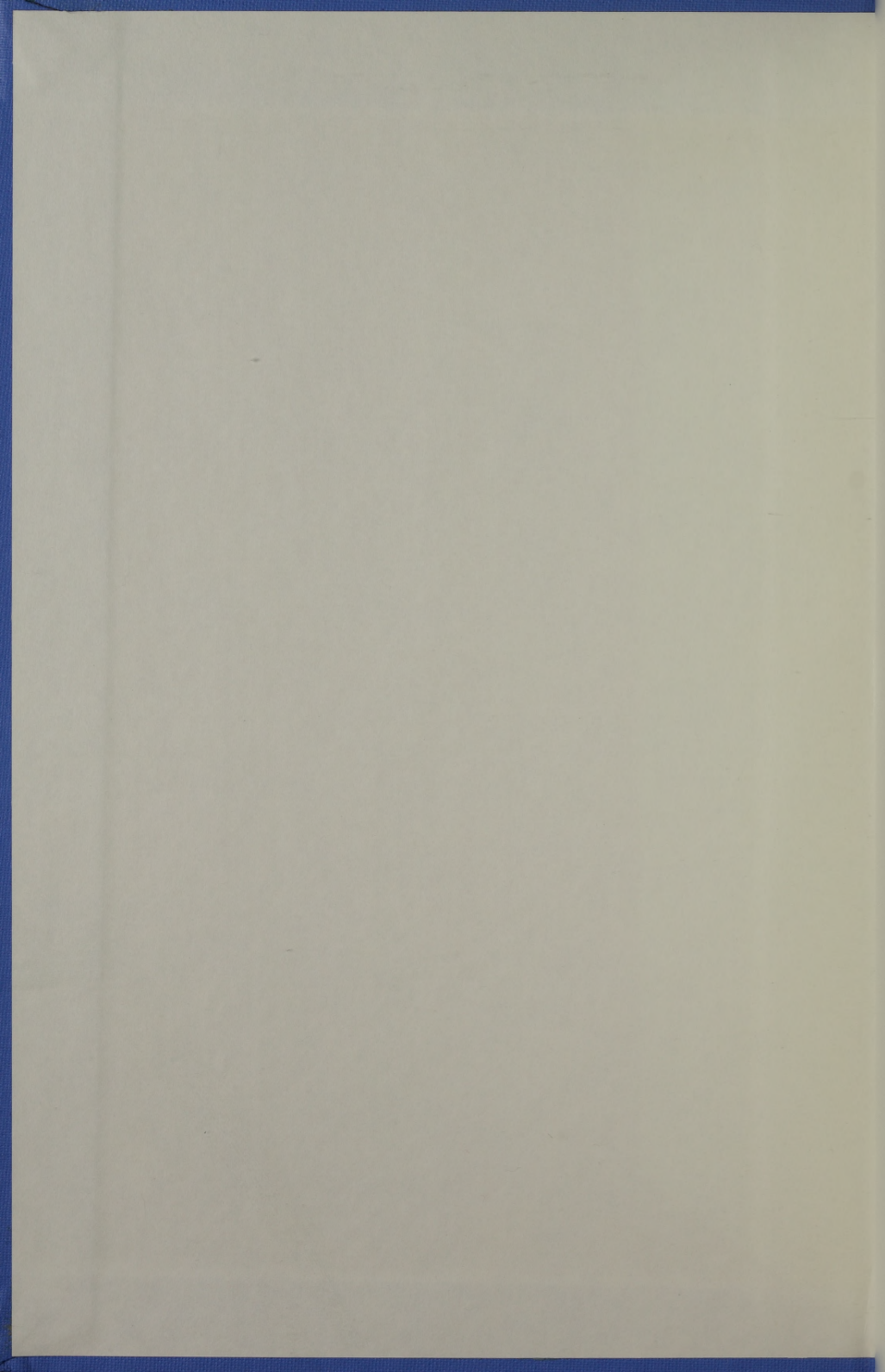
КАРЛОСЪ борьба съ иньимиъ враговъ. Стречителся
почти три года победителю чьему родину. Господу Богу Угодно
было православу Россіи новое тяжкое испытаніе. Радившіяся

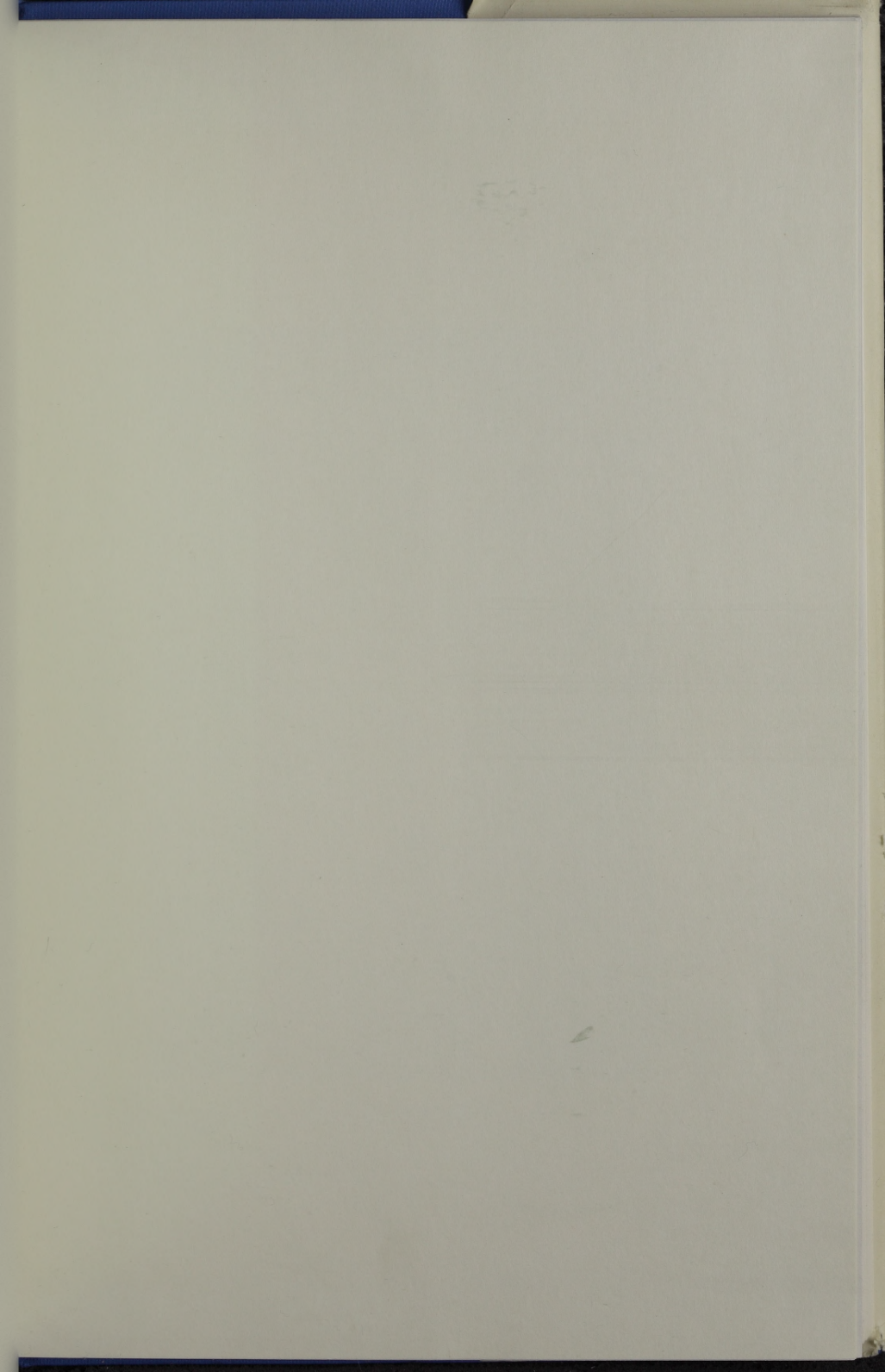
внутренній народный волнения грозятъ бѣдствено отразиться
на дальнѣйшемъ веденіи уторной войны. Судьба Россіи, честь
героической нашей арміи, благо народа, все будущее дорогое ча-
дето Отечества требуютъ днзденіи войны во что бы то ни
стало до побѣднаго конца жестокид рвать напрягаетъ послед-
ній силъ и уже близокъ часъ, когда доблестная армія наша
совѣстно со славными нашими союзниками сповестъ орончателъ-
но сломить врага. Въ эти рѣшительные дни въ жизни Россіи,
почти бы должно съвестя облегчить народу НАШЕМУ тѣсное
сѣдиче и сплоченіе всѣхъ силъ народныхъ для скорѣйшаго
достиженія побѣды. Въ согласіи съ Государственнымъ Душомъ

Ojāra Jēgena apvalks

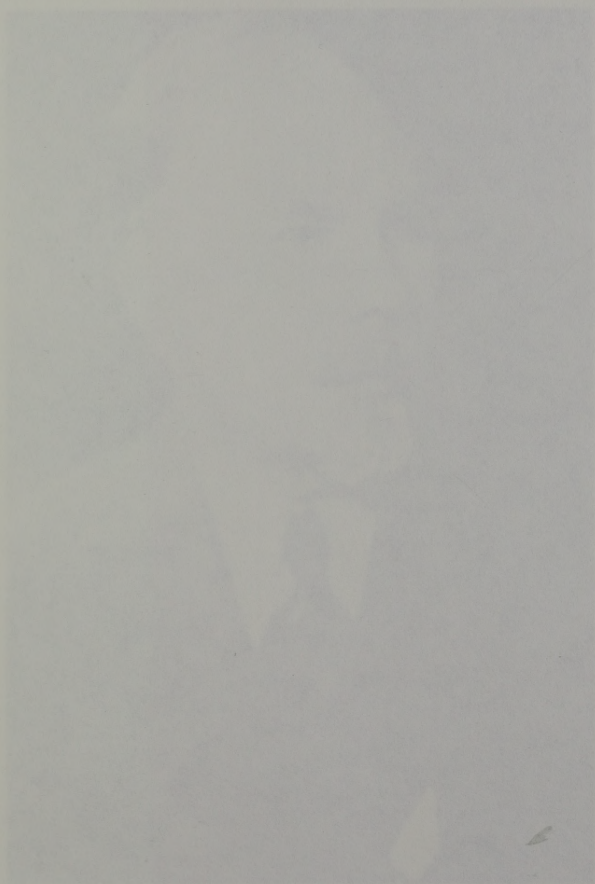
KĀRLIS HARTMANIS

Dzīves krustceļos

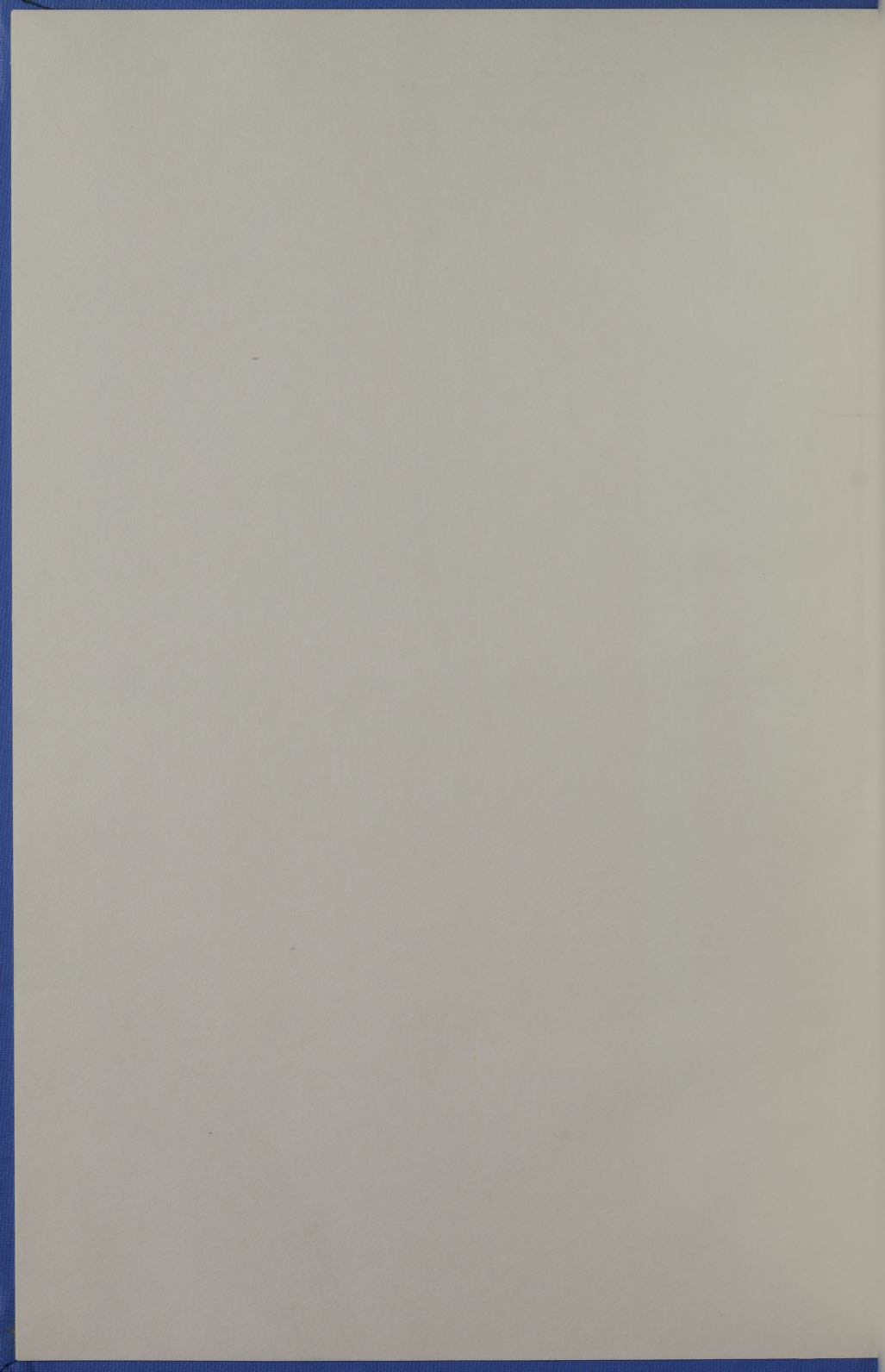

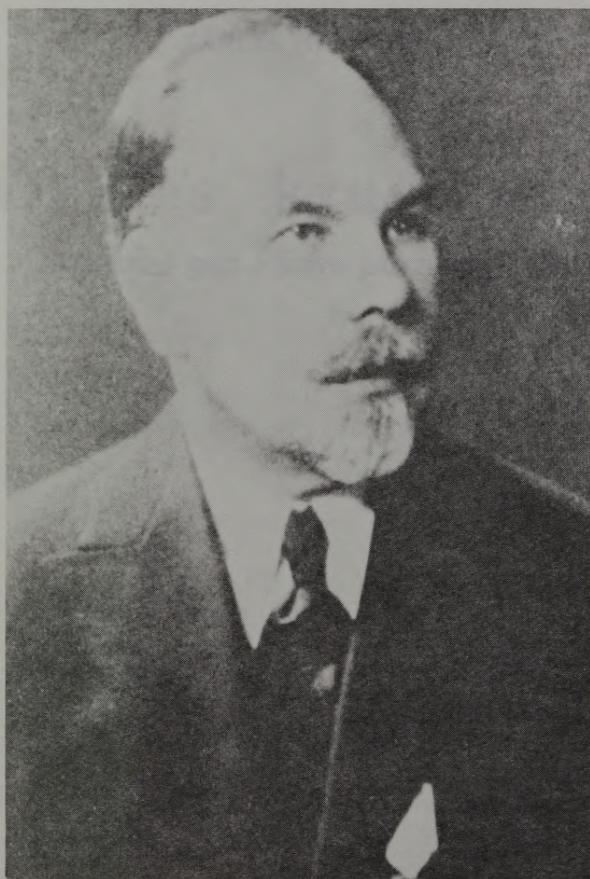

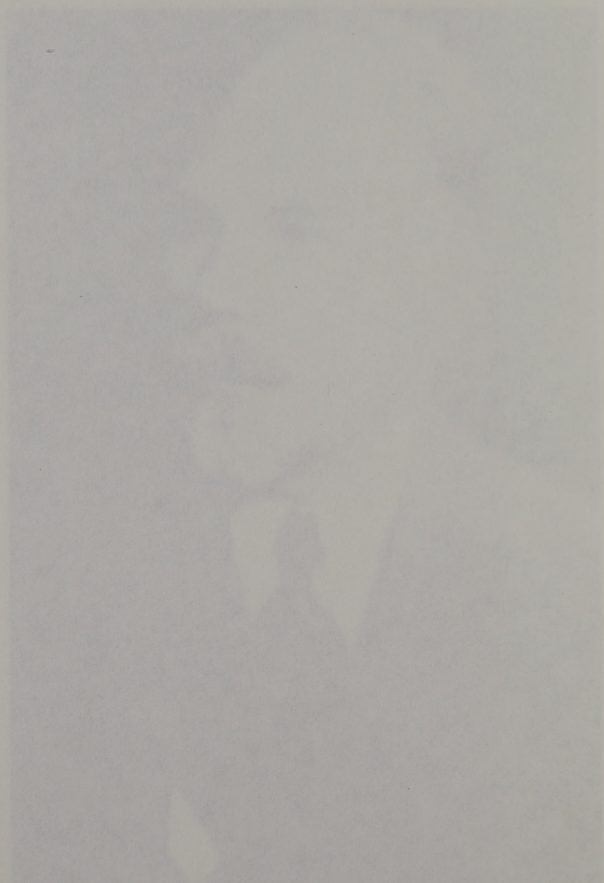
Karl Herminio

Kārlis Hartmanis

B, L

Kate Hartman

L 94-4
146

deklē. L
9

IZDEVĒJA PRIEKŠVĒRDS

Šis grāmatas autors Kārlis Hartmanis (30.Viļ 1890—3.30. 1974) Pirmā pasaules kara sākumā iemāc artilēri, tieši no darba vietas, Drēzē, pārcēlās uz Cēsiem, kur viņš ir šīs zinātnes pārzinis.

KĀRLIS HARTMANIS

Viņš nonāk Oranienbaumas virsnieku skolā un, to beidzot, ietilpst uz karaizsaku.

Pēc ievainošanas kaujās, sek ilgāks ārstniecības. Beidzot ārsts, viņš pārcēlās uz Cēsiem, kur viņš ir šīs zinātnes pārzinis.

Dzīves krustceļos

Atmiņas par Pirmo pasaules karu.

Autors 1918.g. februārī viņam, kopā ar savu, izdevīgākā veidā no revolūcijas mutuošas apbāngotās dzīvības un atpūstības dzimienē.

Šī grāmatā autors sīkstotā veidā apraksta savus piedzīvojumus no pirmā kara laika, kad strādājis uz Cēsiem, kur mācītais P. Artimāla vidusskolas un draudzes padomes ievēlāts, viņš uzņemas Cēsu draudzes skolas pārzini un Sv. Jāņa draudzes ģeinielika pienākumus.

Par nopelniem Pirmā pasaules kara apbalvots ar 31. stepistava ordeni un par nopelniem Latvijas labā, 1943.g. viņam piešķir Trešo Zvaigžņu ordeni.

K. Hartmanis, no rakstnieka Andrieva Niedras priekšā nama, Cēsis Pilsētas ielā, strādājis lepratim manai darba vietai, Cēsu pasta kantora ēkā. Tur divās apakšējās istabās, bija 6. telegrāfa un telefona rajona kanceleja. Rajona priekšnieks Roberts Kauckis, ar ģimēni dzīvoja pārī ielā esošā Hartmaņa namā.

Man ejot vai rākot no darba, bieži gadījās un sastapt šīs grāmatas autoru. Strādājot draudzniecības gan iznāca vēlāk, t.s. „vācu istabā”, man bija jāpārcēlās uz Cēsu pilsētas ziemeļdaļu, kur dzīvojis K. Hartmanis. Viņš bija ļoti interesants cilvēks, kurš bija ar K.

1978

GAUJA

413

Dzīves krietelios
Aizinas par pirmo pasaulis karu

Latvijas Nacionālā
BIBLIOTEKA

~~96-3795~~
0304081358

PRINTED IN U.S.A.

IZDEVĒJA PRIEKŠVĀRDS

Šis grāmatas autoru Kārli Hartmani (10.VII.1883—8.XII.1975) Pirmā pasaules kara sākumā iesauc armijā, tieši no darba vietas, Dzērbenes ministrijas skolas, kur viņš ir šīs skolas pārzinis.

Viņš nonāk Oranienbaumas virsnieku skolā un, to beidzot, jādodas uz kaļalauku.

Pēc ievainošanas kaujās, seko ilgāka ārstēšanās. Beidzot ārstu komisija atzīst viņu kā ierindas dienestam nederīgu. Seko norikojums ārrindas dienestā, ieceļot par kādas transporta vienības komandieri.

Autors pieredz revolūciju Krievijā.

1918.g. februārī viņam, kopā ar sievu, izdodas laimīgi izkļūt no revolūcijas mutuļos sabangotās Krievijas un atgrieties dzimtenē.

Šīni grāmatā autors saistosā stāstījumā apraksta savus piedzīvojumus no pirmās mobilizācijas dienas, līdz atnākšanai uz Cēsīm, kur mācītāja P. Apkalna aicināts un draudzes padomes ievēlēts, viņš uzņemas Cēsu draudzes skolas pārziņa un Sv. Jāņa draudzes ērģelnieka pienākumus.

Par nopelniem Pirmā pasaules karā apbalvots ar St. Staņislava ordeni un par nopelniem Latvijas labā, 1933.g. viņam piešķir Treju Zvaigžņu ordeni.

K. Hartmaņa, no rakstnieka Andrieva Niedras pirktais nams, Cēsis Palasta ielā, atradās iepretim manai darba vietai, Cēsu pasta kantoņa ēkā. Tur divās apakšstāva istabiņās, bija 6. telegrāfa un telefona rajona kanceleja. Rajona priekšnieks Rūdolfs Kauce, ar ģimeni dzīvoja pāri ielai esošā Hartmaņa namā.

Man ejot vai nākot no darba, bieži gadījās redzēt un sastapt arī grāmatas autoru. Sirsnīgāka iedraudzēšanās gan iznāca vēlāk, t.s. „vācu laikā”, man strādājot Cēsu pilsētas valdes saimniecības daļā. No sākuma vācieši nacionālizētos namus neatdeva atpakaļ to īpašniekiem, bet viņi varēja būt savu namu pārvaldnieki un tāds sava paša nama „pārvaldnieks” bija arī K.

Hartmanis. Tur, kopējā darbā, iepazīnu viņu kā apzinīgu, rūpīgu un sirsnīgu cilvēku.

Paldies nelaiķa sievai Annai Hartmanei, kas man uzticēja rokrakstā atstātos materiālus un J. Ezergailim, kas tos sakārtoja un rediģēja.

Tā radās šī atmiņu grāmata, ko tagad nododu lasītājiem.

1978.g. ziemā

Roberts Krūklītis
Izdevniecība GAUJA

PIRMAIS PASAULES KARŠ MOBILIZĀCIJA

Ardievu gaisma! Ar šiem vārdiem Priekuļu Ministrijas skolas pārzinis Jēkabs Ozols un Latviešu žēlsirdīgo māsu apvienības priekšniece Marta Celmiņa, Cēsu stacijā, 1914.g.21. jūlija vakarā, atvadījās no 400 skolotājiem, kas bija mobilizēti Rīgas, Cēsu, Valmieras un Valkas apriņķos.

Līdz tam skolotāji bija pieskaitīti 43. kategorijai, kuŗi tika atbrīvoti no kara dienesta.

Sakarā ar Austrijas troņmantnieka nogalināšanu, politiskais stāvoklis Balkānos sarežģījās un draudēja izcelties karš. Krievijas Tautas apgaismošanas ministris Kasso, piedāvāja Caram iesaukt aktīvā kaŗadienestā pie 43. kategorijas piederošos skolotājus. Zem Cara Nikolaja 2. paraksta, laikam, tinte vēl nebija nožuvusi, kad jūlija sākumā Valdības Vēstnesī parādījās jaunais rikojums, kuŗā starp citu bija teikts „ . . . ar inteliģences iesaistišanu, armijā tiek paceltas kaujas spējas, tiek stiprināta viņas locekļu pašapziņa un uzturēts varoņa gars.”

Lai armijai iedvestu varoņgaru, visus bijušos 43. kategorijas vīrus, kas nebija nekad kalpojuši aktīvā karādienestā, un kuŗiem nebija nekādas jausmas par ieroču lietošanu, kā arī par karādienesta disciplīnu, kara ministris Suchomļinovs ar vienu spalvas vilcienu lika pārskaitīt uz 1. kategoriju. Uz papīra armija bija ieguvusi ne mazāk kā vienu miljonu skolotu karavīru.

Cēsu stacijā mūs, 400 bijušos 43. kategorijas kareivjus, ievietoja netīros preču vagonos, ar kuŗiem bija vestas ogles un 40 vīru vietā sakāpām 50. Vagonos nebija arī nekādu labierīcību, tikai kaila, ar ogļu putekļiem apklāta grīda. Bet tie bija dzīves sikumi, kuŗiem karā laikā nav nozīmes. No Cēsu pilsētas pamatskolām uz staciju nebija atnācis neviens skolotājs, lai atvadītos un noskatītos, kā aizbrauc mobilizētie "lauķi". Viņi jau bija paspējuši iekārtoties vietās, kur nedraudēja iesaukšana.

Īsi pirms aizbraukšanas, saspiedāmies preču vagona durvis un vērojām tukšo stacijas peronu. Gar mūsu vagoniem soļoja tikai divi pavadītāji: skolotājs Ozols un māsa Celmiņa. Viņi vicināja lakatiņus un sauca:

Ardievu gaisma!

Mēs solījāmies:

Dziedādami, spēlējami, no kariņa mājās nākt.

Aizbraucot vēl labu gabaliņu redzējām Cēsu Sv. Jāņa baznīcas torni ar modrīgo gaili galotnē—un tad arī tas nozuda mūsu skatam.

Vagonā iestājās klusums. Mēģinājām iekārtoties, lai nakti varētu nosnausties, bet vagona grīdas platība nebija domāta 50 vīru gulēšanai. Spiedāmies gar sienām kā varēdami, bet izstiepties nevarējām. Vilciens stacijās bieži apstājās un stāvēja stundām ilgi, lai palaistu gaŗām uz fronti ejošos sastāvus ar municiju un karavīriem. Jutām lielas slāpes. Sausais uzturs priekš trim dienām visiem bija līdzī, bet par

dzeramo ūdeni neviens nebijām domājuši. Mums tika pateikts, ka Pleskavas stacijā vilciens stāvēšot divas stundas, kur bufetē varēšot dabūt visu, ko sirds vēloties un maks atļaujot.

Rita ausmā vilciens apstājās Pleskavā. Mūsu viri sturmēja bufeti. Pēc nepilnas stundas 3. klases bufete bija "pa tiro" un to slēdza. Noņēmām no savām cepurēm kokardes un kā privātie apmeklējām 2. klases bufeti, kuŗu arī iztukšojām. Atspirdzinājušies varējām turpināt ceļu. Pa vagona durvim vērojām krievu sādžas un laukus. Starp mājām klaiņoja bērni, veci cilvēki un mājkustoņi. Jauno viriešu trūkums bija pirmā pazīme, ka atrodamies jau kaŗastāvoklī, kaut kaŗš vēl nebija pilnīgi sācies. Vai Austrija viena spēš kaŗot? Droši, Vācijas ķeizars Vilhelms 2. saviem tautiešiem steigsies palīgā. Anglija, Francija palīdzēs Krievijai, jo tikai nesen Nikolajs 2. un Francijas prezidents Puankarē noslēdza savstarpēju palīdzības līgumu. Tādas sarunas risinājās mūsu vagonā. Galu galā pārrunās visi vienojās, ka līdz Ziemsvētkiem kaŗš beigsies. Mums, 43. kategorijas viriem, doma par kaŗa izbeigšanos bija ļoti patikama. Tādā cerībā visi laidāmieš snaudā, cerot rītdien iebruukt Pēterpili.

Nākamā lielākā pietātne bija Dno, no kuŗas vairākas slīedes ved uz galvaspilsētu, kādēļ mūsu vilcienam vairs nebūs jāapstājas, lai palaistu gaŗām kaŗa vilcienus uz robežu. Municija galvenā kārtā tiek gatavota Pēterpili, Puķilova fabrikā, kuŗas strādnieki atbrīvoti no iesaukšanas kaŗā. Kāds no mums ierunājās:

—Es labāk strādātu Puķilovā, nekā brauktu uz fronti kaŗot.

Sākām visi smieties, jo mums visiem bija tādas pašas domas. Smieklī pamazām apklusā, iestājās miers un bija dzirdama tikai mūsu elpošana.

Sveika Svētā Pēterpils!

Vasaras naktis Eiropas ziemeļos ir isas. Tikko vakara blāzma ir nozudusi, kad tās vietā stājas rītausma un abi idilliskie

gaismas avoti uz brīdi it kā satiekas. Ir mijkrēslis, kuņā mūsu vilciens ar 400, 43. kategorijas viriem apstājās Pēterpili, Baltijas stacijā .

"Izbrīrām" no vagoniem un nostājāmies uz perona. Caur vieglo miglu raudzījāmies uz namu siluetiem un pareizcīgīo baznīcu zelta kupolīem. Vilcīena pavadonīs atstāja savu klases vagonu, nodeva rīkojumu apakšvīriem un aizgāja uz pilsētu, kādēļ rūpēšanās par mūsu tālāko likteni palīka viņa ziņā.

Pēc ilgākas soļosanas nonacam pie 148. Prikaspīskij pulka kazarmju vārtīem. Divī sargī mums aizkrustoja ceļu un pēc īsākas sarunas ar pulka dežūrvīrsnīeku, noskaidrojās, ka esam īeradušīes nepareizā vietā un mums jāsoļo uz 7 verstes tālo Pēterhofu. Soļojām. Ceļš gāja lejup. Izjutām vēso miglu un purvaino drēgnumu. Pēc laīka it kā izkļuvām no zemā apvidus un soļojām pret kalnu. No vēstures un ģeografījas stundām atcerējos, ka Rīgas Pētera—Pāvīla skolā vēstures stundās tīka runāts, ka nelielo kaņavīru un augstmaņu pilsētu dibinājis Pēterīs Līelais, lai "īzcīrstu logu uz Eīropu," un bīja turpinājis "cīrst" arī cītus logus uz ārpasaulī. Šī vietā pie Somu jūras līča bīja viņam īepatīkusīes un pavēlējis celt rezīdenci galmam. Jauno pilsētu nosaucīs par Pēterhofu. Vēlāk šeit tīkušās uzceltas daudzas mūra ēkas ar taisnām īelām un prospektīem, pīlis ar plašīem parkīem un seno grieķu un romīešu dievu statujām. Parkos strūklakas svīeda ūdenī vairāku stāvu augstumā, kas naktīs tīka apgaīsmotas ar krāsainām lampām. Ar laīku bīja radušās kazarmes ar zirgu staļļīem un apmācību laukumīem. Bīja kāda speciāla ēka, apmēram četrī stāvī augstumā, ko sauca par manēžu, kuņā ulānu zirgī un jātnīekī tīka apmācīti jāšanas mākslā. Iekšpusē apmēram divu stāvu augstumā atradās galerīja, no kuņas vīrsnīekī vēroja apmācību gaitu. Tā Pēterhofa bīja īzvērtusīes par kavalērijas apmācības centru: ulānīem, huzāriem, kīrasīerīem un dragūņīem. Kavalērijas komandas deva ar tauru signālīem, kas bīja vairāk domātas zirgīem, ne cīlvēkīem. Lai vīsu to piesavīnātos, bīja

vajadzīgs ilgāks laiks, kādēļ dienests kavalērijā bija ilgs. Kavalērijas pulkos varēja sastapt sirmus apakšvirsniekus, kas veidoja pulka mugurkaulu. Parasti krievu kavalērija komplektējās no stalta auguma un fiziski attīstītiem jaunekļiem. Ietērptiem spožās uniformās, viņiem uzticējās vēsturiskās Krievijas valdnieki.

Mums pavēlēja novietoties manēžā, līdz tikšot sadalīti pa kazarmēm. Manēžā jau atradās jauniesauktie kaņavīri un mēs, 400 pienācēji, mēģinājām atrast kādu vietu kur atpūsties. Manēžas otrā galā nogūlāmies ne uz grīdas, bet uz sakaltušiem zirgu mēsliem. Ritā pieceļoties aprēķinājām, ka manēžā uzturas apmēram 1000 vīru.

Turējos kopā ar kaimiņiem—Nētķena pagasta skolas skolotājiem, Pēteri Gaujēnu un Jāni Bielaju. Bijām nogulējuši pāri sešiem un gulētu vēl ilgāk, bet kāda barga balss un pātagas plikšķināšanas troksnis nāca no manēžas vārtu puses. Piecēlās sēdus paskatījos uz vārtu pusi. Ieraudzīju kādu virsnieku uz balta zirga ar jājamo pātagu rokā. Blakus viņam otrs virsnieks, melnā zirgā, varēja būt viņa adjutants. Viņš kļiedza un draudēja visus nodot kaņatiesai par pavēļu neizpildīšanu kaņ laikā un apšaut. Piegājis vārtiem ieraudzīju apakšvirsnieku, kas mūs bija atvedis šurpu. Pietuvojies viņam jautāju, kādēļ bargais virsnieks grib mūs apšaut?

—Tur acimredzot ir notikusi kāda pārskatīšanās, viņš atbildēja.

Redzēju, ka virsnieks uz baltā zirga jau pacēlis pātagu, bet ieraudzījis vecāku kaņavīru, nolaida roku un pātagu. IZRādījās, ka no manis dēvētais augstais virsnieks bija rezerves bataljona komandieris un Pēterhofas garnizona priekšnieks.

Kad apakšvirsnieks nodeva ziņojumu par 400 vīru ierašanos manēžā, garnizona priekšnieks teica:

—Pasakiet ešalona vīriem, ka ir notikusi pārskatīšanās un viss tiks nokārtots un tie vīri, kas saņēma pātagas sitienus, ir iecelti bruņinieku kārtā.

Ešalona 400 viri tika novietoti kazarmēs četrās istabās, uz kuŗu gridām bija salmi. Pirms mobilizācijas šajās istabās dzīvojuši 200 viru un katram bijusi sava gulta. Uz gridas gulējām krievu alfabēta kārtībā, sākot ar burtu "A." Nolikām savas mantiņas un atstājām pie tām sargu.

Mums bija jāiet virtuves ļaudim palīgā pie pusdienu gatavošanas. Kareivju pavadībā divi viri ar diviem lieliem spaiņiem gājām uz pagrabu pēc skābiem kāpostiem. Kaŗaspēka daļām piederēja plaši dārzi, kuŗos audzēja dažādas saknes un dārzājus. Zem kazarmēm atradās milzīgi pagrabi, kuŗos glabājās lielās mucās skābi kāposti un citas saknes. Uz virtuvi nesot smagos spaiņus ar kāpostiem bez nēšiem, to stipas griezās rokās, kādēļ vajadzēja tos arvien nolikt zemē, lai atpūtinātu rokas. Kareivis-pavadonis nest nepalīdzēja, bet tikai skubināja, lai kustoties ātrāk. Pusdienās mums bija skābu kāpostu zupa ar sakapātu gaļu.

Mobilizētiem rezerves bataljona kaŗavīriem pašiem vajadzēja iegādāties karotes. Ēdamreizēs mums nevajadzēja ne naža, ne dakšiņu, jo itin labi varējām iztikt ar karotēm, kādas mums tika izsniegtas. Tās bija koka, krāsotas un odās pēc pernicas. Man uzkrita steiga, ar kādu nodaļas vadītāji savāca karotes. Vecie kaŗavīri tās aizbāza aiz zābaku stulma. Aizvāca arī metala bļodas, kas izskatījās līdzīgas mūsu mazgājamām bļodām un tajās bija noteikta ēdiena deva sešiem cilvēkiem. Pie pusdienas piederēja arī maize, bet mums tā netika dota. Šai normai nāca līdzī arī visādas "kāšas" (biezputras) un 24 stundām viens maizes klaips četras mārciņas smags. Ēdamistabās, sēžoties vai pieceļoties, pie galda lūgšanas neskaitījām, tikai dažs pārmeta sev krustu. Bijām sajaukti dažādu tautību, konfesiju un profesiju cilvēki. Pēc pusdienas mēs 400 viri saņēmām rīkojumu doties malkas medībās uz 3 verstis tālo dzelzceļa piestātņi, kur bija pienācis vilciens ar malku rezerves bataljona vajadzībām. Malka sastāvēja no izraktiem celmiem, prauliem un kritušiem kokiem. Bija

jābrinās, ka ar mežiem bagātā apvidū, lieto tik sliktu malku, jo malkas piegāde vien pārsniedza tās vērtību. Bet šoreiz par malkas pievešanu nevajadzēja maksāt, jo 400 mobilizētie viri to piegādāja virtuvei uz saviem pleciem. Galvenais virtuves pavārs gan neganti lādējās par piegādāto sliktu malku.

Pulksten sešos vakariņojām apakšstāva ēdamistabā un pie galdiem sēdējām tādā pat kārtībā, kā gulējām uz grīdas. Uz galda bija saliktas skārda krūzītes bez tējkarotēm un gabals rupjas maizes. Galda vidū atradās tējkannas ar tēju. Tā kā pēc pusdienas kāpostiem bijām izslāpuši, visus tējas traukus izdzērām tukšus. Tēja bija gan saldināta, bet tikai remdena.

Pie kazarmēm sabrauca zemnieki ar augļu vezumiem. Daudzi tos sapirkās un arī tūlīt apēda. Jau pirms deviņiem mūsu guļamistabā valdīja pilnīgs klusums. Bijām tik cieši viens pie otra piespiesti, ka nevarējām pagriesties. Tikai vēlāk kāds iztraucēja un paziņoja, ka rītu plkst. 8 sāksies apmācības.

Jau pirms septiņiem taures skaņas mūs uzcēla no miega. No salmiem izrāpušies nomazgājām seju un acis. Ēdamistabā mūs gaidīja uz galdiem saliktas krūzītes un gabals rupjas maizes, tāpat kā tas bija vakariņās. Citi ar lielu apetīti ēda baltmaizi un piedzēra saldinātu tēju. Noskaidrojās ka baltmaizi var dabūt kareivju bodītē par 5 kapeikām mārciņā.

—Rītu brokastis arī es ēdišu baltmaizi,—noteicu pie sevis un atgriezos guļamistabā.

Daži žēlojās par galvas un vēdera sāpēm, bet tomēr uz apmācībām izgāja. No otrās guļamistabas divi palika mājās, jo abiem bija nozagti zābaki. Vakarā tos notirījuši un pa nakti atstājuši ārpusē, no kurienes arī paņemti. Nodaļas komandieris zādību pieteicis tuvākam priekšniekam, podporučīkam, kas tikko bija beidzis kaņaskolu un vairāk uzturējās kanceleijā vai arī klejoja pa Pēterhofas jauko apkārtni. Tā mēs sava tiešā priekšnieka nekad netikām redzējuši. Nodaļnieks atgriezies teicis, lai abus baskājniekus paturot mājā un liekot pie netīriem darbiem, jo pie tiem apavi neesot vajadzīgi. Virsnieks

vēl piebildis, ka „bosjaki” šodien pat atradišot savus apavus.

Apmācības laukumā, sava nodaļas priekšnieka vadībā, iepazīnāties ar pirmiem kaŗa mākslas pamatiem. Tie bija: gulties, celties, skriet . . . Laiks bija silts, zeme sausa un mūsu drēbēm pielipa sakaltušie dubļi, bet smiltis bija viegli notirāmas. Pēc pāris stundām no straujām kustībām bijām nosviduši slapji. Sekoja komanda:

—Apsēsties un sapīpot.

Atpūtas starpbrīdi nodaļnieks noprasīja, vai mēs zinot dziesmu par židieti „Haiku”? Viņa esot pārdevēja kādā bodītē un vienmēr laipna pret kareivjiem. No mums neviens tādas nezināja.

Pēc atpūtas atkal sākām apmācības un pusdivpadsmitos noguruši atgriezāmies kazarmēs. Šoreiz no lielās bļodas katram ielēja mazā bļodiņā. Bet visam vairumam pie galda sēdošiem nebija karošu un „boršču” bez karotēm ēst nevarēja. Atskanēja saucieni:

—Dodiet karotes!

Ielēca nodaļnieks un noprasīja, kas par iemeslu troksnim.

Kad izstāstījām iemeslu viņš brīnījās, jo vakar karotes visiem tikušas izsniegtas.

—Mēs atdevām atpakaļ, bija visu atbilde.

—Karotes izsniedz tikai vienreiz, bet ne katru dienu. Ja gribat ēst, gādājiet paši karotes, stingri noteica nodaļnieks, vēl piebilzdams, ka tās par 10 kapeikām dabūjamas virtuvē.

No virtuves iznesa veselu grozu karošu un mēs tās nopirkām par noteikto maksu. Pēc pusdienām karotes paturējām un aizbāzām aiz zābaka stulmja, kā to darija vecie kareivji.

Nākamā ritā, pēc tauru skaņām, mūsu guļamistabā palika uz salmiem guļot vairāki cilvēki. Starp tiem bija arī mans kaimiņš, Vecpiebalgas skolotājs Dalmanis. Slimnieki žēlojās par reiboņiem, stiprām galvas un vēdera sāpēm un lielu nogurumu. Cēlonis varēja būt neparastais uzturs, vai arī augļu ēšana. Dalmanim klājās visgrūtāk. Viņam bija augsta temperatūra, tas

meta nost segu un prasija dzert. Par to ziņoja nodaļas priekšniekam. Ieradās sanitāri un feldšeris, kas slimniekus apskatīja un nogādāja slimnīcā. Lūdzu nodaļnieku, lai man atļauj palikt pie Dalmaņa, bet to nepieļāva.

Vesēlie izgājām apmācībās un sākām atkal soļot, taisīt pagriezienus pa labi un kreisi un t.t. Ar šīm komandām mēs skolotāji jau bijām pazīstami no skolas laikiem un nodaļas priekšnieks bija ar mums apmierināts. Grūtāk veicās ar sveicināšanu, t.i. „goda atdošanu”. Mums aizrādīja uz vājo kaņavira stāju. Mieralaiku virsnieku pakāpes sākās ar podporučiku. Tam sekoja poručiks, štāba kapteinis un kapteinis. Nākošās bija štāba virsnieku pakāpes, kas sākās ar apakšpulkvedi (pulkvedi-leitnantu), pulkvedi, ģenerāļmajoru, ģenerālleitnantu etc. Kad bijām daudz nopūlējušies ar sveicināšanu, deva atpūtas brīdi, vai kā to parasti teica „zakurku”.

Virsniekus, secībā dienesta pakāpēm, bija jāuzrunā: jūsu labdzimtība, jūsu augstdzimtība un jūsu ekselence.

Atgriežoties no mācībām ieskrēju guļamistabā, bet slimo tur vairs nebija. Feldšeris bija ļoti norūpējies par Dalmani un atzinis viņam dizentēriju vai vēdera tifu.

Pusdienās mums šodien bija biezie skābie kāposti un biezputra.

—Atvests pasts,—dzirdējām priecīgu balsi. Tas bija 11. korpusa lauku pasts. Pastnieks-kareivis atnesa palielu maisu un tā saturu izbēra uz grīdas. Mums jaunkareivjiem vēstuļu nebija, jo piederīgie vēl nevarēja būt saņēmuši mūsu dienesta vietas adreses. Viss vairums vēstuļu bija ulāniem, kas šinis telpās bija mitinājušies pirms mums, bet viņi jau atradās frontē. Ar laiku šī vēstuļu čupa gan saplaka, bet daudz palika uz grīdas. Bija vairākas ierakstītas vēstules, bet par tām neviens neinteresējās.

Gājienu no kazarmēm uz vingrošanas laukumu uzskatījām par patīkamu pastaigāšanos. Nonākuši laukumā, redzējām pa

to staigājam kādu vecāku apakšvirsnieku, ar Jura krustu pie krūtīm. Kad gribējām uzsākt apmācības, viņš pienāca pie mūsu nodaļas vadītājiem un teica, ka esot vecākais unteroficiers Žilins. Rotas komandieris esot viņu sūtījis pārbaudīt vada zināšanas. Nebija laika daudz domāt, kad atskanēja komanda:

—Vads (zvods), sadalīties pa daļām!—

Šādu komandu dzirdējām pirmo reizi, kādēļ stāvējām ierindā bez kustēšanās. Apakšvirsnieks ar Jura krustu komandu atkārtoja un kad arī tad vēl nekustējāmies, nosauca lielās dusmās mūs par „kuņas bērniem”. Šīni brīdi nodaļas priekšnieks ziņoja, ka šie cilvēki tikai trešo dienu atrodies aktīvā kaņādienestā un neesot paspējuši iemācīties to, ko parasti mācās mēnešiem ilgi. Viņi visi piederot 43. kategorijai, bijuši skolotāji un līdz šim no kaņādienesta tikuši atbrīvoti.

—Nekā nesaprotu,—kliedza Jura krusta kavālieris.

—Pēc piecām nedēļām sūtīs uz fronti, bet neprot pat nodaļas izveidot—tas nevar būt. Padomājis brīdi, Jura krusta kavālieris pavēlēja turpināt apmācības un aizgāja uz kanceleju noskaidrot 43. kategorijas lietas. Apmācības laukumā viņš vairs neatgriezās: un, beiguši apmācības, soļojām uz savām kazarmēm.

Vēlāk uzzinājām, ka štāba kancelejā atraduši rīkojumu par 43. kategorijas pārceļšanu uz pirmo kategoriju. Tas izsludināts Valdības Vēstnesī. Daži virsnieki bijuši ļoti uztraukti, ka neapmācītus cilvēkus sūtīt uz fronti.

400 virus nolēma sadalīt pa mazākām grupām un sūtīt uz citu pulku rezerves bataljoniem apmācībai, lai pēc tam varētu sūtīt uz pozīcijām. Tika izsaukti 50 viru vārdi un paziņots, ka tiem jānododas uz Malaja Ochtu pie Pēterpils, kur atrodas Aleksandra 3. pulka rezerves bataljons. Starp šiem 50 bija arī mans vārds. Iegājām telpās, paņēmām savas mantiņas, somas un sainišus. Starp mums nebija skolotāju Breikša un Kupčes. Ardievojāmies no draugiem,

skolotāju konferencēm Cēsis. Aizejot uzmetām acis Pēterhofas manēžai, ielām, kazarmēm un atstājām vietu, kurā bijām kopā nodzīvojuši gandrīz nedēļu. Teicām ardievas šai patīkamai aristokrātu un kaņavīru pilsētai un soļojām Malaja Ohtas virzienā. Pārgājuši mazās Ohtas upītes tiltu, raudzījāmies uz purvaino leju, kur saceltas koka barakas. Skats nebija iepriecinošs. Arī paši izskatījāmies nožēlojami. Neskuvušies, trūcīgi apģērbti. Vienīgā armijas pazīme mums bija, kokardes pie cepures. Kad soļojām pa Oçhtas bulvāriem uz kazarmēm, dažas krievu sieviņas mūs noturēja par vāciešiem vai austriešiem, kas krituši gūstā un aiz līdzcietības pasniedza maizes gabaliņu un pārmeta krusta zīmi.

Pārgājiena starpbrīžos dažs jau zināja stāstīt, ka mūsu bataljona komandieris esot apakšpulkvedis Zeltiņš, kas vairāk rūpējoties par padoto dvēselēm, nekā par viņu miesu. Stingri pavēlot ieturēt pareizticīgo baznīcā pieņemtos gavēņus. Katru otrdienu un piektdienu kaņavīri saņemot melno „voblu”—zupu ar sēnēm un gurķiem.

Tuvojoties kazarmēm redzējām, ka pa vārtiem izjāj kāds virsnieks un viņam seko kaņavīru ierinda. Mūsu pavadonis mūs apstādināja, nostādīja divās rindās un kad virsnieks tuvojās, nokomandēja „mierā” un zalutēja. Virsnieks uz baltā zirga piegrūda roku ar jājamo pātagu pie auss un aizjāja. Tas bija bataljona komandieris Zeltiņš, pēc tautības latvietis, bet pēc ēdienu kartes sastādīšanas pareizticīgais krievs.

Oçhtas kazarmēs mums ierādīja istabu, no kuŗas tikko bija izgājusi marša rota. Tagad mums bija gultas ar salmu maisiem un segām. Pievakarē veicām tīrīšanas darbus un iepazīnāmies ar iekšējo kārtību.

Mans semināra kursa biedrs Pēteris Zālītis dzimtenē bija kļuvis par Kalsnavas draudzes skolas pārzini un ērģelnieku. Zeltiņš Kalsnavā bija nopircis dzirnavas un tur saimniekoja, kur arī bija iepazīnies ar skolotāju Zālīti. Pēdējais tagad darbojās kā rakstvedis bataljona lazaretē un bija paspējis

izsaukt savu sievu un dzivoja atsevišķā istabā. Par nožēlošanu mans semināra biedrs izlikās, ka mani un citus semināra līdzgaitniekus nepazīst. Komandieris Zeltiņš bija lazaretēs rakstvedim devis rīkojumu sastādīt sarakstu par personām, kas sūtāmas uz dezinfekcijas kursiem. Liels bija mūsu pārsteigums, ka uz kursiem bija nozīmēti tikai krievi, kaut gan bataljonā atradās 50 latviešu tautības skolotāji.

Pastiprinātā kārtā sākās mūsu apmācības. Solija drīzi uzsākt mācības ar šautenēm, bet ar katru dienu tās atlika.

Bija jauks saulains vakars. Mēs trīs, Gaujēns, Bielaijs un es aizgājām uz tuvējo kapsētu, kas no mums bija 10 minūšu gājienā. Tā atradās purvā, ļoti zemā vietā un tur atdusējās galvenā kārtā 48. Novočerkaskas pulka dienesta laikā mirušie kaņavīri. Pavasaros vai rudenos, pārplūstot Ochtai, kapsēta atradās zem ūdens. Kapi bija ļoti bēdīgā stāvoklī. Neredzēja neviena zieda, tikai kāds rets aprūsējis bleķa vaiņags. Bija kāds izrakts kaps, bet pilns ar ūdeni. Divus mēnešus pēc kapsētas apmeklējuma, kad atrados jau Oranienbaumas kaņaskolā uzzināju, ka Pēteris Zālītis miris no tifa. Nebija zināms, kur viņš ticis apglabāts. Tā būtu likteņa ironija, ja šim staltam latvietim būtu jāguļ Malaja Ochtas purvā.

Negaidot saņēmām paziņojumu, ka esam iedalīti maršejošā rotā un tiekam pārskaitīti uz 1. Somu pulku, kas dosies uz pozīcijām. Soļojām uz Somu pulka kazarmēm. Paziņojums mūs pārsteidza vēl tādēļ, ka esam iedalīti marša rotā. Laikam dokumentos no Ochtas kancelejas bija „piemirsies” atzīmēt mūsu piederību 43. kategorijai. Arvienu mums vēl nebija kaņavīru uniformu, kādēļ pārgājienos mūs tāpat noturēja par vāciešiem vai austriešiem. Izbrīnu radīja tas, ka no labsirdīgiem cilvēkiem nepieņēmām sniegtās dāvanas, maizes gabaliņus un naudas kapeikas. Teicām, ka neesam gūstekņi, bet mobilizēti kaņavīri, kuriem tikai nav uniformu. Vairums noticeja un mūs pavadīja ar krusta zīmi.

Somu pulkā tikām sadalīti pa 6 un nodoti instruktoriem

apmācīšanai. Ierindas dienests jau kaut cik bija zināms, bet ar šauteni rīkoties nepratām. Jau otrā rītā instruktors iesāka apmācības ar šauteni un komandēja:

—Šauteni plecā ņemt!

Šauteni savās rokās turēju pirmo reizi un tā man izlikās ļoti smaga. Paņēmu kā malkas pagali un ar abām rokām uzsviedu plecā. Instruktors to redzot, mežonīgi nobļāva, un pie manis pieskrēja citi „unteri” un virsnieks. Viņi skatījās uz mani, es uz viņiem. Apmācītājs atdabūjis valodu, sāka stāstīt, ka es tišām cēlis šauteni ar abām rokām. Lūdzu kapteinim atļauju paskaidrot un teicu, ka šauteni savā mūžā turu rokā pirmo reizi un neprotu ar to apieties, jo esmu piederējis 43. kategorijai, kas līdz 5. jūlijam bija atbrīvoti no kaņķa. Virsnieks pavēlēja apmācības turpināt un teicās lietu noskaidrot. Mūsu apmācītājs, dzirdējis, ka esmu 43. kategorijas jaunkareivis, noteica:

—Un tādus neļēgas sūta uz fronti un domā vāciešus uzvarēt. Sirsnīgi nospļāvēs, sāka mācīt un rādīt kā ar šauteni jārikojas. Jau tanī pašā dienā mums paziņoja, ka fronteī esam vēl nederīgi un mūs pārsūtišot uz Preobraženskā pulka rezerves bataljonu, sagatavošanai kaņķam.

Naktī vēl pavadījām Somu pulka kazarmēs. Ritā mani uzmodināja tauru skaņas un apģērbušies uzgājām 3. stāvā, no kurienes vērojām apmācības laukumu, uz kuŗa bija nostādīts viss pulks, 4250 viru ar orķestri. Katram bataljonam bija savs karogs un katrai rotai mazs karodziņš pie šautenes durkļa. Parādes pulks sakārtojās pa bataljoniem un atstāja laukumu. Nogājām ēdamistabā un pēdējo reizi šinis kazarmēs paēdām pusdienas, kuŗas nebija tik liesas, kādas mums Malaja Ochtā deva tautietis, pulkvedis Zeltiņš.

Preobraženskā pulka rezerves bataljonā mūs iedalīja 1. rotā. Tā bijām kaimiņos ar Ziemas pils iemītniekiem. Kazarmes atradās pilsētas centrā. Ar akmeņiem bruģētā laukumā pacēlās augsts granīta piemineklis—kolona, kuŗas galā eņģelis rokās

turēja krustu. Pa labi pusloka veidota skaista ēka, ar triumfa vārtiem vidū, kas veda caur velvētu eju un savienoja pils laukumu ar Morskoja ielu. Šini lepnejā ēkā, ar 1000 istabām, atradās Krievijas armijas galvenais štābs. Pretim štābam bija ķeizara pils (carskij dvorec). Pa kreisi bija redzama liela četrstūraina ēka ar balkonu un neskaitāmiem logiem, celta no iesarkaniem ķieģeļiem. Šī pils celta pēc itāļu architekta Rastrelli plāna un nobeigta ķeizarienes Annas Ivanovnas laikā. Blakus ķeizara pilij, ko sauca par Ziemas pili, bija redzama skaista ēka, kuŗu ar Ziemas pili savienoja mazs tiltiņš. Tā bija Ermitāža, viena no slavenākām mākslas galerijām pasaulē. Tur atradās ievērojamu meistaru mākslas darbi. Krievijas ķeizariene Katrīna Lielā šo mākslas templi cēlusi, jo bijusi liela mākslas cienītāja. Viņa sūtījusi mākslas lietpratējus pa visu Eiropu un ar zeltu pirkusi labākos un vērtīgākos darbus, kuŗi tad novietoti Ermitāžā. Lai varētu netraucēti biežāk apskatīt un pakavēties pie iegādātiem mākslas darbiem, ķeizariene likusi Ziemas pili savienot ar šo mazo dzelzs tiltiņu. Krievijas valdnieki bijuši lieli mākslas cienītāji, bet arī domājuši par savas valsts robežām. Tāds bijis ķeizara Aleksandra I. brālis Nikolajs I. Blakus Ermitāžai viņš licis uzcelt 1840.g. gvardijas korpusa ēku, pēc architekta Brilova projekta. Šajā ēkā tad novietots Preobraženskas pulka pirmais bataljons, četras rotas ar 1000 kareivjiem. Šo kazarmi ķeizars licis savienot no Ziemas pils ar otru tiltu, lai katrā laikā varētu apmeklēt kaŗavīrus, jo skaitījies šī pulka pirmās rotas komandieris. Tādēļ arī pirmās rotas telpās viss mirdzēja un laistījās. Kazarmju pagalmā atradās vingrošanas aparāti, kuŗi arvien bija aizņemti. Virsnieki, vadu komandieri, mūs vienmēr dzina pastaigāties. Kazarmju iežogojuma masīvos dzelzs vārtus vakaros vienmēr noslēdza un tos apsargāja divi kareivji ar šautenēm rokās.

Jau pirmajā dienā saņēmām kaŗavīru apģērbu, pilnīgu uniformu, kuŗā jutāmies labi. Pēc Malaja Ochtas galvenā ēdiena, „voblas” un sēņu zupas, šeit ikdienas bija divas

ēdienu reizes. Ritos un vakaros saldināta tēja un prāvs gabals maizes. Dienai izdeva četrstūrainu maizes kukulīti. Gaļas ēdieni bija katru dienu un biežputras ar piedevām. Lūgšanas pie galda neskaitīja, bet vakaros Svētam Nikolajam par godu vakara lūgšanu—pie Svētā Nikolaja zeltītā logāta, kur dega neizdziestoša svētuguns.

Uz vakara pārbaudi—jundu, stājāties koridorā divās rindās un no simts veselīgām krūtīm atskanēja slavas un pateicības dziesma. Pēc dziesmas sirmais feldfēbels, kuŗam pie krūtīm bija četri Jura krusti, svinīgā noskaņā skaitīja—Mūsu Tēvs debesīs . . . un pagriezies pret ierindu, skanīgi nobeidza . . . mūžīgi mūžos—amen. Sekoja komanda—izklist pa guļamistabām.

Ķeizara Nikolaja otrā rotā sabiju visu mēnesi. No turienes mani nosūtīja uz Oranienbaumas kaŗaskolu.

Pēc ierašanās Preobraženskas pulkā, jau otrā dienā, tūlīt pēc brokastīm, visus bataljona 1000 vīrus, starp kuŗiem arī mēs 25 atradāmies, novietoja vingrošanas laukumā. Laukuma stūros atradās visādi vingrošanas aparāti un citi piederumi. Pie mums ieradās nākamie komandieŗi. Pienāca arī mūsu rotas komandieris, pulkveŗa-leitnanta pakāpē, sava adjutanta pavadībā. Viņš atvietoja tikai isto mūsu rotas komandieri, ķeizaru Nikolaju II un teica sekojošo īsu uzrunu:

—Karavīri! Mēs zinām, ka jūs piederat 43. kategorijai, kas līdz šim netika iesaukti kaŗadienstā, kādēļ tas jums svešs, bet kaŗa laikā katrs cilvēks ir vajadzīgs, kādēļ jums isā laikā būs jāpiesavinājas zināšanas kaŗa mākslā. Ko agrāk mācijās vairākus mēnešus, to tagad vajadzēs iegaumēt vienā mēnesī. Lai to panāktu, 8 stundu vietā jums vajadzēs nodarboties 10-12 stundas dienā. Pēc mēneša tiksat iedalīti marŗa rotā un aizsūtīti uz fronti. Novēlu jums labas sekmes.

Tā mēs 25 vīri palikām laukumā un apakŗvirsnieku vadībā iesākām apmācības. Visnepatīkamākās nodarbības bija ciniŗšanās ar salmu maisiem, kuŗos vajadzēja durkli iedurt,

momentā apgriezties un ar šautenes rezgali atsist uzbrucēju. Kad apmācības stunda bija beigusies, krekla vilē vairs nebija sausuma. Tā bija vēl slavenā Suvorova taktika, kuŗai gan šini kaŗā vairs nebija nozīmes. Laiks mums pagāja nepārtrauktā darbā. Īsajos atpūtas brīžos mūs iepazīstināja ar sakaru dienestu. Vajadzēja vingrināties Morzes telegrafa ābecē. Preobraženskaskas pulkā bijām kļuvuši par automātiem, kas bez domāšanas pilda dotās pavēles. Nebijām vēl pilnīgi izņēmuši šaušanas apmācības kursu un cerējām to nobeigt pēdējā nedēļā. Pulkam nebija savas šautuves, kādēļ gājām uz trīs verstes tālo Izmailovskas pulka šautuvi, kuŗa atradās dziļā lejā un pazemē, vāji apgaismota. Caur lodziņiem bija redzami otrā galā kustīgi mērķi. Katram viram vajadzēja izšaut reizē trīs šāvienus. Kad visi šāvieni bija izšauti, no otra gala paziņoja rezultātus. Pēc apmācības beigām jautāju instruktoram:

—Vai iespējams no cilvēka galvas nošaut ābolu?

—Jūs laikam domājat par Vilhelmu Tellu? Neraizējaties, kaŗā nav jāšauj āboli, bet ienaidnieks.

Pēc pabeigtās šaušanas apmācības vajadzēja doties manevros, kuŗos tika atsvaidzinātas apmācībās iegūtās zināšanas. Pēc manevriem jutāmies ļoti noguruši un tūlīt likāmies gultās. Tikko bijām iesnaudušies, kad dežurants cēla augšā un paziņoja, ka rotas komandieris pavēlējis visiem, kas beiguši vidusskolu, bez kavēšanās ierasties kancelejā, lai noskaidrotu, kuŗiem tiesības iestāties kaŗaskolā. Pēc mobilizācijas, 1914.g. jūlija beigās, armijas vadība nāca pie nepatīkamās atziņas, ka trūkst jaunāko virsnieku kadrs, uz kuŗiem balstījās kaŗavīru apmācība. Šo trūkumu bija paredzējis galvenais štābs un nācis pie atziņas, ka jāatver, jaunas kaŗaskolas ar saīsinātu kursu—divgadīgo vietā uz sešiem mēnešiem un uzņemt tos, kuŗiem vidējā izglītība un jāprot viena svešvaloda. Man bija paņēmti līdzīgi divi dokumenti, kas apliecināja manu vidējo izglītību. Diploma noraksts, ka beidzis Valmieras skolotāju semināru un Rīgas Pēteru Pāvila skolu.

Diploma norakstu bija apstiprinājis Rīgas notārs un Pētera Pāvila skolas atestātā bija redzams, ka esmu mācījies vācu un franču valodas. Kancelejā sēdēja rotas komandiera vietnieks kņazs Volkonskis, kā tiešā komandiera, cara Nikolaja II vietnieks. Volkonskis paziņoja ka jāuzrāda dokumentu oriģināls, bet ne kopijas, kā teikts instrukcijā. Starp mūsu rotas vīriem bija tikai 15 ar vidējo izglītību, bet ar oriģināliem dokumentiem tikai 3. Beigās ar dokumentiem es paliku tikai viens. Pasniedzu notāra apstiprināto norakstu, kuŗu rotas komandieris neatzina, jo nebija oriģināls. Tad pasniedzu Pētera Pāvila skolas oriģinālu, kuŗā bija redzams, ka esmu mācījies piecus gadus franču un vācu valodas, kas komandieri apmierināja un viņš teica:

—Piekrītu jūsu sūtišanai uz kaŗaskolu.

Preobraženskas pulkam vajadzēja sūtīt marša rotu, bet pietrūka 25 cilvēku. Feldfebelis, kas sastādīja sarakstu, bija ieskaitījis arī kaŗaskolas kandidātus, lai pulka instruktoriem nebūtu jāatstāj siltās vietas. Tā arī man bija nolemts doties uz fronti.

Sarunājos vēl ar kollēgu Herbertu Jēgeri, jo šis bija pēdējais vakars, ko pavadīsim Preobraženskas pulkā un nolēmām vēl piederīgiem uzrakstīt atvadu vēstules. Tikko bijām beiguši rakstīt, kad atskanēja zvans un gājām pēdējo reizi nodziedāt Sv. Nikolajam pateicības himnu.

Kazarmēs pavadītais laiks bija mūsu ķermeņus norūdījis no pastāvīgas šautenes cilāšanas un vingrošanas. Vēl pirms mēneša mikstās rokas bija kļuvušas cietas un rupjas. Tās apskatot ienāca prātā, vai jel kādreiz vēl varēšu pieskārties ērģeļu vai klavieru taustiņiem. Pat jau rītu sāksies cits dzīves posms, kam ar skolu būs maz sakara. Kā rādas, tad doma par kaŗaskolu būs metama pie malas, jo marša rotas tuvākais ceļš ved uz kapu, nevis kaŗaskolu.

Kad otrā rītā atmodos, bija jau gaišs. Brīnījos par dežurantu, kas nebija mani modinājis. Saģērbies izgāju koridorā, jo

gribēju satikt Jēgeru. Ieraudzīju vada komandieri un viņu sveicināju, bet sveiciens netika atņemts, tikai nīkni uz mani paskatījās un aizgāja. Ari nodaļas komandieris bija pret mani sabozies.

Gāju kancelejā noskaidrot marša rotas iziešanu. Darbvedis atteica, ka rota izies noteiktā laikā, bet kādēļ tad jums tas jāzina? Tad draugs Černijs darbvedim teica, ka Hartmanis nezina, ka no štāba saņemta telegramma, ka marša rotā nevar iedalīt kaņaskolas kandidātus.

Kad marša rota bija aizgājusi, mūsu kazarmēs ieradās divas nodaļas mobilizētie kurzemnieki—viendēļi, kādi agrāk netika iesaukti. Tie bija pāri 30 gadiem. Viņi bija izsalkuši, izslāpuši un noguruši. Labu daļu no ceļa bija mērojuši kājām. Tie klušēja un katrs nesa palielu maisu. Tos pavadīja unteroficiēris (apakšvirsnieks), kas stāstīja mūsu vada komandierim, ka viņi pirms nedēļas atstājuši Mitavu (Jelgavu) un ar vilcienu atbraukuši uz Pēterburgu. Šie viri esot vecāku vienīgie dēli un pēc vietējiem „čuhnu likumiem” līdz šim bijuši atbrīvoti no kaņadienesta.

Es ielikos gultā, izlikos ka lasu, bet patiesībā novēroju man pretim sēdošos „čuhoncus”—latviešus. Viņi nezina, ka esmu latvietis un protu viņu valodu. Ēdot vakariņas, viņi izrunājās bez kādas kautrēšanās par kaņu un citām lietām. Redzu, ka viņi raisa vaļā maisus un no tiem izņem visādus Kurzemes labumus. Žāvētus šķiņķus, desu luņķus, sviesta cibas, baltmaizi, medus vācelītes, olas. Uz brīdi valodas apklusā, jo visi bija nodarbināti ar ēšanu. Viens no viņiem jau bija paspējis šķiņķa gabalu labi apgraut, kur bez kaula nebija daudz gaļas. Piepēši kaula ipašnieks pacēla to gaisā, pavicināja, gatavodamies sviest un teica:

—Krieviņ, še tev kauls,—un gribēja to sviest man.

Viens no blakus sēdošiem saķēra viņa roku un teica:

—Žani, vai tu traks? Ja dosi vienam krievam, citi arī gribēs un viņi var mums atņemt visus šķiņķus. Kam tu žēlosies, jo te

nav neviena kas prastu mūsu valodu.

Žanis paklausīja un pameta kaulu zem gultas.

Gribēju aizrādīt, ka šeit kaulus zem gultas neglabā, bet tad viņi zinātu, ka arī es esmu latvietis.

Skaļi pāršķīru lapu un izlikos nogrimis lasīšanā.

Nākamā ritā mūs modināja taures skaņas. Uztrūkāmies no miega un sākām ģērbties. Pie kurzemniekiem atnāca viņu pavadonis un rādīja ar zīmēm, lai sekojot viņam. Mēs sapratām ka tiem parāda, kur atrodas mazgājamās telpas un citas labierīcības. Viņi neprata krievu valodu un kaņādienestā nebija bijuši.

Pie manas gultas pieskrēja Jēgers. Viņam rokā bija kāds papīrs. Viņš teica latviešu valodā:

—Apsveicu tevi, draugs!

Šorit pienāca telegramma no Oranienbaumas kaņaskolas priekšnieka, ka esi uzņemts skolā un tur tev jāierodas 2. septembrī. Jēgers man rādīja telegrammu un spiežot roku teica:

—Ja man būtu dokumentu oriģināls, tad arī mani uzņemtu kaņaskolā. Tagad es palieku viens latvietis pirmā rotā.

Mūsu sarunu dzirdēja kurzemnieki. Kāds no viņiem pienāca pie manis un pārmeta:

—Vakar jūs nerunājāt latviski, bet šorit dzirdam, ka jūs skaidri runājat šo valodu. Vai tas bija labi?

—Vai tas bija labi, ka vakar viss jūsu bars ienācāt svešā mājā un neteicāt, ka esat latvieši no Kurzemes?

—Neviens no mums nedomāja, ka te varētu satikt kādu latvieti.

Pēc brokastīm aprunājos ar atbraucējiem. Uzzināju, ka viņi nāk no Jelgavas apriņķa pagastiem. Apmeklējuši draudzes skolu un prot vācu valodu. Visi bija turīgu vecāku vienīgie dēli, kas pēc kāda Kurzemes likuma bija atbrīvoti no kaņādienesta. Šis likums tagad bija atcelts un visas viņu agrākās privilēģijas bija zudušas.

Teicu viņiem:

—Mācīties krievu valodu, tā jums noderēs. Ritu atstāju šo rotu un aizeju uz kaņaskolu. Šo nakti vēl pārgulēšu šeit, varēsim vakarā parunāties.

ORANIENBAUMAS VIRSNIĒKU SKOLĀ

Oranienbaumas virsniēku skolā mācības sākās 1914.g. jūlijā, kad Pirmais pasaules kaŗš jau bija sācies. To iekārtoja bijušās Virsniēku strēlniēku skolas plašajās telpās. Lielais vingrošanas laukums cieši piekļāvās skolas ēkai. Ziemeļu pusē atradās biezs egļu meŗš, kas laukumu pasargāja no aukstiem ziemeļu vējiem. Œeizara Nikolaja I. laikā šinis kazarmēs tikusi ierikota Œaušanas apmācības skola, uz kuŗu no katra pulka sūtīts viens virsniēks, parasti poručika pakāpē, un ticis izmācīts par ieroču meistaru. Atgriezies savā pulkā, apmācījis kaŗavīrus kārtīgi apieties ar Œautenēm un pasargāt tās no lielākā ieroču ienaidniēka—rūsas, kas saēda Œauteņu stobros vītnes. Atsūtītie virsniēki dzīvojuši skolas atsevišķās telpās, kuŗas tikuŗas labi iekārtotas ar visām ērtībām. Visur redzēja

tikai parketa grīdas. Bija liela ēdamzāle 300 personām, plaša bibliotēka un konferenču zāle. Dažos dzīvokļos dzīvoja virsnieki ar ģimenēm, bērniem un vecmāmuļām, kas uzraudzīja bērnus. Virsnieku virtuve bija nodrošināta ar labiem pavāriem un apkalpotājiem. Skolā dzīvoja arī ģenerālštāba virsnieki, kas junkuriem pasniedza kara vēsturi, taktiku un iztīrāja dažu lielo karavadoņu kļūdas. Skolas priekšnieks bija ģenerālštāba pulkvedis Pastuchovs, ļoti „stivs” kungs. Visā skolas laikā netiku redzējis, ka viņš būtu kaut reizi pasmaidījis. Armijā šādus virsniekus dēvēja par „manumentiem,” kas bērnībā un skolā līdz ar mācībām bija „norijuši olekti.”

Mūs, junkurus, iedalīja četrās rotās un par rotas komandieriem iecēla gvardijas pulkvežus, kas nāca no aristokrātu ģimenēm. Tiku iedalīts otrā rotā, otrā vadā, kuŗu komandēja kņazs Volkonskis. Par vadu komandieriem nāca kapteiņi ar kaujās piedzīvotu praksi. No mūsu audzinātājiem visbiežāk iznāca sarunāties ar mūsu vada komandieri Kremēņeckī. Visā skolas laikā no mūsu priekšniecības netiku dzirdējis neviena lamu vārda. Mūs uzrunāja ar „jūs,” agrāko „tu” vietā, kā tas notika rezerves bataljonos. Arī mūsu pašu starpā netika runāts neviens nepieklājīgs vārds. Likās, ka visi rupjie, nepieklājīgie vārdi palikuši aiz skolas vārtiem ārpusē.

Nebija aizmirsta arī junkuru labklājība. Lielā zālē atradās bufete, kur pret tūlītēju samaksu varēja pirkt, ko tikai sirds vēlas. Pie mums bija arī tādi skolas audzēkņi, kuriem negāja pie sirds virtuvē gatavotais ēdiens. Šiem kundziņiem negaršoja mūsu brokastis: salda tēja ar svaigām bulkām. Bufetē viņi izvēlējās isto kafiju ar krējumu un visām labām piedevām. Kādu ritu iegāju bufetē, jo kapteiņa Kremēņeckā uzdevumā vajadzēja satikt kādu junkuru. Mani pārsteidza redzētais, jo pie galdiem sēdēja un brokastoja kāds simts vai vairāk skolas audzēkņu.

Bez skolas vingrošanas laukuma, pilsētā vēl bija veselu kvadrātvestri liels armijas laukums, kurā noturējām kopējas

apmācības, visas četras rotas. Tad arvien klāt bija arī skolas priekšnieks pulkvedis Pastuchovs.

Dzīvojam pa kazarmēm ļoti izklīdēti un bijām ar skolas darbiem tā aizņemti, ka nebija iespējams ar citām vienībām satīties un meklēt pa korpusem latviešus. Šeit vēl mācījās skolotājs Kalniņš, vēlākais ģenerālis, mērnieks Fricis Skrabis, kuŗš krita Jaroslavā, kā Goppera adjutants un arī Jānis Ezeriņš.

Mūsu guļamistabā bez manis bija vēl trīs latvieši: Apsītis, Dēķens un Tikiņš. Iespējams, ka vairāk par uzskaitītiem nebija.

Šautuves bija ierikotas apakšzemē, ar kustīgiem un nekustīgiem mērķiem. Mērķi bija apgaismoti un katrs šāvējs varēja zināt, vai ir trāpījis, vai lode aizgājusi garām. Pie lodziņa reizē gājām pa pieci šāvēji. Pie sestā lodziņa sēdēja virsnieks, kas novēroja šaušanas gaitu. Sekmes atzīmēja pēc 12 ballu sistēmas. Ja atzīmē dabūja 6, tad tas bija nepietiekoši un šāvējs varēja saņemt paziņojumu: nepiemērots virsnieka dienestam.

Mums izdeva zīmēšanas blokus, dēliti, krāsainus zīmuļus, cirķeli, lineālu, lai sāktu lauku dienestu. Kremeņeckis paziņoja, ka uzņemšot Martiskino sādžas apkārtni, kas ir kaimiņos ar Oranienbaumas pilsētu. Tajā esot 3000 iedzīvotāju. Mūs pavadīja rotas komandieris kņazs Volkonskis, vada komandieris kapteinis Kremeņeckis un vēl daži zemāki virsnieki, kuŗi tikko beiguši divgadīgo kaŗaskolu, lai vērotu lauku apmācības prakses dēļ. Gājām pa ceļu un pēc kompasa atzīmējām visu, ko tikai redzējām. Kad rīta cēliens bija nostrādāts, kāds poručiks mūs veda pusdienās. Paēduši pārcēlāmies uz guļamistabu. Jau no rīta bijām saņēmuši tiru gultas veļu, dvieļus, zābaku smēri, pogu tirāmo dēliti ar kritu, zābaku novelkamo un piederumus šauteņu tīrīšanai. Ar šo devu mums vajadzēja iztikt ilgāku laiku. Kaŗaskolas audzēkņa alga bija tikai 60 kapeikas mēnesī. Guļamistabas šķīra šķērssienu bez durvim. Par tiribu abās istabās rūpējās divi dieninieki (deščiki)—Vasilijs un Stepāns. Galveno vietu

ieņēma siena pie gultas galvgaliem, kuŗa bija piemērota šautenes nolikšanai. Mūsu dieninieki pamācīja, ka bieži naktis būšot trauksmes un piecu minūšu laikā vajadzēšot pilnīgi apģērbtam būt ar šauteni pagalmā ierindā. Virsnieki noprasot šauteņu numurus un pārliecinoties par to pareizību. Apavus vajagot notīrīt vakaros un nolikt zem gultas, lai purngali būtu redzami kājgali un trauksmes gadījumā tos tad varētu viegli atrast un uzaut. Tā bija laba lekcija, ko dzirdēju no sava dieniniekā Vasīlija. Vasilijam iedevu rubli, lai rītos mani pamodina, ja apmiegojies nebūtu dzirdējis trauksmi. Vasilijš to apņēmās izdarīt un vēl notītīt arī dubļos nobristos zābakus. Tā kā biju mobilizēts un noņemts no darba, tad saņēmu ikmēnešus savu darba algu 30 rubļus. Ar Vasiliju noslēdzu līgumu, ka viņš rūpēsies par maniem apaviem, drēbēm un citiem sīkumiem, par ko viņam maksāšu katru mēnesi vienu rubli. Šo „kontraktu” slēdzām zem četrām acīm un par to citi zināt nedrīkstēja.

Mūsu nodaļas 14 junkuri bijām novietoti divās guļamistabās, katrā pa 7 cilvēki. Pirmā gultā pie sienas gulēja bijušais garīgā semināra audzēknis, sādžas mācītāja dēls—Ņikita Benediktinovs un viņam blakus, poļu muižnieka dēls—Boļeslavs Biķagovskis. Ņikita bija kaislīgs machorkas pipētājs un visas viņa drēbes un pats oda pēc tabakas. Abi bija draugi un vakaros milēja iedzert pa glāzītei konjaka. Kā vakariņas tā brokastis abi ieturēja bufetē un maksātājs vienmēr bija Boļeslavs. Viņam naudas sūtījumi pienāca no Keļciem, kas vēlāk nonāca bufetes kasē. Boļeslavs kaŗadienestu jau bija nokalpojis 1911. gadā un to atstājis kā jaunākais apakšvirsnieks, kādēļ ierindas dienestu zināja ļoti labi. Viņam karaskolā vajadzēja piemācīties tikai tās zināšanas, ko mums sniedza ģenerālštāba virsnieki. Bet draugs Ņikita turpretim neko nezināja no praktiskā dienesta un negribēja arī tani iedziļināties. Trešā gulta piederēja igaunim Andresam Matsi, skolotāja dēlam. Savā gultā viņš tikai pārgulēja. No rīta agri

modies, pateica tikai tere, tere—un devās projām pie saviem tautas brāļiem blakus istabā. Ceturto gultu ieņēma Richteres muižas ipašnieka dēls Egons Vilhelms von Richters. Bija beidzis Pēterpils liceju un gatavojās jurista karjērai. Viņš ar nevienu no mums tuvāk nedraudzējās, bet bija ļoti pieklājīgs un uzmanīgs. Brīvā laikā apmeklēja draugus citās rotās, kas piederēja muižnieka aprindām. Apbrīnojām viņa nelielo ādas koferīti ar sudraba tualetes piederumiem. Uz piestiprinātās sudraba plāksnītes bija rakstīts M-me. L. de Richter. Viņš labi pārvaldīja latīņu valodu un lietoja senos latīņu izteicienus. Koferītis, laikam, piederēja viņa mātei, kas vācu von bija atvietojusi ar franču „de”. Avīzē lasīdams kritušo vārdus, viņš tos pielīdzināja gladiātoriem, kas sveica Cezaru:

—Ave, Cezr, morituri te salutant!”

—Kad aiziesat kā rotas komandieris kaŗā,—teicu viņam, varēsāt rakstīt mums latīņu valodā senās Romas konsula vārdus:

—Veni, vidi, vincit.—

Istabas vecākais agr. Apsitis un Boļeslavs Biķagovskis to dzirdēja un sāka skaļi smieties. No tās reizes Richters vairs latīņu izteicienus nelietoja.

Piekto gultu lietoja mērnieks Ostroumovs, ļoti nosvērts, satīcīgs un laipns cilvēks no Orlas guberņas.

Kad mums uzdeva izstrādāt ierakumu līniju plānus ar visām ejām un aizsargu brustvēriem, tos izpildījām tik labi, ka mazākā atzīme bija 10, bet saņēmām arī 11 un 12. Par to pateicāmies mērniekam Ostroumovam, kas mums palīdzēja. Kā mazu atzinību par viņa pūlēm, uz Ziemsvētkiem viņam uzdāvinājām sudrabā kaltu zīmēšanas bloku ar mūsu ierakstiem.

Sestā gulta piederēja man. Daudzi mana vāciskā uzvārda dēļ mani noturēja par vācieti. Krievi manu uzvārdu vienkāršoja un sauca par Hartman.

Man blakus septīto gultu aizņēma skolotājs Augusts Tikiņš.

Viņam dzimtenē bija palikusi ligava, kurai bieži rakstīja vēstules.

Otrā istabā astotā gulta atradās pie durvīm un to aizņēma telpu vecākais, agronoms Apsitis. Viņš jau bija savus gadus nodienējis kā portupeja junkurs. Tā pati dienesta pakāpe viņam bija tagad. Viņam blakus devītā gulta bija Dēķenam. Viņa tēvabrālis bija skolotājs, vēlāk Latvijas neatkarības laikā Saeimas deputāts.

Pārējās piecas gultas aizņēma krievu tautības junkuri, ar kuriem mazāk sagājāmieš. Desmitā gulta piederēja Soboļevam, kuram vajadzēja kādai meitai maksāt alimentus. Vienpadsmito aizņēma no frontes atsūtīts unteroficiēris Glozačovs ar smagiem ievainojumiem. Divpadsmitās ipašnieks Archipovs nāca no krievu tirgotāju aprindām. Trispadsmitā, sava nelaimīgā skaitļa dēļ, palika neaizņemta. Četrpadsmitā gulēja kāds akcīzes ierēdnis Nikolajevs.

Katru ritu plkst. 7. mūs modināja ar signālu. Pusstunda pagāja mazgājoties un ģērbjoties. Brokastis ieturējām turpat guļamtelpā uz lielā galda. Brokastis un vakariņās ēdām svaigas bulkas ar saldu tēju. Katram junkuram bija paredzētas divas bulkas. Dažiem mātes dēliņiem šis vienkāršās brokastis negaršoja, kādēļ tie ēda bufetē pret skaidru naudu. Mēs ar Tikiņu pa visu skolas laiku netikām bufetē ne ēduši, ne dzēruši.

Pulkstens 8 visām rotām vajadzēja būt vingrošanas laukumā. Visi junkuri nostājās ierindā, ar šautenēm rokā un gaidīja līdz 8.05, kad ieradās rotas komandieris, gvardijas pulkvedis knazs Volkonskis un mēs ar viņu apsveicinājāmies. Apstaigājis rotu, pulkvedis izvilka no kabatas saņemto pavēli un to nolasīja. Priekš mums tie bija nervu pārbaudījumu mirklī. Tika paziņots, ka 2 junkuri nav piemēroti virsnieku dienestam un viņi nosūtāmi uz agrākām dienesta vietām. To dzirdot sastingām, jo tāds liktenis var ķert kuŗu katru no mums. Sekoja otra pavēle, ko skaļā balsī nolasīja mūsu rotas komandieris:

—Par priekšzīmīgu dienesta pildīšanu, stāvot posteni pie Oranienbaumas kaņaskolas noliktavām, junkurs Kārlis Raudzeps tiek paaugstināts par jaunāko apakšvirsnieku. —Par ko tāda atzinība? Bijām aizņēmti ar domām par 6 jaunekļu izraidīšanu un arī par tikpat negaidīto paaugstināšanu.

Sākām apmācības, kas turpinājās ar pārtraukumu pusdienas laikā. Pirms vakariņām mums bija kāda ģenerālštāba virsnieka lekcija, par seno grieķu un persiešu kariem. Mums bija teikts, ka šīs lekcijas aizņemšot kādu mēnesi, vai vairāk un lai mēs apgādājoties ar zīmuļiem un blokiem. Man šīs lekcijas bija jau pa daļai zināmas, jo par to biju mācījies Pētera Pāvila skolā, vēstures stundās. Mūsu darba diena beidzās 8 vakarā un tikai tad sākās atpūta. Gulēt varējām iet tikai 10 vakarā, kad izdzēsa ugunis.

Izslēgtie 6 junkuri nebija zinājuši sardzes dienesta reglamentu un pielaiduši skolas priekšnieku pie noliktavām, ko viņi nedrīkstēja darīt. Pat ieroci bija nodevuši apskatīšanai, nezinot, ka uz posteņa nolikts kaņavirs, šauteni var nodot tikai sardzes priekšniekam, vai Viņa Majestātei, Ņezaram Nikola-jam Otram. Šo noteikumu nezināšana bija liktenīga jaunajiem junkuriem. Paaugstinātais junkurs nebija pielaidis pulkvedi pie noliktavām, uzkliedzis „rokas augšā!” un ar šauteni tēmējis pulkvedim, līdz ieradās sardzes priekšnieks un nokomandējis sargam nolaist šauteni un virsniekam rokas. Pulkvedis tad mierīgi atbildējis:

—Šis junkurs būs nākamais Napoleons.—

Skolas priekšnieks ar adjutantu turpinājuši apskatīt atlikušos posteņus. Savādi, ka pulkvedis nevienam sargam vairs neprasīja viņu šauteņu numurus un adjutantam nevajadzējis nevienu ierakstīt savā „dzīvības un soda grāmatā.”

Pēc pusdienas sākās ģenerālštāba virsnieka lekcija. Apsitis paraudzījās pulksteni un teica:

—Līdz lekcijas sākumam vēl piecas minūtes. Mums visiem žēl izraidīto biedru, kaut arī mēs viņus nepazinām. Bet katram

Jaunumam ir savs labums. Atlikušie junkuri mācīsies ievērot stingros un dažreiz neizprotamos kaņģdienesta disciplīnas noteikumus. Tagad visa skola zinās, ka šautene nav jāatdod pat skolas priekšniekam, ja arī viņš pavēlētu vai lūgtu. Vēl viņš nokomandēja—marš uz auditoriju!

Ar pulksteņa precizitāti auditorijā ieradās mūsu rotas komandieris ar ģenerālštāba kapteini, nesot līdzī vairākus papīra ruļļus un kartes. Apsveicinājies, viņš teica:

—Šis kaņģskolas audzēkņi gatavojas kļūt par virsniekiem un vadīt kaņģvirus cīņā pret ienaidnieku. Mēs varam daudz ko mācīties no senām tautām un to vadoņiem. Sevišķi pamācošas ziņas atrodamas senās Romas valsts vēsturē, kuņģ stāsta par tās armijas izveidošanos, ziedu laikiem un bojā eju.

Lekcija bija interesanta un to nobeidzot, kapteinis teica, ka visu to vajagot labi pārdomāt. Viņš esot novērojis, ka maz bijis to klausītāju, kas visu stāstīto atzīmējuši burtnīcās. Laikam pārējiem esot fenomenāla atmiņa.

Šaušanas apmācībās lektors bija kāds agrākās Oranienbaumas virsnieku strēlnieku skolas kapteinis. Agrāk viņš bija sagatavojis virsniekus par ieroču meistariem, bet tagad mūs apmācīja šaušanas mākslā. Varēja redzēt, ka tas jutās neērti savā pasniedzēja lomā. Uzsāka stāstīt, ka ar pulvera izgudrošanu 16.gs., no kaujas lauka nozuduši lepnie, bruņās tērtie, piļu īpašnieki ar saviem bruņu kalpiem. Viņu vietā kaņģ gājuši zemnieki un pilsētnieki, kuņģ jau bijuši apbruņoti ar šaujamiem ieročiem, kuņģ lodes gājušas cauri visām bruņām un vairogiem. Krievijā šaujамie ieroči sākti lietot 17.gs. beigās un 18.gs. sākumā. Pētera Lielā laikā jau bijuši pulki ar šautenēm, kas saukti par „streļci.” Šautene bijusi smaga un ar vienu roku grūti cilājama, tomēr plecos to vajadzējis uzcelt un arī noņemt. Pie šīs izdarības lietota sekojoša komanda: „Ot siroj zemļi matški, na mogučejo pļečo—achņi!” (No mitrās zemes māmuļas uz spēcīgo plecu—achņi.) Noceļot no pleca lietota tā pati komanda, bet tikai apgriezta veidā. Krimas kaņģ

Krievijas armijā lietotas tā sauktās „berdankas”. Ķeizara Aleksandra trešā laikā jau tikušas ievestas šautenes, kas nosauktas par „vintauvkām” un pazīstamas arī tagadējā laikā. Vēl kapteinis runāja par „dum-dum” lodēm un lekcija beidzās.

Kādu ritu, kad stāvējām vingrošanas laukumā, mums paziņoja, ka visiem junkuriem būšot jānodod svinīgais solījums pulka karogam. Parasti to vajadzēja darīt pēc iedalīšanas kaņaspēka daļās. Dažādu konfesiju piederīgiem tīkot pieaicināti šo ticību mācītāji. Skolas priekšnieks uzaicināja tos junkurus, kas vēl nav solījumu, resp. zvērustu devuši, pieteikties divu dienu laikā. Sanācām kādi 40. Visi bez šautenēm stāvējām vingrošanas laukumā. Turpat bija novietojies pulka orķestris. Virsnieki, tērpušies parādes formās, ar ordeņiem izgreznojušies, atradās pie savām vienībām. Skolas priekšnieks Pastūchovs komandēja: „Mierā!” Karogu godam sveikt!” Izvilka zobenu un tāpat darīja arī citi virsnieki. Orķestris spēlēja kādu svinīgu maršu, kad uz kanceles kāpnēm parādījās pulka vecais karogs, kas bija piedalījies 1812.g. kaujās un izskatījās pavisam vecs un nolietots. Karoga kāta galā mirdzēja Jura krusts un to nesa trīs Jura krusta kavalieri. Viens no viņiem nesa karoga drānu un nesējiem priekšā soļoja vecs virsnieks ar kailu zobenu pie pleča. Pie pirmās rotas stāvēja pulkvedis Pastuchovs un kad karogu nesa garām, viņš ar zobenu salūtēja karogam. Tāpat darīja pārējie virsnieki. Karoga nesēji apstājās pie paaugstinājuma, uz kuŗa stāvēja garīdzniecība. Ļoti cienijama izskata pops ar lielu zelta krustu. Viņam blakus katoļu ksendzs un aiz muguras luterāņu mācītājs, melnā talārā ar baltu krādziņu.

—Nāciet šurpu un dodiet solījumu, ka stāvēsiet droši ticībā un aizstāvēsiet dzimteni, caru un baznīcu.—

Junkuri pienāca pie popa, kas viņiem kautko jautāja un saņēma atbildi. Tad pārmeta krustu un teica:

„Ejiet ar mieru!”

Pēc pareizticīgiem nāca katoļi. Luterāņi palika pēdējie.

Luterāņu mācītājs, pēc tautības soms, skatījās uz mani un kautko runāja, ko nesapratu. Viņam teicu vācu valodā, ka neesmu soms un nevaru viņam atbildēt somu valodā. Bet viņš turpināja ceremoniju un es līdz ar citiem atbildēju „Jā!” Tā tiku līdz ar citiem nodevis solījumu un noskūpstījis karogu, aizgāju ierindā uz savu vietu.

Vēl pulkvedis piebilda:

—Neviens lai neaizmirst doto solījumu, palikt uzticīgs mātei baznīcai, savai dzimtenei, Viņa Majestātei Ūzaram. Dievs, sargi Ūzaru!— Orķestra pavadījumā visi spēcīgi dziedāja himnu.

Tikām atbrīvoti no pēcpusdienas mācībām. Daudzi aizbrauca uz Pēterpili izklaidēties. Mājās palikušie paņēmām grāmatas un mācījāmies reglamentu par sodiem, kādus var uzlikt divīzijas komandieris.

Otrā rītā debesis bija apmākušās un sijāja siks rudens lietņš. Mūsu nodaļas junkuri priecājās, ka nav jāiet tālais ceļš uz šautuvi, jo vakar pateica, ka šodien kapteinis lasis lekciju par šautenes izjaukšanu. Auditorijā pie sienām bija izlikti zīmējumi ar šautenes vissikākām daļām un nosaukumiem. Kapteinis sāka lekciju par šautenes kopšanu.

—Šautene prasa rūpīgu kopšanu, vienalga, vai ar to šauts viens šāviens, vai lietota vairākas stundas. Pēc pēdējā šāviena šautene ir rūpīgi jāiztira. Pulvera dūmi, putekļi, sodrēji un mitrums pieķēpē stobra sienas, rodas rūsas plankumi, kas saēd vitnes un lode vairs neiet pareizo ceļu. Lai šauteni labi iztiritu, jāprot izņemt dažas daļas, ko sauc par šautenes izjaukšanu. Ir lielā sadalīšana, ko izdara ieroču meistara vadībā, bet mazo sadalīšanu izdara kaņavīri paši.

Klases darbi izšķīra jautājumu par junkura piemērotību virsnieka dienestam. Oranienbaumas kaņaskolas uzdevums bija, sagatavot jaunus virsniekus sešu mēnešu laikā. Junkurus izlaida no skolas ar pirmo virsnieka-prodporščika (leitnanta) pakāpi. Pēc trīs mēnešu pavadīšanas ierakumos, paaugstināja

podporučika pakāpē. Pēc nākošiem trīs mēnešiem piešķīra poručika pakāpi (Latvijas armijā abas šīs pakāpes tika apvienotas).

Jūlija beigās vai augusta sākumā krievu vienības zaudēja Ritprūsijā daudz kritušo vai ievainoto zemāko pakāpju virsniekus. Šīs pakāpes virsnieki sastādīja krievu armijas galveno daļu.

—Ar ko atvietot kritušos un ievainotos virsniekus? — jautāja Galvenais armijas štābs. Ilgām pārdomām nebija laika, vajadzēja saīsināt skolas kursu. Šai idejai radās pretinieki un teica, ka ar šādu soli tikšot sagatavota tikai lielgabalu barība. Radās arī jautājums, no kurienes ņemt šo skolu apmeklētājus? Tos vajadzēja izraudzīt no dienestā esošiem kaņavīriem, jo starp tiem atradās laba tiesa ar vajadzīgo vidējo izglītību un tos izraudzīja rotu komandieri. No kandidātiem prasīja vienas svešvalodas zināšanu. Kam tās nebija, tie palika pozīcijās, kur daudzi nolika savas galvas. Atceros kāda zobārsta nāvi. Komandēju jau rotu Karpātos 1915.g. martā. Ārsts rezerves bataljonā nebija atzīts par piemērotu kaņaskolai. Ejot uzbrukumā, granātas šķemba viņam norāva žokli un tas mira lielās mokās. Viņš bija pirmais kritušais manā rotā un šo skatu neesmu varējis aizmirst. Vēlāk noteikumos svitroja svešvalodas zināšanas vajadzību un kaņaskolas pildījās ar jauniem aspirantiem.

Oranienbaumas virsnieku skolā paredzēja uzņemt 400 audzēkņus, bet pieņēma 800, lai no tiem skolas laikā varētu izlaist pusi, virsnieku dienestam labākos. Vēlāk daudzi tika atlaisti ar atzīmi: „Junkurs NN nav piemērots virsnieka dienestam.” Izslēgšana parasti notika pēc klases darbu caurskatīšanas, ko pēc izlabošanas neatdeva un tā neviens neuzzināja pielaištās kļūdas. Izsniegta tikai topografiskos darbus.

Vienu dienu kāds lektors uzrakstīja uz auditorijas tāfeles klases darba temat: „Kā romieši A.D.v. un iv. gadsimtos

pirms Kristus, palīdzēja saviem kaimiņiem grieķiem, sauszemes un jūras kaujās, uzvarēt persiešus." Temats priekš junkuriem bija „ciets rieksts," jo maz atcerējās lekciju, kas bija lasīta pirms dažām nedēļām, un kura nobeigta ar latīņu teikumu: „Divide et impera—skaldi un valdi." Tajā bija runa par romiešu leģioniem un tribūniem, kā viņi veda karus, resp. romiešu stratēģija un taktika. Tika arī stāstīts par Maratonas kauju un minēti piemēri no citām kaujām. Arī vācu karavadoņi tagad turējās pie seno romiešu norādījuma Austrumprūsijā, kur Renenkampa armiju mēģināja sadalīt. Kad visu biju pārdomājis, sāku rakstīt par romiešu leģioniem, kohortām, kavaleriju un jūras spēkiem. Neaizmirsu arī pieminēt par tribūniem, senioriem un centūrioniem, kā tas lekcijā bija stāstīts. Lekcijā dzirdēto visu sīki biju atzīmējis un tagad varēju izlietot klases darbā, pasvitrojot Romas lielo spēku un gribu palīdzēt grieķiem sakaut persiešus. Vairums junkuru sprieda, ka tematam bijis maz sakara ar nesen nolasīto lekciju. Daži pat izteicās, ka tas izraudzīts, lai mulsinātu junkuru prātus un loģisko domāšanu. Īstais temata nolūks bijis gādāt, lai junkuri sapītos savos slēdzienos un iekristu izliktās lamatās, proti: atzīt, ka romieši tiešām palīdzējuši grieķiem sakaut persiešu ordas Maratona laukos. Ar šādu atzinumu skolas audzēknis pats būtu sevi izslēdzis no karaskolas. Bija iestājies klusums, kuŗu es pārtraucu teikdams:

—Arī es biju viens no tiem apmulsinātiem, kas rakstīja, ka romieši palīdzējuši grieķiem Maratona purvainajos līdzenumos pieveikt persiešu pulkus un varu pieskaitīt sevi pie tiem, kuŗus atzīs par nepiemērotiem virsnieku dienestam un būs jādodas atpakaļ uz Preobraženskas pulku.—

Pārbaudījumu biju izturējis, bet izslēgšana man draudēja no citas puses. Polim Biķagovskim radās veikla un vērtīga ideja, kā atvieglot šautenes tīrišanu par 50 procentēm. Tās pamatā bija doma, ka pie šaušanas ar salūta patronām, vienmēr lietot vienu šauteni un pēc kārtas to tīrīt. Kādu laiku viss gāja bez

traucējumiem. Lietojām manu šauteni. Vēlāk maniju, ka mans ūsainais Boļeslavs, slikti tira šauteni. Kādu dienu, pārnākušu no lauku dienesta, ēdām otrās brokastis. Pans Biķagovskis, gažām ejot, man paziņoja šādu vēsti, mūsu vada komandieris vēloties ar mani runāt un lai tūliņ ierodoties pie viņa ar savu šauteni Nr. 492836. Nobrīnos, kā viņš zina manas šautenes numuru. Neko ļaunu neparedzēdams, droši vēru kancelejas durvis un iegājis, pieņēmu pamatstāju un gaidiju, ko kapteinis man teiks. Viņš paņēma manu šauteni, salīdzināja tās numuru ar uz galda atrodošos zīmīti un vēl noprasīja, vai tā esot mana šautene. Uz manu apstiprinošo atbildi, sekoja nākamais jautājums: kad tā esot tirta? Atcerējos, ka to tirtiju pirms četrām dienām, bet pēdējo reizi pēc šaušanas, tirišanas kārtā bija Biķagovskim. Kapteinis paņēma periskopu un ielika stobrā. Uz tā bija redzami sodrēji, kuŗiem cauri spīdēja sarkani rūsas plankumi. Paliku bāls kā kaļķis un atspiedos pret sienu.

—Vai jūs zināt kāds sods draud par ieroču bojāšanu? — noprasīja kapteinis.

—Izslēgšana no kaŗaskolas, — es atbildēju.

—Sakāt kā tas varēja notikt, ka netirijāt jums uzticēto ieroci? — turpināja jautāt kapteinis.

Ko gan varēju atbildēt? Izstāstīju Biķagovska ideju kā šaušanas tirišanas darbu var samazināt uz pusi, lietojot tikai vienu šauteni, šīni gadījumā manu un ka Biķagovskis to nebija tirijs. Tad kapteinis noskatījās uz mani un teica:

—Atnesiet to vēl plkst. 4, varbūt tad tā izskatīsies citāda.

Kad atgriezos guļamistabā, redzēju smaidošo poli, bet viņam nekādu vēribu nepiegriezu. Gāju pie istabas vecākā, agr. Apsiša un lūdzu viņa palīdzību iztirit šauteni. Visi bijām aizņēmti šautenes tirišanā. Apsitis no kancelejas atnesa periskopu. Tas rādīja, ka stobrs mirdzēja kā spogulis.

Kapteinis, to atkal ar periskopu pārbaudot, noteica:

—Labi veikts darbs. Ņemiet šauteni un ejat uz auditoriju. Drīz sāksies lekcija par Vaterlo kauju. —

Pateicoties kapteiņa Kremeņeckā apžēlošanai, paliku kaņaskolā. Teicu Biķagovskim, lai vairs nepieskaras manai šautenei. Dienas pārdzīvojumi bija mani satraukuši un nevarēju mierīgi sekot lektora stāstījumam par slaveno Vaterlo kauju. Nekad nebiju bijis tik tuvu izslēgšanai, kā tieši šodien. Ar to man radās ignums ne tikai pret poli Bikačovski, bet pret visu poļu tautu, ko pazinu no Senkēviča romāniem, kā tautu ar romantiskām, burņnieciskām tieksmēm. Laikam biju maldijies.

Bija pienācis 1914.g. novembris un līdz šim vēl puse no uzņemtiem kandidātiem atradās skolā, jo bija izturējuši grūtos klases darbus. Pēc mūsu skolotāju, ģenerālštāba virsnieku domām izrādījās, ka esam piemēroti virsnieku dienestam ķeizarskajā armijā. Lekcijas auditorijā no plkst. 6 līdz 8 vakaros, izņemot sestdienas un svētdienas. Tajās mūs iepazīstināja ar seno romiešu, grieķu un persiešu kaņavešanas taktiku un stratēģiju. Daži lektori bija Kutuzova 1812.g. taktikas atzinēji un cienītāji. Virsnieki domāja, ka Kutuzovs bijis lielāks ģēnijs kā Napoleons. Lektori sīkāk pakavējās pie kaujām, kuņas Ļevs Tolstojs aprakstījis romānā „„Kaņš un miers”. Ne visi junkuri šo grāmatu bija lasījuši un viņiem grūtāk nācās sekot lekcijām. Vēlāk uzdotais klases darbs atkal paretināja jau tā retās junkuru rindas. Bet tas bija pēdējais darbs ar negaidītām sekām. Garīgā semināra absolvents Ņikīta ar poli Boļeslavu, bufetē bija stiprinājušies ar glāzi konjaka un ejot uz guļamistabu, sastapušies ar kapteini Kremeņeckī. Ņikīta, būdams „kungā prātā,” jautājis:

—Kapteiņa kungs, atļaujiet ziņot, ka mūsu klases darbi nav nekas cits, kā tikai nevainīgu bērniņu apkaušana Betlemē pie Eroda. Esmu drošs, ka rītdien man pavēlēs iet atpakaļ uz Novgorodas bataljonu, jo nezinu pateikt, kur atrodas Kutuzova taktikā pieminētā Čogadašas upīte. Un tādi nezinātnieki ir gandrīz visi, ar kuņiem esmu runājis. Domāju ka rītdien caur skolas vārtiem, dosies paliela grupa ar mani priekšgalā.

Vainigi ģenerālštāba virsnieki, ar nepiemērotiem rakstu darbu tematiem un nepārdomātām lekcijām, kuŗu rezultātā skolu esot atstājuši jau puse no junkuriem, kas augustā iestājās kaŗaskolā.

Kapteinis noteica, ka rītu ir darba diena un tad varēs sarunu turpināt. Tagad izmantosim vakara atpūtu.

No šīs reizes neviens junkurs no skolas vairs netika izslēgts. Laikam kapteinis šo lietu bija pārrunājis ar skolas priekšnieku pulkvedi Pastuhovu.

Kādu vakaru auditorijā ienāca skolas priekšnieks un iesāka sarunāties ar skolas audzēkņiem par stratēģiju un taktikas jautājumiem. Labprāt atbildējām, bet pulkvedis teica, ka mēs neprotot lekcijas atstāstīt. Uz to kāds junkurs atbildēja, lai uzdodot tematu, viņi rakstīšot, jo vēl esot 40 minūtes laika. Padomājis, pulkvedis teica:

—Rakstiet un atbildiet uz jautājumu, kāpēc zviedri 1709.g. zaudēja Poltavas kauju. Temats bija viegls un piecas minūtes pirms zvana, visi nodeva darbus. Pulkvedis paņēma tos līdz uz dzīvokli.

Decembŗa sākumā zinājām no drošiem avotiem, ka mūsu lektori—ģenerālštāba virsnieki, ir nomainīti un to vietā nozīmēti citi pasniedzēji, ar kuriem junkuri bija apmierināti.

Mēs uzelpojām vieglāk pēc paziņojuma, ka decembŗa sākumā pagraba telpās novietots amatnieku vads—skrodeŗi un kurpnieki, kas jauniem virsniekiem gatavošot pēc mēra, divas kārtas drēbju un zābakus. Ziemas cepures gan vajadzēšot pasūtīnāt pilsētā. Tās gatavas neesot dabūjamas. To visu mums paziņoja kapteinis Kremeņeckis. Kāds junkurs, kas labi zināja, ka viņš skolu beigs, tomēr jautāja kapteinim:

—Kas notiks ar drēbēm un citām mantām gadījumā, ja viņš netiktu paaugstināts virsnieka kārtā?

Par šo jautājumu visi smējās, bet kapteinis, nopietni padomājis, teica:

Tādā gadījumā jūs, junkur, varat Krieviju novest bankrotā.

Visi atkal smējās, smējās arī jautātājs un kapteinis, pavadīts bezbēdīgo audzēkņu smieklīem, aizgāja smaidīdams.

Pēc negrozāmām tradīcijām, katrs skolas izlaidums noslēdzās ar balli. Ielūgumi bija rakstīti uz pergamenta papīra. Tos parakstīja skolas priekšnieks un izsūtīja kanceleja. Katram junkuram, kas vēlas ielūgt uz šo sarīkojumu kādu personu, resp. dāmu, jāsniedz ziņas skolas priekšniekam par minētās personas vecumu, izglītību, nodarbošanos un vecāku sabiedrisko stāvokli. Kādēļ vajadzīgas šādas ziņas? Atbilde vienkārša—lai junkuri, nākamie „labdzimtības,” neizvēlētos nepiemērotas partneres, jo uniformas gods prasīja piesardzību. Atceros gadījumu ar kādu 30 gadus vecu sievieti Čirikovu un 25 gadus veco junkuru Soboļevu. Viņa ieradās skolas kancelejā un pieprasīja, lai Soboļevs vai nu viņu precot, vai maksājot alimentus. Skolas priekšnieks šo lietu nokārtoja miera ceļā—viņa gaidīs līdz Soboļevu paaugstina par virsnieku un tad pieprasīs alimentus. Šis gadījums pulkvedim lika ievērot piesardzību.

Starp skolas beidzējiem klīda valodas, ka skolas priekšnieks neesot atzinis dažas junkuru aicinātās dāmas par cienīgām pagodināt skolas balli. Šajā sakarībā nākamie virsnieki apsprieda jautājumu par sieviešu nodarbošanos un izglītību. Vai šuvējas, frizieres, veikalu kasieres un pārdevējas darbs ir piemērots nākamā virsnieka sievai, jo pulkvedis bija noraidījis to junkuru lūgumus, kas ballē vēlējās aicināt šo profesiju dāmas. Debatētāju domas dalījās. Daļa pastāvēja, ka katrai sievietei ir tiesības strādāt godīgu darbu un atbalstīt ģimeni. Citi atkal domāja, ka virsnieku sievietēm nevajadzētu strādāt ārpus mājas, jo vīra alga ir pietiekami liela, lai uzturētu ģimeni. Vēl citi domāja, ka sievietēm nevajadzētu strādāt tādā gadījumā, ja pūrā nāk nekustams īpašums, vai skaidrā naudā 3000 rubļu. Vēl kāds pieminēja, ka jāņem sieva, bagāta tirgotāja meita, bet tūliņ dabūju atbildi, ka tirgotāju meitas nav izglītotas un pie tam vēl iedomīgas uz savu bagātību. Svarīgākais jautājums,

kādu sievu ņemt kaņaskolu beigušam virsniekam, tā arī palika neizšķirts.

Decembra mēnesī junkuri bieži brauca uz Pēterpili, lai iegādātos virsniekiem nepieciešamās mantas. Pie tādām piederēja virsnieka ziemas cepure (papacha) un zābaki. Cepures vērtība svārstījās no 25—30 rubļiem. Tāda pat cena bija arī lakādas zābakiem. Par cepuri un juchtādas zābakiem, pēc iesniegtā rēķina, maksāja valdība, tomēr to cenu nedrīkstēja pārsniegt noteiktās normas. Par citām virsniekam vajadzīgām lietām, kā pulksteni, kompasu, karšu somu un virsnieka koferi, maksāja paši pircēji no valdības izsniegtiem 500 rubļiem. Šīs lietas bija dabūjamas Gvardijas ekonomiskā veikalā, kur tās virsnieki varēja iegādāties par miera laika cenām, kādas pastāvēja līdz armijas sabrukumam 1917.g. oktobrī. Lai pircēji nekristu kārdināšanā un nesāktu spekulēt, tie veikalā par noteiktu summu varēja iepirkties tikai reizi mēnesī.

Zobenus un Nagāna revolverus varējām paši izmeklēt skolas ieroču noliktavā un par tiem bija jāparakstās par saņemšanu. Ieročiem līdzī nāca visi piederumi un 100 patronas revolverim. Virsnieku mēteļus un divas drēbju kārtas gatavoja drēbnieki saimniecības rotā. Mums bija jājiet tikai pielairot. Līdz Jaunam gadam uniformas bija pagatavotas, bet tās drīkstēja uzvilkt tikai pēc tam, kad Ķeizars bija parakstījis pavēli par kaņaskolas audzēkņu paaugstināšanu par virsniekiem.

Daži junkuri bija sarunājuši sagaidīt 1915.g. kādā pazīstamā restorānā. Arī junkurs Ņeskerovs, nākamais virsnieks un inženieris, pievienojās šim pulciņam. Gadījās, ka skolas uzdevumā feldšerim Vavilovam vajadzēja braukt uz pilsētu un no medicīniskā punkta, skolas lazaretēs vajadzībām, saņemt spirtu. Lai nebūtu jākavējas ar mājās tikšanu, Ņeskerovs un Vavilovs norunājuši turēties kopā un abi aizbrauca.

Man nebija nekur jābrauc, jo visu biju jau nokārtojis. Palicis viens tukšā guļamistabā, lasīju reglamentu un „zubriju” citus

likumus, par dienestu kaŗa un miera laikā un kavējos atmiņās, par kādu mīļu ciemiņu, kas negaidot bija atbraukusi no dzimtenes ar Ziemsvētku dāvanām un sveicieniem.

Bija jau tumšs, kad pie durvīm kāds pieklauvēja un ienācis istabā stāstīja, ka pie skolas parādes durvīm esot piebraucis kāds ormanis. Viņš redzējis, ka kamanās guļ divi cilvēki kaŗavīra tērpā. Važonis sameklējis deŗūvirsnieku un jautājis, ko lai darot ar šiem vīriem un kas viņam maksāšot par braucieni. Virsnieks pāzinis feldŗeri Vavilovu, kas braucis pēc spirta lazaretēs vajadzībām. Otrs bijis kāds junkurs, ar inŗeniera zīmēm pie krūtīm. Virsnieks pavēlējis abus piedzērušos nogādāt ambulances telpās, dzēruma izgulēšanai un pateicis, ka ritu pulkvedis par šo atgadījumu saņēmsot ziņojumu.

Pamazām saradās aizbraukušie, visi jautrā garstāvokli un trallināja kādas dziesmiņas melodiju. Kad uzzināja par Neskerova un Vavilova dēkām, trallināšana aplusa. Sprieda, ka abiem būšot „vakars,” ja pulkvedis to uzzināšot. Otrā dienā tiešām ziņojums bija uz pulkveŗa galda. Ņeskerovs, kas pēc nedēļas būtu kļuvis par virsnieku, bija dzēris ar zemākas pakāpes kaŗavīru, feldŗeri Vavilovu. Tas nebija piedodams. Viņu, kā necienīgu nest virsnieka uzplečus, no kaŗaskolas izslēdza un nosūtīja uz agrāko dienesta vietu. Feldŗeri sodīja ar 7 dienām stingrā arestā.

Oranienbaumas kaŗaskolas pirmais izlaidums noslēdzās 1915.g. 6. janvāri. Œeizara vārdā jaunos praporŗčikus (leitnantus) apsveica viņa ģenerāladjutants Zalce. Tālāk paziņoja, ka visus jaunos virsniekus sūtīs uz fronti un pēc 3 mēnešiem paaugstinās par podporuŗčikiem. Nākamais paaugstinājums, poruŗčika pakāpē, sekos pēc tālākiem 3 mēnešiem. Tālākā paaugstināšana atkarāšoties no pulka komandieŗa rekomendācijas un iešot caur Galveno štābu. Savu uzrunu ģenerāladjutants nobeidza ar novēlējumu, atgriezties no kaŗa kā uzvarētājiem, ar Jura krustu pie krūtīm. Skolas priekŗnieks

isos vārdos pateicās un mūsu visu vārdā lūdza nodot Ķeizaram mūsu pateicību un padevības apliecinājumu. Sekoja „Dievs, sargi ķeizaru.” Pēc tam Ķeizara pārstāvis, kopā ar saviem pavadoņiem un skolas priekšnieku, apstaigāja gaŗo jauno virsnieku ierindu.

Ģenerāļadjutants no mums atvadījās un aizbrauca. Tad kaŗaskolas priekšnieks deva pēdējo komandu:

—Brivi, kungi virsnieki! Uzģērbjāt mundieŗus!—

Skrieŗus devāmies uz savām guļamistabām un pirmo reizi uzvilkā m virsnieku uniformas. Bija savāda sajūta, uzvelkot pēc mēra šūto tēŗpu. Pagājušā gada septembrī, uzsākot mācības kaŗaskolā, likās, ka nekad nekļūsim virsnieki un neuzvilksim „ķeizara svārkus” (tā armijā sauca virsnieka uzvalku ar zeltītiem uzplečiem un pogām).

Pēc 1914.g. 19. jūlija iekļuvām tajā ļauŗu kategorijā, kuŗu armijā dēvēja par „ņiŗnija čini” (apakšķareivji). Dzivadami ar tiem kopā, drīzi sākām zaudēt agrāko pašleŗnumu, kļūdami līdzīgi tai pelēkai masai, kura sastādīja armijas mugurkaulu. Grūti bija tikt vaļā no iegūtā mazvērtības kompleksa, kas mūs pavādīja kaŗaskolā līdz pat novembrim un izbeidzās tikai ar virsnieka pakāpes iegūŗšanu un „ķeizara svāрку” uzvilķšanu. Kad bijām ietēŗpuŗšies jaunajā virsnieka uniformā, apjozuŗi zobenu, galvā uzlikuŗi virsnieka cepuri, tad piestājāmies pie lielajiem sienas spoguļiem un ar labpatiku paŗi sevi apbrinojām. Vakar vēl bijām junkuri, bet ŗodien jau virsnieki. Mūsu galvās bija domas par nākotni. Cik ilgi staigāsim ār vienu zvaigznīti uz uzplečiem un kad tai pievienosies citas? Tikai retam no mums ienāca prātā necilā doma, ka, varbūt drīzi vien, vajadzēs nolikt galvu kādā ienaidnieka zemes lidzenumā, vai purvā . . . Bet tā nepatīkamā doma drīz vien nozuda, jo tas varēja notikt tikai ar Jāni, Pēteri, vai kādu citu, bet ne ar mani .

Paaugstināŗšanas dienā tikai retais domāja par pirmajām brokastīm. Viņi nemaz neienāca ēdamistabā, bet steidzās uz Pēterpili. Parasti vilcieni no Oranienbaumas uz Pēterpili bija

patukši, bet šoreiz tie bija pārpildīti ar jaunajiem virsniekiem. Uz civilistu jātajumiem, vai oficieru kungi braucot uz kādu parādi, atbildējām:

—Jā, mēs braucam, lai sevi parādītu un ļautu citiem mūs apbrīnot.— Viss vagonš skanēja jautros smieklos un asprātībās. Kad iebraucām Pēterpili, smieklī aplūsa un mēs izklidām. Pirms vagonu atstāšanas tikām brīdināti, lai uzmanoties un turot acis vaļā ar goda atdošanu un saņemšanu.

Nogriezās uz Ņēvas prospektu. Šī lepnā iela, bruģēta ar koka klucišiem, klusināja ratu troksni un gājēju soļus. Gāju gaŗām skaistai Aņičkova pilij, kuŗā kādreiz dzīvoja ķeizars Nikolajs III. Pie pils stāvēja sardze no kāda gvardijas pulka, kas apsargāja arī Ziemas pili. No tā varēja spriest, ka pili dzīvo kāds no ķeizara ģimenes locekļiem.

Vakarā jaunie virsnieki pulcējās izlaiduma ballē. Pēc miera laiku tradīcijām, katrs kaŗaskolas izlaidums nobeidzās ar mūzikāli-drāmatiskiem priekšnesumiem un balli. Skolai pašai nebija tik plašu telpu un sarīkojums notīka garnizona klubā. Sarīkojums bija nolīkts tieši plkst. 6 vakarā. To atklāja skolas priekšnieks ar īsu uzrunu, uzaīcinot visus nodziedāt valsts himnu orķestra pavadījumā.

Jau pussešos ierados garnizona klubā un iepazīnos ar sarīkojuma programmu. Lasīju un brīnījos, ka starp jaunajiem virsniekiem atrodas tik daudz mūzikāli apdāvinātu, kas nekautrējās uzstāties izmeklētas publīkas priekšā. Galveņā „nagla” priekšnesumos bija Ļermontova liriskā poēma „Dusi, mans miluli skaistais—Aijā, žūžū.” Mūziku šim gabalam bija komponējis Pēterpils konservatorijas direktors Taņejevs, ar pavadījumu vijolei, čellam un klavierēm. Mātes partiju īzpildīja operas liriskais soprāns, Olga Sokolova, īevērojama dziedātāja. Vijoles partiju spēlēja jaunais virsnieks, Leonīds Tepļeckis. Neviens no mūsu nodaļas virīem nevarēja īedomāties, ka viņš ar saviem sastrādātiem pīrkstiem, varētu no vijoles īzvilīnāt tik jaukas skaņas. Čello spēlēja Sumarokovs, maza auguma

virsnieks. Pēdējais uz skatuves uznāca ansambļa vadītājs, pianists Karpenko. Priekšnesums mums visiem ļoti patika.

Pēc maza pārtraukuma sākās balle un to ievadīja ar polonēzi. Jauniem virsniekiem šī bija pirmā balle, kurā tie ieradās kā virsnieki, labi piegulošos mundieņos. Vēl skaitījās Ziemsvētku brīvlaiks un skolas nebija sākušās. Vakardienas junkuriem un šodienas virsniekiem atradās paziņas pat aristokratu aprindās. Daži junkuri sarakstījās ar Smoļnas un Marijas institūtu audzēknēm. Viņas jau sevi uzskatīja par dāmām un arī uzvedās kā dāmas. Mūsu puisi nebija aizmirsuši uzaicināt savas izredzētās un daudzām tā bija pirmā balle. Soboļevs laikam bija aizmirsis savu Čirikovu un puslīdz droši paredzamo alimentu maksāšanu, jo dejoja lakādas zābaciņos un jautri sarunājās ar kādu Smoļnas institūta pēdējās klases audzēkni. Dejotāji un to dāmas bija drusku noguruši un apsēdās sarunām. Pēc pārtraukuma orķestris uzsāka spēlēt modē nākušo valsī, „Meksikāņu rozes” un drīz zāle bija atkal pilna ar dejotājiem.

Nekur neredzēju vijolnieku Tepļicki. Mēs visi zinājām, ka dziedātāja Olga Sokolova, viņam bija apsoliļusi pirmo valsī. Apprasījos Karpenko, vai nav redzējis Tepļicki. Arī viņš meklējot, bet tas esot iekritis kā ūdenī. Pēc briža redzēju, ka ar Sokolovu dejo Karpenko. Spēlējot Štrausa valsī. Pavasara balsis, vairāki virsnieki palika sēdot. Laikam pulkvedis bija noraidījis viņu dāmas. Tepļicki nesaticis, pēc plkst. 10 atstāju dejas zāli un gāju mājās. Iegājis guļamistabā, redzēju nedejotājus jau gultās.

Otrā ritā pēc balles pagulējām ilgāk, jo kancelejā bija jānokārto tikai dažas mazāk svarīgas lietas.

Pēc pastāvošām tradīcijām, skolu beigušie virsnieki, varēja izvēlēties dienesta vietas tajos pulkos, kuros bija brīvas vietas. Izvēle tomēr atkarājās no beigušo sekmēm. Vakantās vietas bija atzīmētas pie sienas, uz izliktām kartēm ar kārtas numuriem. Redzēju, ka mans numurs sāks kustēties tikai

ritdien. Pēc reglamenta, katram skolu beigušam virsniekam, vajadzētu 6 mēnešus nokalpot aizmugurē un tikai tad tikt sūtītam uz fronti.

Kad pēc brokastīm nekur neredzēju vijolnieku Teplicki, jautāju, kur viņš palicis. Draugi zināja stāstīt, ka pirms balles viņš aizsaukts uz kanceleju un tur arestēts. Izlaiduma sarīkojumā ieradies Leonida Teplicka reālskolas direktors Kostomorovs, uz sava dēla paaustināšanu par virsnieku. Direktors pazinis savu bijušo skolnieku un ziņojis, ka tas ir žīdu tautības. Mēs zinājām, ka ķeizara armijā žīdu tautības virsnieku nav. Teplickis virsnieku skolā bija iekļuvis ar viltu, mainot priekšvārdu no Levis uz Leonids. Viņu nosūtīja uz Preobraženskas pulka rezerves bataljonu un kā vienkārši kareivis, ar pirmo marša rotu, tas aizbrauca uz pozīcijām.

1915.g. 7. janvārī mēs, trīs jaunie virsnieki, aizgājām uz skolas kanceleju, lai saņemtu dažus dokumentus. Tur priekšā jau bija daudzi mūsu biedri, kuŗi līdzīgi mums, kārtēja savas aizbraukšanas lietas. Galvenais dokuments bija personal apliecība par Oranienbaumas virsnieku skolas beigšanu un paaugstināšanu virsnieku kārtā. Atsevišķu apliecību izdeva, ka ar trešās klases dzelzceļa biļeti var braukt otrā klasē. Trešais dokuments apliecināja, ka no valsts līdzekļiem izsniegti 500 rubļi, ceļa izdevumiem uz norādīto dienesta vietu. Vairāki virsnieki lūdza atvaļinājumu uz dažām dienām, bet visu lūgumus noraidīja, jo frontē jauni virsnieki esot ļoti nepieciešami. Paziņoja, ka visiem pirmā izlaiduma virsniekiem, tieši no skolas, jādodas uz rietumu frontes pozīcijām. Šī pavēle mums ļoti nepatika, jo katram vēl gribējās apmeklēt savus piederīgos. Tomēr ar Tikiņu nolēmām, pa ceļam uz fronti, taisīt mazu likumu un iegriesties Rigā un Cēsis. Saņēmuši savus dokumentus, iegriezāmies vēl guļamistabā, lai drusku atpūstos. Polis, pāns Biķagovskis, vairs mūsu istabā neuzturējās, viņš bija pārcēlies pie saviem tautas brāļiem. Pēdējās dienās visi dzīvojām saticīgi, trūka tikai

Apsiša, kas klaiņoja pa Pēterpils mūzejiem.

Vēl tanī pašā dienā sakārtojām savu virsnieka bagāžu—
koferi, kuļammaisu, kaņavīra gultu — . Saiņus pārsējām
ar stingrām auklām. Kad uzzināsīm kaņaspēku daļu,
dieninieks Vasilijs bagāžu nogādās uz dzelzceļa staciju. Par to
viņš no manis saņems kaņavīra mundieri un zābakus, kas man
nāca līdzī no Preobraženskas pulka, pirms došanās uz
Oranienbaumas virsnieku skolu.

UZ KAĀA LAUKU

Grupa jauno virsnieku bijām nozīmēti uz Ivangorodas cietoksni. Kā ar Tikiņu jau bijām nolēmuši, uz nozīmēto dienesta vietu braucām caur Cēsīm un tālāk uz Rīgu, kur satikām tuviniekus un draugus.

Tieši 1915.g. 15. janvāri 20 virsnieki stāvējām pie Ivangorodas cietokšņa un nesaprašanā brīnijāmies, jo nekur nebija redzami ne cietokšņa mūri, ne arī kādi bastioni. Nezinājām, ka cietoksnis iebūvēts dziļi pazemē. Vīrs cietokšņa, lai paslēptos no ienaidnieka skatiem, auga krūmi, purva prieditēs un siki bērziņi. Mūsu grupai par vadītāju izraudzījām savu skolas biedri Morozovu.

Pie vārtiem redzējām mazu koka mājiņu, ar uzrakstu uz durvīm „kancelārija”. Morozovs iegāja kancelejā un lūdza mūsu grupai tālākus norādījumus. Saņēmām cietokšņa

komandanta rikojumu, novietoties virsnieku klubā. Cietokšņa ēdamzālē jau sēdēja vairāki virsnieki un klusi sarunājās. Kāds pulkvedis mums norādīja galdus un pateica, ka pret tūlitēju samaksu, varam saņemt vakariņu devu, baltmaizi' un tēju, kā arī cepumus. Ēdām un slavējām garšīgos cepumus. Apkalpotāja uz galda nolika šķīvi un mēs sapratām, ka šķīvi jāliek nauda samaksai par vakariņām. Vēroju, ka šķīvi visi meta sīknaudu. Iemetu pusrubli, jo mazākas naudas vienības man patlaban klāt nebija. No ceļojuma bijām noguruši un drīzi vien pēc vakariņām devāmies pie miera.

Otrā dienā ieradāmies ēdamzālē un gaidījām brokastis. Morozovs pasūtīnāja priekš mums pirādziņus un tēju, bet neko nevarējām sagaidīt. Tad prasījām apkalpotājām, kādēļ mums tik ilgi jāgaida. Saņēmām atbildi, ka pulkvedis aizliedzis mums ēdamo no bufetes izsniegt. Morozovs griezās pie pulkveža, atvainojās par traucējumu un jautāja, kas par iemeslu, ka šorīt nedabūjām brokastis. Pulkvedis paskatījās uz mūsu galdu un teica:

—Starp virsniekiem pastāv nerakstīts likums, ka katrs maksā par to, ko viņš saņēmis. Vakar pie tējas pasniedza pilnu grozu cepumu. Par to samaksai uz šķīvja atrasti tikai 1 rublis un 30 kapeikas, bet cepumu vērtība bijusi apmēram 5 rubļi. Lai bufete neciestu zaudējumus, bijām spiesti dot nepatīkamo rikojumu. Mūsu pavadonis pārpratumu izskaidroja ar to, ka tā ir bijusi domāta dzeramnauda apkalpotājām, bet ne samaksa par vakariņām. Naudu savācām un nodevām bufetei, pēc kam noliegumu atcēla. Lidz ar to uz mūsu galda pasniedza bagātīgas brokastis.

Pēc brokastīm iegāju cietokšņa virsnieku bibliotēkā, kur bija pieejami lasīšanai vairāki laikraksti. Paņēmu Valdības Vēstnesi un ar interesi lasīju ģenerālštāba pulkveža Šumska rakstu. Starp citu bija ievietota arī ģenerālleitnanta Zalca runa, ar kuŗu viņš apsveica Oranienbaumas virsnieku skolas pirmā izlaiduma absolventus. Krievu Invalidā bija rakstīts, ka kara ministrs

Suchomļinovs izdevis pavēli, kaņaskolu beigušo virsnieku vārdus nepublicēt laikrakstos, kā tas tika darīts līdz šim, lai šis ziņas nenokļūtu ienaidnieka rokās. Visām kaņaskolām turpmāk absolventu saraksts jāizsniedz katram skolu beigušam personīgi un ierodoties dienesta vietā, tas jāuzrāda pulka komandierim, lai pēc tā sastādītu jauno virsnieku dienesta sarakstu. Jauniem virsniekiem šis ziņas bija ļoti svarīgas un par lasīto informēju savus draugus. Tagad tikai gaidījām telegrammu ar norādījumu, uz kuriem mūs nosūtīs. Jau ap pusdienas laiku no Galvenā štāba pienāca ziņa, ka 10 virsniekiem jānododas uz Ļubļinu un jāstājas kaņa apriņķa priekšnieka rīcībā. Starp uzskaitītiem virsniekiem bija arī mans vārds. No visas 10 vīru grupas esmu vienīgais latvietis. Visi pārējie krievi. Jau plkst. 5 no cietokšņa kancelejas saņēmām dokumentus un devāmies uz staciju. Jau pēc pāris stundām atstājām Ivangorodu. Bijām tiešām priecīgi, ka varējām atstāt purvaino pilsētu un iedomīgos cietokšņa virsniekus.

Pirms apguļšanās lūdzu vilciena konduktoru mūs ritā pamodināt, lai neaizbrauktu gaņām mūsu ceļa mērķim—Ļubļīnai. Uz to konduktors labsirdīgi pasmaidīja un noteica, lai mēs neraizējoties, jo ceļš līdz tai vietai esot tāls. Šai vagonā mums pienāksoties pavadīt 2 naktis. Vienuļīgā vagona šūpošana mūs drīz vien ieaijāja saldā miegā. Bija dzirdama tikai desmit veselīgu cilvēku elpošana.

Otrā ritā vilciens bija apstājies. Lokomotive uzņēma ūdeni un ogles. Konduktors nosauca kādu pilsētu. Te vilciens stāvēšot vairākas stundas. Virsnieku kungi bufetē varēšot stiprināties un apkopties. Pēc pāris stundām devāmies tālāk uz rietumiem. Pa vagona logu skatam pavērās plašs lidzenums, ko šķērsoja plati grāvji. Dzelzceļa abās pusēs bija redzami cukurfabriku skursteņi. Kāds no ceļotājiem stāstīja, ka visa apkārtējā zeme piederot bagātiem poļu muižniekiem. Zemi apstrādājot zemnieki un tie dzīvojot muižai piederošās mājās. Par darbu viņi saņemot ļoti niecīgu atalgojumu. Kurināšanai

lietojot salmus, jo meži piederot muižniekiem un katoļu baznīcai. Vietējie zemnieki, jau gadsimtus dzivodami tādā iekārtā, pie apstākļiem esot pieraduši un par dzīvi nekurnot. Skolas esot sādžā un par skolotājiem darbojoties katoļu priesteri un mūķenes.

Virsniekiem maz interesē poļu zemnieku sociālais stāvoklis, kādēļ runas pāriet uz kara lietām. Kāds zina stāstīt, ka mūsu armija jau šķērsojusi daļu Austrijas un sasniegusi Karpātu kalnus pie Užokas aizs, no kurienes krievu kavalērija varēsot iebrukt Ungārijas līdzenumos. Citi teicās dzirdējuši, ka ienaidnieks Karpātos savēlot lielus spēkus apbruņotus ar moderniem ieročiem, turpretim mūsu armija vēl paļaujoties uz Suvorova taktiku. Atskanēja arī balsis par municijas trūkumu artilērijai. Atcerējos, ka Ivangorodas cietokšņa bibliotēkā lasīju ģen. Šumska apceri par Užoka pārejas svarīgumu. Tā nedrīkstot nonākt ienaidnieka rokās Par municijas trūkumu štābs liekot vainu uz korpusa divīzijas intendantiem. Virspavēlnieks Nikolajs Nikolajēvičs uzaicinājis intendantus, agrā rīta stundā, ierasties Staņislavskas stacijā uz pārrunām, lai noskaidrotu municijas trūkuma iemeslus. Tur ģenerāļi un pulkveži, izgreznojušies ordeņiem, stāvējuši pie virspavēlnieka vagona durvīm un gaidījuši. Pēkšņi durvis atvērušās, tajās parādījās 6 pēdas un 6 collas gaļais virspavēlnieka stāvs. Viņš dusmīgi uzklēdzis:

—Es jūs, blēžus un sliņķus, likšu pakārt!—

Pēc tam vagona durvis tikušas aizcirstas un vilciens aizgājis. Intendanti vēl kādu britiņu stāvējuši uz perona un ar skatiem pavadījuši vilcienu.

Daži no mums smējās. Citi teica, ka dūmi neesot bez uguns. Šīs sarunas uz mums visiem atstāja nospiedošu iespaidu.

Otrā ritā esam Ļubļinā. Pabrokastojam stacijas bufetē un tad lēnā gaitā soļojam uz divas verstis attālām Jaunām kazarmēm, kur atrodas kara aprīņka priekšnieka kanceleja. Uzrādām savus dokumentus. Mums paziņo, ka kādu laiku Ļubļinas pilsētā

varam dzīvot mierīgi. Lai kautkur pilsētā atrodot dzīvokli un uzdodot adreses. Vaļadzības gadījumā sameklēšot un tas varot rasties drīzi vien, jo uz pozīcijām jāsūta marša rotas. Viss atkarāšoties no stāvokļa frontē. Tā stāstījumu nobeidz kaŗa aprīņķa priekšnieks pulkvedis Vasiļjevs. Atvadāmieš no viņa un eĵam atpakaļ uz pilsētu.

Virsniekam Vdovinam līdzī atbraukusi sieva Soņa un tā pilsētā sameklējusi dzīvokli ar divām istabām. Vdovins ar sievu dzīvos vienā, bet mēs trīs, Glozolčovs, Stoļerovs un es, iekārtosīmieš priekšīstabā. Dienīnieku, kareīvi, mums piekomandē no kazarmēm. Izdevumus dalīšim uz vienlīdzīgām daļām. Soņa ir sagatavojusi garšīgas vakariņas un priecājamies, ka kādu laiku varēsīm padzīvot mierīgi. Norunājām, ka rit pēcpusdienā aizīšim uz virsnīeku klubu, lai īzzīnātu patīesību par stāvokli Karpātu frontē un municījas trūkumu. Pīrms tam apskātīšim Polījas vēsturīsko pilsētu. Glazačovs, kas Ņubļīnā ir beīdzīes vīdusskolu, īzrādīja mums slaveno katedrāli un pastāstīīja par Ņubļīnas un Brestas polītīsko un relīģīsko ūnīju 1769. gadā. Apbrīnojām dzejnīeka Mackēvīča bronzas tēlu parkā. Ievērojāmākā īela saucās karāļa Jana Sobeska vārdā. Gaŗākā īela saucās „3. maīja īela”, kas atgādīnāja senos polītīskos notīkumus. Ņelas tīras un ūzkoptas. Vairākas ēkas un baznīcas celtas gotīskā stīlā.

Pēc pilsētas apskates īeturējām garšīgas pusdienas. Vdovins mums stāstīja par jauno virsnīeku dzīvī frontē. Drēbju un citu pīederumu īegādei, vīņī saņēmot prāvas naudas summas, bet vīsu īzdodot ūdzīvei, jo necerot, ka dzīvi no kaŗa mājās pārnāks. Pie dzīves baudām pīederot bohēma, sīevīetes un azarts. Esot taču vīenalga, vai vīņus aprokot lepņā ūnīformā un pavadot ar sēru mūzīku, vai vīņus kaps atrodotīes kādā klusa meža malā. Ja šādā noskaņā cīlvēkī krtot kaŗā, vīņī netīekot sevīšķī nožēlotī, kaut vai mīruši varoņu nāvē.

Brdī klusējīš, Vdovins ļautā man, ko es esmu darīījis ar īzsnīegto naudu? Atbīldu, ka īegādājōs drēbes un cītus

nepieciešamos priekšmetus, kas ikdienā vajadzīgi, bet atlikumu nosūtīju uz dzimteni „nākotnes fondam”.

Virsnieku klubā bija vairāki virsnieki dažādās dienesta pakāpēs. No Oranienbaumas virsnieku skolas sastapu tikai paziņu Pederu. No viņa gribēju kautko uzzināt par municijas trūkumu Karpātu frontē, bet tas atrunājās, lai vaicājos augstākiem virsniekiem, tie varbūt kautko zināšot. Nosēdāties tuvāk galdam, pie kuŗa sēdēja apakšpulkvedis štāba virsnieka formā un skaidroja, ka no Puķilova fabrikas atsūtītas granātas bijušas par dažiem milimetriem lielākas, kādām tām jābūt. Notikusi pārskatīšanās, kuŗā vainojams galvenais eksperts. Tika minēts pulkveža Mjasojedova vārds, kas apgrozoties galma aprindās. Pēc šiem vārdiem stāstītājs apklusā. Peders uzmina man uz zābaka, piecēlās no krēsla un atstāja telpu. Mēs viņam sekojām. Ejot pa ielu Peders jautāja, vai no dzirdētā mēs esot kļuvuši gudrāki? Vdovins piebilda, ka sarunās dzirdējis vārdu „nodevība”. Peders neļāva viņam vairāk runāt, no mums atvadījās un aizgāja. Vdovins griezās pie mums un jautāja:

—Vai jums zināms krievu sakāmvārds—zini vairāk, runā mazāk. Tas nav mums jāaizmirst. Mājās par kuŗ lietām nerunāsim un nebaidīsim sievietes.

Norunājām rītdien braukt uz 10 veršķu tālo bīskapa rezidenci. Tur zivis diķi esot pieradinātas pie zvanu skaņām un tās dzirdot, peldot pie krasta pēc barības.

Nodomāto ceļojumu uz bīskapa rezidenci izjauca klauvējiens pie durvīm. Trijos ritā ziņnesis atnesa pavēli—bez kavēšanās ierasties kancelejā Glozačovam, Stoļerovam un man. Pēc pus stundas jau stāvējām Vasiļjeva kancelejā, kur „rentmeistars” katram no mums izsniedza 300 rubļus silto drēbju iegādei, tabakai, ziepēm u.c. vajadzībām. Vasiļjevs nodeva man paziņojumu, ka esmu iecelts par marša bataljona vadītāju, bet rotas komandēšot virsnieki Glozačovs, Stoļerovs un Tichomirovs. Vdovina vārds netika minēts. Ritvakar plkst. 8 vilciens ar

šo vienību atstās Ļubļinas staciju un dosies uz NN punktu. Lidz ar dokumentiem saņēmu karti, kuņā atzīmēts norādītais punkts. Šīni punktā bataljons jānodod kādam 80. divīzijas virsniekam, kas rūpēšoties par bataljona sadali. Pēc šī rīkojuma saņemšanas atstājām kanceleju. Ceļā uz mājām Glazačovs ieminas, ka Vdovins laikam no sievasbrāļa būšot uzzinājis, ka viņam nav jābrauc ešalonam līdzī. Arī Soņa neesot noskumusi. Bet viena lieta skaidra, ka mēs pozīcijās arī paliksim, jo jaunāko virsnieku trūkums tiešām esot liels. Stoļerovs ieminas, ka virsnieku klubā dzirdējis runājam, par frontes iztaisnošanu Karpātu rajonā. Tas nozīmētu, ka daļa mūsu kaņaspēka, atstās kādu frontes iecirkni pie Karpātu kalniem. Varbūt pat pie Užakova pārejas.

Kad pārnācām mājā, pusdienas jau bija galdā. Iejautājāmos Vdovīnam, vai ir kādas jaunas ziņas par Karpātu fronti? Viņš negribīgi pateica, ka baumas par municijas trūkumu ir patiesas. Puķilova fabrikā pielaistas kļūdas un āpmēram 4000 granātu jāsūta atpakaļ, kur tās izlabošot, bet tas viss prasis ilgāku laiku.

—Un kā sastāv ar frontes iztaisnošanu Karpātu rajonā? — turpinu jautāt.

—Redziet, kungi, šis frontes iztaisnojums vēl būs dažas stundas noslēpums, bet drīz sekos oficiāli paziņojumi. Saku jums konfidenciāli, ka fronte jau ir iztaisnota. Negribas tam ticēt, bet štābā jau to zina un pēc 24 stundām lasīsim laikrakstos. Tā savu stāstījumu nobeidz Vdovīns.

—Mums arī nav ko slēpt— saka Glazačovs. Hartmanis ir iecelts par marša ešalona vadītāju un šovakar dosīmos ceļā uz NN punktu, kur marša bataljonu sadalīs pa 80. divīzijas pulkiem. Šodien tad nu mēs pusdienojam kopā pēdējo reizi. Pienācis laiks nokārtot mūsu saimniecības rēķīnus. Uz Ļubļīnu vairs neatgriezīsimies.

Mēs trīs, aizbraucēji, nokārtojam parādu par uzturēšanos Vdovīna kundzes pansijā. Dieninieks Ivans sakārto mūsu

mantīņas un liekam viņam tās nogādāt uz dzelzceļa staciju. Atvadāmies no viesmīlīgās Soņas un Vdovina, kuri paliek Ļubļinā. Pa ceļam vēl iegriežamies virsnieku klubā, kur satiekam Pederu. Prasām kas par lietu, ka neredzam neviena vecāka virsnieka. Tie visi esot aizbraukuši pie savām daļām. Šorīt pienākusi telegramma, ka fronte izlidzināta un lielgabaliem municija saņemta. Jānotur tikai jaunās pozīcijas. Pienākušās kaņaspēka daļas nosūtot uz Bukovinu un Černoviciem.

Atstājam virsnieku klubu un ejam uz staciju. Uzrādu stacijas priekšniekam apliecinību, ka esmu ešalona vadītājs un jautāju, kad pienāks divas ešalona rotas. To viņš nezina, bet iespējams, ka šonakt. Vēl mums runājosies pienāk vilciens ar marša rotām. Kaņavīri atstāj vagonus. Vairums atbraukušo piedzēruši, šautenes nekārtībā, stobri pilni ar smiltīm, sarūsējuši. Reti kādai šautenei ir sikсна, vairums apsietas ar auklām. Paši netiri, apauguši bārdām. Starp atbraukušiem nav neviena virsnieka, redzu tikai dažus apakšvirsniekus. Glazačovs prasa, kur virsnieki? Kāds „unters” atbild, ka virsnieku kungi aizkavējušies kādas stacijas bufetē. Jautāju stacijas priekšniekam, vai bieži redz šādus kaņavīrus?

—Pie šādiem skatiem esam jau pieraduši.— nosaka dzelzceļa ierēdnis. —Bet gan jau militārā policija šos „varoņus” izmācis, jo no tās baidās vairāk kā no kaņatiesas. Piedzērušos fiziski tik stipri iespaido, ka tiem pēc tam bieži vien jāmeklē feldšera palīdzība.

—Vai viņiem neiznāk sadursmes ar pasažieriem, kas brauc uz Ļubļinu?

—Nē, mobilizētiem neiznāk satikties ar civilo publiku, jo šī piestātne kalpo tikai militāriem vilcieniem. Pārējo pasažieru vilcieni pienāk pilsētas centrā.

Ejot uz pilsētu Glazačovs prāto, ka uz ierakumiem nevar sūtīt kaņavīrus ar nederīgām šautenēm. Šīnī lietā kaut kas mums jādara. Uz to jāvērs augstākās priekšniecības uzmanība,

prasot, lai šautenes izlabotu lietošanas kārtībā. Vasiļjevs to nedaris, bet Jaunajās kazarmēs ir kāda rota, kuŗas viri ir apmācīti ieroču labošanā. Vajadzības gadījumā, par nederīgām šautenēm, mēs varētu ziņot arī ģenerālmajoram Narkovam, lūdzot nozīmēt komisiju ieroču pārbaudei. Bet ja nu komisija atzītu šautenes par lietojamām, tad mums būs nepatīkšanas.

Kādu britiņu ejam klusēdami, tad turpinu iesākto sarunu.

—Lai nu kāds būtu iznākums, šovakar tomēr runāsim ar pulkv. Vasiļjevu. Paliekam Jaunajās kazarmēs, kur sagaidīsim trešo un ceturto marša rotu. Kad tās būs ieradušās, sāksim šauteņu pārbaudi un labošanu. Pēc pārbaudes arī Vasiļjevs atzīst, ka šautenes ir jāiztira un jāsaved kārtībā. Pēc telpu atstāšanas viņš vēl nosaka:

—Atbildību par pavēles izpildīšanu uzlieku ešalona vadītājam, praporščikam Hartmanim.

Vada komandieŗa vadībā abi ar Glazačovu ejam uz rotas telpām un raugāties viros, kas strādā. Daži jau rāda iztiritās šautenes. Dabūtas arī jaunas auklas, nozaudēto siksnu vietā. Kādu čaklu viru paslavēju un noprasu viņa vārdu.

—Antonovs, jūsu labdzimtība. Prieks censties! — saņemu atbildi.

Aizejam uz kanceleju un liekamies uz divāna gulēt. Piekodinām deŗurantu mūs pamodināt, kad ap pusnakti ieradies vēl 2 gaidāmās rotas. Nekāda ilgā gulēšana gan neiznāca, jo plkst. 5 ritā deŗurants mūs modināja. Bija ieradusies trešā un ceturtais rota, bet bez virsniekiem. Deŗurants rotu virus bija jau iavedis telpās. Kad tur iegāju un apskatīju kaŗavirus un viņu ieročus, tad redzēju, ka viss ir tāpat, kā tas bija ar divām iepriekšējām rotām. Kaŗavīri netiri, nemazgājušies, bārdām apauguši. Devu rikoŗumu visiem vadu komandieŗiem ierasties kancelejā. Ienāca 8 viri un lai lietu padarītu svinīgāku, Glazačovs nokomandēja „smirno” un rāportēja man, ka ieradušies 8 vadu komandieri, lai saņemtu pavēles.

Mierīgā balsi paziņoju par gaidāmo inspekciju un par

nekavējošu ieroču savešanu kārtībā. Vadu komandieri tiešām satrūkās, kad dzirdēja par šauteņu tirišanu un varbūtēju ģen. Markova inspekciju. Teicu, ka plkst. 12 dienā visam jābūt kārtībā un atbildīgi par to ir vadu komandieri.

Glazačovs priecīgs atgriezās kancelejā un teica, ka pirmais cēliens traģēdijai „Ceļā uz pozīcijām” nospēlēts, bet kā būs ar otro—šauteņu kārtībā savešanu? Abi apzinājāmies, ka tas būs grūtāks. Visas cerības likām uz šo rotu virsniekiem, dezertieriem, Tichomirovu un Smirnovu. Ienāca dežurants un pieteica, ka ieradušies abi pazudušie virsnieki un vēloties runāt ar ešalona vadītāju. Teicu, lai abi šie kungi ierodas kancelejā. Durvis atvērās un abi piedzērušie streipuļodami ievēlās iekšā. Viens no viņiem kļiedza:

—Ko jūs no mums gribat? Atvedām divas rotas kaņavīru un ritu tos vedīsim uz pozīcijām. Esam noguruši un gribam atpūsties,— un iegāzās krēslā. Otrs darija tāpat.

Skatos uz viņiem un mierīgi saku:

—Kungi, jūs maldāties! Vispirms, ne jūs atvedāt abas rotas, bet gan kāds unteroficiers. Jūs abas uzticētās rotas pametāt un paši iegājāt dzertuvē, lai turpinātu žūpot. Esmu ešalona komandieris un mans pienākums ziņot ģen. Markovam, par virsnieku Tichomirova un Smirnova dezertēšanu. Lūgšu lai atsūta citus virsniekus un ceru, ka tie ceļā nepiedzersies un nepametīs tiem uzticētās vienības. Dzirdot vārdu „dezertēšana”, bravurīgais praporščiks uzlēca no krēsla un sasita papēžus, ka tie noskanēja vien. Prasu viņam:

—Sakat, ar kādām tiesībām nēsājat piešus, vai esat kavalerists?

—Nē, bet es . . . stomīdamies atbild virsnieks.

Pārtraucu viņu un saku:

—Noguruši gan esat, bet atpūsties varēsāt šeit pat aresta telpās. Ziņošu ģen. Markovam par jūsu dezertēšanu. Viņi mēģināja atvainoties. Te Glazačovs griezās pie manis, teikdams:

—Komandieŗa kungs, man ņķiet, nevajadzētu ģen. Markovu traucēt. Abi virsnieki nav atvesti ar militāro konvoju, bet ieraduŗies paŗi labprātīgi savās daļās.

—Tomēr vēl ir jautājums par netiriem ieroŗiem. Jūs dzirdējāt baumas, ka ģen. Markovs var ierasties kazarmēs inspicēt eŗalonu. Tādā gadījumā visa atbildība kritis uz mani. Vai Jūs, Glazačov, gribētu riskēt ņo neapzinīgo virsnieku dēļ? Vai viņi gribēs savas rotas savest tādā kārtībā, kādā tagad ir pirmās divas, kuŗas strādāja līdz vēlam vakaram?

—Lūdzam komandieŗa kungu mums ticēt. Lidz pusdienai savedisim savas rotas tādā kārtībā, ka izturēsim bargā ģenerāļa kontroli, — solās abi virsnieki.

Esam ar mieru uzņemties risku, jo mūsu rokās vēl paliek sagatavots ziņojums. Ja viss būs kārtībā, aizmirsisim vārdu „dezertēt”. Deŗurants abus virsniekus aizved uz treŗās un ceturtās rotas telpām.

Kad durvis aizvēruŗās saku Glazačovam, ka otrā cēlienā sākums traģēdijai „Ceļā uz pozīcijām” labi ievadīts un abi smejamies. Kad pēc pāris stundām iegāŗām pirmās un otrās rotas telpās, bijām pārsteigti. ņautenes savestas kārtībā, meŗonīgās bārdas vairs nebija redzamas un kuŗavīru drēbes tīras. Izteicu vadu komandieŗiem pateicību par paveikto darbu. Nākamā ritā apmeklējām treŗās un ceturtās rotas novietnes. Bija padarīts daudz. Bojātās ņautenes izlabotas ieroŗu darbnīcā. Paŗi vīri apkopās mazgātuvē un tīrija arī savas drēbes. Uzdevu Glazačovam ar visu eŗalonu izdarīt mēģinājumu soļoŗanā un galvenais, lai neaizmirst iemācit atbildi uz komandanta sveicienu: „Apsveicu ar doŗanos kuŗā.” Uz to ir jāatbild: „Padevīgi pateicamies jūsu augstdzimtībai.”

Uzaicināju komandantu pulkv. Vasiļjevu noskatīties, kā eŗalons parādes gāŗienā dosies uz piestātņi. Cerēju, ka vīri pratis kārtīgi atbildēt uz virsnieku jautājumiem un Glazačovam nebūs grūti ar eŗalona vīriem kori atkārtot attiecīgās atbildes. Nebiju maldijies. Kad abi ar Vasiļjevu ienācām pagalmā, likās,

viņš bija pārsteigts, ieraugot vakardienas „mežonūs”. Glazačovs reportēja, ka šeit 1000 viru marša ešalons, kas gatavs šovakar doties ceļā uz pozīcijām. Savu reportu viņš nobeidza teikdams, ka līdz šim nav bijis neviena dezertēšanas gadījuma.

Vēl vadu komandieriem liku pārbaudīt, vai visiem vīriem pudeles ir piepildītas ar novāritu dzeramo ūdeni, kas dabūjams kazarmju virtuvē, jo lielākās stacijās, kur sagatavots ūdens, vilciens nepieturēs. Ieteicu pasteigties, lai plkst. 4 pēc pusdienas varētu atstāt kazarmes.

Iegāju kancelejā saņemt ešalona dokumentus un lai atvadītos no komandanta plkv. Vasiļjeva. Pateicos pulkvedim par laipno pretimnākšanu un vērtīgiem padomies. Smiedamies viņš man prasīja, ar kādiem līdzekļiem pratis iedvest disciplīnu šim mežonīgam pūlim? Smējos arī es un atbildēju, ka recepte ļoti vienkārša:

—Liku nedisciplinētām baram iedvest bailes no ģen. Markova inspekcijas. Bez tam bija ļoti labs pretspēlētājs, praporščiks Glazačovs, mans biedrs no Oranienbaumas virsnieku skolas.—

—Savāda, bet iedarbīga recepte.— Smejamies, spiežam rokas un es atstāju komandanta kabinetu.

Vēl 15 minūtes laika. Uzdošu Glazačovam, lai paziņo rotu komandieriem, ka parādes gājienā vedīšu pirmo rotu, Glazačovs otro, Tichomirovs trešo un Smirnovs ceturto. Lieku vadu komandieriem pārbaudīt, vai kāds vēl nav kur aizķēries. Pēc britiņa Glazacovs ziņo:

—Visi 1000 viri atrodas ierindā!

—Nu tad ar Dieva palīgu!— To pateicis, noņemu cepuri, pagriežos pret nostādīto ešalonu un pārmetu sev krusta zīmi. Vēroju, ka kaņavīri dara to pašu. Uzlicis cepuri, pārlaižu acis pār nostādītiem kaņavīriem un komandēju:

—Ešalon, šagom marš!

Klausos, ka Glazačovs skaļi komandē „raz—dva—raz—dva.” Otrā rota skatās uz pirmo un iet kopīgā solī. Tāpat dara trešā

un ceturtā. Tās ļoti ievēro ritmu un 1000 galvu lielais ešalons iet kā viens virs. Mazliet palēninu gaitu, jo noieta tikai viena versts un līdz stacijai vēl jāsoļo 4 versti.

Redzu, ka pa ielas labo pusi iet viens virsnieks. Tas ir pulkvedis. Komandēju:

Ešalon, līdzināties pa labi,— un atdošu pulkvedim godu. Citas rotas atkārtu manu komandu un pulkvedis saņem mūsu sveicienu. Šodien neredzēju piedzērušos, jo bija piedraudēts tādus nodot militārai policijai, kas viņus iespaidos fiziski, sitis bez žēlastības un aresta telpās nedos ēst.

Stacijā ešalons apstājās. Liku iznākt nozīmētiem vagonu vecākiem. Uzdošu viņiem gādāt par kārtību vagonos, kamēr sasniegsim sadales punktu. Ar mierīgu sirdi varējām braukt uz kaņālauku, jo visur bija redzama kārtība.

Vakarā jau sēdējām vagonos un ieturējām vakariņas. Ēdām sausu maizi un piedzērām novāritu ūdeni. Jūtām vēsumu, kamdēļ neizģērbāmies. Dažreiz mūsu vilciens stacijās apstājās, lai palaistu gaŗām sastāvus, kas uz fronti veda municiju un produktus, bet no frontes atgriezās ar ievainotiem. Tuvojoties frontei, garastāvoklis kļuva drūmāks. Vagonos vairs nedzirdēja jokošanos un smieklus. No frontes jau atlidoja artilērijas dunoņa. Vakarā steidzāmies gulēt, jo šī bija pēdējā nakts vilcienā. Ritu sasniegsim norādīto punktu, kur mūs sadalīs starp stipri cietušās 80. divīzijas daļām. Kāds feldfēbelis, ar Jura krustu, skaļi stāstīja par piedzīvojumiem Mukdēnas kaujā, savu stāstījumu nobeidzot ar parasto sakāmvārdu, ka nav divas nāves, bet no vienas izbēgt nevar.

—Vai tā nav? — noprasīja varonīgais kaŗavīrs. No klausītājiem viņš saņēma atbildi, ka tiešām tā ir un no nāves izbēgt nevar. Savus upurus tā atrod.

—Tādēļ, nedomāsim par nāvi, gan tā atradis katru, kad laiks būs pienācis,— nosaka feldfēbelis. Pārmetis krusta zīmi, vecais kaŗavīrs skaļā balsī skaitīja Svēto lūgšanu—Mūsu Tēvs debesis . . . Pamazām viņam pievienojas citas balsis. Kad

bijām tikuši līdz—dienišķai maizei, tad visi skaitījām viņam līdzī un nobeidzām:

—Jo Tev pieder tā valstība, spēks un gods mūžīgi mūžam.

Pēc lūgšanas iestājās pilnīgs klusums, jo laikam visus tā bija aizvedusi bērnības atmiņās, kad mierīgi varējām likties gultās un nevajadzēja domāt par to, kas ar mums notiks rīt. Vilciena vienmuļīgā kustība mūs ieaijāja saldā miegā un mēs nogulējām līdz rīta gaismai.

Ešalonu steidzīgi vajadzēja nodot virsniekam, kas atradās kaut kur NN punktā, kam uzticēta kaņaviru sadale. Ešalonu nodevu Glazačovam un pats ar diviem ziņnešiem devos meklēt sadales punktu. Ieraudzīju vienkāršu zemnieka māju, pie kuņas redzēju sargkareivi ar šauteni. Domāju, ka šini mājā vajaga atrasties kādam augstākam virsniekam, kas sadalis atvestos virus. Devos turpu, bet sargkareivis mani apturēja. Iznāca kāds pulkvedis. Stādījos viņam priekšā un ziņoju, ka esmu atvedis 1000 vīru marša ešalonā. Viņš pavēlēja vienību atvest un nostādīt laukumā pie meža. Kad tas izpildīts, pasniedzu pulkvedim apliecību un dokumentus par atvesto kaņaviru vienību. Paskatījies dokumentos, pulkvedis spiež man roku un pateicās dienesta labā. Padod dokumentus tālāk adjutantam un saka, sāksim sadali tūliņ. Mums, četriem virsniekiem, liek nostāties atsevišķi. Katru virsnieku, kas soļo man garām, apturu un stādu pulkvedim priekšā, minot viņa vārdu. Kad nāk Glazačovs, saku pulkvedim, ka šis virsnieks ir mans biedrs no Oranienbaumas virsnieku skolas un palīdzēja man uzturēt disciplīnu ešalonā.

Kad sadalīšana bija pabeigta, palikām tikai četri virsnieki, kas bijām atveduši 1000 virus uz kaņalauku. Pulkvedis bija tikko paaugstināts ģenerāļa pakāpē, bet nebija vēl uzlicis jaunos uzplečus, kā to mums stāstīja kāds no virsniekiem. Pie mums pienācis, ģenerālis teica:

—Kungi, jūs visi četri tiekat nozīmēti uz 319. Buguļminskas pulku, kā rotu komandieru palīgi.— Adjutants iedeva katram

no mums ģenerāļa parakstitu apliecību, uzrādišanai mūsu nākamā pulka komandierim. Jaunajam ģenerālim vairs nebijām vajadzīgi, varējām šķirties un teikt:

—Uz redzēšanas, ģenerāļa kungs!—

Bijām izsalkuši un izslāpuši, tomēr nolēmām vēl iegriesties pie ģenerāļa un atvadīties. Viņš nāca pretim un lūdza sēsties pie galda, ko mājas māte bija klājusi. Viņa ekselence neturēja par vajadzīgu mūs iepazīstināt ar savu aristokrātisko kundzi. Likās, ģenerālis turējās pie vecās parunas—vista nav putns un praporščiks nav virsnieks. Pateicāmies saimniecei un jautājoši skatījāmies uz ģenerāli, bet pie galda nesēdāmies. Pēc briža nosēdās viņi un uzaicināja mūs baudīt, ko Dievs devis.

Galds bija bagātīgs, lai pabarotu 4 izsalkušus kaņavīrus, kas ar ķeizara pavēli ir kļuvuši virsnieki. Pie galda nerunājām, jo nebijām raduši sēdēt kopā ar ekselencēm. Pildījām tikai savus tukšos vēderus. Glazačovs gan mēģināja uzsākt sarunas par kara izredzēm, bet saņēma atbildi, ka armija ar politiku nenodarbojas. Savu izsalkumu bijām apmierinājuši un arī gandrīz visu „notiesājuši”, kas atradās uz galda. Ģenerālis ar pulkveža uzplečiem paraudzījās pulksteni un paskatījies pa logu, teica:

—Virsnieku kungi, savā un sievas vārdā, pateicos jums par jauko sabiedrību pie galda. Redzu, ka pajūgs jau piebraucis, tas vēl pie gaismas jūs novedīs pulka štābā. Sveiciniet no manis jūsu pulka komandieri, pulkvedi Zelceri. Viņš ir Juža Krusta ordeņa kavalieris, kuju ieguva krievu-japāņu karā. Ceru jūs drīzumā apmeklēt un novēlu jums visiem jauniem virsniekiem „Soldaten Glück.”

Esmu pārsteigts, dzirdot tagad ienisto vācu valodu. Zinu, ka šie vārdi nozīmē—novēlējums karā palikt dzīviem. Pateicāmies kundzei par jauko mielastu un noskūpstu gredzenoto roku. No ģenerāļa atvadāmies ar rokas spiedienu. Mūsu pajūgs ir divzīrgu ore ar gaļu dēli vidū, kas paredzēts sēdēšanai. Ores priekšgalā sēž kučieris, vecāks virs ar gaļām poļu ūsām.

Nosakām parasto atvadu sveicienu:

—Palieciet sveiki, Jūsu ekselence!— Atdodam godu un rāpjamies orē. Ģenerāļa kundze mūs pavada ar krusta zīmi un mēs pieliekam rokas cepurēm. Kučieris runā krievu valodu ar akcentu un saka:

—Panove, pēc divām stundām būsīm pulka štābā.— Glazačovs, pieliecies pie manas auss, čukst:

—Uzmanisimies, nerunāsim par kaŗu un nesauksim vietas vārdā, kas varētu interesēt ienaidnieku. Šis večuks droši vien ir čehs vai polis, jo tikai šo tautu piederigie uzrunā kungus ar „panove”. Klusējam visi, jo katru no mums nodarbina domas par rītdienu.

Nemanot bija kļuvis tumšs, ka tikko varējām saredzēt ceļu. Iespējama pat iemaldišanās ienaidnieka pozīcijās un bez kaŗošanas nokļūšana gūstā. Skatīdamies biezajā tumsā, jautāju pats sev, vai nokļūšana gūstā pieder pie „Soldaten Glúck”? Jautāju Glazačovam, ko viņš par to domā. Tas klusēja, bet Tichomirovs atbildēja:

—Kā katrs to saprot. Vienam tā ir laime, citam nelaime.—

Smējāties par gudro Zālamana spriedumu.

Kādā ceļa krustojumā saskatām kautko līdzīgu vingrošanas aparātiem. Domāju, ka arī šeit, tāpat kā rezerves bataljonā, kareivji nodarbojas ar „vperjod koļi—nazad atbei”. Piesietais salmu maiss tomēr ir cilvēka augumā un vējš to viegli šūpo. Mūsu kučieris apstājās, noņem cepuri un pēc katoļu paražas, pārmet krustu, no kreisās uz labo pusi. Smirnovs izkāpj no ores un ar elektrisko lampiņu tumšajam ķermenim uzlaiž gaismu. Ieraugām nevis salmu maisu, bet pakārtu cilvēku. Pie karātavām piestiprināts koka dēlītis ar uzrakstu: „Uz armijas 3. korpusa Lauku kaŗa tiesas sprieduma pamata, apakškareivis Semjons Galotuzovs, par civilo iedzīvotāju aplaupīšanu, sodīts ar nāves sodu—pakāršanu.”

Smirnovs nogrieza gaismu, pārmeta krustu un klusēdams iekāpa orē atpakaļ.

Pie kādas mājas ieraudzījām gaismu. Pie ieejas stāvēja apbruņots sargs, kas bija sardzē pie karoga ar uzrakstu, 319. Buguļminskas pulka trešais bataljons. Tātad bijām sasnieguši savu ceļa mērķi. Gājām mājā iekšā. Pie galda sēdēja ap gadus 30 vecs poručīks. Ziņoju viņam, ka esmu atvedis 1000 viru lielu marša bataljonu, un kāds ģenerālis, kuŗa vārdu nezīnu, mūs četrus virsniekus, nozīmēja trešā bataljonā. Noliku uz galda dokumentus un poručīka kungu iepazīstināju ar pārējiem trim virsniekiem. Izlasījis dokumentus, viņš saka:

—Iepazīsimies, kungi! Esmu trešā bataljona komandieris, poručīks Ļeņ. Rītu jūs iepazīsities ar 319. Buguļminskas pulka komandieri, pulkvedi Zelceri. Jūs paliksiet manā bataljonā. Beidzamās kaujās mūsu pulks zaudēja daudzus jaunākos un arī vecākos virsniekus. Kā redziet, tagad bataljonu komandē nevis pulkvedis vai kapteinis, bet poručīks. Šo nakti pavadīsiet šīni siltā telpā. Rītu iekārtosimies citādi. Tagad dosimies pie miera. Lai gan skaitāmies rezervē, priekšā stāv smaga darba diena.

Ņemot vērā poručīka rīkojumu, liekamies gulēt uz cietiem soliem. Aizmiegot vēl atcerāmies aristokrātisko ģenerāļa kundzi, kas mūs, četrus izsalkušus virsniekus, paēdināja ar labām un garšīgām vakariņām.

Nevarējām būt ilgi gulējuši, varbūt pāris stundas, kad miegu pārtrauca skarbas skaņas, kas vēstīja kaŗavīru signālu „briesmas”. Taurēm pievienojās dobjas bungu skaņas. Šo signālu dod tikai tādos gadījumos, kad tiešām draud briesmas un kaŗavīriem bez kavēšanās jādodas uz to vietu, no kurienes nāk signāli. 1914.g. otrā pusē mūs, virsnieku skolas junkurus, šīs tauru skaņas naktis bieži izrāva no gultām. Piecās minūtēs mums vajadzēja, pilnīgi apģērbtiem, atrasties skolas vingrošanas laukumā, kur mūs sagaidīja dežūrvirsnieks un pasniedzēji. Viņi pārlicinājās, vai visi junkuri ir ieradušies noteiktā laikā un pēc reglamenta kārtīgi apģērbušies. Vēlāk Oranienbaumas virsnieku skolu beigušie, kā jauni virsnieki frontē, bija

pateicīgi ļoti prasīgam kapteinim Kremeņeckim, kas nakts pārbaudēs milēja piekerties katram junkuram un pamazināt atzīmi no 12 uz 8, ja vien konstatēja paviršību un nekārtību. Nav jābrīnās, ka no skolā uzņemtiem 800 audzēkņiem, kursu beidza tikai 250.

Steidzīgi ģērbdamies domāju, kas varētu būt par iemeslu šīs nakts trauksmei. Devos tauru un bungu skaņu virzienā un redzēju, ka ceļu krustojumā, ar gaišām liesmām, dega māja. Ļaudis drūzmējās tai apkārt, cik liesmas un karstums atļāva. Pūli bija redzami vairāki virsnieki. Starp tiem arī trešā bataljona komandieris poručīks Ļeņ. Pēc britiņa taures pūta atsaukšanas signālu un iestājās pilnīgs klusums. Bija dzirdama tikai liesmu sprakšķēšana, tad iegāzās sienas un pret debesīm pacēlās dzirksteļu mākonis.

Izspiedies cauri pūlim, virzijos tuvāk dežūrvirsniekam un viņa adjutantam, kas pratināja lieciniekus. Kāda sieva zināja stāstīt, ka māja piederējusi kādam polim, kas sūdzējies krievu ģenerālim, ka kareivji viņam nolaupījuši sivēnu. Nodēgušā mājā kareivji dzīvojuši kopā ar poļa ģimeni. Sivēnu izcepuši un kopā ar poļiem apēduši. Kad mielasts beidzies un vodka bijusi nodzerta, polim palicis žēl, ka sivēnu lēti pārdevis un aizgājis sūdzēties ģenerālim, ka zaldāts sivēnu nozadzis. Lieta nodota kaŗatiesai, kas zaldātu likusi pakārt. Kāda kaimiņiene liecinājusi, ka kareivis sivēnu no poļa nopircis par 3 rubļiem, bet pēc iedzeršanas un ēšanas, polis prasījis vēl 2 rubļus klāt. Kareivis atteicies vairāk maksāt, jo sivēns ticis notiesāts kopējā mielastā. Visi sādžas iedzīvotāji zinot, ka kareivis sodu saņēmis nepelnīti. Kaŗavīri zinot, ka polis vainīgs viņu biedra nāvē un pielaiduši mājai uguni. Kāds virs teica, ka polis ģimeni aizvedis uz kaimiņu sādžu, lai to pasargātu no kareivju atriebības.

Dežūrvirsnieki un adjutants pierakstīja liecības un paziņoja, ka līdzko ieradīsies polis, uz kuŗa sirdsapziņas guļ nevainīga dzīvība, tiks nodots tiesai un sodīts ar to pašu sodu. Savādi, ka

neredzēju nevienu no saviem virsniekiem. Laikam nemaz nebija piecēlušies. Atstāju kūpošās mājas drupas un gāju atpakaļ uz savu apmešanās vietu. Ārā ir tumšs, nemilīgs rīts, kādi mēdz būt sveču mēneša sākumā. Aizmigdams vēl pārdzivoju mājas degšanu un drausmīgo skatu pie karātavām.

Plkst. 7 tieku modināts un man paziņo, ka plkst. 10 jāstājas pulka komandiera priekšā. Bataljona komandieris Ļeņ mūs visus četrus aicina brokastīs. Smaidīdams viņš ved mūs pie galda. Dzeņam labu kafiju un ēdam ilgi neredzēto baltmaizi.

—Grūti iedomāties, ka pozīcijās var sēdēt pie tik bagātīga galda,— saka praporščiks Smirnovs, kam pie Volgas pieder liela muiža. Glazačovs ierunājas par mūsu uzņemšanu pansijā, bet poručiks to noraida. Ceļamies no galda un pateicamies par negaidītām brokastīm. Ļeņ liek ziņnesim mūs novest pie pulka komandiera.

Apstājamies pie mūra ēkas, kuŗas priekšā stāv divi sargkareivji. Pagalmā, kareivja apsardzībā, atrodas liela naudas lāde, kuŗā glabājas pulka nauda un svarīgi dokumenti. Priekšnamā uzturējās ziņnesis un nākamā sardzes maiņa. Pie durvim, aiz kuŗām atradās pulkveŗa kabinets, sēdēja kāds unteroficiers. Lūdzām pieteikt mūs pulka komandierim. Saņēmis mūsu apliecības, viņš iegāja kabinetā. Pēc īsa brīŗa atgriezās un lūdza mūs uzgaidīt, jo pulkvedis gribot ieskatīties šī rīta pastā. Pēc apm. 10 minūtēm no kabineta iznāca darbvedis un skaļi nosauca:

—Praporščiks Hartmanis tiek lūgts ienākt.

Iegājis kabinetā sapratu, ka šī telpa ir pulka komandiera darba un reizē arī kuŗamistaba, jo bez lielā rakstāmgalda, tanī bija redzama arī kuŗavīra gulta. Aiz galda pulka karogs. Pie sienas frontes kartes, ar krāsainiem iezīmējumiem. Pie galda sēdēja kalsnējs virsnieks, ar pulkveŗa uzplečiem un Juŗa krustu pie krūtīm. Nosaucu savu vārdu un ziņoju:

—Vakar no Ļubļinas atvedu eŗalonu ar 1000 kareivjiem. Sadales punktā kāds ģenerālis eŗalonu saņēma un sadalīja pa

pulkiem, — nobeidzu savu ziņojumu un iesniedzu to arī rakstiskā veidā.

Pulkvedis saka, ka ar šī rita pastu viņš saņēmis sikas ziņas, un izteic vēlēšanos ar mani iepazīties tuvāk, jo mēs esot pirmās bezdelīgas no Oranienbaumas virsnieku skolas. No dokumentiem redzot, ka es esot beidzis virsnieku skolu kā sešdesmitpirmais junkurs no pirmā izlaiduma un ar ķeizara Majestātes pavēli paaugstināts par virsnieku. Tas ir liels lēciens no 43. kategorijas uz 1. kategoriju. Tad ietikt Oranienbaumas virsnieku skolā, to nobeigt kā sešdesmitpirmajam un kļūt par virsnieku. Kā tas bija iespējams? Lūdzu pasakāt isi un skaidri. Nobeidz pulkvedis.

—Pulkveža kungs, mana atbilde ir isa un skaidra. Uz kara ministra Suchomļinova priekšlikumu, Viņa ķeizariskā majestāte, ar vienu spalvas vilcienu, 43. kategorijas vīrus pārskaitīja uz 1. kategoriju un iesauca kaŗadienestā, nosūtot apmācīšanai uz rezerves bataljonu. Pēc četrām vai piecām nedēļām, šos ātrumā apmācītos kaŗavīrus, ar marša rotām nosūtīja uz fronti, lai stiprinātu armijas spēkus. Dažiem no rezerves bataljoniem izdevās izrauties, iekļūt virsnieku skolā un to nobeigt. Esmu viens no tiem. Tā ir patiesa atbilde uz Jūsu jautājumiem, pulkveža kungs.

Ar maniem paskaidrojumiem pulka komandieris tomēr nebija apmierināts. Tad minēju, ka no lieliem zaudējumiem Ritprūsijā, kur gandrīz tika iznīcinātas divas mūsu labākās armija, sevišķi ir cietis virsnieku sastāvs. Lai šo trūkumu novērstu, kaŗa ministrija atviegloja iekļūšanu kaŗaskolās un kursu samazināja no 2 gadiem uz 6 mēnesšiem. Sakarā ar to, ka biju beidzis Rigas Pētera Pāvila vidusskolu ar divām svešvalodām un Valmieras skolotāju semināru, mani uzņēma kaŗaskolā.

Pulka komandieris pateicās par informāciju un lūdza ienākt arī pārējos virsniekus. Kad tie bija sasveicinājušies ar pulka komandieri, viņš tos uzrunāja:

—Mani kungi, mazliet ilgāk sarunājos ar ešalona vadītāju. Praporščiks Hartmanis ir pirmais no Oranienbaumas virsnieku skolas pirmā izlaiduma virsniekiem, kas savu dienestu uzsāks man uzticētā pulkā. Par jums visiem esmu saņēmis labas atsauksmes no pulkveža Vasiljeva. Viņš raksta:

—Visi četri virsnieki, ar savu korekto disciplīnas izpratni, isā laikā 1000 galvainam pusmežonīgam pūlim prata iedvest kārtības sajūtu. Šie pusmežoņi iztirija šautenes, salaboja mehānismus un saveda kārtībā arī sevi.

—Ticu ka vilcienā, ceļā uz sadales punktu, nebija neviena piedzēruša un arī neviena dezertiera. Praporščiks Hartmanis saka, ka viņam labs palīgs bijis praporščiks Glazačovs un arī virsnieki Tichomirovs un Smirnovs, godam pildījuši savu uzdevumu. Lai Dievs jums visiem palīdz kalpot mūsu tēvijai grūtā brīdī.

Tichomirovs un Smirnovs priecājās par labo atestāciju un spiež man roku. Pulkvedis sakārto dokumentus, kas atrodas uz galda, tad griežas pie manis:

—Praporščik Hartman!— Pieceļos, sasitu papēžus un klausos tālākos pulkveža vārdos:

—Godam esat izpildījuši pirmo uzdevumu, atvedāt 1000 vīru ešalonus no Ļubļinas.— Dienesta vārdā izsaku jums pateicību.— Brīdī klusējis, viņš turpina:

—Praporščik Hartman, ņemot vērā jūsu sekmes, es vēlētos jūs iecelt par rotas komandieri, bet tā ka esat bez vajadzīgās prakses, tad ieceļu jūs par 12. rotas komandiera palīgu. Šo rotu komandē podporučiks Križanovskis, pēc profesijas mērnieks. Viņš ir krietns cilvēks un vajadzības gadījumā dos jums labu padomu. Jūs būsiet trešā bataljonā, ko komandē poručiks Ļeņ, ļoti enerģisks cilvēks, kas dažreiz dod rokām vaļu un lieto sulīgus vārdus, bet ir viens no labākiem virsniekiem mūsu pulkā. Ievērojiet, ka jums tiek uzticētas 240 cilvēku dzīvības.

Tad pulkvedis spiež man roku un tāpat dara pārējie virsnieki.

Seko tālākie rikojumi.

—Ar prieku vienpadsmito rotu nododu praporščikam Glazačovam, kas jau 6 mēnešus pavadījis karādienestā, bet desmito rotu praporščikam Smirnovam, kas pēc universitātes beigšanas, 9 mēnešus pildījis karādienu un paaugstināts par apakšvirsnieku. Tichomirovu ieceļu par palīgu apdomīgam praporščikam Stoļerovam.

—Vai esat apmierināti? — noprasa pulkvedis.

Visi ir ļoti apmierināti, sevišķi es, jo baidījos uzņemties atbildību par 240 cilvēku dzīvībām.

Pulka komandieris, brīdi klusējis, saka:

—Kungi, ko jums tagad teikšu, ir stingri konfidenciāls un jūs to nedrīkstat paust tālāk. Krievijai šini karā vajadzēja iestāties nesagatavotai. Visi cerējām, ka tas būs „zibeņkašs”, bet šis cerības nepiepildījās un mēs tagad atrodamies kara posmā, ko sauc par pozīciju karu. Tas var turpināties vairākus gadus un prasīt daudz cilvēku dzīvību. Lidz šim mūsu armija turējās pie vecās Suvorova taktikas, kas balstījās uz durkli un kaņavira veiklību. Šini karā kaujas izšķir pretinieka mehāniskie ieroči: artilērija, ložmetēji, lidmašīnas u.c. Mūsu armija nebija sagatavota šim karā, ne tikai ieroču ziņā, bet arī daļa mūsu virsnieku vēl turas pie Suvorova uzskatiem, ka „durklis malacis, bet lode muļķe.” Turoties pie šīs taktikas, mūsu armija cieš lielus zaudējumus un ir spiesta atkāpties. Nav vairs noslēpums, ka mēs tiekam atspiesti no Austrijas Karpātu apgabaliem. Par armijas vadības neapdomību, nesagatavotiem iestāties karā, ar spēcīgu pretinieku, mums tagad jāmaksā ar cilvēku dzīvībām. Esmu vecs kaņavirs, bet šī kara beigas nesaredzu.

Esam satriekti, dzirdot tik atklātu valodu no sava pulka komandiera. Tagad sapratām, kādēļ viņš ar mums runāja konfidenciāli.

Pulkvedis mums deva vēl dažus vērtīgus padomus.

—Kad atceros savus junkura laikus, pavadītus divus gadus

Viļņas kaŗaskolā, man jāatzīstas, ka no maniem bijušiem skolotājiem man palikušas vislabākās atmiņas. Mums bija vieglāk, jo mācījāties miera laikā un tos divus gadus pavadījām bez ārējiem traucējumiem. Jūs, oranienbaumieši, mācījāties kaŗa laikā un divgadīgais kurss bija jāizņem 6 mēnešos. Tas darija jūs un jūsu skolotājus nervozus. Tagad jums dienests jāuzsāk frontē, kas prasis ārkārtīgu piepūli. Dodu jums padomu:

—Brīvajos brīžos labi izstudējat kartes un iepazīstieties ar nākamo ciņas lauku topografiju. Tas var glābt jūsu un jums uzticēto kaŗavīru dzīvības. Pirms dodiet pavēles, apdomājiet labi manus vārdus. To jums saka vecs kaŗavīrs, kas skatījies nāvei acīs un palicis dzīvs. Domāju, ka šinis sarunās mēs tuvāk iepazīnāties un tās mūs tuvinājušas. Novēlu jums kaŗa laimi—dzīvojiet sveiki!

Pateicamies pulkvedim un atstāju viņa kabinetu.

Tālāk kārtojam pansijas lietu ar bataljona komandieri, poručiku Ņeņ. Rotas komandieris 6 mēnešus bijis Ņeņa pansijā un labi pārzināja visus noteikumus. Visi virsnieki saņēma bez maksas kaŗavīru devu—kukuliti kareivju maizes, vakaros tēju un pusdienās siltu ēdienu. Ja vēlējamies kautko papildus, tad ekonomiskā veikalā, par noteiktu cenu, varējām iegādāties tur dabūjamās uzturvielas: sviestu, sieru, žāvētas desas, šķiņķi, kondensētu pienu, kafiju, dažādus konservus, kviešu miltus u.c. Varēja dabūt arī dažādus dzērienus un šokolādi, bet par to bija jāmaksā parastā tirgus cena.

Mūsu pansijas dvēsele bija Ivans Michailovičs, kādreizējais Ņivejas muižniecības kluba ekonoms un reizē arī vecākais pavārs. Viņš mums apgādāja vajadzīgos produktus un sastādīja ēdienu karti. Mūsu rotas komandieris bija ļoti apmierināts ar Ivana Michailoviča gatavotiem ēdieniem. Es atteicos maksāt par alkoholiskiem dzērieniem, jo tādus nelietoju. Bataljona komandieris mani brīdināja: ja tikai vienu reizi glāzīti pielikšot pie mutes, tad tomēr vajadzēšot

ūzert—citādi virsnieki jutišoties apvainoti. Galda inventārs mūsu pansijā, ko dēvējām par „Leiputriju”, nemanot bija kļuvis bagātāks. Uz galda vairs neparādījās māla vai bleķa krūzītes un šķīvji. To vietā nāca porcelāna tasītes un šķīvji. Virtuve lepojās ar kafijas mašīnu, kas ar vienu vārijumu sagatavoja 18 tasītes kafijas. Kristāla glāzītes laikam bija mūsu šefa personīgs īpašums, tāpat mirdzošais sudraba patvāris, kas kopā ar citu inventāru, bija redzējis labākas dienas. Komandierim Ļeņ vēl piederēja sudraba nazis un dakšiņa, ko mantojis no savas mātes un viņa no savas vecmāmiņas. Mēs, pārējie virsnieki, iztikām ar dažādiem salasītiem galda piederumiem. Jautrajos brīžos visu to nosaucām par „kaŗa kontribūciju” no uzvarētās Austrijas. Vēlāk, kad tikām izspiesti no Bukovinas un Slovākijas un pa daļai arī Galīcijas, kontribūcijas vārdu vairs nelietojām.

Mūsu pansijā iecienītākais ēdiens bija vista ar risiem. Piepērkot pārtiku un dažus konservus, mūsu uzturs bija ļoti labs. Bet tad Ivans Michailovičs sāka atgādināt, ka armijas ekonomiskā veikalā vistas vairs neesot dabūjamas. Varēja dabūt sādžā, bet zemnieki par krievu rubļiem nepārdeva. Sādžas vecākais laikam bija labi informēts par stāvokli frontē un gaidīja tikai mūsu izvākšanos no ieņemtiem apgabaliem. Pēdējā laikā viņš ļoti pūlējās savus iedzīvotājus noskaņot pret mūsu kaŗavīriem. „Leiputrijas pansija” pirmā sajuta šo spiedienu un mūsu virtuves šefs nevarēja sagādāt iemiļoto ēdienu—vistu ar risiem.

KARĻALUKĀ

Kad 319. Buguļminskas pulka komandieris, pulkvedis Zelters, 1915.g. 28. janvārī, mani iedalīja 3. bataljonā par 12. rotas komandiera palīgu, lūdzu vada komandieri Meļņikovu, sameklēt man istabu dzīvošanai, apmēram vienas verstes attālumā no pozīcijām. Zināju, ka nākošajā naktī, ierakumos notiks 1. rotas nomainīšana un 12. rotai vajadzēs uzņemt ierakumu un neitrālās joslas apsardzību.

Jau vakar ar 12. rotas feldfēbeli Čeredņičenko, Juŗa krusta kavalieri, norunājām tuvāk iepazīties ar nākamo 12. rotas novietojumu un tās apkārtni. Ceļā uz ierakumiem mums bija jāiet garām kādai mājai, kuŗu vada komandieris bija izraudzījis par manu mitni. Vieta stratēģiskā ziņā bija laba, jo atradās tuvu ierakumiem, kas vajadzības gadījumā bija ātri sasniedzami. Tikai kāda izskatījās šī māja? Bez logiem, bez durvīm. Trūka pat parastais siltuma mūrītis. Bet nākošā naktī gulēšana nebija paredzama, jo rotu maiņu gadījumā, varēja sagaidīt ienaidnieka uzbrukumu. Tādā gadījumā rotai visu nakti būs jāpavada

pozīcijās. Cerēju, ka manu nākamo mitni drīzumā izdosies savest kārtībā. To nokārtot apsolīja feldfēbelis. Tādā „suņu būdā” rotas komandierim nebūšot jādzīvo.

Apskatījuši telpu, devāmies uz pozīcijām, iepazīties ar ierakumiem un neitrālo joslu. Ierāpušies grāvjos, sākām salīdzināt apkārtni ar topografiskām kartēm. Kartes bija vecas, kas uzņemtas pēc dabas 1900.g. Pēc tām grūti nācās atrast divīzijas novietojanos. Vienīgi ļoti straujā Voronas upe, pagājušos 15 gados, nebija mainījusi savu gultni. Feldfēbelim bija vācu karte, kas uzņemta pirms diviem gadiem. Tajā bija apzīmēti ciemati, dzelzceļu līnijas ar pietātnēm, meži, lauki, upes, strauti, tilti u.c. Jautāju feldfēbelim, kurā veikalā šādas kartes var iegādāties? Smiedamies viņš stāstīja, ka šīs kartes ir pirmais vērtīgais ieguvums, kad uzbrukuma laikā vads pārsteidza kādu vācu štābu, kas bija novietojies kādā mežā un virsnieki vēl sēdēja savā „speisecimmeri” pie kafijas un omulīgi tērzēja, jo zināja, ka štābu apsargā kāda huzāru nodaļa. Viņiem no rokām izkrita kafijas tases, kad atrāvām durvis un uzklīdzām: „Rokas augšā!” No pārsteiguma viņi palika sēdot. Pie ēdamistabas sienas, zeltītā rāmī, atradās ķeizara Vilhelma 2. bilde, uz kuŗu izšāvu un lode trāpija tieši galvā. Mans vads mežonīgi kļiedza „urā”. Vācu virsnieki, atjēgušies no pārsteiguma, izmanījās laukā pa kādām virtuves sānu durvīm. Viņi laikam domāja, ka pēc ķeizara nāks viņu kārtā. Blakus istabas durvis bija vaļā un uz galda redzējām dokumentus un kartes. Iegājis kancelejā, ieraudzīju uz dažām lapām uzrakstu „Geheim” (slepeni). Paķēru dokumentus un kartes, kas tagad mums ļoti noder. Lielāko daļu no šī ieguvuma nodevām pulka komandierim, bet dažas paturēju sev. Vienu no tām feldfēbelis iedeva arī man. Tā ļoti noderēja Piekarpātu frontē. Viņš bija izglītots kaŗavīrs un pietiekami labi pārvaldīja vācu un franču valodas. Pēc tēva nāves izstājies no reālskolas pēdējās klases un kā brīvprātīgais pieteicies kaŗadienestā. Japānas—Krievijas kaŗā par varonību izpelņījis

Juŗa krustu un palicis virsdienestā.

Negaidot ierakumos ienāca 4. vada komandieris, kuŗu atstājām pie manas jaunās mitneŗ, palidzēt amatniekiem. Tas ŗelojās, ka viŗam neesot devuŗi nekādu darbu, jo lidz pusdienai paŗi visu padariŗot.

—Tas ir labi. Tagad, dienas laikā, varēsim labāk iepazities ar ierakumiem un apkārtni. Katram vada komandierim jāzin un jāapzīmē vieta, kuŗu pēc nomainiŗanas vajadzēs ieņemt,— paskaidroju vadiniekam.

—Maiŗai jānotiek bez trokŗņa un nedrilst kūpināt „suŗa vai kazas kāju”. Ja ienaidnieks uzzinās par notiekoŗo maiŗu, tas tad var izdarit pēkŗņu uzbrukumu. Ir jāzina, ka straujos uzbrukumos, gūstekņus neņem. Ko uzbrucēji lai dara ar tiem? Aiz sevis tos atstāt nevar, lai varbūtēji tie neuzbruktu no aizmugures. Kaŗavira dziviba bieŗi vien atrodas paŗa rokās, nedrilst padoties bailēm, redzot ienaidnieku uzbrūkam no neitrālās joslas. Ir tikai viens ceļŗ: nelaist ienaidnieku ierakumu tuvumā. Œaujiet uz viŗiem ar zalvēm neŗelojiet municiju, jo jūsu dziviba ir dārgāka par izŗautām patronām. Vadu komandieri, ŗodien pēc pusdienas lai noriko ļaudis, kas veic ierakumu aptirŗiŗanu darbus, saku maniem vadu komandieriem un tagad iesim visi pusdienās.

Negaidot vācu artilerija sāk apŗaudit ierakumus un granātas krit tieŗi tur, kur stāvējām pirms piecām minūtem. Feldfēbelis un vadinieki pārmet krusta zīmes, jo atrodamies jau droŗibā. Ejot uz ēdamzāli mums nebija jāsteidzas un iejautājos feldfēbelim Œeredņiŗenko par viŗa dzives gājumumu un kaŗavira gaitām. Viŗŗ man stāstija:

—Mans tēvs bija mazs ierēdnitis Samāras pilsētas valdē un māte skolotāja. Viŗi abi mira koleras epidēmijā. Paliku bārenis, bez radiem, draugiem un arī bez lidzekļiem. Reālskolas pēdējo klasi nevarēju nobeigt. Nebija arī neviena, kas ŗajā grūtajā bridī dotu padomu vai palidzību. Tā ka man bija 19 gadi, iestājos brivprātigi kaŗadienestā. Ietiku mācibas

komandā, to pēc gada nobeidzu un kļuju par jaunāko apakšvirsnieku. Mana priekšniecība vēlējās, lai paliekot dienestā vēl 3 gadus, tad būšot izredzes dabūt darbu kādā valsts iestādē. Tā ari izdarīju. Mani pārcēla uz citu pulku, kuŗā štāba kapteiņa pakāpē dienēja mūsu tagadējais pulka komandieris pulkvedis Zelcers. 1903.g. mani jau paaugstināja vecākā apakšvirsnieka pakāpē un dienēju rotā, kuŗu komandēja Zelcers. Krievu—japāņu karā 1904.g. mūsu pulku nosūtīja uz Mandžūriju. Tur mani nozīmēja par izlūku komandas priekšnieku. No šī kara Zelcers atgriezās kapteiņa dienesta pakāpē un par varonību tika apbalvots ar Sv. Juŗa ordeni. Ari man piešķīra Sv. Juŗa krustu, par sekmīgu izlūka darbību. Pēc Portsmūtas miera noslēgšanas 1907.g., mēs abi ar kapteini Zelceri kalpojām vienā pulkā. Mani iecēla par mācības komandas priekšnieku un es sagatavoju jaunākos apakšvirsniekus. 1912.g. Zelcers saņēma pulkveŗa dienesta pakāpi un tika iecelts par 319. Buguļminskas pulka komandieri. Viņš mani ņēma līdz un tā kalpoju šini pulkā.

—Tad jūs abi viens otru labi pazīstat,— piebildu no savas puses.

—Jā, mēs abi labi dienestā satiekam. Pulkvedis arvienu man nodod lietas, ar kuŗām pats valrs negrib nodarboties. Vai jūs, praporščik Hartmani, ziniet kaut ko tuvāk par mūsu pulka komandieri?

—Jā, zinu to, ka pulkvedis dzimis Vidzemē, dzīvojis un gājis skolā Rīgā. Beidzis Aleksandra ģimnāziju. Bez krievu, tekoši runā vācu, franču un latviešu valodas. Karaskolu beidzis Viļņā. Nav precējies. Tas ir viss ko zinu par mūsu pulka komandieri.

Kad esam pienākuši pie mūsu ēdamistabas, Čeredņičenko saka:

—Praporščik Hartman, lūdzu jums virsnieka goda vārdu, ka jūs par mūsu sarunu nevienam neteiksāt ne vārda. Mūsu pulkā, ne virsnieks, ne kareivis, nedrīkst zināt, ka protu vācu valodu. Kam tas ir jāzina, tie to zina un to zina arī mūsu pulka

komandieris.

Sniedzam viens otram rokas un solāties klusēt.

Ējam pie pusdienas galda, ko 3. bataljona virsniekiem gatavojis agrākais Kijevas muižniecības kluba vadītājs un galvenais pavārs, Ivans Michailovičs Korņilovs. Saņemam kārtējās kaņavīru devas un piemaksājam mēnesi 35 rubļus par produktiem, ko piepērk klāt (kafiju, sieru, kondensēto pienu, žāvētas desas, sviestu, kviešu miltus u.c.). Dzērieni bija grūtāk dabūjami un to cenas augstas. Ja kāds vēlējās kaut ko šķidru un karstu, tad dieninieks atnesa no katla kaņavīru devu, karstu viru ar maziem gaļas gabaliņiem un arī kādu biežputru bez mērces. Pie kaņavīru devas piederēja viens kukulītis rupjās maizes, 4 mārciņu svarā. To noēst nevarēja. Šodien mūsu pusdienās bija kotletes un arī salāti. Pusdienas beigās vēl pasniedza dzērveņu ķiseli, bet bez piena, jo sādžas vecākais bija noliedzies pārdot armijai pārtikas vielas. Krievu rubļus neņēma pretim. Katrs virsnieks varēja reiz mēnesi 100 rubļus iemainīt pret markām. Pusdienas nobeidzām ar glāzi tējas un šķēlīti citrona.

Ierakumi un visa apkārtnē bija netīra, jo kaņavīri bija atstājuši savas „vizitkartes”, kādēļ vajadzēja izdarīt aptīrīšanas darbus. Kāds virsnieks man aizrādīja:

—Nerūpējaties tik daudz par tīrību. Kad uz jums nāks vācu „čemođāni”, tad centisaties galvu iespiest zemē dziļāk un nedomāsat, vai tā ir tīra zeme, vai sajaukta ar kādiem mēsliem.

—Vai jūs, podporučika kungs, esat šini kaņā jau stāvējuši zem šiem vācu „čemođāniem?”, nevainīgi ieļautājos. Apkārt stāvošie sāk smieties.

—Nē, līdz šim Dievs mani no šim briesmām ir pasargājis, bet varu jums teikt, ka nepaies ne mēnesis un mēs visi to izbaudīsim. Vakar pie mums ieradās kāds čehu dezertieris. Patlaban viņš nogādāts armijas štābā iztaujāšanai. Viņš stāstījis, ka vācu virspavēlniecība, Staņislavas rajonā, koncentrējot lielus spēkus pavasarā ofensīvai, lai no Austrijas izdzitu

pēdējos „vaņķas.” Mums jāatzīst, ka šī pārnācēja stāstā ir daudz patiesības,— Stoļerovs nobeidz savu stāstījumu.

—Novēlu jums to pašu, un turpinu:

—Vai nebūtu mums abiem labāk, ja no šī kara atgrieztos mājās bez kādiem krustiem, bet ar veselīgiem locekļiem.

Podporučiks sniedz roku un mēs šķiramies kā draugi.

Kad esam palikuši vieni, saku saviem vadiniekiem un feldfēbelim, ka pēc līdzšinējo ierakumu sargātāju aiziešanas, tos pārņemsim mēs. Pie rotu nomainīšanas jāievēro divas lietas: kaŗavīriem jābūt klusiem un nedrīkst lietot gaismu. Uz stingrāko noliegts smēķēt. Nomainīšana jāizdara tumsā. Ja pretinieks ieraudzīs gaismu, vai dzirdēs troksni, tad tas laidīs darbā piešauto artilēriju un mēģinās pārraut fronti. Pasakiet saviem vīriem, ka, ieņemot ierakumus, ienaidnieks gūstekņus neņem, bet nogalina, jo nav tos kur likt. Mums nav arī rezervju, kādēļ jāpaļaujas pašiem uz saviem spēkiem.

Pēc pusdienām abi ar feldfēbeli Čeredņičenko ejam uz savām mitnēm. Pieejot tuvāk, jau uz ielas bija dzirdāmas skaļas balsis. Paātrinājām soļus un kad sasniedzām manu „hatu”, palikām aiz brīnumiem stāvēt. Nē, šo māju vairs nevarēja saukt par „suņu būdu”. Bija kārtīgas durvis un logi ar veseliem stikliem. Mans dieninieks Ivans Bakuļins vēra durvis un mūs abus redzēdams, salutēja un nokliedza vīriem:

—Ej, jūs, netrokšņojat, ir atnākusi mūsu priekšniecība, viņa labdzimtība un feldfēbeļa kungs.

Čeredņičenko uzslavēja Ivanu, teikdams:

—„Moloģec!” Labi zini dienestu.

Kā parasti, viņš saņēma pareizo atbildi „Rad staratsja”.

Visi mājas labotāji bija no saimniecības komandas. Tiešām nebija slinkots. Sienas un griesti bija nolīdzināti un nokrāsoti. Klons notīrīts. Gaiss bija pilns mitruma. Ivans arvienu meta malku čuguna krāsniņā, lai gan tā no kurināšanas bija balta. No darba brīvie pulcējās pie krāsniņas un sarunājās. Kāds Petrusja zināja stāstīt, ka sādžas iedzīvotāji runājot, ka

austrieši drizumā krievus izdzišot un viņi atkal būšot brīvi.

Iestājās mazs klusums, pēc kam sarunas atkal turpinājās.
Kāds teica:

—Tās visas ir tukšas tenkas, kas radušās sestdienas tirgū, vai pirti peroties uz lāvas, kad karstumā sāk reibt galva.

Kāds cits skaļi kļiedza:

—Tās nav tenkas, bet rūgta patiesība un mums šai patiesībai reizi jāskatās acis, patik vai nepatik. Par mūsu atkāpšanos pat zvirbuļi čivina uz sādžas jumtiem.

Vispārēji skaļi smieklī un kad tie norimuši, kāds jautā runātājam:

—Vai bataljona komandieris, poručiks Ņeņ, arī zina, ko zvirbuļi čivina?

Uzrunātais uz to atbild:

—Laikam gan ne, jo mūsu komandieris nesaprot šo vācu zvirbuļu čivināšanu, bet viņa labdzimtība, praporščiks Hartmanis, gan prot šo putnu valodu čivināt.

Tad feldfēbelis Čeredņičenko pieiet pie runātāja un prasa:

—Kā tu zini ka mūsu jaunais komandieris prot šo „zvirbuļu” valodu „čivināt?” Siltā istaba pildās jautriem smiekliem.

Uzrunātais atkal atbild:

—Vakardien pats dzirdēju, kā mūsu komandieris sarunājās ar sādžas vecāko. Sapratu, ka viņa labdzimtība kaut ko lūdza vai prasīja. Vecākais dusmīgi atbildēja:

—Niks fening, niks Milk, niks Butter.—

Viņa labdzimtība arī palika dusmīgs un nosauca sādžas vecāko par „Kerl”. Uz to nāca atbilde „Flucht Deivel”, durvju aizciršana un istabā ieskriešana.

Tas pats kareivis stāstīja tālāk:

—Jaunībā biju viesmīlis Kijevas muižniecības klubā. Kad pie galda sēdēja augsti kungi, valkāju sulaiņa livjeru un baltus cimdsus. Klubā bieži viesojās kņazi, grāfi un baroni. Sevišķi ievērojams bija kņazs Radzivils, kam Polijā, Austrijā, Krievijā un Vācijā piederēja muižas un citi ipašumi. Kad šis kņazs

viesojās klubā, tad ņēma līdzi savu sulaini, kas stāvēja aiz viņa krēsla, bet mums, kluba sulaiņiem, nepalīdzēja. Viņš pildīja tikai tās pavēles, ko deva „Viņa Gaišība”, kā kņazu visi uzrunāja. Viņi savā starpā sarunājās vācu vai franču valodās, tikai reti bija dzirdama krievu valoda. Dzirdot šīs svešās valodas, arī es kaut ko iemāciijos. Varu jums pateikt, ka vācu valodā „Kerl” nozīmē to pašu, ko krievu valodā „sukin sin”. Kad šie bagātie muižnieki, kuļiem piederēja īpašumi visās Eiropas malās, viesojās klubā, tad uz galdiem parādījās tikai ārzemju porcelāns, kristāls, sudrabs un zelts. Desertam pasniedza dienvīdu augļus ar simtgadīgiem vīniem. Augstie viesi daudz laika pavadīja spēlējot kārtis. Spēlēts uz naudu un kad tās trūcis, likuši galdā savus īpašumus. Viesmiļi uzmanījuši, lai spēlētājiem pa kreisai rokai, vienmēr būtu pilnas glāzes ar dārgiem ārzemju dzērieniem. Rēķinus parasti maksājis Radzivils un pie viņa galda sēdējuši aicināti draugi, ne vairāk kā 3—4 personas. Citi kluba apmeklētāji tikai noskatījušies, kā jaunu īpašnieku rokās pāriet muižas, pilsētu nami un citi īpašumi. Pie spēļu galda valdījis klusums, tikai pa retam dzirdēts „Kerl”, vai „verfluchte Kerl”.

Tikai vēlāk uzzināju, ka mans dieninieks Ivans Bakuļins, nav stāstījis mednieku stāstus, bet kalpodams Muižniecības klubā, jau pirms kaŗa pazinis mūsu bataljona komandieri poručiku Ļeņ. Toreiz viņš Kijevā dienējis kādā kavalērijas pulkā, bieži apmeklējis aristokrātisko klubu, kur iepazinies ar kluba vadītāju Ivanu Michailoviču Korņilovu un viņu starpā nodibinājusies draudzība. Kad 1914.g. jūlijā Ivans Michailovičs mobilizēts un iedalīts marša rotā, poručiks Ļeņ viņu izņēmis un pārcēlis uz mūsu rotu par pavāru. Tāpat Ivans Bakuļins, ar Ļeņ gādību, nokļuvis 12. rotā par virtuves strādnieku, bet vēlāk ņozīmēts par denčiku. Ivanam Bakuļinam pie manis neklājās slikti. Visa mana saimniecība atradās viņa zināšanā un viņš saimniekoja mana budžeta robežās. Vēlāk, pēc virsnieku pansijas izbeigšanās, Ivans iespēju robežās, man sagādāja

labāku uzturu un tas bija tad, kad vācieši mūs piespieda atkāpties.

Bija jaukas maija dienas, kad frontes izlidzināšanas nolūkā, 3. bataljonam vajadzēja atkāpties 20 kilometrus, lai nepaliktu pretinieka ielenkumā. Pēc tam mūsu bataljonā iestājās mierīgas dienas. Ivans turpināja stāstīt savus piedzīvojumus. Viņam piedrojas Zagloba, kuŗa stāsti bija skumji un bēdīgi. Tas negrib atcerēties sen pagājušus laikus, bet poručiks Ņeņ viņu skubina un Zagloba negribīgi iesāk:

— Mana pazišanās ar Viņa Galšibu, kņazu Radzivilu, iesākās, Polijā, kur viņam piederēja muiža Radzivilovka, kuŗā mani vecāki strādāja kā strādnieki. Man toreiz bija seši gadi. Muižu pārvaldīja kāds poļu agronoms. Muižas pārvaldnieks bija metis acis uz manu māti, aicinot viņu pāriet strādāt muižas virtuvē, solot pat lielāku algu. Māte viņa piedāvājumu noraidīja. Kad pārvaldnieks nekautrējās manai mātei uzmākties, tēvs polim pateica:

—Ja tu neliksi mierā manu sievu, es tevi nositišu kā traku suni.

Polis nobijās un vairs neuzmācās manai mātei. Laimīgi nodzīvojām līdz 1905.g. rudenim. Krievijā un Polijā sākās nemieri, dedzināja muižu ēkas. Apdraudētās vietās ieradās soda ekspedīcijas. Vietējā muižas policija sastādīja aizdomās turēto revolucionāru sarakstus un tos apstiprināja muižas īpašnieks. Sarakstus tad nodeva soda ekspedīcijas vadītājam. Tas parasti bija kāds gvardijas virsnieks. Pēc saņemtā saraksta ļaudis apcietināja un apšāva. Ja sarakstā minētos neatrada mājās, tad nodedzināja zemnieku saimniecības ēkas ar visiem mājkušņiem. Šāda rīcība sanikvoja vietējos iedzīvotājus un tiešām tos padarīja par istiem revolucionāriem. Kādā pēcpusdienā, ulānu pulka virsnieka vadībā, muižā iejājā kazāku eskadrons. Revolucionāru sarakstu bija apstiprinājis kņazs Radzivilis, kas pats toreiz atradās Bukovinā un nemaz nezināja kas notiek viņa muižā. Agronoms sarakstā bija ievietojis arī

mana tēva vārdu. Viņu saņēma, nežēligi piekāva un pēc tam aizveda uz muižas parku un nošāva. Otrā dienā pārvaldnieks manu māti un mani izmeta no muižas strādnieku mājas. Sādžas iedzīvotājiem piekodināja mums nepalīdzēt. Tomēr manai mātei, ar labu cilvēku palīdzību, izdevās pārcelties pie radiem uz Ukraini. Tur es izaugu, iemācījos amatu un dzīvoju ar māti līdz manis iesaukšanai armijā 1914.g. Par vainīgu mana tēva nāvē turu un turēšu Radzivilu. Nodarīto pārestību nevarēšu aizmirst nekad.

Poručiks Ļeņ nosaka:

—Tu esi istis revolucionārs.—

—Nē, bet par tādu mani varēja pataisīt 1905.g. oktobra dienās, kad soda ekspedīcija nošāva nevainīgu cilvēku—manu tēvu. Uzaugu Ukrainā pie radiem un revolucionārs nekļuva.

Pēc šīs sarunas bataljona komandieris atstāj istabu. Sekoju viņam, lai pavadītu līdz nākošās rotas iecirknim. Ceļā viņš man stāsta:

—Saņēmu no pulka komandiera ziņojumu, ka mums vairs pretim nestāv miermīlīgi čehi, bet kareivīgie pomerānieši un prūšu grenadierī. Mums jābūt gataviem nakts uzbrukumam. Ziņa ir konfidenciāla. To zina tikai tie, kam tas ir jāzina.

Mūs sagaida rotas komandieris ar ziņojumu un mēs šķiramies. Atstājis poručiku 13. rotā, lēni soļoju uz savu māju un pārdomāju viņa teiktos vārdus par armiju, kas vienmēr stāvēs par Ticību, Caru un Tēviju.

—Ak svētā vientiesība,— pie sevis nodomāju. Vai tiešām mūsu bataljona komandieris nezina un negrib saprast, ka armijā šodien valda cits gars nekā tad, kad viņš mācījās Odesas kaņaskolā. 1905.g. sākusies revolūcija turpina attīstīties un to nevar noslāpēt nekādas sodu ekspedīcijas.

Tā nu pirmo reizi gadījās, ka nekur nevarēju sagādāt priekš virsnieku kungiem „kuricu” un vajadzēja apmierināties ar vāju cālīti,— stāsta virtuves šefs Ivans Michailovičs. Varbūt viss būtu labi beidzies, ja diena nebūtu bijusi auksta un vējaina un

nosalušiem virsnieku kungiem nebūtu reti laba apetīte. Pusdienas nevarējām ēst visi vienā laikā, jo diviem virsniekiem vienmēr vajadzēja būt ierakumos. Pienācis pie galda, pirmais pansionārs aizmirsa, ka pēc viņa vēl četri ēdis to pašu ēdienu. Viņš dežurāntam prasīja vēl „kurīcu s risom” un prasīto arī saņēma. Ap plkst. 5 virtuvē nosalis ienāca bataljona komandieris poručiks Ļeņ un piesēdās pie galda. Dežurāntam ar ēdienu neparādoties, Ļeņ ar dakšiņu sāka dauzīt porcelāna šķīvi. Tad iesteidzās dežurānts un ziņoja, ka pusdienām domātais ēdiens viss ir noēsts. Atskanēja kliedziens:

—Vai tu, sukin kot (kuņas runci) nezināji, ka tavš komandieris līdz šim neko nav ēdis? Tev un Ivanam Michailovičam vajadzēja ēdienu tā sadalīt, lai iznāktu visiem. Par sodu tu „sukin kot”, stāvēsi stundu zem šautenes ar visu municiju.

Tas bija viens no smagākiem sodiem, bez pakustēšanās šo stundu nostāvēt aiz komandiera loga.

Mēs abi vērojām, kā šis „bez vainas vainīgais” stāvēja zem smagās šautenes. Nožēloju, ka brīvlaikā biju ienācis poručika istabā un tagad bija neērti aiziet, jo ienaidnieka artilērija apšaudīja sādžu. Mēs abi vērojām istabā pie loga, kā sodītam kareivim noraustas seja pie katra granātas sprādziena. Arī mūsu stāvoklis nebija apskaužams. Kāda granāta varēja krist uz mūsu mājas un tad mēs visi būtu beigti.

Pēc stundas nostāvēšanas, poručiks uzklēdza kareivim:

—Pošol, ti sukin sin.—

Sodītais, noceļot šauteni no pleca, atbildēja:

—Klausos, jūsu labdzimtība. Pagriezās pa kreisi un atstāja pagalmu.

—Šis „sukin sin” labi zin dienestu, nopriecājās komandieris un pavādīja aizgājēju ar skatu.

Poručīkam dusmas par zaudēto pusdienas maltīti bija pārgājušas un viņš sāka smieties.

Lūdzu viņu, lai ar virtuves šefu nokārto, ka tādas

pārskatīšanās turpmāk nenotiktu. Domāju, ka vainīgais šini gadījumā, ir bijis virtuves šefs un sods pienācās viņam, nevis ēdamistabas dežurantam.

—Disciplinai vajaga būt arī virtuvē. Kamēr es būšu bataljona komandieris, līdzīgi gadījumi vairs neatkārtosies.— Nobeidz poručiks Ļeņ.

Mūsu sarunu pārtrauc Ivans Michilovičs, uzliekot uz galda bļodu. Noņemot tās vāku, istabu pilda patikams aromats un man saskrien mutē siekalas. To laikam bija ievērojis poručiks un teica šefam, lai atnes šķīvi, nazi un dakšīņu, praporščikam Hartmanim. Paskatījies bļodā, teicu:

—Pateicos, poručika kungs! Man šķiet, ka priekš viena tiešām ir par daudz, bet priekš diviem—par maz.

Poručiks smejas un atbild:

—Redzu, ka jūs vēl neesat aizmirsis seno laiku vēsturi, bet es neesmu Aleksandrs Lielais un mēs neatrodamies tuksnesī. Ēdisim un mums pietiks abiem.

Mēs ēdam un runājam par kaņiem. Apmeklēdams Odesas kaņaskolu, poručiks Ļeņ bija iepazinies ar Melnās jūras floti un redzējis jūrnieku sodīšanu par pārkāpumiem. Sodāmie piesieti pie kuģa masta, tiem novilkta drēbes un ar gaļu ādas pletni uzskaitīti soda sitieni. Uz kuģa sapulcināja matrožus, lai tie noskatītos sodīšanā. Poručiks Ļeņ bija liels miesas sodu cienītājs, bieži uzdeva ar ādas pātagu.

Pievakarē Čeredņičenko mani aizveda uz pareizticīgo dievkalpojuma izraudzīto vietu. Tā atradās kādā meža izcirtumā, no visām pusēm apņemta ar lieliem kokiem. Bija droša no artilērijas apšaudes. Šis dievkalpojums frontes joslā bija pirmais un savienots ar dievgaldu. Pievakarē atbrauca tēvs Joans un atveda līdzī dievkalpojuma vajadzīgos piederumus. Ar viņu atbrauca arī palīgs, kas Joanu ietēpa mācītāja rīzā, melnzelta krāsā. Aizdedzināja sveces un uz galda uzlika bikēri un vīna pudeles. Koris nostājās priesterim sānos.

Mācītājs, noskatījies uz prāvo dievgaldnieku skaitu, teica:

—Redzu, ka nemaz neesat tik lieli bezdievi, par kādiem tiek atzskatīti, tikai neredzu jūs starpā poručika Ļeņ. Vai viņš dievkalpojumā nepiedalīsies?

Uz to mācītājam atbildēja podporučiks Stoļerovs:

—Poručiks Ļeņ ir atvaļinājumā un dievkalpojumā neieradīsies.

Mācītājs tad noprasīja Stoļerovam, vai viņš piedalīsies dievkalpojumā, uz ko saņēma atbildi:

—Neesmu sagatavojies.—

—Nu tad līdz nākamai reizei sagatavojaties labi,— piebilda tēvs Joans.

Priesteris tenora balsi iesāka liturģiju —Dieva—Tēva, Dieva—Dēla un Svētā Gara vārdā.

Ķora diriģents Sipjagins uzdod balsi. Klausos uzmanīgi un esmu pārsteigts, dzirdot harmonisko atbildi—Amen. Tad turpinājās parastā dievgaldnieku liturģija.

Priesteris vienkāršais sprediķis nomierināja kaņavīrus. Savā runā viņš teica, ka mēs visi esam Dieva ziņā un mums jāpaļaujas uz Viņa žēlastību. Draudze uzmanīgi klausījās, koris dziedāja un nobeidza dievkalpojumu. Šķiroties tēvs Joans novēlēja palikt dzīviem un veselīgiem atgriesties mājās pie saviem mīļajiem.

Mācītājs aizbrauc apmierināts. Viņam sevišķi bija patikusi ķora dziedāšana. Ja viņš sādžā būtu uzskavējies vēl kādu stundu, tad pieredzētu artilērijas uguni un būtu jāmeklē patvērums. Līdz šim pretinieks tumsā nekad nebija šāvis uz labu laimi. Šovakar tas to darija pirmo reizi. Tā bija taustišanās, lai uzzinātu mūsu pozīciju vārigākās vietās. Ierakumos vairs nevarēsīm snaust. Visi jutām, ka kaut kas gatavojas. Tāpat apģērbies liekos gultā un piesaku dieniniekam mani pamodināt plkst. 11. Prāts nemierīgs un nevaru gulēt. Ceļos un eju uz ierakumiem. Rietumos debesis blāzmo un no tās puses nāk dobja skaņa, bet mūsu pulka rajonā tas nav. Ierakumos viss ir kluss un mierīgs, tomēr nolemju nakti

pavadīt tumsā un salā.

Mūsu 3. bataljona komandieris Ņeņ ir mānticīgs. Odesas kaņaskolā kāda čigāniete pareģojusi, ka viņš sasniegšot 30 gadu vecumu. Tad būšot jāiet kaņā, no kuņā nepārnākšot. Šini 1915.g. viņam piepildijās liktenīgais gads. Savu dzimšanas dienu viņš gribēja nosvinēt ar tādu pompu, lai tā ilgi visiem paliktu atmiņā. Ģimenes un piederīgo viņam nebija, izņemot slimo tēvu, ģenerāli Ņenski. Par naudas taupīšanu viņš nedomāja, tomēr bija iekrājis 1000 rubļus, kas tani laikā bija liela nauda. Šo naudu viņš bija nolēmis izdot dzimšanas dienas atzīmēšanai, kuņā piedalītos visi Buguļmīnskas pulka 30 virsnieki, sākot no praporščika līdz poručīkam. Dzimšanas dienu sarīkot uzdeva Ivanam Michailovičam, un viņš rūpējās par dzērienu un ēdamā sagādi. Telpas un iekārtojumu izkārtāja pats jubīlārs. Ivanam Michailovičam, kam bija plaši sakari ar tirgotājiem, dzērienu un ēdamā sagāde nekādas rūpes nerādīja. Pats gaviļnieks staigāja apkārt priecīgs un jautrs un pīdīja arī savus bataljona komandīeņā piēņākumus. Dzimšanas dienas ritā novēlēju poručīkam nākamos 30 gados pierādīt, ka čigānīetes pareģojums nav piepīdījīeš. Uzdāvināju viņam dzimšanas dienas ritā apsudrābotus piēšus un piēbildu, ka uz lielo „večerīnku” neierādīšos, jo visi zīna, ka neesmu stīpro dzērienu cīenītājs. Viņš ieteica, lal to paražu atmetot, jo cīlvēka mūžs esot īss un vajāgot īzbaudīt dzīvi.

—Jā, par to būs jāpārdomā,— atbīdēju un aizgāju uz īerākumiem.

Pusdīenas laikā Ivāns Michailovičs uzaicīnāja mani īet viņam līdzī uz svinību zāli, kuņā sagatāvoja „banketam”, kā poručīks to dēvēja.

Uz trīm gaņiem galdīem atrādās vīss, ko par 1000 rubļīem bija varēts sagādāt. Man aizrāvās elpa, redzot tādu dzērienu daudzumu un īzlasī. Uz galda bija salīktas dažāda veīda pudeles: lielas, mazas, apaļas un četrkantīnas, slīdas un resnas. Pašā galda galā bijā redzāma savāda pudele, ar stālī

izslietu kaklu un baltu, sudrabotu cepurīti. Zināju, ka šī pudele ir nākusi no tālās dzimtenes, Rīgas. Uz baltās etiķetes pašā augšā līdinājās, ar izplestiem spārniem, Krievijas divgalvainais ērglis. Lasīju: „A.F. Wolfschmidt Rīgā” un zem tiem sudrabainiem burtiem—Aqua Vita vodka. Kad Ivans Michailovičs pacēla pudeli pret gaismu, redzējām kristaldzidru šķidrumu. Mazliet tālāk atradās zaļgana, kupraina, ar apaļu vēderiņu, Zubrovkas pudele. Tai blakus atradās četrkantaina blašķe, ar uzrakstu „Ņežinskaja rjabina”. Pa visu galdu, vienādā attālumā, kā kareivji parādes laukumā, stāvēja apaļas pudeles ar dzintarkrāsainu šķidrumu—„Konjak Šustova”. Apstājāmies pie aukstā galda, kur saliktas zivis—osetrina, beluga un citas, bez kuņģam nav domājamas pieklājīgas viesības. Vēl žāvēti šķiņķi un desu luņķi.

Atstājot zāli, izsaku Ivanam Michailovičam izbrīnu par viņa spējām. Viņš jūtas glaimots un saka, ka virsnieku kungi savos pulka klubos esot pieraduši pie labas apkalpošanas.

Šonakt man jāuzņemas sardzes posteņa priekšnieka izraudzīšana un vadišana neitrālajā joslā un ierakumos. Nonācis savā istabā, tāpat neizgērbies, liekos gultā un noguļu līdz pusnaktij. Pamodies nevaru saprast, vai esmu vēl sapnī, vai nomodā. Dzirdu pazīstamas skaņas, dzied jautro dejas dziesmiņu: „Bija maza Marusja—maza sieviņa Petrusja.” Dziedātāji ir virieši. Daži sit plaukstas un tura takti, bet citi dzied. Uzvilcis šineli, dodos skaņu virzienā. Nonākot pie dzirotāju mājas, skan cita dziesma. Žēla, lūdzoša, par meiteni, kas lūdz māti viņu ritā agri nemodināt. Kāds tenors dzied meitenes vārdus, bet citi uztur tikai ritmu. Čistsakokovs vada dziedātājus un Sipjagins ir solists. Tad poručīks Ļeņ aicina dziedāt kaut ko jautrāku. Dziedoņi sarunājušies, rauj vaļā: „Ach, ti, sukini, kamarinskij mužik, ti ne hočes barīnu služik.” Dziedot piesit kājas un plaukstas. Svinību noslēgumā vēl visi poručīkam Ļeņ nodzied—Ilgus gadus.

Viņš pateicas visiem par jautro vakaru un dzimšanas dienas

svinētāji sāk izklist.

Nākošā ritā jautāju Čeredņičenko, kas bija norikojis kori uz pusnakts dziedāšanu. Poručīks Leņ esot pavēlējis visus dziedātājus sapulcināt, viņa dzimšanas dienas apsveikšanai, tieši plkst. 12 naktī. Pavēle izpildīta un dziedātāji atgriezušies mājās plkst. 3 ritā.

Vēlu nakti saņēmu paziņojumu, ka 6. februāri Bugulminskas un Černožarskij pulkiem jāiziet manevros. Mūsu pulks, plkv. Zelcera vadībā, uzbruks otram pulkam, kuŗu komandē plkv. Smirnovs. Novērotāji būs 2 ģenerālštāba virsnieki, pulkveži, kas dos atsauksmes par pulku komandieru spējām. Pulka komandieris deva rīkojumu, lai visi virsnieki atrastos pie savām daļām un nenokavētos manevros iziešana noteiktā laikā.

Manevru sākumā dienā plkv. Zelcers jau plkst. 3 no rīta bija augšā. Plkst. 4 visi virsnieki bija kopā un uz kartēm iepazīnās ar pozīcijām, kādas pulkam bija jāieņem. Plkst. 5 saņēmām pēdējās instrukcijas. Virsnieki atradās pie savām vienībām un gaidīja pavēli. Rotas komandierim bija stingri pavēlēts, ceļā ieturēt klusumu, lai nemanīti varētu pieiet „pretinieku” pulka ieņemtām pozīcijām, tās novērot un ziņot mūsu pulka štāba priekšniekam. Plkv. Zelcers domāja, ka Smirnovs izsūtīs izlūkus, lai uzzinātu mūsu nodomus. Mūsu uzdevums bija šos izlūkus sagūstīt un bez trokšņa nogādāt pulka štābā. Tiešām saņēmām vairākus izlūkus un tie stāstīja, ka plkst. 5:30 visi vēl gulējuši saldā miegā.

Mūsu pulka komandieris lika aplenkt „pretinieku” pulka nometni un to apsargāt. Ņemt gūstā tos, kas gribētu nometni atstāt.

Tieši plkst. 6 pie mūsu pulka štāba pieturēja divi jātnieki—kāds ģenerālštāba pulkvedis ar savu ziņnesi. Augstais pulkvedis izskatījās ļoti saidzis. Viņš stādījās priekšā un nosauca savu vārdu. Tāpat darija plkv. Zelcers.

Svešais pulkvedis, raudzīdamies uz mūsu pulka komandieri, saka:

—Esmu sūtīts novērot jūsu ricību manevros un dot atsauksmi par spējām komandēt pulku. Negribu un nav arī mans pienākums dot jums padomus, bet domāju, ka jums vajadzētu izsūtīt izlūkus un aplenkt pretspēlētāja pulka novietni.

Klātesošie virsnieki saskatas un smin. Šos sminus iedomīgais pulkvedis tomēr bija saskatījis un jautā mūsu pulka komandierim:

—Vai jūs, pulkvedi Zelcer, nepiekritat manam padomam? — Mūsu pulka komandieris sasit papēžus un saka:

—Pulkveža kungs, Jūsu padoms ir zelta vērts, bet tas nāk par vēlu. Viss vajadzīgais jau ir padarīts. Pretinieka pulka novietne aplenkta un tauru signāls uzmodināja tur gološos vīrus. Paredzēju, ka pusdienas ēdisim kopā pēc „pretinieka” padošanās. Liku atvest produktus, katlus un pavārus ar traukiem. Vai vēl neatzīstat ka pretinieks ir uzvarēts?

—Nē, neatzīstu! Par to spriedis abi ģenerālštāba pulkveži— novērotāji.—

Ja viņi neatzīs, ka pretinieku pulks manevros ir zaudējis, tad šie kungi 80. divīzijā var kļūt smieklīgi, līdzīgi kādai ekselencei, kas nāca ar priekšlikumu, apturēt bruņoto vilcienu ar baļķi. Šīni gadījumā kategoriski prasū, lai manevru darbību protokolētu un iesniegtu divīzijas štābam. Ceru, ka pie manevru iztīrīšanas piedalīsies visi virsnieki un gūs pieredzi. Pulkv. Zelcers nobeidza, atsita mēteļi un visi redzējām pie viņa krūtīm mirdzam balto Sv. Juŗa ordeni.

—Šo ordeni nopelnīju krievu—japāņu kaŗā. Esmu kā vadītājs ar savu vienību piedalījies vairākos divīziju un pat korpasa manevros, ar kuŗiem salīdzinājumā šīs dienas manevri ir tikai bērnu spēle,— nobeidz mūsu pulkvedis un aicina virsniekus doties uz ieņemtā pulka pozīcijām.

Apsprīde notiek vietējā viesnīcā un tajā piedalās abu pulku virsnieki, bet balstiesības piederēja tikai vecākiem virsniekiem. Sapulci vada abi novērotāji—ģenerālštāba pulkveži. Pretinieka

pulka komandieris Smirnovs negrib atzīt, ka ticis no mūsu pulka ielenkts un uzvarēts. Pēdīgi viņš tomēr to atzina. Pie pusdienu galda vienojās, ka neziņos divīzijas vadībai par sikumiem, bet vienkārši darīs zināmu, ka manevri bijuši pamācoši priekš jauniem virsniekiem. Šī frāze apmierināja un reizē arī nomierināja abu pulku komandieņus.

Pēc labām pusdienām kaņavīri dziedādami atgriezās savās vienībās. Man ienāca prātā tautas dziesma par mājās pārnākšanu.

—Dziedādami, spēlējami ienaidnieku uzvarēs.

—Dziedādami, spēlējami no kariņa mājās nāks.

Vai arī mēs, latvieši, kas iesaukti ķeizara armijā un atrodamies purvainajā Piekarpatu apgabalā, varēsīm drīz dziedādami un spēlējami mājās iet? Tas ir jautājums, uz kuŗu atbildēt nevaram. Vienu mēs zinām, ka kaŗš vilksies ilgi un daudziem būs jānoliek galvas svešā zemē.

Sākās gavēņa laiks. Kādu dienu mūsu pavārs uz galda uzlika lielu bļodu. Noņēmot vāku domāju, ka ieraudzišu melno, riebigo „voblu”, bet šoreiz, tieši gavēņa laikā, ieraudziju traukā dzeltēnas ceptas zivis. Ēdu garšīgās zivis un slavēju pavāru. Piepeši bija dzirdama šauteņu un lielgabalu zalve. Agrāk nebiju dzirdējis tik vienlaicīgas izšaušanas. Nodomāju, ka laikam būs sācies uzbrukums mūsu ierakumiem. Paķēris mēteli, sāku skriet uz ierakumiem. Tos sasniedzu 5 minūtēs un aizkūsis iekritu salmos. Redzēju savus kaņavīrus pie šaujāmām lūkām ar ieročiem rokās, raugoties uz neitrālo joslu. Šaušana vēl turpinājās dažas minūtes un tad iestājās klusums. Brīnijāmies, ka ienaidnieks bez vajadzības bija izšķērdīgs. Nevarējām izprast, ko šāda šaušana nozīmē. Tomēr bez zināma nolūka taupīgie vācieši municiju netērēja. Mums ierakumos par to galvas nevajadzēja lauzīt, jo to noskaidrot ir divīzijas štāba pienākums. Mums jādomā, kā atvairīt ienaidnieka uzbrukumus ierakumiem. Līdzšinējie vācu uzbrukumi ir norādījuši, ka viņu nolūks ir uztāustīt mūsu pozīciju vārigākās

vietas.

Pirms kara Karpātu telpa piederēja Austro Ungārijas imperijai. Asfaltētas šosejas un dzelzceļu līnijas gāja pār kalniem un lejām liku ločiem, savienojot pilsētas ar apdzīvotām vietām. Kādas dzelzceļa līnijas posms 200 metru gaļumā, pēc kaujas bija palicis mūsu rokās un vācieši vairs šo dzīvības āderi nevarēja lietot. Tas bija nocietināts un mūsu pulks to apsargāja. Lidz šim vācu armija par mazo ceļa gabaliņu nekādu interesi neizrādīja. Tomēr vācu labi nostādītais izlūku dienests varēja šo „pleķīti” izmantot kādam pārsteiguma brīdīm. To bija paredzējis mūsu pulka komandieris un manevru laikā, visā klusībā, šī ceļa gabala apsardzības pastiprināšanai, norīkoja 100 vīrus. Un tiešām, pusdienas pārtraukumā, vācu bruņotais vilciens piebrauca mūsu sargātam ceļa posmam. Pastiprinātās vienības uzbrucēju saņēma ar tik spēcīgu ložmetēju un granātu uguni, ka apkalpe nevarēja atstāt bruņoto vilcienu un tas aizsteidzās atpakaļ. Arī mūsu artilērija pavadīja vilcienu ar granātām un sabojāja ceļu. Kad pievakarē no manevriem atgriezās pulka komandieris un uzzināja, ka mūsu kaņavīri sekmīgi atvairījuši ienaidnieka bruņotā vilciena pasākumu, viņš to uzslavēja un teica, ka var sagaidīt augstākas priekšniecības ierašanos, kas izteiks pateicību ceļa posma aizstāvjiem.

Pulkvedis nebija maldījies. Otrās dienas pēcpusdienā, kad kaņavīri atpūtās pēc manevriem, nometnē ieradās luksa auto ar štāba standarta karodziņu. No mašīnas izkāpa kāds ģenerālis, pulkvedis un kapteinis. Pulkv. Zelcers sagaidīja viesus un ģenerāli apsveica ar raportu. Pēc tā uzklaušanās ģenerālis paziņoja, ka vēloties iepazīties ar vakardienas bruņotā vilciena uzbrukumu. Kā izmeklēšanas komisijas priekšsēdis, viņš prasot no pulkveža Zelcera atbildi tikai uz vienu jautājumu:

—Sakiet, kādēļ jūs, pulkvedi Zelcer, nesaņēmat gūstā bruņoto vilcienu, kad tas iebrauca jūsu pozīcijās?

Ir sapulcējušies arī kaņavīri, kas noklausās augsto kungu

sarunās, kuras savā grāmatā pieraksta kapteinis.

Mūsu pulkvedis jautā ģenerālim:

—Jūsu ekselence, sakiet lūdzu, kā ar kailām rokām var saņemt bruņoto vilcienu un tā apkalpi?

Ģenerālis bez domāšanas atbild:

—Kaņavīriem vajadzēja uz sliedēm uzvest kādu baļķi, tad vilciens nevarētu braukt uz priekšu.

Kaņavīru starpā dzirdami paskaļi smieklī.

Pulkvedis Zelcers atbild:

—Ja tādā veidā varētu saņemt bruņoto vilcienu ar visu apkalpi, esmu gatavs katrā brīdī ķerties baļķim pie viena gala, ja otrā būtu jūsu ekselence.

Klausītājos mūsu pulkveža atbilde izsauca jautrību, bet drīz drīz iestājas neveikls klusums. Laikam visi ir pārsteigti par tādu teicienu.

—Jūsu ekselence!— Turpina plkv. Zelcers. Es tūlit likšu nogādāt pie sliedēm baļķus un citus materiālus un ja bruņotais vilciens atkal parādītos, tad mēs varētu to apturēt. Bet mums būs ilgi jāgaida, jo artilērija līniju ir sagražusi. Jūsu ekselence laikam nezina, ka vakar visu dienu biju aizņemts manevros un šīnī sakarībā pie sliedēm nevarēju būt. Man bija nojauta, ka pretinieks varētu izmantot šo izdevīgo brīdi un uzbrukt mūsu pozīcijām, kādēļ pastiprināju apsardzību, kas izjauca ienaidnieka nodomu. Paldies Dievam, ka ne man, nedz jūsu ekselencei nebūs tik drīzi jāķeras baļķim pie gala.— Ar šiem vārdiem mūsu pulkvedis sarunu beidz, sasit papēžus, atdod ģenerālim godu un aiziet.

Ģenerālis ar saviem pavadoņiem klusēdami sēžas mašīnā un atstāj mūsu pulka nometni.

Pulka štāba vecākie virsnieki spiež pulkvedim roku un saka, ka šodien viņš esot nopelnījis otru Juņa ordeni. Kāds virsnieks saka, lai pulkvedis ir uzmanīgs, jo viņa ekselence neaizmirsīšot, ka kļuvis smieklīgs ar saviem padomiem. Uz to plkv. Zelcers atbild:—Neavoid divas nāves, bet no vienas neizbēgsi.

KAUJĀS

Pēc vakariņām paziņoju rotai, ka tai jāuzņemas mūsu ierakumu apsardzība. Jāizrauga divi sardzes posteņi. Viens novietošanai ierakumu labajā, otrs kreisajā spārnā. Katrā posteni nozīmējami trīs vīri: sardzes vecākais, divi palīgi un ziņnesis. No posteņu vīru modribas, drošsirdības un apķērības, atkarājas nevien ierakumu aizstāvju dzīvības, bet pat visas frontes liktenis. Posteņi ir pozīciju aizstāvju „acis un ausis”, kādēļ to izvēlei jānotiek ar vislielāko rūpību un apdomību. Nevarēju kavēties ar piemērotāko vīru izraudzīšanu, bet kaņavīri bija man sveši, jo kopā ar viņiem biju pavadījis tikai dažas dienas, kādēļ pēc vakariņām saaicināju pie sevis vadu un nodaļu komandierus. Viņiem teicu:

—Atzistos, ka virsnieku skolā jautājums par sardzes uzstādišanu neitrālā joslā tika pamatīgi iztīrīts, bet praksē to

nevarējām izmēģināt, jo tās „kaujas” notika miera laika apstākļos. Labi zinu, ka no sardzes atkarājas mūsu dzīvības un pat pozīciju paturēšana. Redzu starp jums ar Sv. Juŗa krustiem apbalvotus cinitājus. Tos izpelnījāties par to, ka likāt savu dzīvību uz spēles, lai glābtu savus ciņu biedrus. Uzdoðu vadu komandierim izraudzīt šis nakts sardzes virus. Pēc 20 minūtēm atgriezīšos un saņemšu no jums sarakstus ar izraudzīto kaŗavīru vārdiem, kas šonakt būs modri par mums.

Staigāju pa sādžas ielām un klausos smagās artilērijas dunoņā. Tālumā pie debesīm pa reizei uzliesmo sarkana uguns. Laikām no sprāgstošiem šrapneļiem. Dzirdu izšaušanas troksni, skaitu sekundes un pēc brīža dzirdu sprādzienu. Aprēķinu, ka mūsu rajonā apšauda kaimiņu sādžu, kuŗā atrodas mūsu divīzijas municijas noliktavas.

Sardzes jautājums ir nokārtots. Vada komandieris Šapolovs sniedz zīmīti ar izraudzīto posteņu vīru vārdiem. Saku, ka no ierakumiem izkāpsim pa šautuves lūkām un pa neitrālo joslu iesim uz priekšu „zosu gājiēnā”. Iziesim plkst. 9 un ceru, ka mēs visi sveiki atgriezīsimies ierakumos.

Bija tumša un auksta 1915.g. 30. janvāra nakts. Posteņiem vajadzēja stāvēt līdz plkst. 1 nakti. Pēc tam nāca jauna maiņa. Pretinieka nakts uzbrukumu parasti varēja gaidīt pēc plkst. 2, kad pozīciju aizstāvji bija palikuši miegaini. Šīni sakarībā otrā maiņā izraudzīja vecākus un piedzīvojušākus virus. Uz šiem vīriem varēja paļauties. Svarīgos gadījumos ar viņiem aprunājos bez kautrēšanās un rīkojos pēc viņu padomiem. Mēs zinājām, ka vācu virsniekiem nebija respekta pret jauniem, kaŗaskolu beigušiem leitnantiem. Viņi tos sauca par „Sontag Oficier”.

Man abus posteņus vajadzēja nostādīt neitrālā joslā. Lidz šīm to vēl nekad nebiju darījis, kādēļ nodrošinājos ar veco kaŗavīru praktiskiem kauju paņēmiēniem. Īsi pirms izešanas no ierakumiem, teicu sardzes vīriem:

—Nakts ir tumša un viegli varam nomaldīties. Lai tas

nenotiktu, iesim rindā viens aiz otra. Nonākot posteņa vietā, nodošu jūs sardzes vecākam. Viņš zinās un pateiks kas darāms. Iešu pirmais un aiz manis pārējie. Runāšana un pipēšana galīgi izslēgta, ja negribat krist ienaidnieka izlūku rokās. Vai sapratāt? Kad būsīm uz laukuma, acis pieradis un vairs neliksies tik tumšs.

Iznākuši no ierakumiem, sastājāmie gājienam. Pa labi pamanijām mirdzam gaišumu un tad atkal tas nozuda. Mēs nogūlāmies un gaidījām. No mūsu ierakumiem atskanēja trīs zalves un pēc tam iestājās klusums. Piecēlāmies un soļojām uz priekšu. Pēc posteņu nostādišanas gāju atpakaļ uz ierakumiem, vēl pagriežoties uz pirmā posteņa pusi, lai to pārbaudītu. Atrados diezgan tuvu ienaidnieka pozīcijām. Neitrālo joslu un ierakumus pārlidoja kāda vācu lidmašīna, apgaismodama apkārtni un taustīdama mūsu nocietinājumu līniju. Piecēlies no sniega, sāku raudzīties pēc meklējamā posteņa, kuŗu biju atstājis pirms kādām 10 minūtēm, bet to nevarēju atrast. Kur tam vajadzēja būt, atradu tikai nomidītu sniegu. Kur palikuši viri? Atstājuši posteni, vai saņēmti gūstā. Pēdējai varbūtībai negribējās ticēt, jo ne par velti Šapovalovs bija dabūjis divus Sv. Jura krustus. Miermīlīgie čechi nevarētu sardzes vecāko pārsteigt.

Atgriezies ierakumos ieraudzīju Šapovalovu un jautāju, kas noticis ar posteni. Mierīgā balsi viņš atbildēja:

—Kādu laiciņu pēc jūsu aiziešanas, novērotāji pamanījuši ierakumu tuvumā kādas ēnas. Tad pavēlēju nodaļai izšaut trīs zalves un ēnas pēc tam nozudušas. Izlūki ierakumu tuvumā bija atraduši kritušu vācu kaŗavīru, kas jau bija miris. Pārmeklējot viņa kabatas atrasti dokumenti, kuŗus izlūki nodeva man. Tie bija vācu valodā, ar attiecīgiem zīmogiem un parakstiem. Kritušais bija unteroficiers un saucās Johan Wilhelm Wuderlich. Skaitījās pie Pomerānijas rezerves vienības.

Ieklausos Šapovalova vārdos:

—Kā redzams, mums nezinot, mīrmilīgie čechi nomainīti un to vietā pretīm stāv kareivīgie prūši. Laikam būs pārņēmuši arī artilēriju, jo vakar bez kādas vajdzības šāva uz štābu. Var gadīties ka šonakt viņi uzbrūk mūsu ierakumiem, mēģinot tos ieņemt un pārraut fronti. Bez kavēšanās jāziņo pulka štābam, lai zinātu kā rīkoties.

Pulkstens rāda jau 11. Esmu ļoti noguris un gribētos atpūsties. Tomēr vēl aizvedu uz neitrālo joslu trešo un ceturto posteni. Atgriezies atpakaļ savā mitekli, tāpat apģērbies, liekos gultā un piesaku Ivanam, lai plkst. 1 mani uzmodina.

Nebiju necik ilgi gulējis, kad granātas sprādziena troksnis mani pamodina. Nodomāju pie sevis: gaidītais uzbrukums ir sācies. Atstāju silto istabu un skriešus dodos uz ierakumiem. Granātas lido pāri mūsu sādžai. Tas ir skaidrs norādījums, ka ienaidnieks uzbruks mūsu ierakumiem un tā spēki varbūt jau sāk koncentrēties neitrālā joslā. Iekritis ierakumos, mazliet atpūšos un saku vada komandierim, ka sardzes posteņiem aizvedīšu jaunu maiņu. Šonakt ļoti iespējams vācu uzbrukums. Ceturta posteņa vīri ziņo, ka viņiem draud briesmas, jo pretinieka ierakumos esot dzirdamas vācu valodā dotas komandas un kaņavīru soļi. Piesaku vada komandierim, lai sagatavojas uzbrucējus saņemt ar ložu krusu. Pats dodos uz ceturto posteni un nolemju to atstāt tikai pašā pēdējā brīdī. Paskatos pulksteni. Tas rāda pirmo rīta stundu. Drīz vajaga sākties uzbrukumam. Abi ar sardzes vecāko Jurenko guļam sniegā un vērojam ienaidnieka ierakumus. Vērojam lidmašīnu, kas pārlidojumā ar starmešiem notausta neitrālo joslu un arī ierakumus. Tad tā paceļas augstāk un aizlido atpakaļ. Starmešu gaismā redzēju, ka esam nokļuvuši pašā ieplakas malā, kurā pretinieka spēki koncentrējās uzbrukumam. Neapzinīgi uzlecu kājās un gribu skriet prom no apdraudētās vietas, bet Jurenko mani norauj sniegā atpakaļ un saka:

—Vai gribi, lai snaiperi tevi paņem uz grauda?

Uz īsu brīdi iestājas klusums un tad sāk darboties

ienaidnieka artilērija. Šrapneļi un granātas ārda neitrālo joslu un mūsu ierakumus. Dažās vietās, no degošiem salmiem, paceļas uguns stabi. Tad ienaidnieks pārnes uguni uz citu ierakumu sektoru. Sardzes vecākais uzlec kājās un saka:

—Cik ātri varam dosimies uz ierakumiem un svētais Erceņģelis Miķelis lai mums palīdz.

Pateicoties mūsu veiklajām kājām, laimīgi izkļūstam no apdraudētās vietas, skrejot pāri granātu izrautām bedrēm. Uz brīdi apstājamies un ievēlam elpu. Sardzes vecākais pārmet krustu un skaita kādu lūgšanu. Viņa luterticīgais rotas komandieris, praporščiks Hartmanis, dara to pašu . . .

Kādu brīdi mēs abi stāvējam pie ierakumiem un raudzījamies nakts tumsā. Pēc granātu sprādzieniem un šrapneļu kauksānas, bija iestājies baigs klusums. Kas ierakumos ar mums notiktu, ja tagad, kad daudzi no aizstāvjiem ir krituši, uzbrukumā nāktu prūšu grenadieru? Vai spēcīgo apšaudišanu pārdzīvojušie kaņavīri spēs pretoties? Atbildi uz to varēja dot vienīgi feldfēbels Čeredņičenko, kuŗu atstāju savā vietā ierakumos, kad aizgāju nomainīt posteņus neitrālā joslā. Vajadzēja viņu sameklēt, kamdēļ devu pavēli pa ķēdi, lai viņš ierodas ceturtā vadā. Drīzi vien bija dzirdami soļi un mūsu priekšā stāvēja Čeredņičenko, turot rokā elektrisko spuldzi.

—Paldies Dievam, ka jūsu labdzimtība esiet dzīvi.—

—Jā, paldies Dievam,— arī es atsaucos. Katru brīdi mums var uzbrukt pretinieks. Sakat, ko jūs darijāt manā prombūtnes laikā? —

Seko feldfēbeļa ziņojums:

—Pēc apšaudišanas izbeigšanās norīkoju jaunu sardzi ierakumu priekšā. Feldšera vadībā liku kritušos iznest no ierakumiem un nolikt uz sniega. Ievainotos nodevām sanitāru rīcībā sādžā. Pārraudzījam municiju un to papildinājām ar rokas granātām. Nosūtīju ziņojumu pulka štābam, ar lūgumu sniegt palīdzību ievainotiem un dot papildinājumus kritušo vietā. Ar vadu komandieŗu palīdzību nodaļas ir sakārtotas un

spējīgas atvairīt ienaidnieka uzbrukumu.

Pēc šī ziņojuma uzklausišanas, izsaku feldfēbelim dienesta vārdā pateicību un pārņemu rotas vadību.

Pie debesīm parādas ienaidnieka lidmašīna. Starmeši atkal taustās pa neitrālo joslu un uz mūsu ierakumiem sāk raidīt ložmetēju šāvienus. Nokomandēju visiem doties savās vietās. Drīz vien lidmašīna pazūd un es dodos ārā no ierakumiem, pie sardzes neitrālā joslā. Mums draudēja briesmas no ieplakas. Sardzes izpalīgs jau bija ziņojis, ka manāma pretinieka spēku grupēšanās. Tagad viņš labprātīgi pieteicas, pielīst tuvāk ieplakai un sniegt mums ziņas par ienaidnieka kustībām. Iedevu viņam līdzī divus elektriskos lukturišus, sarkanu un zaļu. Zaļā nozīmē—stāvoklis nenoteikts, sarkanā—pretinieka spēki kārtojas uzbrukumam.

Izlūks atgriezās no bīstamā gājiena un zināja stāstīt, ka vācu spēki jau sakārtojušies rindās. Mums nebūs viegli cīnīties ar šiem prūšu grenadieriem. Domāju, ka pēc pāris desmitu minūtēm vācieši mēģinās klusi pietuvoties mūsu ierakumiem un mūs pārsteigt.

Pateicos drošsirdīgajam izlūkam un piebilstu, ka Juŗa krusts viņam nodrošināts, ja tikai pārdzivosim šo nakti.

Sardzes priekšniekam Jurenko pavēlu norīkot divus vīrus, kas novēro neitrālo joslu un līdz ko mana uzbrucējus, vai ierauga sarkano gaismu, steigšus atstāt posteņus un doties uz ierakumiem.

Sasaucu vadu un nodaļu komandierus un ziņoju viņiem, ka ienaidnieka kolona jau ir ceļā uz mūsu ierakumiem un kuŗu katru brīdi var sākties uzbrukums. Saku, ka kolonas vadītājiem labajā un kreisajā pusē dotas elektriskās lampiņas, kas brīžiem iemirdzēsies, lai nakts tumsā varētu orientēties neitrālajā joslā. Vērojiet uzmanīgi šo gaismu. Pēc otrreizējas gaismiņas uzliesmošanas došu pavēli atklāt uguni uz pretinieku. Šaujiet zalvēm pēc manas pavēles. Pirms komandas neviens nedrīkst šaut. Un tagad dodaties savās vietās.

Paiet dažas sekundes. Neitrālajā joslā atspīd gaismiņa. To redz arī vadu komandieri un steidzas uz savām vietām. Dodu sardzei sarkano signālu, lai atstāj posteni un dodas uz ierakumiem. Pēc kādas minūtes dodu spalgu svilpienu, kā pirmo brīdinājumu savai rotai. Zinu, ka vīri, ar šautenēm rokās, sasprindzināti gaida uzbrukumu. Jau tuvāk mūsu ierakumiem, atkal atspīd gaismiņas. Novietojos rotas vidū. Pakāpies uz kāda akmeņa, virs galvas vicinu sarkano gaismu. Tad turu to kādas sekundes, nekustīgi paceltu gaisā un strauji nolaižu lejā. Nākošajā mirkli, līdzīgi pārkonim, nodārd manas rotas zalves, viena pēc otras. Kamēr noskan beidzamās zalves atbalss, vīri no jauna pielādē šautenes. Atkal atkārtoju signālu, kas nozīmē jaunas zalves. Municiju netaupām. Tumsā ierakumu priekšā vērojamas atsevišķas ēnas. Dodu pavēli šaut nevis zalvēm, bet atsevišķi uz kustošām ēnām un netaupīt municiju.

Uzbrucēju šāvieni sāk krist uz mūsu pozīcijām. Dzirdu ievainoto kļiedzienus. Vēroju, ka dzīvi palikušie vācieši, pienākuši tuvāk mūsu ierakumiem. Dodu pavēli mest uz tiem rokas granātas. Dzirdamas vairākas un sāpju kļiedzieni. Granātu mešana turpinājas, līdz vāciešu šāvieni aplūsa. Mūsu vīri vēl turpināja raidīt šāvienus neitrālās joslas virzienā. Beidzot iestājās klusums. Paskatos pulksteni, tas rāda ritā ceturto stundu. Kāda lidmašīna pārlido kaujas lauku un tās starpešu gaismā mūsu ierakumu priekšā redzami kritušie pretinieku ķermeņi.

Pienāk pirmā vada komandieris Vinogradovs un saka:

—Varam sagaidīt, ka vācu artilērija apšaudīs mūsu ierakumus. Uzbrukuma laikā manā vadā ievainoti trīs kaņavīri, kuņģus sanitāri nogādāja uz pārsienamo punktu.

Tikko lidmašīna bija pazudusi, dzirdējām pirmos artilērijas šāvienus. Varēja vērot, ka tā vēl nebija piešāvusies, jo vairums nerasniedza mērķi. Stāvēju piespiedies pie pussabrukušā vaļņa sienas un domāju, kaut jēl drīzāk izbeigtos šie nervus

saspilējošie kaucieni un sprādzieni. Kā glābiņu meklēdams, piespiedos vēl ciešāk vaļņa sienai. Ko gan šini brīdi pārdzīvoja ievainotie pārsienāmā punkta un mūsu ierakumu aizstāvji? Trešā vada ceturtā nodaļā ar apdullinošu troksni sprāga granāta. Sprādziena rezultātā radušais gaisa spiediens atsvieda mani no vaļņa sienas. Atmuguriski nokritu zemē un nesapratu kas ar mani notiek. Mēģināju kustināt kājas un rokas. Tās klausīja. Tātad neesmu ievainots, tikai apdullināts. Netālu no manis kāds ievainotais, vārgā balsi skaitīja pareizcīgīgo lūgšanu, ar kuju mirstošais šķiras no šīs pasaules. Viņa balss arvienu kļuva vārgāka, līdz beidzot aplusa pavisam. Griļodamies, ar lukturīti rokā, piegāju pie mirēja. Šo jaunekli pazinu un zināju, ka viņš ir garīdznieka dēls. Aizspiedu viņam acis un gāju tālāk. Šo ierakumu daļu granātas bija sagrāvušas līdz nepazīšanai. Redzēju vairākus ievainotos un granātu saplosītus ķermeņus. Piesteigušies sanitāri iznesa kritušos no ierakumiem un noguldīja sniegā, ievainotos nogādāja ambulancē. Pārciestais uzbrukums uz ierakumu aizstāvjiem bija atstājis demoralizējošu iespaidu.

Pavēlēju kaņavīriem sakārtoties un ieņemt savas vietas. Pieņemu, ka vācieši, ņemot vērā viņu smagos zaudējumus, nemēģinās vairs frontāli uzbrukt mūsu ierakumiem. Tomēr iespējams, ka viņi tagad mēģinās uzbrukt flangiem, vienpadsmitajai un trīspadsmitajai rotai. Šo rotu komandierim nosūtīju šādu ziņu:

BRĪDINĀJUMS

Tikko beidzās vācu grenadiēju frontālais uzbrukums manai vienībai. Ienaidnieks cieta lielus zaudējumus. Iespējams, ka viņi tagad mēģinās uzbrukt jūsu rotām, tādēļ brīdinu no drīza neizbēgamā uzbrukuma. Lūdzu rakstiski apliecināt šī brīdinājuma saņemšanu. 1915.g. 2. februāri.

Drīzi vien pēc brīdinājuma nosūtīšanas izlūki ziņoja, ka

flangos vērojamas kustības. Tad vienpadsmitās rotas rajonā atskanēja spēcīga zalve. Šāva arī trispadsmitā rota. Dodu pavēli mūsu rotai izšaut flangu virzienā divas un frontāli vienu zalvi.

Gaismai austot šāvienu troksnis aplusa. Vācieši atkāpās atstājot kaujas laukā savus kritušos un ievainotos.

Pēc saņemtām ziņām izrādījās, ka mūsu rota nakts kaujā zaudējusi 8 kritušos un 25 ievainotos. Municijas krājumi bija izsīkuši. Patronu palicis tikai priekš dažām zalvēm, bet rokas granātu vēl pietiekami. Par radušos stāvokli nekavējoties ziņoju pulka štābam, lūdzot sūtīt rotai dzīvā spēka papildināšanai 35 kaņavīrus un attiecīgu daudzumu municijas. Vēl lūdzu steidzīgi atsūtīt sanitārus, ievainoto nogādāšanai uz divīzijas hospitāli un dažus vīrus, kas rūpētos par kritušo apbedīšanu. Pēc šī ziņojuma nosūtīšanas, atstāju dzīvokli un devos uz ierakumiem. Tur manā īsā prombūtnes laikā rotas vadību biju nodevis feldfēbelim. Ejot iedomājos, kas ar mums notiktu, ja vācieši zinātu par mūsu bēdīgo stāvokli, municijas un dzīvā spēka trūkumu. Tie kā lavina gāztos uz mūsu ierakumiem. Īsā laikā apklusinātu vēl atlikušos aizstāvjus un fronte būtu pārrauta. Zinājām, ka pretinieka aizmugurē sakopoti lieli spēki. Viņu nolūks bija, krievu armiju ieslēgt maisā. Tādu plānu bija izstrādājis vācu armijas virspavēlnieks feldmaršals Hindenburgs. Vācu tauta un armija uz viņu paļāvās. Viņi ticēja, ka krievu spēkus ielenks, sakaus un kaņš drīz beigsies ar vācu armijas uzvaru.

Uz kā tad dibinājās Hindenburga plāni un ieceres? To stingrākais pamats bija labi nostādītais spiegu tīkls krievu armijā un aizmugurē. Spiegi bija iefiltrējušies pat štābos. Vācu ģenerālštābs bieži vien jau pēc 24 stundām zināja krievu nodomus. Vai tas nebija spiegu nopelns, ja Pēterpils Puķilova fabrika uz fronti sūtīja nepiemērotu municiju? Šīni gadījumā gan, galvenā štāba pulkveža Mjasojedova nodarījumi, nobeidzās ar viņa pakāršanu.

Ierodoties manas rotas ierakumos, ieraugu feldfēbeli Čeredņičenko, kuŗu biju atstājis savā vietā, rūpīgi ar binokli pētot apkārtni. Viņš binokli iedod man. Uz kaujas lauka vairs neredzu neviena kritušā vācu kaŗavira. Pa krēslas laiku ienaidnieks savus kritušos un ievainctos aizvācis uz aizmuguri. Sardzes viri gan to redzējuši, bet darbā nav traucējuši, jo citādi tas būtu jādara pašiem.

Čeredņičenko paņem binokli un raugās uz Voronas pusi. Pārsteigts viņš iespiež binokli man rokās un saka:

—Skatāties ātri!

Tukšajā laukumā ieraugu pie mieta piestiprinātu plakātu. Uz tā ir kas rakstīts, bet krēslas dēļ rakstītais nav salasāms. Uzaicinu pieteikties brīvprātīgos, kas uzņemtos plakātu pievākt un nodot man. Izvēlos divus un apsolu viņiem arī medaļus. Tie abi tūliņ dodas bistamās medībās. Kopā ar feldfēbeli uztraukti vērojam viņu gaitas. Binokli redzu, ka plakāta miets saligojas un tad pazūd. Driz vien, pavisam aizkusuši, atgriežas abi drošsirdīgie viri un ar triumfējošū smaidu pasniedz man iegūto plakātu. Uz tā uzraksts krievu valodā:

„Zdorovo, Buguļmainci!”

Tā tad starp vācu kaŗavīriem ir krievu valodas pratēji, kas labi pārzina mūsu pulka sastāvu. Saskatāmie ar feldfēbeli un pēdējais smaididams saka:

—Varbūt tagad jūs atzīsiet pretizlūkošanas dienesta spējas! —

—Tiešām, — es atbildu. Tagad daudzas lietas saprotu lābāk. Iegūto plakātu ar ziņojumu nosūtu pulka štābam.

Pēc pagājušās nakts pārdzivojumiem jūtamies noguruši. Daži kaŗavīri izkāpuši no ierakumiem un atpūšas uz izklātām palatkām. Ari man gribētos kādu britiņu nosnausties. Pienāk pirmā vada komandieris Vinogradovs, gados vecāks virs un skubina mani likties uz auss. Atstāju viņu savā vietā un eju uz dzīvokli. Nenoģērbies iekritu gultā un momentā esmu

aizmidzis. Bet nekas liels no gulēšanas nesanāca. Ivans mani modina un ziņo, ka no pulka ieradusies medicīniskā palīdzība. Uzrauju šineli un steidzos to saņemt. Ieradušies 20 pajūgi, ar Sarkanā krusta zīmēm un ratos tiem salmi. Iepazistos ar pulka ārstu un abi ejam raudzīt kas darāms. Sniegā noguldītiem kritušiem ārsts uzmet paviršu skatu un nosaka:

—Tiem mūsu palīdzība vairs nav vajadzīga.— Dodamies pie ievainotiem. Ieejot tumšā telpā, mums pretim sitas smags gaiss un izgarojumu smaka. Pie vieglāk ievainotiem, kuņģus sanitāri jau pārsējuši, ārsts neuzkavējas. Liek tos novietot pajūgos un novest uz pulka ambulanci. Smagāk ievainotiem liek apmainīt pārsējumus, pajūgos noguldīt salmos un steigšus novest uz hospitāli.

Kad pajūgi aizbrauca, kopā ar vecāko feldšeri, kritušiem izraudzījām kapa vietu, kādā nomaļā sakņu dārzā. Desmit viri ķērās pie darba un isā laikā bedre bija izrakta. Apbedīšanas ceremonija vienkārša. Sirmais feldšeris noskaita lūgšanu— Mūsu Tēvs debesis. Pamazām lūgšanai pievienojas kaņavīru, pavadītāju balsis. Ar šiem lūgšanas vārdiem kaņavīri atvadījās no kritušiem cīņas biedriem. Pēc isa klusuma brīža atskanēja trīs atvadu zaves, tad viri nostājās pamatstājā un atdeva godu. Vēl uz kapa uzsprauda no štāba atvestu baltu koka krustu, kuņģam piestiprināts dēlītis ar uzrakstu: „Še dus Buguļmīnskas pulka 14 kaņavīri, kas krita varoņu nāvē, kaujā pie Černoviciem, 1915.g. 3. februārī.” Pārdomu pilni, noliektām galvām atstājām šo brāļu kapu svešā zemē—Karpātos.

Esmu saņēmis pavēli, ka rotai jāatstāj Černovska un jāpārvietojas uz Obertīnsku. Lieku rotas pavāriem sagatavot spēcīgas brokastis. Pulkstens nav vēl astoņi un līdz desmitiem paspēsīm paēst un sakārtoties gājienam. Pārējās pulka rotas jau pagājušo nakti Černavsku ir atstājušas un iesaistījušās kaujās. Vēl piekodu, lai visi sagatavojas atstāt ierakumus, tiklīdz saņems pavēli. Ļaudis izklīst un palīdz virtuves darbiniekiem. Vēl neesam beiguši ēšanu, kad no bataljona

štāba ierodas ziņnesis ar rikojumu, nekavējoties atstāt ierakumus. Vadoties pēc reglamenta, ēšana būtu jāpārtrauc, sagatavotais ēdiens izlejams zemē un virtuves piederumi saliekami vezumos. Šīni gadījumā tomēr atļāvu ēšanu turpināt, jo desmit minūtēm, uz vienu vai otru pusi, nebija nozīmes. Pirms došanās ceļā, lai rota neciestu no lidmašīnu uzbrukumiem, kā tas bija noticis iepriekšējā reizē, to sadalīju pa nodaļām un tās soļoja nelielā attālumā viena no otras. Šoreiz mana piesardzība bija lieka, jo ziņnesis mūs neveda pa parasto ceļu, bet caur mežu. Soļojot gan dzirdējām lidmašīnu pārlidošanu virs mūsu galvām, bet tās mūs neredzēja un tā mēs netraucēti sasniedzām bataljona štābu. Atstāju rotu mežā un pats devos pie komandiera Ļeņ, saņemt instrukcijas par tālāko. Uzdevums bija iss un skaidrs: ieņemt sādžu Krživotule Nova un nosargāt plato koka tiltu pār straujo Voronas upi. Pretinieks atrodoties tilta otrā pusē un gatavojoties šo sādžu ieņemt. Lai tiktu uz ceļa, kas ved uz sādžu, rotai vajagot iet pa purvainu klajumu, kas padots ienaidnieka artilērijas, ložmetēju un lidmašīnu ugunij. Upuri būs, bet tas ir vienīgais ceļš.

Ziņnesis mūs noved pie ceļa, kas ved caur purvu. Dzirdam, ka kaut kur dun smagā artilērija. Virs mūsu galvām kaut granātas. Stāvam un klausāmies. Esam nonākuši pie mūsu „Rubikona”, kas mums jāšķērso. Sapulcinu rotu, iepazīstinu to ar vietējo topografiju un dodu pavēli:

—Pāriet purvu, ieņemt sādžu un nosargāt tiltu pāri Voronas upei. Purvainā plāvā izrakti dziļi un plati kanāli un tiem pāri mazi koka tiltiņi. Voronas otrā pusē, kas pieder Austrijai, kalnos novietotas ienaidnieka artilērijas baterijas, kas notēmētas uz šiem tiltiņiem. Nedrūzmējaties pie tiltiņiem, bet skrejat pāri pār tiltu, cik ātri vien varat. Kas pārķļuvis tiltiņiem pāri, lai turpina skriet uz lielo koka tiltu, kas ved uz sādžu. Tur noslēpjaties starp daudzām mājām, bet vienmēr turaties lielceļa un lielā tilta tuvumā.

Pats skriešus dodos uz tiltiņu, kas kartē apzīmēts ar Nr. 1.

Daži ziņkārīgie grīb redzēt, kā man veiksies ar tiltiņa pāriešanu. Viņi iznāk no meža, kur stāvējām un vesels pulciņš stāv klajumā un vēro mani. Skrējienā atskatos atpakaļ un redzu, ka rota aizmirsusi manus norādījumus. Skatītājiem piedraudu ar paceltu dūri. Piepeši dzirdu trīs lielgabala šāvienus un paskatoties atpakaļ redzu, ka ziņkārīgo pūlis ir izklidis. Steidzos atpakaļ uz mežmalu un jau ceļā dzirdu kļiedzienus un vaimanas. Pieskrienot tuvāk redzu, ka uz zemes guļ asinīm noplūdis Šapiro. Viņa izskats ir drausmīgs. Šrapneļa šķemba norāvusi apakšējo žokli un arī daļu mēles. Sāpēs viņš vērtijās no vieniem sāniem uz otriem, līdz zaudēja samaņu un apklusā. Liku sanitāriem ievainotā seju līdz acīm apsiet ar marli un iešļircināt kādu sāpju remdinošu līdzekli. Sanitārs paraustīja plecus un pateica: „Ņic ņema.” Tas nozīmēja, ka viņam nekā tāda nava. Visa medicīna atrodoties feldšera somā un tas tagad atrodoties kaujas sektorā, kopā ar komandieri Ļeņ. Noliecās pie ievainotā lai pārbaudītu pulsu. Tas bija tik vājš, ka tikai ar pūlēm varēju sataustīt.

Nevarēju ilgāk kavēties, jo bija jāizpilda pavēle. Jānoved rota uz Krživotule Nova, jāieņem sādža un jānosargā tilts. Liku feldfēbelim Čeredņičenko paņemt Šapiro ieroci un dokumentus un, kad viņš būs miris, nodot tos štābā.

Atstājis feldfēbeli pie rotas mežmalā, iegāju pļavā un ātri soļoju uz tiltu. Atskatījies redzēju pļavā ienākam divas kaņaviru grupas. Tās ātri devās tilta virzienā. Steidzos uz priekšu un abas grupas man sekoja. Pļavā ienāca vēl arī citas grupas, kas droši soļoja uz priekšu. Biju pienācis pie tilta, kas atradās zemākā vietā un nevarēju saskatīt kas notiek aizmugurē. Cik ilgi vācieši mums atļaus netraucēti izlietot ceļu pār pļavu un sakopot spēkus uzbrukumam? Ar abiem ziņnešiem steidzos uz nākamo tiltu. No tā atklājas brīvs skats uz pļavu un aizmuguri. Redzu, ka visa pļava pilna ar rotas kaņavīriem. Kāda viru grupa, pārskrienot tiltu, pievienojas mums. Skatos pāri Voronas upei uz draudošām ienaidnieka artilērijas baterijām. Ieraugu kādu

viru virsnieka uniformā ar binokli rokā. Viņš vēro mūs un pļavu. Ienāca prātā doma, ka varbūt esam ievīlināti pļavā, jo ienaidniekam ir dota iespēja mūs iznīcināt šini labi pārrēdzamajā vietā. Pavēlu pēdējai grupai uz ātrāko doties projām. Vēl pametu skatu uz baterijām un pamanu atspīdam uguni. Gaisā sāka sprāgt šrapneļi un to šķembas lidoja pa gaisu kaukdamas. Artilērijas uguns pieņēmas un gaiss viļņoja. Stāvējām pieci cilvēki lokā un satraukti klausījāmies šrapneļu kaukšanā un gaudošanā. Dažās sekundēs manās smadzenēs pazibēja senie notikumi no mana 30 gadu ilgā mūža. Staigāju pa Rīgas Pētera-Pāvila skolas gaŗo koridoru, redzēju mirušo skolotāju Molodcovu. Tad atrados klasē un dzirdēju Valkas semināra „Jaunā gara” — Šako metalisko balsi: . . . kur ir jūsu vijole? Visas šīs ainas izskrēja caur manām smadzenēm juku jukām. Ar vaļējām acīm skatījos apkārt, bet neko neredzēju, tikai ausis uztvēra šrapneļu gaudošanu un ievainoto cilvēku vaidus. Piepeši, trīs soļus no manis, šņākdams nokrita kāds tumšs priekšmets un ieurbās purvainā pļavā. Saprātu, ka tas ir nesprādzis šrapnelis, kas nākošā mirklī var ekspodēt. Tagad vajadzēja krist zemē, lai izsargātos no šķembām, bet viss tas norisinājās neaptveramā ātrumā. Ar apslāpētu troksni melnā purva zeme uzlidoja augstu gaisā, no galvas līdz kājām mūs apšķiežot ar dubļiem. Atjēdzāmies no pārsteiguma, paskatījāmies viens uz otru un sākām histeriski smieties. Kāds no mums neganti lamājās, tad pamatīgi nospļāvās un arī sāka smieties. Skatījos uz pļavu, bet neredzēju no jauna ievainotos un nedzirdēju saucienus pēc palīdzības. Granātas sāka lidot pāri pļavai uz aizmuguri. Manas rotas kaŗavīri izretināti gulēja pļavā. Ienaidnieka artilērija pēkšņi apklusā. Kareivju grupa, kas atradās mūsu tuvumā, piecēlās un skrēja uz priekšu. Viņiem pievienojās pārējās grupas. Pļavā palika tikai seši viri, kas bija ievainoti un nevarēja kustēties. Ziņoju feldfēbelim, lai sanitāri ierodas pļavā ar nestuvēm un ievainotos nogādā uz Krzivotuli. Pats steigdamies uz sādzu, vēl iegriezos pļavā pie ievainotiem.

Diviem šrapneļu šķembas bija ievainojušas kājas, tie nevarēja paiet. Tos mierināju, ka drīz ieradīsies sanitāri un viņus nogādās uz pārsienamo punktu. Pārējo četru ievainojumi bija viegli un viņi paši varēja atstāt kaujas lauku.

Sasniedzis sādžu, dzirdēju nepārtrauktus artilērijas grāvienus. Kaut kur šini apkārtnē risinājās kaujas. Tarkšķēja ložmetēji, kas jaucās ar šauteņu šāvieniem. Kaujas troksnis nerimst, bet pieņemas. Raugos uz tiltu, bet neredzu ne krievu pelēkās uniformas, ne austriešu brūnos mundieņus. Domāju, kā isā laikā varētu nodrošināt tilta aizsardzību. Vajadzētu pie tilta un lielceļa padziļināt ierakumus, kur aizstāvjiem patverties apšaudes laikā. Ieeju ar abiem ziņnešiem tilta gala mājiņā, kas bija celta laikā, kad no tilta lietotājiem ņēma maksu. Caur logiem ir labi pārskatāma Voronas upe. Te varēs novietot tilta sardzi. Atstājām mājiņu un ejam gar straujās upes krastu, kas no upes atdalīts ar zedeņu sētu. Zeme ir mīksta un te varēs ierīkot ierakumus. Lejā pie zedeņiem ir uzceltas mazas mājiņas un lopu kūtis, bet tālāk pakalnē atrodas lielākas zemnieku mājas. Apskatām tās, jo meklējam telpas rotas novietošanai. Vajadzīgas telpas arī ievainoto novietošanai, kuņģus sanitāri atgādās no ierakumiem pārsiešanai. Visu apskatījuši, ejam atpakaļ uz lielceļu un redzam no pļavas iznākam mūsu kaņavīrus. Paziņoju feldfēbelim, ka rotu novietosim mazās mājiņās un vadu komandieji vīrus sadalīs pa dzīvokļiem. Čeredņičenko ieceļu par sardzes priekšnieku un viņš ar daļu kaņavīru uzturēsies tilta mājiņā. Uzdošu feldfēbelim izraudzīt sardzes vīrus no rotas labākiem šāvējiem. Saku, ka šonakt varbūt ienaidnieks nāks uzbrukumā un mēģinās ieņemt tiltu, jo te ir vājākā vietu mūsu pozīcijās. Daļa no sardzes vīriem novietojas pussagrautās mājiņās tilta tuvumā un bija kaujas gatavībā.

Stundas laikā pēc ierašanās rota bija novietota un varēja ķerties pie ierakumu rakšanas upes krastā, zedeņu sētas aizsegā. Visiem vīriem lāpstu nebija, kādēļ ik pa 15 minūtēm

racēji mainījās. Darbs veicās labi. Kad tuvojos zedeņu žogam, visapkārt bija klusums. Piepēši ieraudzīju kaut ko neticamu: piecas pēdas augstā sēta gāzās racējiem virsū un viņus piespieda zemei. Cilvēki gulēja zem zedeņiem un ienaidnieks sāka apšaudīt sādžu. Dega vairākas mājas, kas atradās tuvāk lielceļam. Iedzīvotāji centās uguni apdzēst, bet to spēki bija ļoti vāji. Bija redzami tikai veci cilvēki un mazi bērni. Dzirdēju kā degošā kūti žēli māva kāda govī. Tad artilērija uz brīdi apklusā, bet satraukto ļaužu balsis un bērnu raudāšana vēl turpinājās. Sādžas māju degšana neapstājās, līdz tās sagruva un gaisā pacēlās dzirksteļu mākoņi.

Racēji bija izliduši no apgāztās sētas, pārskrējuši pāri ielai un nozuduši savās mājēlēs. Laikam viņi bija pamanīti, jo artilērija sāka apšaudīt sētas tuvumā atrodošās mājeles. Pēdējo zalvi uzlaida zedeņiem pie tilta mājiņas un tie gāzās ar lielu troksni. Bija dzirdama kāda dusmīga gaiļa klaigāšana. Tas bija stāvējis uz zedeņiem un nosviests zemē. Viņš turpināja žēloties un bārties savā putna valodā un ilgi nevarēja norimties. Tā klaigāšanai piebiedrojās vistu koris. Dzirdot šo savādo koncertu, kaņavīri pamazām nomierinājās un sāka smieties. Viņi jutās iedrošināti un turpināja ierakumu nostiprināšanas darbu. Pēc vienreizējā koncerta uz brīdi iestājās klusums. Tad sāka krist granātas uz sādžu, pļavu un lielceļu, tikai tilts netika skārts. Mēs sapratām, ka tiltu saudzē vajadzībai, kad pretinieka kājnieki dosies uzbrukumā sādžai. Artilērija pārnesa uguni uz aizmuguri. Tagad varēja gaidīt uzbrukumu. Mēs bijām sagatavojušies un gaidījām. Mums bija pat viens ložmetējs. To novietojam tādā vietā, no kurienes varēja šaut uzbrucēju masā. Ja trāpījumi būtu labi, tad uzbrucēju rindās izceltos pānika. Šo pārsteigumu tad varētu izmantot mūsu kājnieki.

Visu acis raudzījās pāri tiltam uz upes otru krastu. Redzējām no meža iznākam trīs virus austriešu mundieņos. Viens no viņiem bija drukna auguma, laikam instruktors, pārējie divi

kareivji. Instruktoram pie sāniem mauzers, bet kareivjiem nekādu ieroču nebija. Lēnām un uzmanīgi viņi tuvojas tiltam. Mūsējie bija noslēpušies, jo biju devis pavēli nešaut, ja kāds tuvotos tiltam, tikai turēt ieročus gatavībā. Mūsu labākie šāvēji bija noslēpušies aiz stūra un tikai pēc pavēles apšaudīja ienaidnieka kaņavīrus. Neredzēdams uz tilta neviena cilvēka, grupas vadonis droši gāja pa tiltu un abi kareivji viņam sekoja. Ticis līdz tilta vidum, resnītis no mauzera izšāva. Tani pašā bridī no meža sāka skriet austriešu kareivji. Pēkšņi no mūsējo puses noribēja trīs šāvieni. Unteroficiera mauzers ar troksni nokrita uz tilta gridas. Pamāju mūsu slēptuvē esošiem vīriem un viņi izšāva vairākas zaves, uz pretinieka no meža iznākušiem vīriem. Uzlaida vēl dažas kārtas no ložmetēja un austriešu kareivji skrēja atpakaļ uz mežu, atstājot aiz sevis vairākus kritušus. Resnais unteroficiers gulēja uz tilta. Viņš bija nesamņā. Tā ķermenis vēl noraustījās un Kral Nesselrode beidza šīs zemes gaitas.

Pēkšņi ienaidnieka artilērija sāk raidīt viesuļuguni un šoreiz netaupa arī tiltu. Kad artilērija apklusā, iegāju muitnieka mājiņā. Tur uz maza galda atradās rīciens rupjas maizes un krūzīte ar tēju. Mani mocīja izsalkums, jo nebiju ēdis kopš brokastīm. Dienas uztraukumā par ēšanu nedomāju, bet tagad uz galda redzot maizi un tēju, ēstgriba bija milzīga. Čeredņičenko to ievēroja un uzaicināja mani iebaudīt, ko Dievs devis. Piekļājbības pēc atteicos. Laiku isinādams stāstīju par kādu kapteini, kas trīs reizes ievainots vēderā, virsnieku skolā lasīja taktikas kursu un mums junkuriem teica, lai kaujās ejot vēders būtu pilnīgi tukšs. Vēdera operācijas esot ļoti komplicētas. Bet tie, kas kaujās gājuši tukšā dūšā, mūžības sliekšni pārkāpjot 50 gadus vēlāk. Kāds junkurs nevainīgi ievaicājās, ko lai darot, ja kaujas ilgst vairākas dienas. Varonīgais kapteinis atbildēja:

—Junkura kungs, ēdiet tikai šokolādi. Ticiet man, jūs visi ieiesat Paradizē ar ģenerāļa un admirāļa dienesta pakāpēm.—

Jautru smieklu pavadīts, kapteinis atstāja auditoriju.

Noklausījies manu stāstu, Čeredņičenko pasmejas. Tad saka, ka viņam ar mani jāpārrunā dažas steidzamas problēmas. Viņš jautāja, ko darīt ar ievainotiem un kritušiem gadījumā, ja ritu nesaņemsim palīdzību.

Athildēju, ka par šo jautājumu mums nebūs galvas jālauza. Reglāmentā ir teikts: „Kritušie karavīri apglabājami vietējā kapsētā, bet ja tādas nav, tad kādā brīvā laukumā. Jāpavada ar militāru godu un mūziku. Kad zārki ielaisti kapā, sešu vīru komandai jānodod trīs zāves. Kapam jāuzliek krusts un par apbedīšanu jāpaziņo kritušā piederīgiem un attiecīgai augstākai karaspēka daļai, lai tā varētu kritušam karavīram ‚post mortem‘ piešķirt apbalvojumu un piederīgiem pensiju.

—Tiešām skaidri pateikts.— nosaka feldfēbelis.

Līdz ritam jūs, Čeredņičenko, kopā ar vadu komandiejiem, sastādat sarakstu par kritušiem un ievainotiem. Vēl šovakar došos pie sādžas vecākā Brauzenvettera un ievāksu ziņas par tuvākām kapsētām un nogalinātiem sādžas iedzīvotājiem. Runāšu ar viņu krievu un vācu valodās un ceru uz panākumiem. Uzmanat tiltu, jo ienaidnieks uzbrukumu var atkārtot.

Kad iepriekš sādžas vecākam prasīju telpas karavīriem, tiku noraidīts. Telpas būšot vajadzīgas sādžas skolas bērniem. Sarunājāmies ar tulkā starpniecību, jo negribēju rādīt, ka protu vācu valodu. Kād šovakar iegāju vecākā kancelejā, man lika uzgaidīt, jo tulks jau bija aizgājis. Gaidot uz tulku, pie sienas ieraudzīju kādu rakstu ar lieliem, krāsainiem zīmogiem un vairākiem parakstiem. Piegājis tuvāk lasīju: „Uz ķeizara pavēli sādžas vecākais Johann F. Brauzewetter apbalvots ar Melnā Ērgļa piēktās pakāpes ordeni par viņa nopelniem valsts labā.”

Kad tulks, kāds bijušais skolotājs ieradās, jautāju viņam, kas tas par rakstu zem stikla. Tulks paskatījās uz mani un atbildēja:

—Tas ir diploms ciema vecākam.—

—Par ko tās viņam dots?— nēmitējos jautāt un saņēmu

atbildi:

—Augštais ordenis ciema vecākam piešķirts par lopkopības veicināšanu.—

Sāku smieties un vācu valodā prasīju vecākam:

—Vai Austrijā par lopkopības veicināšanu piešķir ordeņus?

Ja būtu sprāgusi bumba, kancelejā esošie vīri nebūtu vairāk pārsteigti, kā dzirdot krievu virsnieku runājot vācu valodā.

Pārsteigti, ar atvērtām mutēm, viņi raudzījās viens otrā un mani.

Sādžas vecākais attapās pirmais un neveikli teica:

—Kapteiņa kungs, jūs tiešām mūs pārsteidzāt ar vācu valodas prasību. Esat pirmais virsnieks, ar kuŗu var sarunāties bez tulka.—

Nevarēju noturēties un prasīju:

—Vai jums, tulka kungs, bieži gadās pārpratumi tulkošanā?—

—Nē!— atbildēja tulks. Šis ir pirmais gadījums un domāju, būs arī pēdējais.—

Tulks aizgāja un vecākais prasīja, ar ko varot pakalpot. Stāstīju, ka šoreiz nedomāju runāt par skolas telpām, bet vēlos izziņot par vietējām kapsētām, kur varētu apglabāt kritušos kaŗavīrus un apšaudišanās nogalinātos sādžas iedzīvotājus. Pēc isas sarunas nolēmām aiziet uz vietējo sādžas kapsētu un izraudzīt kādu laukumu brāļu kapam. Izrādījās, ka tā bija ļoti nolaista, krūmiem aizaugusi lauku kapsēta. Tai blakus bija brīvs laukums, kuŗu izvēlējos par dusas vietu kritušiem kaŗavīriem. Sādžas vecākais tam piekrita. Atvadoties viņš noteica— „Gruss Gott,” bet es krievu valodā „Do svidāņija” un katrs gājām uz savu pusi.

Mans ceļš gāja gaŗām kādai granātu sagrautai mājai. Tur vēl kaut kas gruzdēja un bija jūtama nepatīkama smaka. Piepēši manu vaigu no sāniem skāra karsta gaisa straume un mani radās savāda sajūta—it kā es ietu gar kurošu krāsni, no kuŗas karsta švelme gāztos man virsū. Tani pašā brīdī manā priekšā

nokrit kāds melns priekšmets. Tā ir granātās šķemba. Ja būtu spēris soli pa labi, tā būtu trāpījusi manu galvu. Vienā dienā biju divas reizes izglābies no nāves. Vēlu vakarā iegāju muitnicā un pastāstīju, ko biju dzirdējis no sādžas vecākā.

No sarunas ar sādžas vecākō noprātu, ka frontes stāvoklis mums nav labvēlīgs. Tādā gadījumā mūsu armijai steidzīgi vajadzētu atkāpties Staņislavovas virzienā, lai izklūtu ārā no mīsa. Bet vai mūsu rōta pie tilta jau neātradās maisā? Tād mēs esam pazuduši. Nolēmu aprunāties ar feldfēbeli Čeredņičenko, kā Japāņu kara veterānu. Viņu atradu sēžam pie mazā galdiņa un svēcītes gaismā pētām Krživotules apkārtnes karti. Izstāstīju viņam manas domas par stāvokli frontē un uzaicināju bez kautrēšanās izteikt viņa domas. Bīdi klusējis, viņš saka ka, ņemot vērā no sādžas vecākā dzirdēto, mums jāpieņem, ka mūsu armija kauju Krasilovkās rajonā ir zaudējusi un tagad cenšas izklūt no ielenkuma. Mūsu armijas centrs un labais spārnis ir ielenkti un kreisais atrodās šini sādžā pie tilta. Vācu armijas kreisajam spārnam tagad ir svarīgs uzdevums, iznīcināt tilta sardzi, ieņemt tiltu un apvienoties ar vācu galvenām daļām, kas uz pēdām seko atejošai krievu armijai. Tad mūsējie, kas nav pāspējuši tikt garām šiem vācu armijas papildspēkiem, no jauna nokļūs aplenkumā. Lai sekmīgi izvestu atkāpšanos, mums vajadzīgas 24 stundas. Vācu papildspēkiem ir jāiet pār šo tiltu. Feldfēbelis, beidzis runāt, paraugās pulksteni un saka:

—Ar jūsu atļauju, komandierā kungs, uzaicinu vadu komandierus un Pankratavu, pēc 10 minūtēm ierasties šeit uz apspriedi. Ziņeši aizskrieņ un es prašu, kas viņam padomā. Saņemu atbildi:

—Domāju pagaidām tiltu aizstāvēt, bet vēlākais līdz plkst. 1 nakti tas ir jāuzspridzina. Tas ir mūsu galvenais uzdevums, — nobeidz Čeredņičenko. Tad viņš no kādas ādas somas izņem un noliek uz galda, 18 piramidveidīgus klucišus. Izņem arī no citas somas metala šķīvi, standziņas, gaŗas nagliņas, divas

auklas, cirviti un āmuru. Tik tālu nu viss būtu kārtībā, un gaidīsim tikai cilvēkus, kas ar tiem prot rīkoties.

Skatos uz galdā noliktiem rīkiem. Tos atceros no Oranienbaumas virsnieku skolas laikiem, kad ar Bichforda auklu mūs mācīja minas spridzināt. Saprātu feldfēbeļa nolūku—uzspridzināt tiltu.

—Jā,— atbild Čeredņičenko, bet tā ideja pieder mūsu pulkvedim Zelcerim. Viņš ar nodomu par tilta sargiem nolika mūsu rotu, jo rotā ir vairāki vīri, kas prot spridzināšanas darbus. Viens no tiem ir Pankrātovs.

—Vai tas pats, ko bataljona komandieris izpliķēja un no vecākā unteroficiēja degradēja par vienkāršu kareivi? — jautāju viņam.

—Jā, tas pats, tikai pulkvedis šo degradēšanu neatzina,— paskaidroja feldfēbelis. Biju ar pulkvedi Zelceri Japānas karjā, viņu labi pazīstu un zinu, ka viņš virsniekiem neatļaus sist vai lamāt karavīrus. Visus šos klucišus un Bichforda auklu man atsūtīja pulkvedis pa to laiku, kamēr jūs runājāt ar sādžas vecāko. Pulkvedis arī piekodināja spridzināšanu izdarīt pēdējā brīdī, kad vairs nav citas izejas. Tagad šis brīdis ir pienācis. Ja mums izdosies tiltu uzlaist gaisā, tad ar to glābsim paši savas un mūsu karavīru dzīvības.

Ierodas vadu komandieri un Pankrātovs. Viņiem saku:

—Mūsu feldfēbelis ir atradis līdzekli kā pasargāt tiltu no krišanas ienaidnieka rokās. Vai tā ir, prasu viņam.—

—Tieši tā, jūsu labdzimtība,— apstiprina feldfēbelis un turpina. Dienas laikā mēs nevaram uz tilta strādāt, jo snaperi mūs nolasis kā ogas. Tas jādara tumsā pie mazām elektriskām spuldzītēm. Ieliksīm dinamītu tilta balstos, savienosīm ar Bichforda auklu un ja vajadzēs, to aizdedzināsim. Pankrātovs, kas ir strādājis pie spridzināšanas darbiem, uzņemsies atbildību un jūs darīsāt to, ko viņš liks. Pulkvedis vēl teica, ka ar šo darbu mēs varot nopelnīt Juŗa krustu, vai citas medāļas.

Pankrātovs tūlīt uzņemas uzdevuma izpildīšanu. Atgādināju,

ka darbam jābūt nobeigtam līdz plkst. 12 nakti.

Pankrātovs iedod katram mazu spuldzīti un viri pazūd zem tilta. Darbs ir padarīts un kā pēdējais viņš atstāj patilti, atgriežas muitnicā, izņem no somas pudeli, nodzeras pats un dod arī citiem.

Pateicos viriem par padarīto darbu un saku, ja būšu dzīvs, ritu pat norakstišu pulka komandierim ziņojumu un lūgšu, lai darba darītāji tiktu pienācīgi apbalvoti. Vēl pasaku vadu komandierim, lai tie saviem viriem paziņo, ka, ja nakti dzird neparastu troksni, lai neuztraucas. Visiem jābūt kaujas gatavībā, lai uzbrukuma gadījumā, var doties uz tiltu.

Pulkstenis rāda 25 minūtes pāri vieniem nakti. Ja līdz trijiem ienaidnieks nerādīsies, varētu pāris stundas nosnausties, bet man ir nojauta, ka tilts šonakt lidos.

Palieku muitnicā un rakstu ziņojumu pulka komandierim. Čeredņičenko izliek pie tilta pastiprinātu sardzi. Pankrātovs paliek muitnicā un vajadzības gadījumā auklai pieliks uguni. Starp auklas aizdedzināšanu un sprādzienu paiet divas minūtes un šai laikā jātiek projām no eksplozijas vietas.

Izgājis no muitnicas, piestājos pie tilta margām un uzmanīgi klausos. Apkārtņē valdīja dziļš klusums. Bija dzirdama tikai Voronas viņu čalošana. Augstu gaisā pārlidoja kāda lidmašīna. Mēness lēja savu spēcīgo gaismu pār tiltu, upi un apkārtni. Čeredņičenko nomainīja sardzi un pats nostājās man blakus. Ietarkšķējās kāds ložmetējs un atkal palika kluss. Tomēr laikam kaut kas gatavojas un mēs nevarēsim pat pāris stundas pagulēt,— saku feldfēbelim.

Pulkstens jau rāda ceturto rita stundu. Ar ziņnešiem izsūtu pavēli, ka pēc 15 minūtēm rotai jābūt nozīmētās vietās. Kā redzēsīm zaļo raķeti, tad Pankrātovs aizdedzinās auklu un tilts uzlidos gaisā,— saku apkārtējiem viriem.

Momentā pieskrien kāds kaņavīrs ar ziņu, ka viņš ienaidnieka pusē redzējis gaisā uzlidojam sarkanu raķeti. Tā nozīmē—sagatavoties uzbrukumam, bet zaļās krāsas raķete ir pavēle, tūlīt

uzbrūkt izraudzītai vietai. Šī doma, izskrien kā zibens caur manām smadzenēm. Nervi sasprindzināti. Tad pie debesīm parādas zaļas krāsas raķete un apžilbina acis.

Ieskrienu muitnicā un tāni pašā brīdī Pankrātovs pieliek auklai uguni. Tā pa sauso auklu ātri aizskrien un nozūd zem tilta. Pankrātovs pārmet krustu un noslauka sviedrus—tad abi skrienam uz ierakumiem. Te jau ar pulksteni rokā stāv Čeredņičenko un komandē: „Slēpties.” Pats piespiežas pie ierakumu sienas. Viņš ir bāls, met krustus un skaita lūgšanu „Gospoģi pomilui” (Kungs apžēlojies). Paskatos pulksteni, tas rāda skaitli 5. Tad arī sajūtu gaisa spiedienu un dzirdu spēcīgu dunoņu. Šini brīdī tilts uzlido gaisā, tieši uzbrucēju priekšā. Dzirdu tilta daļu krišanu ūdenī un saozu gruzduma smaku. No otra krasta atskan dūsmu kliegzieni un lamu vārdi. Dūsmās par pēdējā brīdī zaudēto uzvaru, viņi apšauda mūsu krastu ar ložmetējiem un šautenēm. Bet nekāda labuma no tā viņiem nebija. Bez jauna, kaut vai pagaidu tilta, vācu armijas labais spārns nevarēja apvienoties ar kreiso, kas uz pēdām sekoja atejošiem krievu spēkiem. Tiltā trūkums pasargāja mūsu atejošās vienības vismaz 24 stundas. Vācieši atvilcās un pie sagrautā tilta atstāja tikai novērotājus.

Puse no mums palika ierakumos, kamēr otra puse atpūtās. Līdz pusdienas laikam bijām kaut cik atpūtušies, bet mums priekšā stāvēja grūtās 1915.g. 5 un 6. marta dienas.

Pēc vakardienas uztraukuma, sakarā ar tilta uzspridzināšanu, iekritu gultā tikai plkst. 6 no rīta un nogulēju līdz 8. Pamostoties pirmā doma bija, noiet līdz tiltam un dienas gaismā iepazīties ar bojājumiem. Nebija šaubu ka ienaidnieks centīsies tiltu savest lietošanas kārtībā. Uzmanīgi pielavijos pie agrākās muitnicas. Grūti bij to pazīt, jo vairs nebija ne logu, ne durvju un arī jumts bija norauts. Ielīdu muitas mājiņā un pa loga caurumu novēroju nodarītos bojājumus. Visas tilta koka daļas bija pazudušas. Upes vidū bija palicis liels mūra balsts, kas noderētu tilta atjaunošanai.

Upes otrā pusē izdzirdu vācu valodā dotu komandu. Tad piepēši mājiņas sienās sāk birt ložu kārtas. Biju pamanīts un mana ziņkārība varēja maksāt dārgi. Atstāju izpostīto mājiņu un uzmanīgi līdu uz Čeredņičenko mājokli.

Ložu kārtas nemitējās arī tad, kad sarunājāmies ar feldfēbeli un ieturējām brokastis. Ēdām rudzu maizi un piedzērām nesaldinātu tēju. Kā delikatesi piekodām nežāvētu speķi. Iestiprinājušies, uzsākām lietišķas valodas. Priecājāmies, ka tilts nebūs lietojams vismaz 18 stundas, varbūt pat ilgāk. Galvenais mūsu sarunas temats bija, pārtikas sagāde rotas viriem. Vakar daži sādžā bija nopirkuši dažādas uzturvielas. Zemnieki esot diezgan turīgi un pārtikas pietiekot, bet šodien par krievu naudu vairs neko nepārdodot. Čeredņičenko saka:

—Ir viens ceļš: ja nedod ar labu par naudu, tad ņemsim ar varu bez naudas.—

Pārdomājis, viņam atbildu:

—Šo paņēmienu varēsim lietot vēlāk, bet patlaban vēl ne. Tagad pielietosim rekvizīciju, kas kaŗa apstākļos ir atļauta. Iešu pie sādžas vecākā un kārtošu šo nepatīkamo lietu. Ņemšu līdzī kaptenarmusu, divus rakstvežus un dažus kareivjus. Ja sādžas vecākais pretosies, mēs viņu arestēsīm. Pārtika vajadzīga trim dienām un tā jā sagādā dažu stundu laikā. Aizejot palikušiem vēl nosaku: ja ienaidnieks paliek nekautnīgs, uzlaižat dažas ložu kārtas, tad viņi zinās, ka mēs neguļam.

Sādžas vecāko un tulku satiekam kancelejā.

—Vai kas sevišķs noticis? — jautā vecākais.

—Jā gan, — steigā atbildu. Šorīt plkst. 5 tilts pār Voronas upi uzlidoja gaisā un satiksme pār to ir pārtraukta.—

Vecākais paliek bez valodas, tāpat tulks.

Iesāku sarunu:

—Vecākā kungs, man vēl ir kārtojama kāda nepatīkama lieta. Maniem kaŗavīriem ir vajadzīga pārtika trim dienām. Ceru to saņemt no jūsu sādžas rekvizīcijas ceļā. Par saņemto pārtiku

izsniegsim apliecības un pret tām vēlāk jums izmaksās naudu. Man ir līdzī darbinieki un tie ātri veiks šo darbu. Vai jūs mums palīdzēsāt?

—Nē, un vēlreiz nē!— kliedz sādžas vecākais.

—Tādā gadījumā mēs iztiksim bez jums un vēlāk tas jums būs jānožēlo,— saku sādžas vecākam.

Tulks piesteidzas pie sādžas vecākā un saka uz viņu:

—Cilvēk, neesi jel traks! Pēc tam abi sačukstas un vecākais dod piekritošu atbildi:

—Labi, es piekritu, ka izdara pārtikas rekvizīciju tulka Wagenbauera uzraudzībā.—

Kā pēdējais atstāju kanceleju un no abām sādžas amata personām atvadot ar draudzīgu „Gruss Gott!”

Ar kopējiem spēkiem darbs labi veicas un mūsu pajūgi pildās ar produktiem.

Priecīgs par sekmīgi veikto rekvizīciju, soļoju pa meža celiņu un domāju, kas notiks ar mums, kad vācieši atjaunos tiltu? Nenovēršami šī sādža mums jāatstāj—tikai kā to veikt?

Ceļa pagriezienā sastopu mūsu ziņnesi. Pieskrējis klāt viņš saka, ka feldfēbels lūdz jūsu labdzimtību nekavējoties ierasties, jo jūsu klātbūtne esot ļoti vajadzīga.

—Vai kas sevišķs noticis? — jautāju ziņnesim.

—No rīta vācieši stipri apšaudīja tilta apkārtni un mūsu ierakumus gar upi. Netaupīja pat mājiņas kuŗās dzīvojam. Sarunādamies esam nonākuši paaugstā vietā un no tās kā uz delnas ir redzamas saspridzinātā tilta atliekas—mūra balsti. Upes otrā krastā, vāciešu pusē, redzami divi lieli ceļamie krāni, dzelzs sijas, fermas un arī koka materiāli. Tilta atjaunotājus apsargāja kaŗavīri ar ložmetējiem un šautenēm. Ja darbs tiks turpināts ar tādu pat steigu, tad vācu kājnieki rītdien tiltu varēs lietot.

Liku ziņnesim mani novest pie Čeredņičenko, kas bija novietojies mazā mājiņā, šosejas un lielceļa krustojumā. Tā bija sādžas augstākā vieta un no tās varēja novērot visu sādžu,

tilta atjaunošanu un kustību pa šoseju un lielceļu. Iegājis viņa dzīvokli, redzu, ka Čeredņičenko ir ļoti satraukts. Ar aploksni rokā, domīgs staigā pa istabu. Viņš vēstuli pasniedz man un tās saturs bija sekojošs:

Manam vecam mežzinim . . . un Ko.

Vai pie jums vēl ir tie 18 spēka vīri, ko es jums nosūtīju 4. marta rītā? Ja būtu, liec viņiem apsargāt braslu līdz medību sezona beigām, jo citādi medijumi var izklist. Domāju, ka medību sezonaspie mums var beigties 6. martā ap pusnakti. Pēc medību beigām jums ar palīgiem jānāk pa pazīstamo ceļu atpakaļ uz veco nometni, kuŗu jūs atstājāt 4. marta rītā. Ņemat līdzī savas mednieku trofejas. Ceru jūs visus satikt 6. martā pie brokastīm.

„Z”.

Izlasīju šo vēstuli vairākas reizes, bet nesapratu kam tā adresēta un neizpratu arī tās saturu. To gan es sapratu, ka vēstulei bijis sakars ar mūsu rotu un tie 18 spēka vīri bija dinamīta kluciši, kuŗus pulkvedis bija nodevis feldfēbelim. To pēdējam arī pateicu. Tagad viņš saprata, ka medību sezonas, beigas nozīmējot atkāpšanās laiku. No šīs vēstules sapratām, ka 6. marta pusnaktī mums jāatstāju sādža un jādodas atpakaļ uz Černavsku, kuŗu atstājām 4. marta rītā.

—Redzat, kāds lapsa ir pulkvedis Zelcers. Viņš vienkāršā, mežsargam rakstītā vēstulē, prot ietilpināt militārus noslēpumus, — priecājas feldfēbelis un ir apmierināts ka lieta, ar tīla uzspridzināšanu, nokārtota bez tiešas pavēles.

Sākam apspriest kā izdarīt rotas atkāpšanos. Vispirms jāuzzina, kādā stāvoklī atrodas kanālu tilti un vai atkāpjoties tie ir lietojami. Čeredņičenko tūliņ uzdod apakšvirsniekam Fedulam to noskaidrot. Nolemjam atkāpšanos uzsākt pirms noteiktā laika, pie kam vienai rotas daļai jāsedz atkāpšanās. Bet ko darīt ar slimiem kaŗavīriem, kuŗi paši nevar noiēt lielo ceļa gabalu? — jautā feldfēbelis.

Uzdodu feldšeriem, kopā ar vadu komandieriem, rūpēties par slimo evakuāciju un tā jāuzsāk tumsai iestājoties.

Mūsu rotas viri atrodas sādžā, otrā pusē lielceļam. Lai viņi tiktu uz šosejas, tiem jāšķērso lielceļš, kas atrodas augstā vietā un ienaidniekam labi saskatāms. Atsauca Pankrātovu un viņam paskaidroju, ka zem lielceļa jāizrok vairākas ejas, lai mūsu kaņavīri nepamanīti tiktu lielceļa otrā pusē. Viņš saprot ap ko lieta grozas un solas līdz plkst. 6 vakarā darbu pabeigt.

Čeredņičenko ziņo, ka vakar, kamēr es vadīju pārtikas rekvizēšanu, ar miltāru godu apglabāti divi mūsu rotas kritušie kaņavīri. Viņu dokumenti, caur pulka štābu, nosūtīti kritušo piederīgiem.

Pateicos feldfēbelim dienesta vārdā par labi veikto darbu. Tad abi ieejam istabiņā, kuņrai uz durvim kāds centīgs rakstvedis uzlicis uzrakstu „Štab 12. rotī”. Ienāk divi ziņneši, ar ziņojumu par tiltu stāvokli pāri kanāliem. Viņi noskaidrojuši, ka ceļš pa pļavu mums ir slēgts. Būs jāiet pa atklāto šoseju.

Rotas viri ir priecīgi, ka slimnieku evakuācija labi izdevusies un cer, ka arī viņi paši laimīgi sasniegs Čerņavsku. Visiem piekodu, lai uz ceļa ieturētu pilnīgu klusumu un nesmēķētu. Būsim uzmanīgi, lai ienaidnieks nepamana to brīdi, kad atstājam sādžu un novietojamies uz šosejas gājienam.

Pulkstenis rāda vēlu vakara stundu. Nakts paliek tumšāka. Feldfēbelis iet pirmais ar otro vadu. Viņš sniedz man roku un es atvados ar Puškina vārdiem: „Ko diena nākošā man nesis”. Vai šodien liktenis mani saudzēs, tāpat kā vakar—domāju pie sevis.

No ienaidnieka baterijas nāk pirmais rita sveiciens un granāta pārlido šoseju. Apstājos un pieveru acis. Caur smadzenēm izskrien doma: nākošie mirkļi izšķirs—būt vai nebūt. Nākošā granāta krit uz šosejas un izsit padziļu bedri. Redzu uz šosejas vairākas ēnas. Tie bija viri, kas kā pēdējie atstāja sādžu un pēdējie viri no tilta sardzes. Vācu apšaušana pastiprinājās un granātas krita bieži.

Pametu skatu uz šoseju. Tur neredzēju vairs nevienu vīru. Laikam visi jau bija pārvarējuši bīstamo posmu un atradās drošībā mežā. Mani vēl šķīra 100 soļi no drošā patvēruma—meža. Biju ļoti satraukts, zinot, ka uz šosejas esmu palicis pēdējais. Ausis sāk zvanīt, bet dzīvības instinkts saka: skrej! Granātas krita bieži, bet ar katru sekundi mežs tuvojās. Pēdējā granāta eksplodēja tieši pie ieejas mežā, kur sākās asfaltētais ceļš uz Černavsku. Piepēši sajutu, it kā kāda neredzama roka mani paceļ gaisā—kritu un zaudēju samaņu. Atžilbis steidzos uz mežu, bet nevaru paskriet. Atkal noslīdēju zemē un vairs nevarēju piecelties. Tomēr beigās atžilbu un jutu, ka locekļi ir veseli. Piecēlies paeju dažus soļus un priecājos, ka galva vairs nreibst, tikai viss ķermenis bija kā notirpis. Lēnām soļoju uz Černavsku un esmu apmierināts, ka man izdevies rotu izvest drošībā.

Ieeju mājā, kuru atstājām 4. marta rītā. Tā ir tukša. Zemnieks saka, ka „Pan Polkovņik” aizbraucis un solijies ritu būt atpakaļ. Mani pārņem nogurums un apātija. Negribas ne par ko domāt, tikai gulēt un gulēt . . .

Nezinu cik ilgi biju gulējis, kad mani pamodina nepatīkams vēsums. Paveņu acis un augstu pie debesīm ieraugu sauli. Blakus istabā dzirdu poručika Ļeņ balsi. Viņš izsuni savu denšciku, par nepagatavotām brokastīm un solās likt to zem šautenes. Turpinu gulēt, jo poručīks jau nezina, ka esmu atgriezies.

Fronte bija nemierīga. Katru dienu notika apšaudišanās. Nakti uz 31. martu man vajadzēja dežurēt ierakumos. Nakts bija tumša, miglaina. Pēkšņi izdzirdu, ka otrā pusē Voronai, kaut kas notiek. It kā laivas vai plosti tiktu laisti upē. Paņemu no ierakumiem divus izlūkus un lēnām dodamies upes virzienā. Ap mums sāk lidot spidošās lodes. Nokritam zemē un iespīžam galvas slapjās smiltīs. Kad tās beidz lidot, pieceļamies un turpinām tuvoties upei. Viss ir klusu. Piepēši no otra krasta ierejas ložmetējs. Viens no izlūkiem parauj mani

pie zemes un atkal ieogrūžu degunu smiltis. Kājas laikam bija palikušas augstāk. Sajutu papēdi asu dzēlienu. Liekas, ka uz kājas itin kā būtu uzgāzies smags vezums. Zaudēju samaņu. To atkal atgūstot redzēju, ka izlūki mani aiz kājām bija atvilkuši līdz ierakumiem. Biezais mētēlis mani bija pasargājis, bet bikses bija cietušas.

Svīda jau gaisma, kad mani nogādāja uz pārsienamo punktu. Felšers ar asu nazi pārgrieza manu jauno zābaku un izlēja asinis, kas tur no ievainojuma bija sakrājušās. Ārsts ar skalpeli pieskārs ievainojumam un ar spēcīgu rāvienu no brūces izrāva ādas atliekas, saplosītos audus, autu un zeķu gabalus. Dabūju porciju morfija, bet tas tik ātri neiedarbojās. Sāpes bija lielas. Ārsts Masļeņņikovs nosaka „Ķerpi, kazak, atamanam bugeš” (ciet, kazāk, būsi atamans). Tev steigšus jābrauc uz Krasilovku, kur ir hospitāls ar modernām ierīcēm Izrakstišu apliecinību, ka esi ievainots un ka nepieciešama vairāku mēnešu ārstēšana.

Ārsts norikvoja sanitāros divričus un pēc stundas jau biju Krasilovkā. Hospitālis bija ierīkots kādas ģimnāzijas telpās, kuŗas priekšā atradās liels sporta laukums. Tagad tur bija kaŗavīru dusas vietas. Uz katras kapu kopiņas pacēlās krusts.

Pēc pierakstišanas mani nogādāja lielajā ģimnāzijas zālē, kur uz galdiem gulēja kaili un puskailli vīrieši. Pie dažiem galdiem bija redzami ārsti baltos ķiteļos. Manam galdam pienāca trīs viri baltos uzsvārcos. Viņiem blakus soļoja kāds, laikam sekretārs, ar grāmatu rokās. Vecākais ārsts paraudzījās ievainojumā, pacēla kāju, pagrozīja. Man ļoti sāpēja un es kaudi. Ārsts vienaldzīgi novilkā ar pirkstu virs potītes. Sapratu, ka tas nozīmē amputēšanu. Sāku kliegt. Sekretārs ārstam teica: „Officer”. Tas noteica: „Nosūtīt uz Staņislavovu” un aizgāja. Sekretārs kautko ierakstīja grāmatā.

Pie manis pienāca divi sanitāri. Noprasīja vārdu, uzvārdu un noteica, ka mani pārvedīšot uz Staņislavovu. Palika vieglāk, jo šeit, Krasilovkā, amputēšanu neizdarīs.

Kad iebraucām pilsētiņā, tuvojās jau vakars. Šeit bija vairāki hospitāļi, bet visur tikām noraidīti vietu trūkuma dēļ. Pēdīgi tomēr kāds iežēlojās un teica, lai braucot uz slimnicu, kuŗu uzturot Grieķijas karaliene. Krievu valodā lasīju: „Gospitaļ koroļevi Ellinov.” Zem Sarkanā krusta flagas bija novietots Grieķijas karogs. Braucējs piezvanīja pie durvim un tresainam durvju sargam norādīja uz mani. Steigšus piegrūdu viņam pie deguna savu apliecību par ievainošanu un ka esmu virsnieks. Iznāca divi viri ar baltām nestuvēm un uznesa mani otrā stāvā. Istabā, kuŗā mani ievietoja, jau bija priekšā divi virsnieki un spēlēja šachu. Liekot mani gultā, kāja piesitās pret gultas malu un es sāku kliegt. Ienāca kāda jauna meitene māsas tērpā un ārsts virsnieka formā. Pēdējais kaut ko māsai teica un viņa no blakus istabas atnesa palielu pudeli. Uz tās varēju izlasīt „Chloral”. No šīs pudeles iepilināja glāzē un lika man izdzert. Tad ārsts apskatīja manu kāju, pagrozīja galvu un aizgāja. Pēc brīža atgriezās un iedūra plecā adatu. Drīz sāpes sāka rīmties un ārsts tirīja manu ievainojumu.

Man bija vienalga ko ar mani dara. Aizmīgu un nogulēju līdz ritam. Kāja sāka sāpēt. Lūdzu māsu, lai iedod vakarējās zāles. Viņa iedeva krietnu porciju un bez pamošanās nogulēja 20 stundas.

Kad pamodos, pie gultas stāvēja šachisti un stāstīja, ka ārsts sabāris māsu, kas man bija iedevusi pārāk lielu miega zāļu porciju. Varējais aiziet uz viņpasauli. Biju bezgala priecīgs, ka esmu vēl dzīvs.

Pusdienas laikā ieradās ārstu komisija. Tās priekšsēdis, apskatījis ievainojumu, redzēja ka ārstēšanai būs vajadzīgs ilgāks laiks, vismaz 3 vai 4 mēneši, norīkoja sūtīt mani uz tālāku aizmuguri, vispirms uz Kijevu. Abus šacha spēlētājus izrakstīja no slimnīcas.

HOSPITĀLS UZ RITEŅIEM

Pirms vilciens ar ievainotiem karavīriem devās ceļā, man vēl labu laiku bija jāguļ tiklā, kas bija piesiets ārpusē pie automobiļa durvim. Tāds pats tikls atradās auto otrā pusē, kuņģā gulēja kāds kaŗa ierēdnis ar zilu aktu saini rokās. Uz kāda aktu vāka bija uzraksts krievu valodā: „Pirmā sadales punkta ievainoto saraksts.”

Ierēdnis izkāpa no tikla un skriešus devās uz vilcienu un iegāja vagonā, uz kuņģa bija uzraksts—„Kanceleja.”

Drīz ieradās sanitāri ar nestuvēm, uz kuņģam novietoja no mūsu auto četrus smagi ievainotos un aiznesa uz gaŗo vilcienu.

Sāku skaitīt vagonus. Biju ticis līdz 20. vagonam, kad skaits sajuka un skaitīšanu vairs neturpināju. Jau pozīcijās tiku dzirdējis par šo savādo vilcienu, kas bija nokristīts vārdā

„Hospitāls uz riteņiem”. Tur varot novietot pat līdz 1000 ievainoto, lai atbrīvotu piefrontes hospitāļus nākošo ievainoto vajadzībām. Vagoni bija nokrāsoti tumši zaļā krāsā, lai tie neatšķirtos no zaļiem mežiem un laukiem un lidotāji tos nepamanītu. Acis krita uz vagoniem uzkrāsotie burti— B.P.Z.C. (Visas Krievijas Zemstvu Savienība). Liels divgalvains ērglis, ar plati izplestiem spārniem, sedza šos četrus burtus. Šo vilcienu, ar visu dārģo iekārtu, armijai bija dāvinājusī Zemstvu Savienība. Vagoni bija piemēroti ievainoto pārvadāšanai, ar platām durvīm un sanitāri bez grūtibām ievainotos ienesa vagonos. Logi bija mazi, lai naktis gaisma nepievērstu ienaidnieka uzmanību.

Sanitāri mani novietoja amputēto vagonā trešajā stāvā, no kurienes, kā no putna lidojuma, varēju pārskatīt visu vagonu un redzēt amputēto locekļu šausmīgo skatu. Manai gultai pretīm gulēja kāds jauns podporučīks. Granātas šķemba viņam bija norāvusi roku līdz elkonim un otrai rokai plaukstu. Šis jaunais virsnieks bija ticis ievainots tieši 1915. Jaunā gada ritā. Tagad, pēc trim mēnešiem, amputētie kauli un miesa bija apdzijuši un ievainotais virsnieks vairs nejuta sāpes. Novēroju, ar kādu žēlumu viņš noraudzījās uz tiem ievainotiem, kuŗi varēja lietot savas rokas. Viņu ēdināja sanitārs, ar karoti ēdienu mutē stumjot. Kad ēdiena bļodiņa bija tukša tad, pēc sanitāra domām, ievainotais bija paēdis. Muti noslaucīt viņš nevarēja un sanitārs pārvilka tikai ar dvieļa galu pār seju. Tad vienaldzīgi atstāja šo pacientu, lai turpinātu darbu pie cita ievainotā. Ko līdzēja virsniekam par varonību iegūtais Juŗa krusts? Vai nebūtu labāk, ja granātas šķemba būtu ķērusi mazliet augstāk un skārusi virsnieka sirdi? Būtu tikai viens vienīgs acumirkļis un viņš atrastos Nirvanā, kur nebūtu sāpju un ciešanu, bet tikai mūžīgs klusums un miers . . . Man šķiet, ka šo kaŗavīru nevarēšu aizmirst un visu mūŗu viņš man stāvēs acu priekšā.

Daŗi vieglāk ievainotie isina laiku ar stāstiem no kaŗalauku dzīves, vai ar citiem briesmu stāstiem. Pagājušā vakarā

dzirdētais stāsts, par Ķīnas bokseru briesmu darbiem, tā bija satraucis klausītājus, ka tikai retais no mums spēja aizmigt. Arī es piederēju pie tiem, kas acis aizvēra tikai uz rīta pusi.

Sapņi biju nokļuvus Valkas skolotāju seminārā, manā agrākā izglītības iestādē. Redzēju, ka atveras guļamistabas durvis, pa kuņām, kā ēna, ieslidēja semināra „ļaukais gars”—inspektors Andrejs Onufrijevičs Šako un sāka kliegt: „Hartman—kur jūsu vijole?” Pamosos baiļu sviedriem klāts. Skatos apkārt un beidzot saprotu, ka esmu vismaz tūkstots verstis prom no Rīgas, starp ievainotiem virsniekiem. Ieklausos un dzirdu klusas viriešu un sieviešu balsis. Kā sievietes varēja ienākt mūsu vagonā? Līdz šim tas nebija noticis. Vai tiešām vēl sapņoju? Izberžu acis no miega, paraugos no savas trešā stāva guļamvietas un pārsteigts ieraugu divas Sarkanā Krusta Žēlsirdīgās māsas. Viena no viņām bija cienīga izskata sirma kundze. Otra izskatījās pēc meitenes. Ar lielu prasmi un līdzcietību viņas aprūpēja ievainotos kaņavīrus. Vilciena „Hospitāls uz riteņiem” medicīniskais personāls teicami veica savu grūto uzdevumu. Vecākā māsa nodarbojās ar manu kaimiņu, kam līdz elkoņiem abas rokas bija amputētas. Jaunākā sarunājās ar kādu vecāku virsnieku, kuņš vakar lūdza ārsta palīdzību. Pa vidu kustējās sanitāri ar metala bļodām, kuņās atradās silts ūdens. Viņi mērcēja dvieļus ūdenī un apmazgāja slimiem virsniekiem sejas, tirīja zobus. Nopriecājos, ka tagad mūs visus labi apkops un nebūs jāatgādina ārstam, lai piegriež vērību amputēto apkopšanai.

Tad dzirdēju stingru, pie komandēšanas pieradušu balsi sakām: „Uzmanību, virsnieku kungi!” Troksnis norima, iestājās klusums un vecākā māsa teica: „Virsnieku kungi, mani sauc māsa Vera un otrai mātai ir vārds Irina. Mēs abas palīdzēsim tiem, kas nevar paši apkopties. Būsim ar jums kopā brokastis, pusdienās un vakariņās. Jums būs jāpierod pie mums līdz tam laikam, līdz ievainojumi sadzis un locekļus apgādās ar protēzēm.”

Bezroku virsniekam viņa nomazgāja seju lietojot ziepes, nosusināja ar dvieli. Iztirija zobus un izskaloja muti. Sanitāri visu to vēroja un mēģināja darīt tāpat pie citiem ievainotiem. Māsa Vera vēl tikpat rūpīgi apkopa citu amputēto, pielika pie mutes tējas krūziti un padzirdināja un kad bija beigusi, vēl ar mātes milestību noglāstīja seju. Redzēju virsnieka acis asaras. Sanitāriem lika izlidzināt gultas maisus un spilvenus. Aizejot pārmeta krusta zīmi un teica, ka ieradišoties ārsti apskatīt slimniekus.

Ilgi nebija jāgaida. Ieradās galvenais ārsts, kāda cita ārsta un rakstveža pavadībā. Apskati izdarīja alfabētiskā kārtībā. Divus slimniekus aizveda uz operācijas zāli. Kad pienāca mana rinda, ārsti noņēma saiti no ievainojuma un vecākais ārsts skaidri pateica, ka nevar man ar zālēm palīdzēt. Tikai chirurga nazis atbrivošot no sāpēm. Parādīju armijas galvenā ārsta Mansurova rakstu, ka man neizdarīt operāciju, bet lūkot iztikt ar zālēm. Abi ārsti to izlasīja un paraustīja plecus. Pēc viņu domām, agrāk vai vēlāk, mani tomēr vajadzēsot atbrīvot no kājas pēdas.

Uzturoties purvainos Piekarpātu apgabalos un naktis pavadot sardzē, biju dabūjis purva drudzi. Jau ilgāku laiku mocijos ar galvas sāpēm. Uznāca reiboņi un cēlās temperatūra. Iesāpējās arī ievainotā kāja. Griezās pēc palīdzības pie galvenā ārsta pulkveža Kostomarova. Tas bija noraidošs, jo man palīdzēt varot tikai operācija. Šādu palīdzību noraidīju. Ārsti arī zināja, ka astotās armijas galvenais ārsts ir pret amputāciju, ieteicot kāju ārstēt ar citiem līdzekļiem. Lūdzu ārstu Kostomarovu, lai sāpju nomierināšanai man paraksta morfiju, bet viņš aizbildinājās, sakot, ka morfijs šini laikā grūti dabūjams. To vajagot taupīt grūtāk slimo vajadzībām. Tad lūdzu lai morfija vietā dod kādu citu līdzekli. Viņš pasmējās un teica senu krievu parunu: „Ķerpi, kazak, ataman būģeš.” Uz to atteicu, ka man nav gadījies redzēt atamanu—virsnieku, ar koka kāju un vēl ar diviem kruķiem. Viņš man piekrita, jo šis sakāmvārds tiešām 20. gadsimtā esot anachronisms, bet

palīdzēt nevarot.

Man sāpes bija mitējušās un sapņos atrados Lēdurgas draudzes skolā. Biju kopā ar pārziņa ģimeni un dzērām smaržīgu kafiju. Tad ienāca mācītājs Spalviņš un visi kopā gājām uz klasi. Kad atmodos tad redzēju, ka turpat vien atrodos kur biju, amputēto vagonā.

Pēc parastajām brokastīm ienāca Vera un teica, ka šodien viņa pēdējo dienu esot kopā ar mums. Šovakar visi pacienti atstāšot šo „Hospitāli uz riteņiem” un pārvietošoties uz citiem vagoniem. Viņai esot ļoti žēl mūs, jo mēs vairs netikšoties. Viņa sāka raudāt un arī mums visiem palika skumji. Atvadoties viņa novēl mums izveseļoties un sākt dzīvi no jauna. „Ardievu, ardievu, mani balodiši!” — viņa vēl nosaka un atstāj vagonu. Mēs visi pateicamies par viņas pūlēm un palīdzību.

Pēc garšīgām pusdienām dzeram saldinātu tēju un mūsu garastāvoklis kļūst možāks. Sarunas grozas ap frontes notikumiem. Kur, kad un kādos apstākļos katrs ievainots. Podporučiks Grigorjevs, kam kāja amputēta līdz potitei, jautā:

—Vai mums neesot apnikuši šie vienādie stāsti. Vai negribot dzirdēt kādu citu, kam virsrakstu varētu likt: „Trīs reizes nodzerta tēja priekš kristīgiem suņiem.” Tam neesot nekā kopēja ar kaķu, ievainošanu un lazaretēm, bet kaut kas līdzīgs ar vakar minēto drūmo stāstu par Ķīnas bokseru šausmu darbiem pret mierīgiem iedzīvotājiem. Klausītāji ir ieinteresēti un ērtāk atlaižas savās gultās. Grigorjevs, beidzis izdzert jau atdzisušo tēju, nokāsējas un sāk stāstīt.

—Reiz kādā jaukā maija ritā, Austrumu valodu institūta direktors, profesors Nikolajs Stepanovičs Vinogradovs, kā jau paradis, atstāja dzīvokli un devās uz mācību iestādi, kuŗa sagatavoja ķīniešu un citu austrumu tautu valodu speciālistus. Pirms desmit gadiem viņš kā filologs bija beidzis Maskavas Lomanosova universitāti. Turpinājis studēt ķīniešu valodu. Pēc tam kļuvis šī institūta direktors. Savu bērnību Vinogradovs bija pavadījis Ķīnā. Viņa tēvs tur bijis misionārs un pieradis pie

ķīniešu valodas un labas tējas. Šo paražu Vinogrādovs neatmetis. Kad vēlāk dzīvojis Pēterburgā, apmeklējis lielākos tējas veikalus un izmeklējis labākās tēju šķirnes. Ceļā uz institūtu viņam bijis jāiet gažām kādam lielākam tējas veikalam, kuŗam bijuši sakari ar Ķīnas labākiem un ievērojamākiem tējas audzētājiem un tam bijušas monopola tiesības tējas pārdošanai citiem veikaliem. Ar kamieļiem tēja bija ceļojusi uz Krieviju, pāri Āzijas lieliem tuksnešiem. Tālākais transports notika pa dzelzceļu. Tēju varētu sūtīt arī pa jūru, kas maksātu daudz lētāk, bet tad tēja zaudējot savu aromātu un garšu. Lai lielākām tējas firmām tēja nebūtu jāsadala sikākos saiņojumos, šis darbs veikts jau Ķīnā, ar tās lēto darbā spēku. Eiropas veikali no Ķīnas saņem jau gatavas paciņas, uz kuŗām atzīmēti to dzejiskie nosaukumi un svars. Šīs ziņas bija vietējās un ķīniešu valodā. Pēdējai nav burtu, bet jēdzienu apzīmēšanai lieto rakstu zīmes. Lai varētu ķīniski lasīt, vajadzīgs zināt vismaz desmit tūkstoš rakstu zīmes. Ko ar burtiem varētu izteikt divos vai trijos vārdos, rakstu zīmes aizņem visu iesaiņojuma virsmu. Tikai retais var salasīt šīs zīmes. Daži ķīnieši izmantojot tējas lietotāju nezinašānu un tējas dzejisko nosaukumu „lelejas Roze”, krieviski atzīmēja savā valodā pavisam ar ko citu. Liktenim bija labpaticis likt prof. Vinogrādomam iet gažām logam, kuŗā atradās izliktas tējas paciņas. Starp tām bija redzama arī skaistule „lelejas Roze”. Profesors izlasījis uzrakstu krievu valodā un uzmetis acis arī ķīniešu rakstu zīmēm. Viņš pārsteigts negribējis ticēt savām acīm. Noslaucījis brillu stiklus, lasījis vēlreiz. Tējas nosaukums ķīniešu valodā bijis: „Trīs reizes nodzerta tēja priekš kristīgiem suņiem” Profesors zinājis, ka bokseri un viņu piekritēji ar vārdiem „Kristīgie suņi” apzīmēja ārzemniekus un turīgos pilsoņus, kas bija likušie kristīties. Vinogrādovs padomājis, iegājis veikalā un nopircis trīs paciņas „Kristīgo suņu” tējas. Tad apjautājies, kur veikals saņemot šo labo tēju? Veikala ipašnieks juties glaimots, ka ievērojamais profesors un

labas tējas cienītājs, vienā reizē pērk trīs paciņas „lelejas Roze”. Viņš lika atsaukt veikala pārzini Jastrebovu, kas apmierinātu profesora ziņkārību. Tas stāstījis, ka veikals tēju saņemot no kāda turīga ķīnieša, kas nodarbojoties ar tējas audzēšanu. Desmit darbības gados veikalam neesot ienākusi neviena sūdzība. Vai profesora kungam būtu kāda žēlošanās un viņš būtu neapmierināts? Vinogrādovs izteicis vēlēšanos parunāties ar direktoru un veikala pārzini telpā, kur citi tos netraucētu. Tad direktors ievēdis profesoru un Jastrebovu savā kabinetā un nepacietīgi gaidījis, ko profesors teiks. Kabinetā Vinogrādovs licis bumbai sprāgt. Un tiešām, priekš direktora un galvenā veikalveža, paziņojums līdzinājies bumbas sprādzienam, kad pārtulkots ķīniešu zīmju saturs—„Trīs reizes nodzerta tēja priekš kristīgiem suņiem”. Direktors palicis mēms. Veikalvedis saķēris galvu un nokritis no krēsla. Iestājies klusums, kuŗu pārtraucis profesors: „Ja šis tējas ķīniešu nosaukums parādītos kādā laikrakstā, jūsu tirdzniecības namam būtu jābankrotē. Sakiet vaiširdīgi, ko teiktu tējas „lelejas Roze” lietotāji, ja viņi uzzinātu, ka šī labā tēja jau vairākas reizes nodzerta un ka tējas eksportētāji ķīnieši tējas dzērējus dēvē par „kristīgiem suņiem”? Katrā ziņā jūsu veikalam būtu jācieš.

Iestājās atkal klusums.

Vēl Vinogrādovs griežas ar jautājumu pie veikala direktora:

—Sakiet man, kā reiz lietota tēja var nonākt pārdošanā pirmklasīgos tēju veikalos? —

—Es varu jums to pateikt un tam ir pavisam vienkāršs izskaidrojums,—atbild Jastrebovs un turpina.—Esmu veikala lietās bijis vairākas reizes Ķīnā un iepazīties ar apstākļiem tēju nozarē. Ķīnas iedzīvotāji dzer tēju ļoti bieži. Katru reizi viņi ieber svaigas tējas šķipsnu tasītē. Nodzertā svaigā tēja netiek izsviesta, bet uzglabāta. Noteiktās dienās ierodas speciāli aģenti, kas šo nodzerto tēju savāc. To vēl speciāli saulē kaltē un zem kāda dzejiska nosaukuma laiž tirgū, kā pirmšķirīgu

tēju. Mums eiropiešiem ir jābrīnās par dažu tējas audzētāju nekaunību. Viņi skaidri pasaka, cik reizes tēja lietota un kam tējas ražotāji to domājuši.

—Kas mums būtu darāms, lai izbēgtu priekšā stāvošām nepatikšanām un varbūtējiem zaudējumiem. Tāpat, lai nekaunīgo ķīnieti neatstātu bez soda? —jautā direktors.

Neviens uz šo svarīgo jautājumu neatbild un direktors griežas pie Jastrebova. Viņa atbilde ir sekojoša:

—Steidzamības kārtā mums no visām noliktavām, veikalēm, filiālēm un nodaļām, jāizņem no apgrozības visi „lelejas Roze” krājumi.

Pēc divām nedēļām visi „lelejas Rozes” krājumi bija savākti vienkopus, tēju sabiedrības noliktavās. Pēc tējas pārsaiņošanas citā iepakojumā, to atdāvināja kādam bāriņu namam.

Pagāja gads un vairāk, kad internacionālā tēju sabiedrība no Ķīnas saņēmusi ziņojumu, ka blēdigais Hun-Li-Chen ir bankrotējis, jo neviena firma no viņa tēju vairs neesot ņēmusi. Tad viņš plantāciju pārdevis un pats nozudis.

No savas koikas pārlaižu skatu pār visu vagonu, kuņā ir vienīgi ievainotie virsnieki. Lai cik grūti katrs ievainots, tomēr nedzird vaidu. Visi ir priecīgi, ka tikuši no elles ārā.

Pie mums ienāk cienīga izskata korpulenta dāma un saka:

—Labdien, draugi!—mēs redzamies pirmo reizi. Esmu ēdienu pārzīne un rūpēšos par to, lai visi būtu labi paēduši. Zinu labi, ka visi ievainojumu dēļ, nevarat ēst vienu un to pašu ēdienu. Centīšos jūs apmierināt pēc vajadzības, kamēr būsiet ceļā līdz Kijevai. Man ir daudzi palīgi un palīdzes, liksim tos pie darba un viņi labprāt palīdzēs mūsu varoņiem.

Ari viegli ievainotie nestāv dikā un dara ko katrs spēj. Beigās, paēduši svaigus kāpostus ar cūkas gaļu, visi esam apmierināti. Vēlāk saņēmām tēju ar kviešu maizi un vakariņās biežputru ar saldu mērci. Lidz Kijevai braucām trīs dienas. Žēl bija atstāt jauko, labi iekārtoto vilcienu—Hospitāli uz riteņiem. Nu nāca mums pārsteigums, jo tālākais ceļš bija jāturpina lopu

wagonos. Brauciens caur Kurskas mežiem tomēr bija ļoti jauks. Kad otrā dienā lūdzu ārstu pārsiet man kāju, viņš atteicās to darīt, jo neesot medikamentu. Saku, ka medikamenti nav vajadzīgi, tikai mazliet spirta. Saņemu atbildi, ka ešalonā braucot ap 2000 ievainoto un viss spirts esot izlietots. Drīz jau būšot Maskavā un tur visa kā pietiekot. Ar šo atbildi man ir jāapmierinas.

Ievainoto vilciens sasniedza Maskavu trijās dienās. Tur tas apstājās tieši pie platformas, aiz kuŗas bija redzamas sadales punkta koka barakas. Lielākā daļa ievainoto, paši saviem spēkiem, atstāja vagonus un nokļuva barakās. Amputētos, kuŗi paši nespēja pārvietoties, ienesa ar nestuvēm. Mani ceļa biedri, trīs virsnieki, atnesa no punkta krājumiem divus glietus koka kruŗus un manai ievainotai kājai gaŗu aditu zeķi, jo kāju apaut nevarēju. Ar kruŗiem, bez sanitāru palīdzības, varēju ierasties pārsiešanas punktā un aprunāties ar ārstu. Kad feldšers noņēma apsējumu, pa telpu izplatījās nejauka puvuma smaka, kas nāca no manas kājas. Pateicu ārstam, ka apsējums uzlikts pirms astoņām dienām. Vecākais ārsts apskatīja tumši zilo ievainojumu un teica otram ārstam, ka laikam būs sākusies gangrena un kāja līdz potītei jāņem nost. To dzirdot es iekliedzos. Ārsts mani mierināja, jo viņi vēl mēģināšot iztikt bez operācijas. Feldšers sāka kāju sautēt siltā ūdenī, kuŗam bija pieliktas dezinfekcējošas vielas. Kad pēc stundas sāka tīrīt brūci, kāja ne pa jokam sāka sāpēt un es sāku vaidēt. Ārsts teica, ka sāpes šoreiz esot laba zīme un tas norādot, ka audi neesot sagandēti. Amputāciju nevajadzēšot izdarīt. Solīja nākošā nedēļā mani pārvest uz citu slimnīcu, kur varēšot ievainojuma dziedināšanu turpināt. Noprasīja, uz kādu pilsētu vēlētos braukt un turpināt ārstēšanos. Izsacīju vēlēšanos braukt uz Wenden—Cēsīm. Kur tāda pilsēta atrodoties. Viņš šo vārdu dzirdot pirmo reizi. Pastāstīju, ka pilsēta Wenden ir vecāka par 700 gadiem un tā atrodas tuvu Pleskavai. Pleskavu viņš zinot un tur dzīvojot kāds ārsts, draugs no studiju laikiem.

Bez kavēšanās izrakstiju atļauju braukšanai ārstēties uz Cēsīm. Pieteica, lai ritu aizeju uz ģenerāļa Mjasojedova kanceleju, kur apstiprināšot izdoto apliecību un arī izdošot dzelzceļa biļeti.

Bija jau vakars. Pārsiešanas punktā vakariņām izsniedza gabalu rupjas maizes un krūzīti tējas. Ieturējis šīs vakariņas nodomāju, ka arī maskaviešiem jāpievelk stingrāk vēdera josta. Guļu vietas ievainotiem ierādīja barakā uz grīdas, sabirzušos salmos. Biju noguris un drīz vien aizmigu.

Otrā ritā uzočēlies, steidzos uz norādīto kanceleju, saņemot apsolīto ceļa zīmi. Tur rakstvedis man paskaidroja, ka viss Baltijas apgabals atrodas kaŗa joslā un uz Cēsīm nevaru braukt. Ko nu drīt? Kad bijām ar rakstvedi palikuši divatā, uz galda noliku zilo 5 rubļu banknoti. Tas līdzēja—ceļa zīmi dabūju. Rakstvedis vēl piekodināja, lai Maskavā neuzkavējos, bet steidzos projām.

Nākamā ritā, balstīdamies uz abiem kruķiem, iekļuvu Pleskavas-Rīgas ātrvilcienā un pēc 20 stundām ieraudzīju Rīgas Pēterļa baznīcas torni sēdam zeltīto gaili un dzirdēju skanam Pareizticīgās katedrāles zvanus. Ļoti gribējās ēst, bet bufete no vilciena bija patālu un pēc 20 minūtēm no otras platformas atgāja vilciens uz Cēsīm.

Iebraucis Cēsis, paņēmu ormani un braucu pie kaŗa aprīņķa priekšnieka, kur dokumentos vajadzēja taisīt atzīmi un saņemt pavēli, ka man 25. maijā jāierodas Nikolaja hospitāli Pēterpili. Pēc apliecības un ceļa biļetes saņemšanas sarunāju atkal ormani, kas mani aizvestu līdz zirgu pastam. Braucot gaŗām Jēpes grāmatu veikalam Rīgas ielā, liku pieturēt. Jēpi labi pazīnu, jo pie viņa bieži pasūtīnāju grāmatas. Veikala īpašnieks iznāca ārā. Izstāstīju viņam savu vajadzību un viņš man izpalīdzēja ar desmit rubļiem.

Tālāk, ar pasta zirgiem, ceļš veda uz manu veco darba vietu, Dzērbeni. Braucot gar Šovītēm, pavizēja Dzērbenes Ministrijas skolas jaunā sarkanā ķieģeļu celtne ar skārda jumtu. Mēs to

saucām par Gaismas pili, kas tumšajos vakaros spidēja kā bāka jūrā. Pirms 9 mēnešiem vesels to atstāju, tagad atgriezos mājās kā kroplis, bet ne uz ilgu laiku. Paliku pansijā pie skolotāja Ozola, agrākā skolas pārziņa.

Mēnesis pagāja ātri un pienāca ziņa, ka jābrauc uz komisiju rādīties. No kaŗa aprinŗa priekŗnieka saņēmu dokumentus un otrā ritā jau biju Nikolaja hospitāli Pēterpili, kur notika komisijas sēdes. No galvenās ieejas sētā, caur koridora logu, varēja redzēt pie sienas pieslietus zārkus. Tie bija pirmie apsveicēji ŗini hospitāli. Nē, ŗodien man vēl to mēbeli nevajaga, domāju iedams pa garo slimnīcas koridoru.

Iegāju lielā cetrstūrainā zālē, kuŗā notika komisijas sēdes. Zāles vidū bija izveidots kvadrāts un katrā tā pusē sēdēja seŗi komisijas locekļi. Gar sienām bija soli, uz kuŗiem sēdēja pārbaudāmie. Kad bija pienākusi kārtā un izsauca manu vārdu, piekliboju galdam. Kāds ārsts, uzmetis skatu manam ievainojumam, lika ierakstīt aptaujas listē latiņu vārdu „granulācija”, veseļoŗanās turpināma un pēc mēneŗa jāierodas atkal uz pārbaudi.

Paziņu Pēterpili man nebija, kādēļ devos uz vilcienu. No Cēsīm ar pasta zirgliem atkal devos uz Dzērbeni.

Nemanot bija pienācis jaukais maija mēnesis, ar krāŗņajiem ziediem uz dziesmām. Tikai ļaudis baŗīgi raudzijās un rietumiem un kāri klausijās visās kaŗa ziņās un arī baumās. Viens otrs atnāca pie manis parunāties, bet es viņu ziņkāri nevarēju apmierināt, jo nebiju nekāds kaŗa eksperts. Daŗš teica:

—Ko nu tāds skolmeistarīts no kaŗa lietām daudz var zināt. Atbrauks uz Piebalgu atvaļinājumā vecais pulkvedis Zelcers un viņŗ mums pateiks visu skaidri.—

Bet viņi neviens nezināja, ka 4. aprīļa kaujās pie Kļevāniem, pulkvedis smagi ievainots un viņa Buguļminskas pulks gandrīz pilnīgi iznīcināts.

Nākamais brauciens, pie ārstu komisijas Pēterpili, iekrita

pašā Jāņu dienā. Vilciens bija pārpildīts, bet nedzirdēju nevienas Jāņu dziesmas.

Ejot gar hospitāļa logu, paraudzijos uz agrāk redzēto zārku rindu—tā bija manāmi saplakusi. Līdz ar ārstiem manu ievainojumu apskatīja arī komisijas autoritāte, kāds štāba pulkvedis, kas piekrita, ka brūcē esot palikušas kaulu šķembas un vajagot vēl rūpīgi ārstēt, likt karstas kompreses. Parakstīja zāles un lika pēc 28 dienām atkal ierasties uz pārbaudi.

Atstājot slimnīcu, sastapos ar virsnieku skolas biedri Popovu, kas bija apmeklējis amputēto draugu. Aicināju viņu kādā restorānā ieturēt kopīgas pusdienas, jo mans vilciens atgāja tikai pēc 3 stundām. Pusdienojot Popovs prasīja, vai starp ārstiem neesmu redzējis kādu žīdu? Nevarēju atcerēties, jo visu vērību piegriezu ārstiem, kas mani pārbaudīja. To gan varu teikt, ka ģenerālštāba pulkvedis, ko ārsti komisijā bija pieaicinājuši klāt, žīds nebija. Popovs smejas un saka, ka krievu armijā neesot neviena žīdu tautības virsnieka. Vienīgi starp ārstiem un farmaceitiem varot atrasties žīdi un Popovs man pastāsta kādu gadījumu no Nikolaja hospitāļa ārstu komisijas darba.

—Pirms divām nedēļām komisija pārbaudījusi kādu poručiku. Viņš žēlojies par spiedienu galvā, jo no ievainojuma dažas šķembas palikušas smadzenēs. Kā pierādījumu viņš uzrādījis rentgena uzņēmumu, kuŗu izdarījis Nikolaja hospitāļa laboratorija un to apliecinājis ārsts ģenerālmajora pakāpē. Ārsti apskata uzņēmumu un viens no viņiem saka, ka poručīks ierindas dienestam nederīgs. Cits ārsts, pēc tautības žīds, tam nepiekrīt un saka, ka tas cilvēks esot simulants un plāksnīti smadzenēs varot dabūt šādi:

Viņš paņēmis zīmuli un uzlicis poručīkam uz galvas. Ja tagad fotografētu ar rentgena stariem, nevarētu zināt vai tā ir plāksnīte, vai zīmulis virs galvas, resp. zem galvas ādas. Izdzirduši šādu apgalvojumu, citi ārsti pienākuši tuvāk un klausījušies sarunā. Te piepeši atskanējis blikšķis. Žīds

saķēris galvu un blāvis: „Oi, spasiķe meņa”, un nokritis zemē. Bet pārskaities poručiks tikai ar dūrēm veķējis un kliezjis: „Polučai ot simuļanta, sukin sin, židovskaja morda” (Saņem suņa bērns no simulanta, žida purns). Piesteigušies apkalpotāji un izglābuši židu no saniknotā poručika.

Redzot notiekošo, ārsti veikli salasījušies kancelejā un i mierīgi pārsprieduši neparasto gadījumu. Poručiku aizveduši uz nervu slimnīcu veselības pārbaudei. Židu ievietojuši turpat hospitālī, lai sniegtu pirmo palīdzību, ja tāda būtu vajadzīga.

Izrādījies, ka poručiks nebijis simulants un cita ārstu komisija piešķirusi viņam vienu gadu atvaļinājuma. Židu tautības ārsts pārcelts uz citu slimnīcu un vairs nepielasts komisijās, kas pārbaudījušas kaņavīrus.

Man bija laiks doties uz staciju. Abi piecēlāmos un atvadījāmos. Tā arī bija pēdējā tikšanās ar šo simpātisko virsnieku.

Braucot mājās nopriecājos, ka nu varēšu četras nedēļas netraucēti nodoties grāmatu lasīšanai, jo Pēterpili biju iegādājies Merežkovska „Mirušie dievi”, Leonardo da Vinči „Kristus un Antikristus”, „Pēteris Lielais un Aļeksejs” un vēl citas. Otrā ritā biju Cēsis. Atkal ar pasta zirgiem, caur Priekuļiem, braucu uz Dzērbeni. Braucot gar Priekuļu lauksaimniecības skolu, pulciņš skolnieku izskrēja pretim uz ceļa un sauca: „Lai dzīvo kaŗš”. Atbildes vietā pacēlu gaisā abus kruķus. Kliezēji acumirkli apklusā. Laikam jaunieši saprata, ka ir starpība kaŗu spēlēt rotaļās, vai istenībā cīnīties kaŗalaukā un zaudēt ne tikai locekļus, bet arī dzīvību.

Lasīju savas grāmatas skolas trešajā stāvā, no kurienes bija jauks skats uz visām četrām debesu pusēm.

Kādu nakti, jūlija otrajā pusē, mani iztraucēja neganta dauzišanās pie skolas durvīm. Gulēju mierīgi tālāk un nodomāju, lai dauza vien, gan jau ritu pie brokasta galda uzzināšu, kas tie klauvētāji būs bijuši. Te pie manas istabas durvīm saklausu soļus un dzirdu skolotāja Ozola balsi, kas

saka, ka man no Cēsīm pienākusi telegramma. To dzirdot, mani pārņem nelaba nojauta, ka manas labās dienas būs beigušās. Telegrammu ir sūtījis Česu kaŗa apriņķa priekšnieks un tās saturs ir:

Evakuācijas dēļ ierasties rīt Kaŗa apriņķa pārvaldē.

PLKLT Vasiļjevs”

Kad vēru kaŗa pārvaldes durvis, sapratu, ka esmu gaidīts, jo vajadzīgie dokumenti, līdz ar biļeti uz Pēterpili, bija jau sagatavoti. Kad biju parakstījis par dokumentu saņemšanu, prasīju Vasiļjevam, kamdēļ tāda steiga.

Uzrunātais paraustīja plecus un atteica:

—Laikam tamdēļ, ka fronte tuvojas un visiem kaŗavīriem, tāpat viņu ģimenēm—jāevakuējas. Jūs tūlīt dodaties uz vilcienu un braucat uz Pēterpili.

Paklausu priekšnieka pavēlei, dodos uz staciju un ar visiem kruķiem iekārtojos vagonā un nakti arī labi izguļos. Otrā rītā ierodos jau pazīstamā Nikolaja hospitālī, kur bez kavēšanās jāstājas pārbaudes komisijas priekšā. Šī izmeklēšana velkas daudz ilgāk kā iepriekšējās un tās rezultātā, man tūlī jāiet uz slimnicu brūces iztīrīšanai, kas līdz šim nebija darīts. Ievainojums esot pasliktinājies. Patlaban neesot brīvas vietas, bet nākamā dienā katrā ziņā lai ierodoties. Lai apmetoties Selekt viesnīcā, kur apstājoties virsnieki, kas gaidot savu kārtu ievietošanai slimnīcā.

Viesnīcā dabūju istabiņu, kopā ar poručiku Franci Šilleru. Viņam ārstēšana paredzēta speciālā slimnīcā, ko bija ierīkojis miljonārs Koenigs savā piliņā Nēvas krastā. Cukura rūpnieku Koenigu pazina visi Krievijas iedzīvotāji, jo viņa vārds bija iespiests uz katras cukura galvas. Visus izdevumus, ko prasīja slimnīcas uzturēšana, pilnā mērā sedza Koeniga ģimene.

Šillers deva man padomu, aiziet pie Koeniga uzticības ārsta Dr. med. Windelbanda, kuŗš kārtojot visas lietas, kas attiecas uz ārstēšanu. Abi ar Šilleru tad arī tur aizgājām. Ārsts kabinetā patlaban sarunājās ar kādu pacientu vācu valodā. Lai nerastos

pārpratumi, sarunas beigās saku ārstam, ka arī es protu šo valodu.

—Labi—ļoti labi, ja cilvēks var sarunāties svešās valodās—, nosaka Dr. Windelbands un griežas pie Šillera. Tas saka, ka kāja man darot lielas rūpes. Ārsts, apskatījis manu slimo kāju, klusi pie sevis nosaka: „Śweinerei!” Kāja ir pavirši ārstēta un var rasties gangrena. Satrūkstos ne pa jokam, jo atceros, ka pirmo reizi šo vārdu dzirdēju Krasilovskas hospitāli Karpātos.

—Jums nepieciešams stingrs gultas režīms vismaz mēnesi un speciāla ārstēšana. Tad redzēsim kas darāms tālāk.

Piesēdies pie galda, ārsts uz oficiālās veidlapas uzrakstīja rīkojumu—rit plkst. 9 ierasties Koeniga hospitāli.

Abi ar Šilleru noteiktā laikā ieradāmie miljonāra Koeniga valstībā un pieteicāmie kancelejā, kur kāds ierēdnis pierakstīja vajadzīgās ziņas un kad ieradās ārsts, varēja sākties ārstēšana. Neskatoties uz to, ka lazaretēs īpašnieks bija valsts vācietis, viss ārstniecības personāls, izņemot Dr. Windenbaldu, bija krievu tautības. Māsas bija brīvprātīgās no muižnieku ģimenēm. Starp māsām bija laba tiesa no Pēterpili dzīvojošām baltvācu ģimenēm. Viņas labi runāja krieviski. Vecākā māsa Marija Ivanovna bija igauņu tautības un dzīvoja slimnīcā. Man iznāca saskaršanās ar krievu tautības ārstu, kādu vecāku kungu. Viņš masēja un mērcēja manu kāju. Sāpes sāka mazināties. Pēc divu mēnešu ārstēšanas, tās izzuda pavisam.

Slimnīcas telpas bija plašas un labi iekārtotas. Zālē brīvi varēja kustēties 500 un vairāk cilvēku. Sienas bija klātas gobelēniem un gleznām. Nezinu, cik daudz ievainoto lazaretē atradās, jo katra grupa atradās atsevišķās telpās un mēs nesatikāmies. Manā guļamalpā bijām 15 cilvēki. Ēdām trīs reizes dienā. Ap četriem pēcpusdienā vēl pasniedza tēju ar maizītēm. Kopēja satikšanās notika sestdienu vakaros plkst. 6 lielajā zālē. Tad bija dievkalpojums, ko vadīja kāds pilsētas draudzes mācītājs, ar slavenu baznīcas kora piedalīšanos. Telpas tad bagātīgi bija rotātas ar ziediem un puķēm. Tur bija

vai ista mežs ar visādām palmām. Ierašanās uz šiem vakaru dievkalpojumiem nebija obligāta, tomēr zāle bija aizņemta līdz pēdējai vietai. Grūtāki ievainotos atnesa nestuvēs. Galvenais, kas cilvēkus pievilka, bija izlases koris ar solistiem. Mācītājs un koris no Koeniga saņēma ķēnišķu atalgojumu.

Reiz apskates laikā, kad sāpes kājā jau bija rimušas, jautāju Dr. Windelbandam, kad mana kāja būs galīgi izārstēta. To viņš varēšot pateikt ap Ziemsvētkiem, bet līdz tam laikam es slimnīcu jau būšot atstājis. Esot paredzams ilgs un nežēlīgs kaŗš. Tas prasišot daudz upuru. Virsnieki esot ļoti vajadzīgi fronteī. Viņš domānot, ka uz augusta beigām komisijas „ķemmēšot” lazaretēs un hospitāļus. Virsnieku trūkums esot ļoti liels un tos, kas tikai varēšot uz abām kājām nostāties, atzišot par veselīem un sūtišot uz fronti, neprasot ārstu atzinumu. Viņš domānot, ka es būšot viens no šiem virsniekiem. Lai es piegriežot vēribu kājai, jo ātri varot rasties gangrēna. Ko darīt? Vai šo spriedumu pateikt kādam miļam cilvēkam. Ja ne personīgi, tad aizrakstīt vēstuli? Ārsts nav stāstījis niekus, jo baumas par slimnīcu „ķemmēšanu” bija dzirdētas jau agrāk. Nu, dzivosim, redzēsīm—jādzīvo vien tālāk.

Tieši pēdējos gados redzami daudzi, ar goda zīmēm apbalvoti, kaŗa invalidi sēžam pie baznīcu durvīm un lūdzam dāvanas. Šiem dzīves pabērniem sabiedrība cenšas palīdzēt caur dažādām iestādēm. Viena tāda palīdzības organizācija saucās „Aleksandra Komiteja”. Tā centās palīdzēt tiem ievainotiem kaŗavīriem, kas vēl atradās hospitāļos, bet kuŗiem bija nepieciešama speciāla ārstēšana un ko slimnīca nevar dot. Lai saņemtu palīdzību, komitejai bija jāiesniedz kāda kaŗa ārsta apliecība, par vajadzīgo speciālo ārstēšanu. Pret šādu apliecību lūdzējs no komitejas tad saņēma 100 rubļus, bet komiteja tālāk neinteresējās, vai saņemto naudu izlieto ārstniecībai, vai nodzer krogū. Kad ārstējos Koeniga lazaretē, kāds pensionēts kaŗa ārsts, pulkveža pakāpē, par 5 rubļiem

izsniedza apliecību par ievainošanu katram, kas tādu no viņa lūdza. Pie šī ārsta durvim vienmēr atradās rinda kaņavīru, kas vēlējās apmainīt 5 rubļus pret 100 rubļiem. Šādā veidā kāds istabas biedrs bija saņēmis 100 rubļus un viņš skubināja arī mani nelaist garām tādu izdevību. Viņa piedāvājumu noraidīju. Jāatzīst, ka nav ļaunuma bez labuma. Kādu rītu no virssardzes ieradās adjutants un arestēja kādu Kukušķinu, kas arī bija pasteidzies šos 100 rubļus iegūt. Biju aizvests uz pilsētu, speciālai pārbaudei par manu slimības gaitu. Kad atgriezos māsa teica, ka adjutants līcis man ierasties virssardzē. Mana uniforma glabājās pirmā stāva garderobē un kamēr atrados lazaretē, nebiju to lietojis. Kad sāku ģērbties ievēroju, ka manas drēbes ir netiras—kāds bija tās lietojis. Bija pazudis arī mans virsnieku skolā dotais zobens. Tikko biju aizbraucis uz virssardzi, iegājis kancelejā un nosaucis savu vārdu, kad parādījās liela auguma kapteinis. Viņš man tūlīt prasīja, lai atdotot zobenu. Sapratu ka tieku arestēts, jo šādos gadījumos vispirms atņem ieročus. Teicu ka mans zobens, "kamēr gulēju lazaretē, pazudis. Veselu mēnesi neesmu bijis ārpus slimnīcas un tikai vakar slimnieka tērpā pirmo reizi atstāju slimnīcu, jo bija jābūt veselības pārbaudē. Lazaretē manis teikto var apliecināt viss personāls.

—Jūs esat arestēts par satikšanos ar blēžiem. Uzrakstāt siku ziņojumu,—noteica kapteinis un nodeva mani dežuranta rīcībā. Tas uzveda mani augšstāvā, kur bija vairākas mazas istabiņas, ar aizrestotiem logiem. Durvis nebija slēgtas un virsnieki staigāja no vienas istabas uz otru. Dežurants piedāvājās no tuvākās viesnīcas atnest pusdienas, tikai par tām esot iepriekš jāsamaksā. Atbildēju, ka pusdienas ēdišu Koeniga slimnīcā. Uz to dežurants skaļi iesmējās un aizgāja.

Mūsu sarunu bija dzirdējis kāds kapteinis un viņš apjautājās par manu lietu. Kad biju visu izstāstījis, kapteinis paņēma loksnī papīra un teica:

—Rakstiet ziņojumu Tiesas priekšsēdētājam. Es diktēšu.—

Tā arī izdarījām. Divdesmit minūtēs raksts bija gatavs un nodots adjutantam. Apjautājos kapteinim, vai viņš drīzi atstās šīs telpas. Uzrunātais grūti nopūtās un teica, ka gaidot tiesu. Viņš esot uz kārtim nospēlējis 10.000 rubļus valsts naudas.

—Ziniet, kāršu parāds ir goda lieta un virsniekam ir tikai divas iespējas: vai nu parādu samaksāt, vai ielaist lodi galvā. Viņš esot izvēlējis trešo ceļu—iešanu caur tiesu. Saprotot, ka izslēgs no armijas un būs jāsež arī vairāki gadi cietumā, tomēr cietums esot labāks kā lode.

Ieradās dežurants un teica, ka adjutants vēlas satikt mani. Viņš vairs nebija tik nikns un teica, ka ar manu ziņojumu esot apmierināts un es varot atstāt virssardzi. Pirms manas aiziešanas vēl noteica:

—Vienu padomu jums dodu—mācieties atšķirt blēzus no godīgiem cilvēkiem. Kukuškins ir rūdīts krāpnieks. Viņš ar jūsu virsnieka mundieri ir bijis daudzās vietās un krāpis labsirdīgus cilvēkus. Bet nu viņa vadzis ir pilns.—

Atgriezos slimnīcā, izstāstīju māšai Marijai Ivanovnai par manis arestēšanu un pratināšanu, sakarā ar pseido virsnieka Kukuškina apcietināšanu. Vēl mums runājos ievērojām divas mašinas, kas iebrauca pagalmā. No pirmās izkāpa mans pratinātais virssardzē, ar kādu kaŗa tiesas ierēdņi un no otrās divi policisti ar Kukuškinu, kam rokas bija saslēgtas dzelžos. Arī mēs iegājām pagalmā, lai noklausītos sarunās.

Virssardzes virsnieks noprasiĶa ņveicaram, vai pazistot ņo ņilvķķu, rādot uz Kukuņkinu.

—Zinu, jķsu augstdzimtība, tas ir tas pats cilvķķs, kas aizvakar bija ģķrbties Buguļminskas pulka virsnieka uniformā. Kad pusnakti atbrauca, viņam nebija naudas, lai samaksātu ņoferim. Naudas vietā ņoferim lķdeķa zobenu.—

Adjutants savķķrt noprasa Kukuņkinam, vai viņņ valkķjis ievainotā Buguļminskas pulka virsnieka uniformu.

Pķc īsa klusuma brīķa uzrunķtais atbild:

—Jā, valkķju gan, bet blķdis neesmu. Arī zobenu ņoferim

ieķīlāju, bet kolīdz būs nauda—izpirkšu.—

—Vediet viņu atpakaļ uz cietumu,—pavēl adjutants. Tad griežas pie Dr. Windelbanda:

—Ši nepatīkamā lieta nebūtu ņēmusi tādu virzienu, ja lazaretēs administrācija, uzņemot slimniekus, būtu ievērojusi noteikumus—pārbaudījusi personu dokumentus,—nosaka adjutants un aizbrauc neatvadījies.

Pēc Kukuškina arestēšanas slimnicā valdīja uztraukums. Gaidījām ne tikai veselības, bet arī visu slimnieku dokumentu pārbaudi. Tā arī notikās.

Pārbaudes komisijas priekšsēdis bija kāds Aleksandra III laika kaŗa ārsts, ar diviem piesēdētājiem un bez tiem vēl arī Dr. Windelbands ar vecāko māsu. Pirmais jautājums bija—kā slimnieks jūtas. Pa lielākai daļai atbilde bija—jūtos labi. Vairāk neko neprasīja un pateica—rītu atstāsi slimnicu. Kad pienāca mana kāŗta, uz parasto jautājumu atbildēju, ka nezīnu—vai esmu slīms, vai vesels, jo esmu ieradies balstīdamies uz kruķiem.

Atskanēja smiekli, bet priekšsēdis savilka uzacis un lika parādīt ievainojumu. Māsa Marija Ivanovna noņēma pārsējumus. Pulkvedis paskatījās, saviebās un iegāja kancelejā, pa telefonu sazināties ar Nikolaja kaŗa hospitāli, kur aizvakar pārbaudīja manu ievainojumu. Atnācis atpakaļ īsi noteica—vēl viens mēnesis.

Biju priecīgs, bet to neizrādīju. Pat nepateicīes aizgāju uz savu gultu.

Pēc pārbaudes beigšanas, slimnicā palika vairs tikai viena ceturta daļa slimnieku. Pārējos komisija atzīna par derīgiem frontes dienestam.

Nākošā pārbaudes komisija nolīkta uz 23. septembri. Tā atzīna, ka slimnicu varu atstāt, bet frontes dienestam derīgs neesmu. Man vajagot piemesties pie pazīstamiem un arvienu apmeklēt lazaretēs ārstus. Pēc mēneša būšot jauna komisija un tad redzēšot, kādi ir rezultāti ārpus hospitāļa ārstēšanai.

Lūdzu atļauju aizbraukt pie piederīgiem uz Cēsīm. Kāds komisijas loceklis noteica, ka šī pilsēta atrodas apdraudētā kaŗa joslā, bet jūs varat braukt uz savu risku. Mēs jums nevaram ne atļaut, ne arī aizliegt. Tikai 23. oktobrī jums jāierodas uz pārbaudi Pēterpili. Neierašanās gadījumā jūs izsludinās par dezertieri un jūs zināt, ko kaŗa laikā šis vārds nozīmē.

Es tomēr nolēmu braukt uz Cēsīm, tikai nepieteikties pie Kaŗa apriņķa priekšnieka un būt atpakaļ Pēterpili 23. oktobrī. Tā arī izdarīju un izmantojot šo atvaļinājumu, 1915.g. 12. oktobrī (v.st.) salaulājos ar Dzērbenes ministrijas skolas skolotāju Annu D., ar kuŗu biju saderinājies jau pirms kaŗa sākuma.

Krievu armijas fronte sāka ļodzities. Divpadsmitās armijas štābs no Rīgas pārcēlās uz Siguldu. Vēlāk uz Cēsīm un novietojās Bērzainē, bijušās baltvācu ģimnāzijas telpās. Tagad iebraucējus Cēsis kontrolēja jau dzelceļa vagonos. Kaŗa iestādes ļoti baidījās no spiegiem, bet nepadomāja, ka tie varēja ierasties gluži likumīgā ceļā. Tikai vajadzēja uzvilkt virsnieka uniformu un katrs kontrolieris aizgāja garām, pat godu atdodot.

Man no Cēsīm, uz veselības pārbaudēm Pēterpili, vajadzēja braukt katra mēneša divdesmitā datumā. Nevienu reizi nebiju kontrolēts. Tā tas turpinājās vairākas reizes, līdz vienreiz pieprasīja dokumentus. Tieši tani reizē cars Nikolajs II atteicās no troņa un Krievijā sākās revolūcija. Tas arī bija mans pēdējais brauciens, jo ārstu komisija mani atzina kā fronti nepiemērotu, bet derīgu aizmugures dienestam.

ES NOVELKU ĶEIZARA SVĀRKUS

Lieta laikam tiešām bija steidzīga, jo 23. oktobra pārbaudē man vairs nedeļa pat obligātās trīs dienas atvaļinājuma, bet steigšus nosūtīja uz Rovno, kuŗas apkārtnē bija novietoti kuŗa transporti. Toreiz uz šiem zirgu transportiem balstījās visa armijas apgāde. Transporti sastāvēja no vienībām, kuŗā katrā bija 250 vīri, 500 labi zirgi un 250 transporta rati. Transportā skaitījās trīs vadi un katrs vads strādāja trešo dienu. Pie transporta piederēja veterinārā lazarete, ar vairākiem feldšeriem un veterinārārstu. Pieci transporti sastādīja vienu bataljonu, kuŗu komandēja bataljona komandieris pulkveža pakāpē. Citi virsnieki bija līdz kapteiņa pakāpei. Transporti bija saimnieciska vienība, ar saviem amatniekiem un darbnīcām. Visus remonta darbus veica savās darbnīcās. Ļoti svarīgas bija ratnieku un kalēju darbnīcas. Riteņu lokus vārija

nedēļām ilgi, līdz tos varēja izlocīt pēc vajadzīgās formas. Sedlenieku darbnīcas rūpējās par zirgu lietām.

Kad mani iepazīstināja ar darbnīcām un tiem darbiem ko tajās veic, gribēju atteikties un pāriet uz kādu citu ārrindas dienestu. Bataljona komandieris pulkv. Žukovskis, redzēdams manas šaubas, sāka smieties un teica, ka tā esot daudzi domājuši, bet vēlāk bijuši labi transporta komandieri. Vajagot tikai novērot kā lietas tiek darītas un neslinkot. Tikai katru dienu reizi vajagot ieiet darbnīcās, zirgu lazaretē un sekot, lai zirgi tiktu pabaroti un kopti. Vajaga iejusties saimnieka lomā, tad ļaudis jūs sapratis un klausis.

Mani iecēla par otrā vada komandieri. Vēlāk kļuva pilntiesīgs 91. kara transporta komandieris, ar bataljona komandiera tiesībām un algu 500 rubļu mēnesī. Strādāju ar labām sekmēm, bet revolūcijai sākoties un turpinoties, darbam vairs nebija nozīmes.

Kaŗa kartēs lasiju līdz šim nepazīstamu nosaukumu: Landes Krone (Zemes Kronis). Vietai ar tādu nosaukumu vajadzētu būt reti skaistai un biju priecīgs par ziņu, ka 91. transports, par kura komandieri biju iecelts, pārvietosies uz šo Landes Krone. Biju nepatīkami pārsteigts ieraugot, ka pilsēta atrodas purvainā vietā. Bija tikai trīs lielās ēkas: katoļu kostjols, rusīnu uniātu baznīca un žīdu sinagoga. Vairums iedzīvotāju—tirgotāju, bija žīdu tautības. Ielas nebija bruģētas un mani pajūgi iegrīma duļos līdz asīm. Gaužām bēdīga izskatījās kapsēta. Tā atradās zemā vietā un tur neredzēju neviena krusta. Pa šo miera vietu brīvi pastaigājās govīs. Pilsētiņa piederēja Austrijai. Mājas bija celtas pēc zināma plāna. Katrā bija balta podiņu krāsns, piemērota kurināšanai ar salmiem. Kaŗa sākumā no šīs joslas bija izvesti visi iedzīvotāji līdz 70 gadu vecumam, lai ienaidnieks nevarētu nodarbināt kā darba spēku.

Man, kā transporta komandierim, pilsētas vecākais ierādīja savu labāko istabu. Pārējos virsniekus izvietoja pilsētā. Ar iedzīvotājiem sapratos labi. Varējām kaut kā sarunāties slāvu

valodās. Vācu valodu prata tikai jaunie un židi.

Septembrā sākumā piedzīvoju pārsteigumu. No Dzērbenes pie manis atbrauca mana jaunā sieva. Vācieši jau bija ieņēmuši Vidzemi līdz Siguldai. Kā transporta komandieris materiālā ziņā biju labi nodrošināts. Vienīgais traucējums bija tas, ka katru mēnesi man vajadzēja braukt uz kaŗa ārstu komisju, pārbaudīt veselību, cerībā, ka ievainojums būs sadzījis un mani varēs ieskaitīt atpakaļ Buguļminskas pulkā. Virsnieki bija ļoti vajadzīgi. Daudzi bija ievainoti un izklīduši kur kuŗais, bet jauni klāt nenāca, jo kuŗaskolas bija slēgtas. Man tiešām bija žēl, ka ārstiem neizdevās mani ieskaitīt atpakaļ aktīvā armijā. Pēdējā pārbaude bija septemŗa beigās un ārsti mani atzina par armijai nederīgu. Varēju tūlīt novilkt „ķeizara svārkus” un atstāt dienestu. Pārtikas mums bija pietiekami un mana sieva ar veco „babušku” gatavoja mazkrievu ēdienus. Visi bijām apmierināti, izņemot manu denščiku Ivanu, kuŗam ēdienu gatavošanā vairs nebija darba.

Mana veselība bija turējusies labi, bet tad negaidot saslimu ar plaušu karsoni. Zirgiem bija veterinārsti un feldšeri, bet kuŗavīriem nebija ne ārstu, ne zāļu. Radās komplikācijas un dabūju vēl arī dizentēriju. Mana sieva mani kopa. Bet kā lai kopēja rikojas, ja tuvumā nav ārsta un nav dabūjamas arī zāles? Par laimi garām brauca kāda kolona, pie kuŗas bija kāda židu tautības ārste un mans denščiks to atveda pie manis. Viņa atzina, ka manas sievas ārstēšana esot bijusi pareiza, jo bez aukstām kompresēm es vairs neelpotu. Ārste parakstīja zāles, kuŗas mans Ivans arī dabūja. Ne par naudu, bet melnā tirgū. Tagad varēju mierīgi ārstēties, bet pienāca atkal cita nelaime. Mūsu saimnieks slimoja ar dizentēriju un nomira. Saimniece, pienākusi pie manas gultas, gauži raudāja un pateica, ka viņas Bogdāns esot pavēlējis man ilgi dzīvot. Tādā veidā krievi paziņo tuvinieka nāvi, ar mirēja pavēli— „ilgi dzīvot.”

Dzīve Landes Kronē palika neciešama. Kādu dienu mana sieva aizbrauca pie armijas štāba uz Bučačinu un lūdza

ģenerāli, lai man padoto transporta vienību pārceļ uz labāku un veselīgāku vietu. Ģenerālis tam piekritis un kartē rādījis, ka tāda vieta varot būt 20 verstu attālumā un to saucot par Čemerovci.

Kad transporta ļaudis uzzināja par pārcelšanos uz citu vietu, viņi manu sievu godināja par sargeņģeli, kas viņus paglābusi no Landes Krone purviem.

Vēl tani pašā naktī mani pārveda uz Čemerovciem un novietoja mājā ar lielu augļu un sakņu dārzu. Tā piederēja diviem yeciem cilvēkiem—Onufrijam un viņa sievai Marfai. Abi bija strādājuši Pēterpili vairāk kā 30 gadus. Virs, bijušais gvardijas kaņavīrs, par durvju sargu Konservatorijā un sieva turpat pie tējas galda. Iekrājuši naudu, nopirkuši prāvu zemes gabalu un uzcēluši šo māju, ierīkojot arī augļu dārzu. Šeit bija nodomājuši savu mūžu nodzīvot. Bērnu viņiem nebija un labi kopto ipašumu ar testamentu bija novēlējuši brāļa dēlam—piecus gadus vecajam Grigorijam. Bet komūnisma inde jau bija sākusi iedarboties arī uz mazo zēnu. Kādreiz viņš, stāvēdams pie balkona, iebāzis pirkstus mutē, skaļi svilpa. Kad „ģaģa” iznāca paskatīties, zeņķis, iespiedis rokas sānos, sacīja: „Ģaģa, ti buržui!”

Pēc 1917.g. oktobra revolūcijas „buržui” bija lielākais lamu vārds, ko puika bija dzirdējis. Es zēnam piedraudēju ar jājamo pātagu un viņš mudīgi aizskrēja.

Kā transporta komandieris vēl valkāju „ķeizara svārkus”, kā toreiz mēdza saukt cara virsnieka uniformu. 1918.g. 30. janvārī atstāju transportu, pats noņēmu uzplečus un virsnieka kokardi no cepures. Nenēsāju zobenu, revolveri un piešus. Kļuva brivs pilsonis plašajā Krievijā. Bet mājās mani nelaida transporta komiteja, jo bija jānodod norēķini par manas vienības saimniecību. No Pēterpils, Maskavas, Kijevas un citām lielpilsētām ieradās aģitatori, kas kaņaspēka daļās rīkoja mītiņus un aicināja kareivjus neklausīt virsniekiem. Notika uzbrukumi virsniekiem. Viņi aizstāvējās un dažus uzbrucējus

pat nošāva. Vairāki virsnieki atstāja dienestu un savās daļās vairs neatgriezās. Komitējās ievēlēja cilvēkus, kas nebija izglītoti, pat analfabetus. Tie ar lielu bravūru runāja par lietām, kuņas viņiem bija svešas. Šie komitejas viri parakstīja visu, ko sekretārs lika tiem priekšā. Mana pirmā saskriešanās ar manas vienības transporta komiteju iznāca oktobra beigās, kad pēc grūtas slimošanas atkal uzņēmos transporta komandiera pienākumus. Liels bija zirgu barības trūkums. Žēl bija skatīties uz nabaga zirdziņiem, kas stāvēja piesieti pie tukšām silēm. Iedevu naudu furažierim Chruščovam, lai mēģina nopirkt barību zirgiem. To vajadzēja darīt jau septembrī, bet nebija par to domāts. Pret kerenkām zemnieku barību negribēja pārdot, kādēļ iedevu 2000 rubļus cara naudā un otru 2000 kerenkās. Šoreiz, pretim ieradumam, liku Chruščovam, divu liecinieku klātbūtnē, par naudas saņemšanu parakstīties.

—Vai komandieris vairs mums neuzticas, —jautāja furažiers.

—Ja kas ar jums notiktu ceļā, man būs par naudu jāatbild, jo laiki ir bailīgi—vai tā nav? —viņam atbildēju.

Piekodināju vēl, lai uz kvīts būtu atzīmēts pārdevēja vārds un dzīves vieta.

Biju tiešām pārsteigts, kad ieraudzīju atvesto zirgu barību, četrus vezumus sapuvušu salmu, par ko bija samaksāti 4000 rubļi. Atteicos parakstīt rēķinu, ko bija izdevusi kāda Anna Podņebesnaja.

Chruščovs paraustīja plecus un teica, ja neticot, lai prasot rēķina devējai.

Atteicu, ka pats neprasišu, bet varbūt kāds cits pānteresēsies par tādu Annu, kas pārdevusi nederīgu zirgu barību. Tūlīt aizbraucu uz Bučačiem, kur bija novietots kaļa transporta daļas štābs. Izstāstīju pulkv. Špechtam savu lietu, uzrādīju kvīti par 4000 rubļiem un iesniedzu atlūgumos no manas transporta vienības komandiera pienākumiem. Pulkvedis, iepazīnies ar dokumentiem, manu iesniegumu akceptēja, bet ieteica pagaidām par to nerunāt—lai lietas iet savu gaitu.

Turaties vēl vismaz līdz Ziemsvētkiem. Tak jānāk kādam pagriezienam—uz labo vai kreiso pusi.

Kad braucām atpakaļ, mans vedējs pienācis klusi teica, ka vajadzētu braukt pa citu ceļu. Tas gan ir gaŗāks, tomēr drošāks. Es viņam piekritu un bez klizmām sasniedzām Čemerovcus.

Dažas dienas vēlāk komitēja pilnā sastāvā aizbrauca uz štābu, laikam, žēloties par mani un prasit, lai turpmāk komandieris neiejaucas transporta komitejas darbā un pieņem visus rēķinus, ko transporta komitēja viņam iesniedz.

Otrā dienā prasiju priekšsēdim Pavļenko, kādi rezultāti viņu braucienam? Viņš negribīgi atbildēja, ka skaidru atbildi neesot saņēmis, bet lai zirgi neciestu badu, viņiem iedoti 500 rubļi barības iepirkšanai. Vēl pieteikts, ka iepirkumu pārbaudīšot intendantūras ierēdņi.

Mans denšciķis Ivans pastāstīja, ka komitejas vīri esot ļoti noskautušies par to, ka nebiju parakstījis rēķinu par 4000 rubļiem, kas izdoti zirgu barībai. Štābs ievadījis izmeklēšanu par šo pirkumu un tādas pārbaudes notikšot arī turpmāk. Komitēja nolēmusi arī, ka, ja es tiktu atvaļināts no dienesta, projām mani nelaist. Nevarēšot vairs sēdēt siltā istabā. Likšot uz pajūga, lai braucu, kā to dara vienkārši kareivji.

Kādu dienu saņēmu uzaicinājumu no transporta komitejas priekšsēža Pavļenko, ierasties uz komitejas sēdi, kur spriedis par transporta pārņemšanu no tagadējā komandiera un tā nodošanu komitejai.

Sēdē ierados noteiktā laikā. Komitejas vīri, ar priekšsēdi Pavļenko un sekretāru Bidu, bija ērti novietojušies bijušā sādžas mācītāja mājā. Pops Aļeksejs ar popadju Jevdokiju, kādu nakti bija bez vēsts pazuduši. Klīda baumas, ka abi 25. oktobra nakti nošauti. Otrā dienā pēc tam tūliņ mājā ievācās citi iedzīvotāji. Man ienākot, neviens nepiecēlās, nedz atskanēja parastā komanda „Mierā!” Jutu, ka mani grib izprovocēt uz kādu neapdomātu soli, tamdēļ klusēju un

atsēdos brīvajā krēslā.

Pārlaidis skatu sēdošiem, griezās pie priekšsēdētāja Pavļenko, izvairoties no vārda „tovarišč” lietošanas un jautāju:

—Ko priekšsēdis vēlas zināt no transporta komandiera? Esmu atnācis.

Pavļenko atbild:

Sēde sasaukta, lai noteiktu datumu, kad varēsīm izdarīt jauna komandiera vēlēšanas. Biedri mūsu transportu dēvē par „buržuju” transportu, jo komandieris vēl līdz šim lieto cara uniformu.—Pārtraucu runātāju:

—Priekšsēdi Pavļenko, līdz jauna komandiera ievēlēšanai, es vēl esmu komandieris, iecelts un apstiprināts no augstākās priekšniecības—Kunga un ķeizara. Novilkšu armijas formu tikai tad, kad vairs nebūšu transporta komandieris.

—Dobre (labi),—noteica Pavļenko.

—Iespējams, ka jūsu vēlēšanās piepildīsies ātrāk, kā pats to domājat. Paredzēta transporta nodošana jaunievēlētam komandierim ar visiem norēķiniem, no pirmās mobilizācijas dienas 1914.g. Buguļminska pilsētā pie Volgas,—turpina Pavļenko komitejas sēdē.

—Mana atbildība par transportu sākās tikai 1917.g. sākumā, kad tiku iecelts par transporta komandieri un pret parakstu pieņēmu transporta saimniecību no poručika Karpovska, kas transportu apkrāpa par 40.000 rubļiem.—

—Jā, tāds bija kādreiz mūsu transporta komandieris,—piebilda sekretārs Bida.

—Sakiet,—griezās pie Bidas,—vai tagad ir labāk, kad transporta pārstāvji par 4000 rubļiem nopērk četrus vezumus sapuvušas zirgu paribas,—bet to neviens nelikās dzirdot.

—Es varu atbildēt tikai par to, ko esmu saņēmis un par laiku, kamēr komandēju transportu,—atbildu komitejas priekšsēdim.

Pavļenko saka, ka vajadzētu iztaujāt transporta komandieri, kur palikuši visi zirgu lazaretēs termometri. Tāds termometrs maksājot 40 kapeikas. Kur tie ir tagad? Uz to atbildu:

—To es nezinu un nav man arī jāzin. Par zirgu lazaretēs mantām, atbildīgs ir veterinārārsts Glagoļevs.

Vēl notiek dažas pārrunas, bet nekas prātīgs, un es atstāju piesmēķētās telpas.

Decembris bija jau pusē, bet ne transporta komandiera, ne arī komitejas vēlēšanas vēl nebija notikušas. Laikam komitejas viri nebija droši par savu uzvaru, kādēļ vilcinājās.

Dažas dienas pirms Ziemsvētkiem mani apciemoja brālis Ernests. Pēc kaņaskolas beigšanas viņš dienēja Sibīrijā. Atvaļinājums viņam iekrita tieši pa svētkiem un pie mums viņš nodzīvoja līdz Zvaigžņu dienai. Šini laikā pārcilājām senas atmiņas un pārrunājām jaunākos notikumus. Biju dzirdējis, ka Barneulā trakojis sarkanais terrors, kuņā visvairāk cietuši virsnieki un turīgākie iedzīvotāji. Tad par šī kaņa apgabala komandieri iecelts ģenerālis Štākelbergs—Igaunijas vācietis. Viņš isā laikā, ar uguni un zobenu, padzinis sarkanos no Barneulas. Brālim bijusi jāņem dalība soda ekspedīcijā. Viņš ar savām acīm bija skatījis lielnieku briesmu darbus, kā komūnistu bija izrikojušies ar sagūstītiem balto virsniekiem. Caur uzplečiem plecos dzīnuši gaņas un resnas naglas—pret katru zvaigznīti vienu naglu. Uपुरi bijuši piesieti pie kokiem. Apkārt stāvējis pūlis, kas ņirgājies par nelaimīgo kliedzieniem un vaimanām. Ar naglām plecos, puskailli, baltie virsnieki lielās mokās sagaidījuši savu nāves brīdi. Daži pusdzīvi ierakti zemē, ar kājām uz augšu. Apkārt stāvējis pūlis. Skatītāji smējušies un slēguši derības—cik minūtes ieraktais kustinās kājas un būs dzīvs. Vai tad kāds brīnums, ka soda ekspedīcija ar sagūstītiem sarkano bendēm rīkojusies nežēlīgi. Viens sodīšanas veids bijis, notvertu pakāršana uz ploštiem upēs un ezeros. Uz viena plosta kāra pa sešiem sarkano. Pie karātāvām piestiprināja dēlīti ar uzrakstu, ka pakārtie ir noziedznieki un tos nedrīkst noņemt. Jā, tāda ir revolūcija, Ernests nobeidz savu stāstu.

Stāstu brālim, ka domāju no armijas atbrīvoties. Krievu

armiju, kuŗā gadu simteņiem bija pastāvējusi disciplina un samērā laba kārtība, bija pārņēmis neprāts un haoss. Bet komiteja mani no transporta negrib atbrīvot. Tās nolūks bija, ar jauna komandiera ievēlēšanu, mani izsēdināt par braucēju uz „povozkas”.

Mani paglāba kāds negaidīts pagrieziena. Saņēmu no štāba sekošu ziņojumu:

—Visi skolotāji, kas 1914.g. ir mobilizēti un iesaukti kara dienestā tieši no savām darba vietām, ja viņi vēlas, var tūlīt atstāt kara dienestu un atgriezties agrākās darba vietās.—Šo pavēli bija parakstījis pats Ļeņins.

Šo paziņojumu dodu izlasīt Ernestam. Viņš to lasa divas reizes un saka:

—Nē, tas plāns transporta komitejai neizdosies, jo zem šī raksta ir paša elkadieva Ļeņina paraksts. Rakstam 15. decembra 1917.g. datums. Uz šīs pavēles pamata, transportu vari atstāt, kad pats vēlies.

Es negribu bēgt,—saku brālim. Gaidīšu kad ievēlēs jauno priekšnieku. Tad atkāpšos pats un pirmais spiediņu viņam roku, lai kāds viņš nebūtu. Pēc tam atradišu iespēju un ceļus, kā atstāt šo transportu.

Kopā ar brāli nosvētijām 1917.g. Ziemsvētkus. 1918.g. pienāca silts. Sniegs nokusa, ļaudis staigāja vieglās drānās. 5. janvāri Ernests aizbrauca atpakaļ uz savu pulku.

Vecā gada pēdējā sēdē mani pratināja par transporta inventāra vērtību. Cik maksājis apkalts ritenis, cik spainis, cik iemaukti u.c. Biju sagatavojies, ka Chruščovs prasis: maksā mums, komitejas viriem, katram pa 1000 rubļu, tad mēs tevi atlaidīsim un varēsi braukt uz visām četrām debess pusēm. Ja nemaksāsi, celsim pret tevi sūdzību, par valsts naudas piesavināšanos. Un tīci, mums būs liecinieki. Tu pavadīsi daļu mūža cietumā. Zini, ka tagad visa vara ir mūsu rokās. Kalējs Lomovs sameklēs lieciniekus. Tie pierādis, ka tu esi šķīdies ar valsts naudu — — — Tādas bija manas pārdomas . . .

Transporta komandiera pārvēlēšanu komiteja bija nolikusi uz 1918.g. 30. janvāri. Šodien man vēl bija likumīgas tiesības, pārbaudīt transportu pēdējo reizi. Kā parasts, paņēmu sev līdz taurētāju un devos uz apskati. Pirmo vadu pārzināja Surikovs. Viņa darbību, dotajos apstākļos, atzinu par labu. Otrā vadā nebija redzama komandiera Ķemirchana rūpība. Zirgi ilgi nebija redzējuši sukas un stāvēdami pie tukšām silēm, tās grauzā. Pēdējā novietnē kāds bēris gulēja uz zemes atņirgtiem zobiem un izkārtu mēli. Liku atsaukt vada komandieri un veterināro feldšeri Levenko. Ilgi bija jāgaida, līdz atnāca samiegojušais feldšeris un vada komandieris. Norādīju uz zemē gulošo zirgu un jautāju:

—Kas ir ar to.—

—Laikam no bada būs nosprādzis. Tas nav nekāds brīnums,—atbildēja vada komandieris.

—Uzrakstīsim aktu un lieta būs nokārtota,—piebilda feldšers un iespēra ar kāju pa zirga tukšo vēderu.

—Jā gan, komiteja to varēs pierakstīt vēl transporta komandierim,—es piebildu.

Likās, ka abi komitejas viri, feldšers un vada komandieris, manas piezīmes nebija dzirdējuši. Viņi lika priekšā uzrakstīt aktu rīt par beigto zirgu.

Dosim jaunajam komandierim darbu,—nekaunīgi smīnēdams teica feldšers. Abu smīns skaidri izteica: rīt tu vairs nebūsi komandieris, te rīkosies cits, kas neaizmirsis tavu vizdegunību.

—Es neesmu no tiem, kas šodienas darbu atliek uz rīt,—un teicu viņiem, lai aktu uzraksta līdz pusdienai, kā var nosūtīt pulkvedim, kas šīs lietas kārtu.

—Lēnāk brauksi, tālāk tiks—Ķīše jēgeš, daļše būgeš,—caur zobiem noņurdēja vada komandieris. Uz to neko netiku viņam atbildējis.

Pusdienas laikā no kanceļijas atnesa aktu par zirga nobeigšanos. To esot ķērusi trieka. Šim aktam pievienoju savu

piezīmi, ka bez sekcijas nevar noteikt nāves cēloni. Pēc manām domām zirgs nobeidzies bada nāvē.

Manu piezīmi lasīja kancelejas darbinieks un drīz to zināja viss transports. Man bija vienaldzīgi ko par to saka komiteja. Biju jau atradis ceļu, kā tikt projām no transporta.

Vēlāk pārdomāju, cik labi darija transporta bataljona komandieris pulkv. Žukovskis. Viņa pavēle bija: vājos zirgus nekavējoši pārdot zemniekiem par lētām cenām. Transports caur viņa rīcību tika vaļā no slimiem zirgiem un cilvēkiem bija mazāk darba.

Zirgu ūtrupe notika Smotriču tirgū. Ieņemto naudu saņēma kāds komitejas virs, jo virsniekiem vairs neuzticējās. Man tomēr radās lielas šaubas, vai šī nauda iegāja valsts kasē.

Pie kārtīgas kopšanas un barošanas, zirgi ātri atspirga un zemnieki priecājās par izdevīgo pirkumu.

Visu 29. janvāra pēcpusdienu no transporta komitejas mājas atskanēja zāģu un cirvju troksnis. Tur taisīja skatuvi ritdienas „teātrim”. Kad vakarā apstaigāju transportu, ievēroju cilvēku grupas, kuŗās dzīvi pārrunāja ritu priekšā stāvošās vēlēšanas.

Atnāca ar nepacietību gaidītais 30. janvāris—diena, kad ievēlēs jauno transporta komandieri. Debesis bija apmākušās, saule nerādījās, bet laiks pieturējās silts. Tieši plkst. 12 ļaudis sāka pulcēties ap skatuvi. No armijas štāba ieradās ziņnesis un komitejas priekšsēdim nodeva divas aizzimogotas vēstules, par kuŗu saņemšanu parakstijās priekšsēdis Pavļenko.

Pirmo vēstuli lasot viņš saviebās. Laikam tā nebija pa prātam. Izlasījis otru vēstuli, viņš brīdi padomāja, tad nodeva sekretāram.

Sapulci atklājot tika paziņots, ka dienas kārtībā tikai viens punkts, transporta komandieŗa pārvēlēšana. Tomēr, sakarā ar saņemtām vēstulēm, varot izraisīties svarīgas pārrunas komandieŗa lietā. Pirmajā vēstulē komitejai bija atgādināta Ļeņina pavēle, par skolotāju atbrīvošanu no kuŗa dienesta, ar piezīmi, ka par to jāziņo armijas štābam. Pametu acis uz

apkārtstāvošiem un redzēju, ka tie bija pārsteigti. Otrā vēstulē bija rikojums, atbrīvot mani no transporta komandiera pienākumiem. Šis rikojums nebija patikams komitejas priekšsēdim. Varēja redzēt, ka viņš nervozēja, jo nevarēs vairs mani nosēdināt uz „povozkas”.

—Mēs varētu viņu aizturēt, ja viņš nebūtu norēķinājies ar transportu—vai ne biedri?—jautāja Pavļenko.

—Pareizi, biedri priekšsēdētāj! Mēs viņu neatlaidisim, iekams visi norēķini nebūs nokārtoti,—atskanēja pūļa sauciens.

—Pareizi, biedri priekšsēdētāj! Diezgan viņš mūsu asinis dzēris,—vēl piebalso kāds jaunkareivis.

—Labāk jau būtu, ja tu teiktu, ka mēs abi esam diezgan transporta zirgu asinis sūkuši,—piebilstu runātājam.

Pūlis ap skatuvi sāk smieties, aurot un kliegt. Kad troksnis norimst, prasu sekretāram Bida:

—Vai es esmu transportam kaut ko parādā?—

Sekretārs triumfējoši, uzsvērdams katru vārdu, lasa no grāmatas:

—Komandieris ir parādā transportam par nenodotiem maisiem 4400 rubļus.—

—Skat, kāds blēdis! Viņš grib aizšmākt ar sūru, grūti pelnīto mūsu naudu. Tūlīt arestēt nelieti!—

Kliedzieni, lamu vārdi un aurošana.

Iejaucas Pavļenko un saka:

—Biedri, man liekas, šo kundziņu vajadzēs likt uz „povozkas”, lai nopelna tos 4400 rubļus, kuņģus gribēja noblēdēt.—

Uz „povozkas” šo nelieti!—Atkal kliedzieni un aurošana. Troksnis sasniedza tādu pakāpi, ka vairs neko nevar saprast.

Paraugos pulksteni. Līdz 12-iem vēl atlikušas 10 minūtes laika. Vēl esmu transporta komandieris un šis 10 minūtes gribu izmantot. Pamāju taurētājam un lieku viņam nopūst trauksmi.

Troksnis aprimst. Kad taurētājs beidzis, es saku:

—Klausaties transporta ļaudis un labi atceraties, ko jums teikšu.—Tad griežos pie sekretāra Bidas un jautāju:

Sakiet, lūdzu, sekretār, lai visi dzird, vai man vēl ir kādi nenokārtoti maksājumi transportam, kuŗu dēļ mani varētu aizturēt?—

Bida atbild:

—Visi rēķini nokārtoti, izņemot par 4400 ruļļiem, par tukšiem maisiem.—

—Vai jūs dzirdējāt?—noprasu pūlim un saņemu atbildi:

—Mēs dzirdējām, ka esat transportam parādā 4400 ruļļus.—

Izņemu no kabatas par maisiem nomaksāto kviti un rādu to pūlim, teikdams:

—Šis papīrs ir kvite par 1917.g. 25. oktobri samaksātiem 4400 rubļiem. To izdevusi Rovnas pilsētas renteja, ko parakstījuši šis iestādes ierēdņi. Klāt arī liels zīmogs. Drošības pēc to vēl parakstījuši arī divi liecinieki, rentejas kontrolieris un rēķinu daļas vadītājs. Tad kviti pasniedzu priekšsēdim Pavļenko un saku:

—Iepazistaties ar šo dokumentu un ja kvīts nozūd, neuztraucaties, man ir apstiprināts tās noraksts.

Pavļenko un Bida uzmanīgi lasa kviti. Visi klusē.

—Ko tagad biedri—kungji teiks, vai es varēšu transportu atstāt un mani vairs uz „povozkas” nesēdinās,—jautāju klusajam pūlim.

—Jūs esat brīvi un varat transportu atstāt,—atbild Pavļenko. Tur bija tikai grāmatvedības kļūda,—vēl viņš nosaka un atdod man kviti atpakaļ.

Griežos pie sapulces un uzrunāju tās dalībniekus:

—Četrus gadus esmu kalpojis armijā un pēdējo gadu bijis jūsu transporta komandieris. Tagad, uz paša lūguma, esmu atbrīvots no šī pienākuma un pats novelku virsnieka uniformu. Neesmu vairs jūsu komandieris, ko jūs tik labprāt gribējāt redzēt uz „povozkas” ar pātagu rokā. Bet neskumstat, varbūt piedzivosat to brīdi, kad uz povozkas sēdēs tie kāŗu spēlmaņi,

kam „bankā” bija 40.000 rubļu. Atstājot transportu, man būtu dienesta vārdā jāizsaka pateicība par veikto darbu, bet žēl, ka to cilvēku vairs transportā nav, tie ir demobilizējušies un viņu vietā ienākuši citi, kuņiem nav vēlēšanās pildīt smago darbu, ar tādu centību un sekmēm, kā to darija aizgājušie. Tad nebija tāda gadījuma, kad pie tukšas siles atrod nobeigušos, transporta galveno uzturētāju—zirgu. Novēlu labas sekmes jaunajam komandierim.—

Nogāju no skatuves un vēroju, kā ievēl jauno komandieri.

—Biedri, uzstādiēt kandidātus transporta komandiera amatam,—stiprā balsi sauc Chruščovs.

Tūlīt nosauc: Chruščovs un Bida.

—Vairāk kandidātu laikam nebūs. Mēs varam stāties pie vēlēšanām,—saka Chruščovs. Te viņu pārtrauc citi:

—Biedri priekšsēdētāj, ļaujiet mums aprunāties un vienoties vēl arī par citiem kandidātiem.—

Vēroju, ka pūlis sadalas mazākos pulciņos un attālinas no skatuves.

Kad vīri atkal sanāk kopā, tiek paziņots, ka viņiem ir tikai viens kandidāts—apakšvirsnieks Jegerovs.

Liekas, ka priekšsēdis par Jegerova izvēli ir pārsteigts. Viņš nosauc—stāsimies pie vēlēšanām un pats pirmais iemet savu zīmīti urnā. Saskaitot balsis izrādās, ka no transporta 240 vīriem, Bida bija saņēmis tikai 28 balsis un Chruščovs 35. Viss lielais vairums balsu bija nodots par Jegerovu.

Vēl stundu atpakaļ neviens nevarēja iedomāties, ka šis klusais cilvēks, kļūs par transporta komandieri.

Jaunais komandieris iznāca uz skatuves apmulsis. Pirmais piegāju viņam, sniedzu roku un novēlēju labas sekmes grūtajā amatā. Viņš pateicās un jautāja, kas tagad būtu darāms?

Skaidroju viņam:

—Komitejas priekšniekam no vēlēšanu protokola jāizgatavo divas kopijas, kas apstiprināmas ar komitejas locekļu parakstiem un zīmogu. Kamēr ne man, ne jums šādu

dokumentu nav, mēs nevaram rīkoties. Kad štābs saņems šādu dokumentu, jums atsūtīs apliecinību, uz kuņas pamata jūs būsāt pilntiesīgs transporta komandieris. Tad jūs varēsāt izsludināt transporta komitejas pārvēlēšanas. Man liekas, ka tagadējam komitejas priekšsēdim Pavļenko nav lielas piekrišanas. Abi ar sekretāru dabūju niecīgu balsu skaitu.

Sarunājoties ar Jegerovu, pie mums pienāca Chruščovs ar sekretāru Bidu un uzaicināja Jegerovu, pārņemt transporta dokumentus un naudu. Pienāca arī priekšsēdis Pavļenko.

—Uz kāda pamata lai nododu dokumentus un naudu,—jautāju priekšsēdim. Mūsu sarunā noklausās arī transportnieki. Tie domā, ka pārņemšanu var izdarīt tūliņ, jo—tautas balss esot Dieva balss. Pavļenko dod rīkojumu Bidam, izrakstīt prasītās apliecinības un piebilst, ka nekur jau neesot jāsteidzas. Bida rīkojas ap rakstāmmašīnu negribīgi. Beidzot apliecinības ir izgatavotas, no komitejas vīriem parakstītas un zīmogi piespiesti. Priekšsēdis nodod vienu apliecinību man un otru Jegerovam.

Tagad mēs varam ķerties pie naudas lādes, kārtot dokumentus un norēķinus, kā arī pārskaitīt lādē atrodošos skaidro naudu.

Liku sardzes vīriem ienest naudas lādi transporta komitejas istabā un uzlikt uz galda un tai pielieku klāt sardzi ar ieroci. Apkārt stāv komitejas locekļi un bars ziņkārīgo. Apskatu zīmogus, kas ir veseli. Tad atlaužu tos. Atslēdzu lādi ar savu atslēgu un paceļu vāku. Lāde ir gandrīz pilna ar dokumentiem un dažādiem norēķiniem. Vienā stūrī redzamas kārtīgi sasietas pakas ar naudu. Uzliekam dokumentus uz galda un sākam ar norēķiniem. To starpā atrodu rēķinu par 4000 rubļiem. Lasu, ka šī summa samaksāta kādai Annai Podņebesnajai par četriem vezumiem siena. Tas ir rēķins, par ko Chruščovs ar savu kompaniju pirka sapuvušu sienu. Pieliku kviti viņam pie deguna un jautāju: „Nesmird?” Apkārtstāvošie smejas. Starp rēķiniem neatrodu kviti, ne arī kādu atzīmi par agrāk iztrūksto-

šiem 4400 rubļiem. Prasu sekretāram:

—Kur ir kvīte vai atzīme par iztrūkstošiem 4400 rubļiem.—

Bida parausta plecus un saka, ka kvīte nodevis Chruščovam. Skatos uz to. Viņš saprot un noliek kvīti uz galda. Paņemu to un nolieku pie norēķiniekiem.

Citus saimniecības dokumentus izskata ātri. Daži glabājas no mobilizācijas pirmās dienas. Naudas pārskaitīšana velkas gausi. Laba daļa no tās ir kerenkās, par kuŗām zemnieki neko negrib pārdot. Pārējā naudas daļa ir cara rubļi. Beidzot skaitīt, visu saliekam lādē atpakaļ un es to aizslēdzu. Lūdzu Jegerovu parakstīties par naudas lādes saņemšanu, ar 40,571 rubļiem skaidrā naudā. Tad nododu viņam naudas lādes atslēgu un lielo transporta zīmogu. Pēc nodošanas pretim saņemu šādu dokumentu: „Šī apliecība izdota bijušam 91. transporta komandierim kareivim K. Hartmanim, kuŗš ievēlētam komandierim, kareivim Jegerovam nodevis visus uz 91. transportu attiecošos dokumentus, skaidrā naudā 40.571 rubli, zirgus un pārējo transporta inventāru labā kārtībā. Uz biedŗa Ņeņina Pavēles Nr. 23 pamata, agrākais transporta komandieris K. Hartmanis atvaļināts no kaŗa dienesta un kopā ar sievu Annu Hartmanis, atgriezās uz savu agrāko darba vietu, Dzērbenes Ministrijas skolu. Litera „B” izdota līdz pēdējai dzelzceļa stacijai Wenden (Cēsis), Vidzemes guberņā. Kareivim K. Hartmanim līdzī dots Nagana sistēmas revolveris Nr. 124650 un Tulas ieroču fabrikā gatavots zobens.

Saņēmis dokumentus, pateicos Jegerovam un pārējiem transporta viriēm un dodos uz mājām, kuŗas šorit biju atstājis kā virsnieks, bet tagad atgriezos kā brīvs pilsonis. Savādi bija iet pa pazīstamām Čemerovcu sādŗas ielām, bez virsnieka uzpleciem un kokardes. Paies labs laiks līdz pieradiŗu, ka neesmu vairs kaŗa dienestā. Esmu novilcis reiz jaunībā tik ļoti kārotos „ķeizara svārkus”. Tas notika šodien, Anno Domini, 30. janvāri 1918. gadā.

ATKAL DZIMTENĒ

Atbrīvojies no kara transporta komandiera pienākumiem, steidzos nokārtot savas personīgās lietas, lai sagatavotos ceļam uz tālo dzimteni. Vispirms devos uz valsts renteju (kaznačeistvo), lai saņemtu pēdējo algu. Visu laiku biju dzīvojis ļoti taupīgi, lai uzkrātu līdzekļus jaunas dzīves uzsākšanai pēc demobilizācijas. Tā dzīvoja nedaudzi. Vairums virsnieku savu algu nodzēra, vai arī nospēlēja uz kārtim. Man šīs lietas neinteresēja un pa visu dienesta laiku alkoholu netiku lietojis, nepiegrīzdams pārējo virsnieku kodīgām piezīmēm nekādu vērību. Izdarot pēdējo aprēķinu izrādījās, ka valsts kasē manā kontā bija uzkrājusies paprāva summa. Mana alga bija 500 rubļu mēnesī un klāt dažas piedevas.

Ko darīt ar uzkrāto naudu, kas bija domāta jaunas dzīves uzsākšanai dzimtenē? Laiks bija nedrošs, laupīšanas paras-

tas. Izšķiros uzkrāto naudu noguldīt valsts pasta krājkasē, kur tā būtu drošībā un vajadzības gadījumā varētu izņemt. Noguldīju uz sievas vārda 2.500 rubļus. Pēc padarītā „labā darba”, gribēdams sievu iepriecināt, pasniedzu viņai krājkases grāmatiņu. Liels bija mans pārsteigums, kad par manu rīcību, paldies vietā, saņēmu pārmetumus. Savām personīgām vajadzībām biju paturējis tikai dažus simtus rubļu. Sieva pat apraudājās, teikdama, ka to naudu vairs neredzēsot. Viņas paredzējums piepildījās drīzi vien . . .

Ar mūsu uzticamo kalpotāju, Nikolaja un Moisēja palīdzību, sasaiņojām mūsu nedaudzās mantiņas. Saiņos ielikām tikai nepieciešamo, vajadzīgu tālajam ceļam uz dzimteni. Visu pārējo iedzīvi atstājām jaunajam transporta komandierim. Beigās tomēr sanāca vairāki līdzņemami saiņi. Manā virsnieka koferi ielikām tikai visu personīgi nepieciešamo. Dīvos brezenta maisos iesaiņojām saliekamās gultiņas ar vilnas segām un pāris maisiņus cukura, kas dzimtenē nebija dabūjams. Vēl paprāvs grozs ar pārtiku četrām personām, t.i. priekš mums abiem ar sievu un mūsu uzticamiem pavadoņiem, Nikolajam ar Moiseju.

Pēdējā laikā frontes rajonā apgrozījās tikai kaņavīru vilcieni. Privāto pasažieru pārvadāšana pilnīgi bija pārtraukta. Mūsu transporta ļaudis bija novērojuši, ka mūsu tuvākā dzelzceļa stacijā visi vilcieni esot ļoti pārpildīti ar kaņavīriem. Lai vieglāk iekļūtu vilcienā, daudzi tad braucot vienu staciju atpakaļ, uz frontes pusi. Arī mēs izmēģinājām šādu iespēju, bet tas bija veltīgi, jo arī citi bija rikojušies tāpat. Stacijā Baliņ mums visiem, ar iesaiņotām mantiņām, vajadzēja atstāt vagonus un novietoties uz perona. Visapkārt bija kaņavīru drūzma. Galvenā kārtā dezertieri, kas visi gaidīja iekļūšanu vilcienā un pielietoja dūres un elkoņus. Vagoniem logi bija izsisti un tos lietoja durvju vietā. Šīnī nepārredzamā kaņavīru drūzmā, mana sieva bija vienīgā privātpersona. Pēc vispārējās kaņavīru nobalsošanas, viņai atļāva kā bēgļei novietoties vagonā. Pa to laiku

veiklais Nikolajs, ar visu pārtikas grozu, jau bija novietojies kādā vagona stūrī. Tur arī Moisejevs ar manu čemodānu bija atradis vietu, blakus Nikolajam. Vienīgi es ar sievu un mūsu mantiņām bezpalīdzīgi palikām uz perona, starp naidīgi noskaņotiem vīriem. Palīgā atkal nāca attapīgais Nikolajs. Caur izsisto logu viņš izlida uz perona un tad pa to pašu logu iestūma manu sievu vagonā, kur viņu saņēma Moisejevs. Beidzot arī pats kaut kā iespiedos beidzamā vagonā, tikai mūsu rūpīgi iesaiņotās mantiņas palika uz perona. Tās pievāca izbadējušies kaņavīri . . .

Kad vagoni bija pilni līdz pēdējai iespējai un ar kaņavīriem aplipuši arī no ārpuses, vilciens sāka kustēties. Mūsu ešalona gala mērķis bija, vecā Krievijas galvaspilsēta Kijeva. Vilciens kustējās ļoti gausi. Trūka kurināmais un dažreiz arī ūdens. Kad vilciens apstājās kādā mežā, tad kaņavīri sameklēja malku. Vienīgi mums četriem bija savs pārtikas grozs. Pārējie par uzturu gādāja katrs uz savu roku. Tā nebija vienīgā neērtība mūsu gausajā braucienā. Mūsu ešalons saucās „Sarkanais revolucionārs” un apkārtņē rikojās baltgravdu vienības, kuŗu uzdevums bija, dezertējošos kaņavīrus atgriezt frontē. Šo „balto” uzbrukumus piedzīvoja arī mūsu vilciens. Darbā laida ložmetējus un rokas granātas. Bija ievainotie un kritušie. Mūsu vagonā cietušo nebija, jo iepriekš nokomandēju—gulties uz grīdas. Uzvarēja mūsu vilciena ļaudis.

Beidzot sasniedzām Kijevu. Abi mūsu pavadoņi bija ukraiņi un viņi palika Kijevā. Mūs ar atlikušām mantiņām viņi novietoja vilcienā, kas devās uz ziemeļiem, Pēterpils virzienā. Vienīgi pateicoties viņiem, mums izdevās izsprukt no Krievijas sabrukūšās armijas raganu katla.

Vilciena pieturas vietās bieži vien pavērās vagona durvis, kuŗās parādījās likdegunaina žida—čekista galva un viņš jautāja, vai vagonā neatrodas kāds bijušais virsnieks? Uz to Nikolajs braši noklīdzēja: „Šeit nav nekādu virsnieku. Te ir tikai biedri.” Pateicoties šim attapīgam vīram, es biju glābts. Citos

vagonos vairākus virsniekus nošāva.

Ceļā uz ziemeļiem, mūsu vilcienu pieturēja lielākās pilsētās, kur komunistu aģitatori turēja savas revolūcionārās runas, kas galīgi sagrāva disciplīnu Krievijas armijā. Tā bija Krievijas lielā revolūcija un reizē arī terrors—apakšnieku izrēķināšanās ar ieniestiem virsniekiem.

Man bija braukšanas biļete līdz Cēsīm, bet sievai, kā privātai personai, tā bija tikai līdz Pleskavai un kad stacijā lūdzu pārdot biļeti arī viņai līdz Cēsīm, tad kasieris tūlīt apjautājās, vai man esot ārzemju pase, jo bez tās uz Cēsīm vairs nevarot aizbraukt. Nesaprašnā raudzījāmies viens uz otru. Izrādījās, ka Cēsis jau bija ieņēmis vācu kaŗaspēks. Ar lielām grūtībām abi ar sievu uz kādas lokomotīves nokļuvām Valmierā. Bet kā no Valmieras nokļūt uz Drustu pagasta Liepēriem, 50 klm. attālumā no Valmieras? Vairākkārt mēģinājām sarunāt kādu vedēju, bet neviens šajā nedrošajā laikā negribēja atstāt mājas. Beigās par bargu naudu izdevās sarunāt kādu večuku un viņš mūs aizveda līdz Smiltenei. No turienes kāds cits braucējs aizveda līdz uz sievas vecāku mājām. Pēc daudzām ceļa grūtībām, beidzot bijām mājās. Šo vārdu nozīmi var saprast tikai tas, kas pats to pārdzīvojis . . .

Mana Odiseja bija laimīgi beigusies, tikai citādi, nekā to bijām paredzējuši 1914.g. jūlijā, atstājot Cēsis.

Toreiz mēs, mobilizētie skolotāji, cerējām, ka pēc kaŗa pārnāksim mājā kā uzvarētāji—„dziedādami, spēlēdami.” . . .

Tagad, pēc četriem un pus Krievijas armijā pavadītiem gadiem, mājās atgriezos ar galīgi iedragātu veselību. Kaŗā ievainotās un vairākkārt operētās kājas dēļ, veselības komisija mani atzina par aktīvam dienestam nederīgu. Pēdējo reizi manu ievainoto kāju vēl operēja 1965.g. Toronto.

Kas attiecas uz manu diezgan prāvo noguldījumu Krievijas valsts pasta krājkasē, tad jāsaka, ka manas sievas paredzējums piepildījās. Ilgākā laikā ietaupīto un noguldīto naudu es vairs neredzēju un mājās atgriezos kā tukšinieks, bez

jebkādiem līdzekļiem jaunas dzīves uzsākšanai.

Mājās visiem acis bija prieka asaru pilnas. Otrā dienā pēc ierašanās Drustos, vācieši mani reģistrēja kā kaŗa gūstekni. Tāda bija mana atgriešanās dzimtenē.

Jauna vilšanās mani sagaidīja, kad ierados kādreizējā darba vietā, Dzērbenes ministrijas skolā. Pēc Rīgas krišanas vāciešu rokās, vērtīgais paraugskolas inventārs bija evakuēts uz Krievijas vidieni. Skolotāji aizklīduši kur kuŗais un skolas telpās iekārtota armijas lazarete.

Visus gaŗos kuŗā pavadītos gados, biju ilgojies pēc savas „Gaismas pils”, kuŗas iekārtošanai biju veltījis daudz pūļu. Nu redzēju, ka mani lolotie sapņi, par atgriešanos mierīgā dzīvē un skolas darbā, sabrūk kā kāršu namiņš. Viss jāsāk no jauna. Piedevām vēl viena „Ijaba vēsts”. No tagadējās vācu pārvaldes uzzināju, ka bijušā Dzērbenes ministrijas skolā paredzēts ierīkot vācu Landesgymnasium, pēc Birkenruh (Bērzaines pie Cēsīm) parauga. Skolu vadišot kāds vācu mācītājs un es varēšot strādāt par dziedāšanas un vingrošanas skolotāju. Šī ziņa, kā zibens spēriens, izsita mani no līdzsvara.

Atgriezies dzimtenē, neko tamlīdzīgu nebiju gaidījis. Neatradu par iespējamu strādāt zem kāda vācu mācītāja vadības un tādēļ bez lielas apdomāšanās pieņēmu Andrieva Niedras piedāvājumu, pārcelties uz viņa aprūpējamām Kalsnavas un Vietlavas draudzēm, par draudzes skolas pārzini un ērģelnieku.

Pirmo reizi Andrievu Niedru redzēju 1918.g. februāŗa beigās Drustu baznīcā un kapsētā, kad Niedra kā macītājs apglabāja lielnieku noslepkavoto Cēsu advokātu Voldemāru Teikmani. 1918.g. sākumā lielnieki ņēma ķilniekus un viens no tiem bija advokāts V. Teikmanis no Drustiem. Otram ķilniekam, rakstniekam un mācītājam Andrievam Niedram, isi pirms nodomātās noslepkavošanas, izdevās izbēgt.

Baznīca un kapsēta bija pārpildītas ar bērniekiem. Visiem gribējās redzēt un dzirdēt, ko teiks mācītājs, kas pats izbēdzis

nāvei. Atceros viņa neaizmirstamo kapa runu, kuŗa iesākās ar vārdiem— „Brāļi bezzemnieki! Novelciet cimdus un apskatāt savas rokas, vai tās nav ar nevainīgu cilvēku asinīm?” Iestājās klusums. Pēc tam Niedra nobeidza runu ar aizlūgumu par nevainīgiem upuriem un apstulbotiem ļaudariem.

Baznicā altāŗa priekšā, kur bija novietots šķirsts, mazs jauks koritis dziedāja pazīstamo korāli: „Man Kristus dzīvība.” Pie mums pienāca kāds vācu seržants un dūca līdzī basiem pazīstamo melodiju.

Ar Niedru toreiz netiku runājis, jo tikko kā biju pārnācis no Krievijas. Kaŗavīra uniformā, kaut bez uzpleciem un negribēju, ka Niedra arī mani pieskaitītu „brāļiem bezzemniekiem”.

Iepazīšanās ar Niedru iznāca Kalsnavas mācītāja mājā, kad caur viņa palīgu, māc. K. Skujiņu, saņēmu Niedras aicinājumu, pieteikties uz skolotāja un ēŗģelnieka vietu, Kalsnavas un Vietlavas draudzēs. Mani saņēma viena no viņa kalponēm. Ievēda mācītāja kabinetā un lūdza uzgaidīt. Drīz ienāca Niedra—liela auguma vīrs, ar gaŗu, kuplu bārdu. Saruna bija īsa.

—Jā, vieta ir brīva. Nāciet šurpu. Esmu pieņēmis sev palīga mācītāju Kāŗli Skujiņu no Dzērbenes. Sveiki!—

Nebiju domājis, ka mana „audience” pie Niedras tik ātri beigsies.

Tomēr mana pieņemšana bija nokāŗtota. Pēc dažām dienām saņēmu Kalsnavas draudzes priekšnieka rakstu, ka konvents mani vienbalsīgi ievēlējis par Kalsnavas draudzes skolas pārzīni un ēŗģelnieku.

Cerēju, ka tur lauku klusumā, pie skaistās Vesētas upes, būs mierīga atpūta, pēc vairāk kā četriem nemiera un smagu pārdzīvojumu gadiem. Tā 1918.g. oktobrī pārnācām uz Kalsnavas draudzes skolu un sākām strādāt.

Novembrā sākumā noturējām ar Niedru pirmo dievkalpojumu Kalsnavas baznicā. Niedras sprediķi bija kodolīgi un interesanti; baznica vienmēr dievlūdžēju pilna un ļaudis

klausījās ar lielu uzmanību. Vēlāk Niedra baznīcā parādījās mazāk. Dievkalpojums vadīja māc. K. Skujiņš.

Tuvojās lielinieki. Sākās aresti un terrorsi. Pļaviņās ierīkoja koncentrācijas nometni, kuŗu sauca par „zvēru dārzu”. Sākās godīgu cilvēku nogalināšana.

Kādā vakarā, decembra sākumā, man gadījās būt mācītāja muižā. Niedra ar diviem dēliem bija aizbraucis uz Vietlavu. Mājās bija tikai kundze, meita Anniņa, Niedras māsa un divas kalpones. Vēl nēsāju kaŗavīra tērpu, bet bez uzpleciem. Gaidījām pārbraucot Niedru. Pēkšņi 20 cilvēku liela banda iebruka mācītāja mājā un jautāja pēc Niedras. Man noprasīja, kas es tāds esot. Atbildēju, ka esmu pārnācis no kaŗa dienesta un palīdzu mācītājam kancelejas darbos. Tiku noturēts par jauno popu, t.i. māc. K. Skujiņu. Sākās laupīšana. Ņēma pārtiku, drēbes un apavus. Mācītāja veclaiku naudas kolekciju izbēra uz grīdas un meklēja zeltu, bet tā nebija. Kāds sarkanarmietis sagrāba pilnu sauju monētu un bēra man kabatā. Jautāju, ko viņi no Niedras grib.

— Mēs viņu pakārsim pie koka zara dārzā, — teica iebrucēji un rādīja virvi.

Kad atradu vīnu, uzsāka dzeršanu un meta acis uz jauno meiteni. Zināju, ka enerģiskai mācītāja kundzei priekšauta kabatā atradās divas rokas granātas, kuŗas briesmu brīdi tiks lietotas. Bija skaidrs, ka šī salašņu banda, ja tikai dabūtu Niedru rokā, viņu nogalinātu. Zināju pa kuru ceļu mācītājs brauks mājās. Vajadzētu viņu no briesmām bridināt. Telpas bija pilnas ar piedzērušiem sarkaniem. Man izdevās izkļūt pa virtuves durvim un pa mājas ceļu sasniegt lielceļu. Steidzos pa to uz priekšu. Pēc kāda laiciņa brauca pretim pajūgs ar trim vīriem. Nostājos ceļa vidū un pacēlu abas rokas. Braucēji apstājās, apgriezta zirgu un nozuda, iegriežoties kādā meža ceļā.

Pēc braucēju bridināšanas lēnām soļoju atpakaļ. Gāju gaŗām mācītāja mājas virtuvei un vietai, kur pirms kāda brīža

stāvēja iebrucēju noliktais sargs, bet to vairs neredzēju.

Manā prombūtnes laikā, kad biju devies brīdināt Niedru, mācītāja kundze bija pratusi Anniņu nemanot aizvest uz guļamistabu un silti apģērt. Tad Anniņa izlēkusi pa logu un aizskrējusi uz lapeni, kur nogaidījusi, kamēr logā parādas degoša svece. Tā bijusi norunāta sazināšanās zīme, ka mājā vairs nav sarkanie bandīti.

Vēlāk kundze stāstīja, ka piedzērušie sarkanarmieši meklējuši pa visu māju, kur palikusi meitene. Viņai licies, ka bez granātu darbā laišanas neiztik. Bijusi gatava uz visu.

Kad atkal svece parādījusies logā, mājā iebraucis Niedra ar dēliem. Viņi bijuši ļoti izsalkuši un noguruši.

Tad atkal, 1918.g. decembra sākumā, kad patīkamā sabiedrībā svētīti Andrievi, kāda bruņota banda ar ložmetējiem un šautenēm, apšaudīja mācītāja māju. Lai izsargātos no lodēm, visi bija nogūlušies uz grīdas. Šoreiz iebrucēji apmierinājušies tikai ar apšaudišanu.

Otrā dienā visa Niedras ģimene aizbraukusi, ar diviem piekrautiem vāgumiem. Mācītāja mājā palikušas tikai abas kalpones un Niedras gaudenā māsa. Viņas dzīvojušas tur visu laiku, līdz māc. Skujiņš, pēc lielinieku padzišanas, sācis atkal rīkoties.

Ar Niedras ģimenes aizbraukšanu, arī manas dzīves apstākļi sāka sarežģīties. Visapkārt bija nemiers, posts un trūkums. Visbriesmīgākā bija komunistu izrēķināšanās ar Pļaviņu „zvēru dārzā” ieslodzītiem. No Vietlavas skolas apcietināja skolotāju Kārli Gailīti. Mani pagaidām vēl atstāja brīvībā, jo biju vajadzīgs kā koŗa diriģents. Tomēr katra nakts bija trauksmaina.

Pēc komunistu padzišanas pārcēlāmies uz Vietlavu, kur biju ievēlēts par draudzes skolas pārzini un ērģelnieku. Tur nebijām svešinieki, jo mana sieva pirms apprecēšanās, bija strādājusi par skolotāju Vietlavas ministrijas, tagadējā draudzes skolā.

Latvijas patstāvības sākumā skolotāju stāvoklis bija diezgan

nenoteikts. Algu izmaksāja krievu korenkās un daļu arī Latvijas jaunā naudā—rubļos, tā sauktos „ozolos”. Par tām naudas zīmēm lauksaimnieki neko nepārdeva. Visi prasīja vecos ķeizara rubļus. Lai iedzīvotāji neciestu badu, pagasta valde katram izsniedza mēnesi 10 mārciņas rudzu un 10 mārciņas auzu miltu. Tādos apstākļos Vietalvas draudzes skolā 1919.g. 24. septembrī, piedzima mūsu vienīgais dēls, brīvās Latvijas pilsonis Valdis. Viņa pirmās drēbītes gatavotas no veciem palagiem. Bijām laimīgi, kad sievas brālis no tēva mājām atveda mums dažus pudus miltu, žāvētu dūkas gaļu un jaunajam Latvijas pilsonim „Mannā”.

Strādājot Vietalvā, sakari ar Niedru pārtrūka uz ilgāku laiku. Tikai Niedras māsa sniedza ziņas par savu brāli Andrievu. Sarakstišanos ar Niedru uzsākām dažus gadus vēlāk, kad Niedra bija no dzimtenes padzīts trimdinieks un dažu acis „tautas nodevējs”. Trimdā Niedra dzīvoja līdzīti notikumiem dzimtenē. Ar gaišreģa skatu viņš, jau laikus pirms lielnieku iebrukuma, saredzēja Latvijas drūmo likteni. Mūs, kas dzīvojām Latvijā, viņš pielīdzināja cilvēkiem, kad dzīvo vulkāna pakājē un nesaredz draudošās briesmas, kamēr tālāk dzīvojošiem, tās jau redzamas.

Vietalvā nevarēju pierast pie vietējiem apstākļiem, jo daļa sabiedrības nosvērās uz komunistu pusi. Vecsaimnieki cildināja Niedru un citu mācītāju viņa vietā negribēja redzēt. Pagaidām draudzi aprūpēja māc. K. Skujiņš, kas jau bija pārcēlies uz Krustpili. Uz mani, kā svešinieku, kreisi noskaņotie raudzījās ar neuzticību, jo esot labi saprasties ar Niedru. Arī konservatīvie saimnieki bija domīgi—komunistu laikā esot radījis jaunatnes kori. Vērodams nenormālo gaisotni, izšķīros raudzīties pēc citas vietas. Tā 1923.g. rudenī pārcēlāmies uz Cēsim. Pēc māc. P. Apkalna ierosinājuma, biju ievēlēts par Cēsu draudzes skolas pārzini un Cēsu Sv. Jāņa baznīcas ērģelnieku.

1930.g. uzzināju, ka Niedra grib pārdot savu namu Cēsis,

Palasta ielā Nr. 20 (pretim pastam). Savu lielāko namu, L. Kalēju ielā Cēsis, viņš jau bija pārdevis Dr. Straubem. Ar ieņemto naudu Niedra gribēja palīdzēt saviem trim dēliem, bijušiem Studentu rotas kaņavīriem, nobeigt studijas Latvijas universitātē. Pārdodamais nams robežojās ar Cēsu pils parku. Izdevīgās novietnes dēļ māja man patika un vēlējos to iegūt savā ipašumā. Stājos sakaros ar Niedras pilnvarnieku, zvērinātu advokātu J. Ansbergu Rīgā. Sarunu un sarakstišanos rezultātā Ansbergs man ziņoja, ka Niedra viņam rakstījis:

—Ja namu pērk minētā persona, tad noteikto pirkšanas summu pazeminu par 6.000 latiem.—

Noslēdzām līgumu un Niedra novēlēja mums Dieva svētību ar mājas iegūšanu.

Sarakstišanās ar Niedru turpinājās. Arvienu no viņa saņēmu pa vēstulei. Pēc komunistu ienākšanas 1940.g., piesardzības nolūkā, Niedras vēstules iznīcināju, izņemot to vienu, kuŗā viņš mums novēlēja Dieva svētību.

B e i g a s

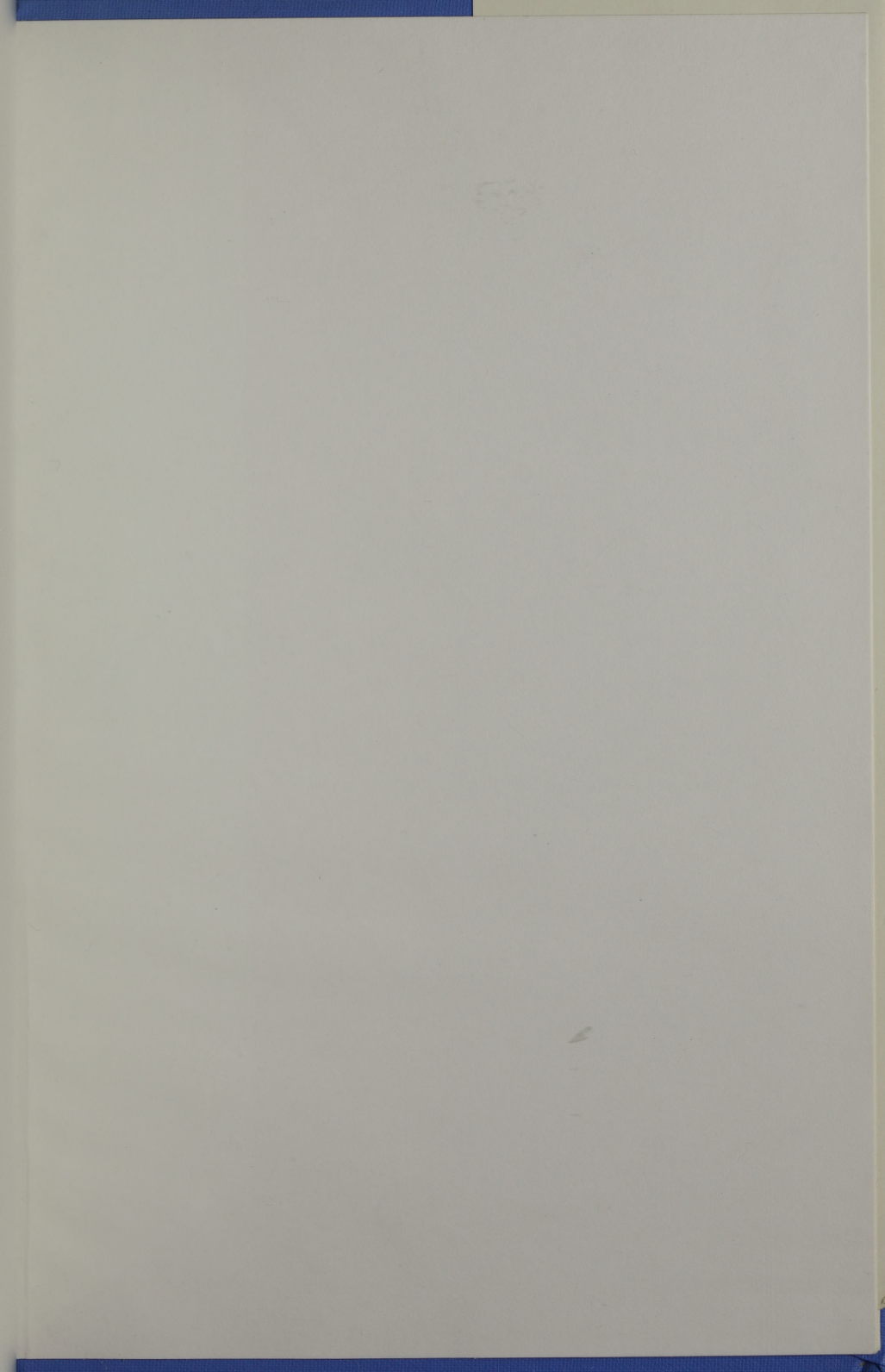

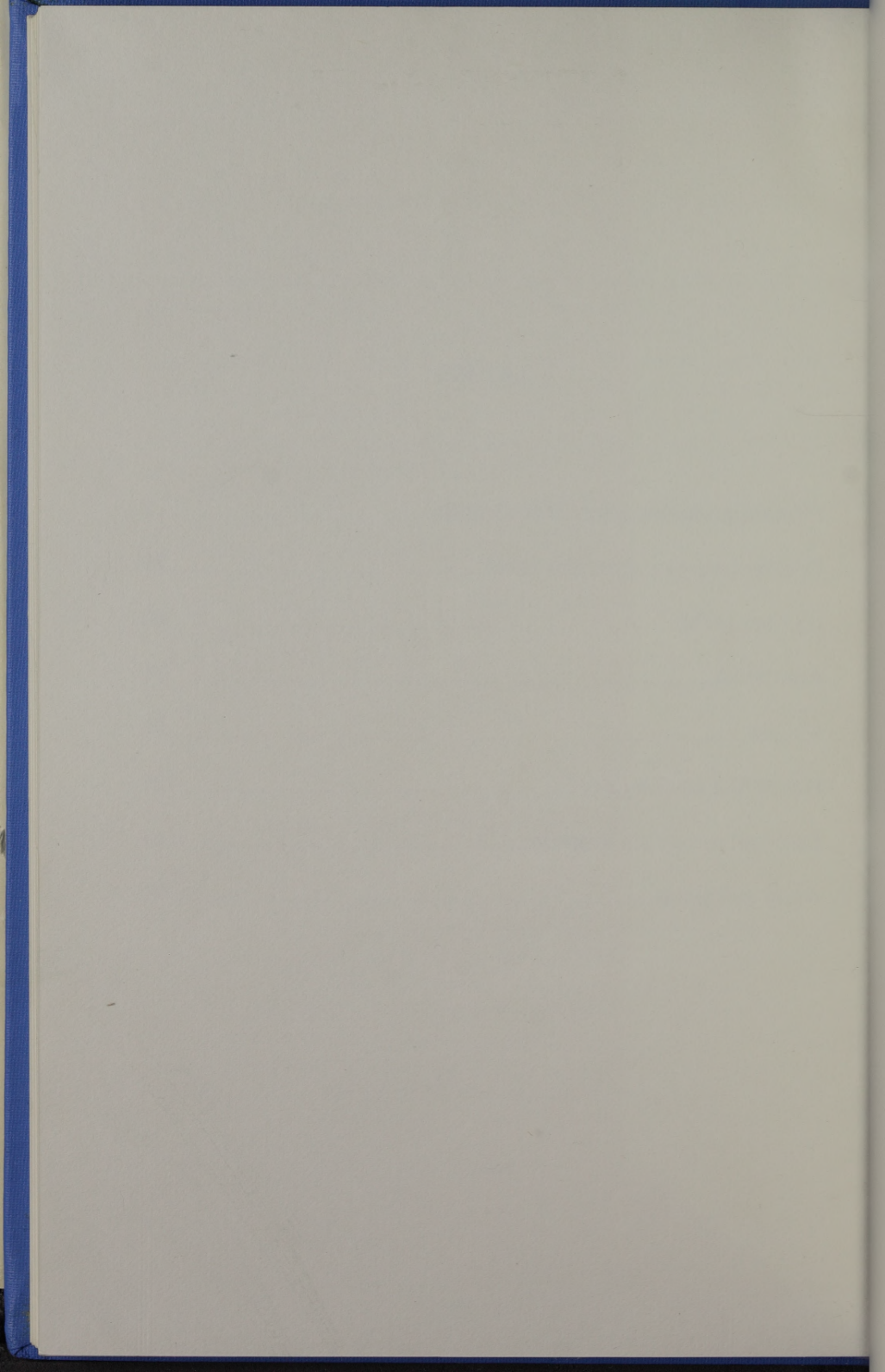
SATURS

Pirmais pasaules kaŗš. Mobilizācija.....	7
Oranienbaumas virsnieku skolā.....	28
Uz Kaŗa lauku.....	50
Kaŗalaukā.....	75
Kaujās.....	94
Hospitālis uz riteņiem.....	125
Es novelku ķeizara svārkus.....	144
Atkal dzimtenē.....	160

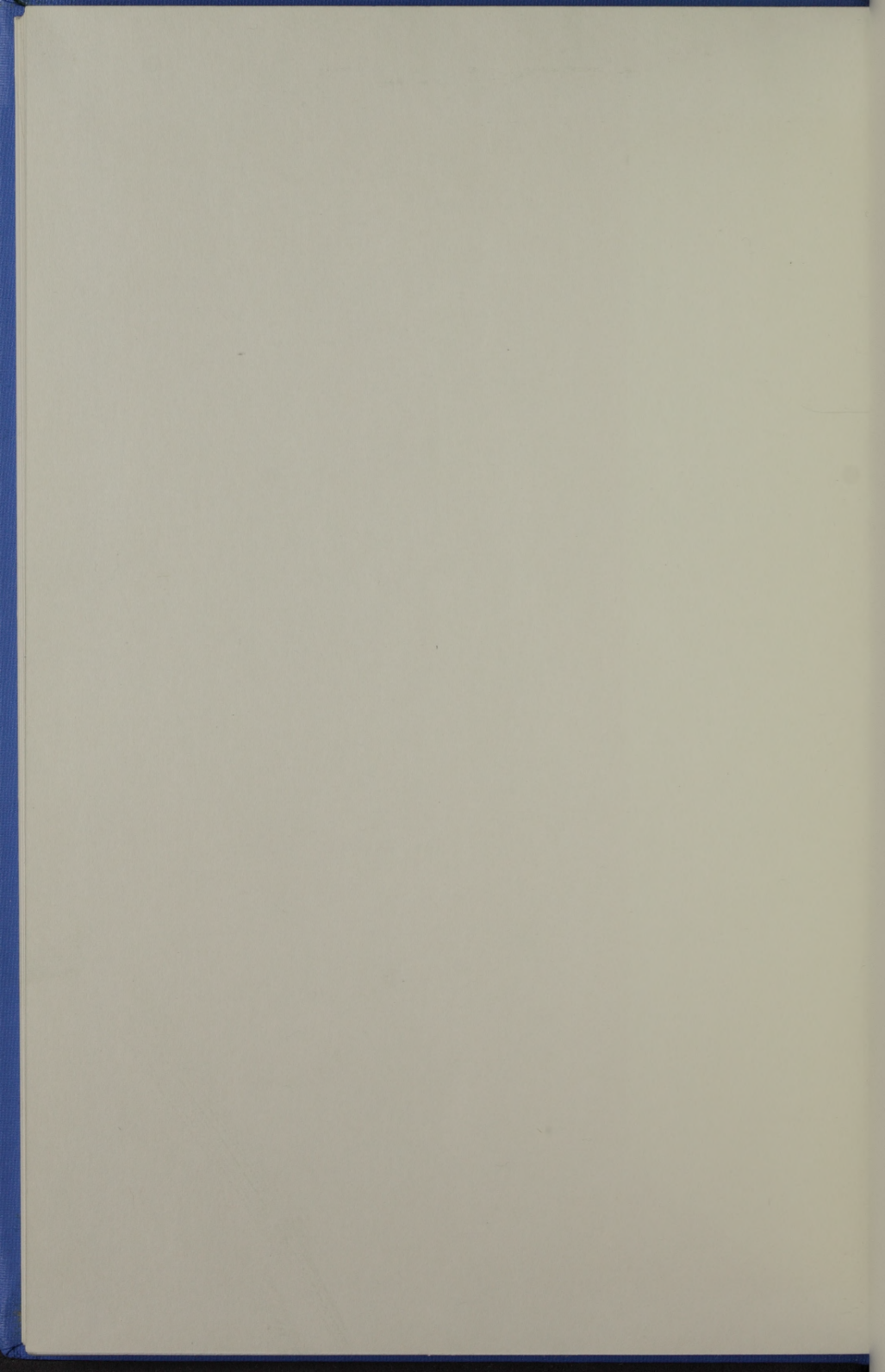
SATURS

7	Plimais prasules karš. Mobilizācija
28	Oriģinālais vārdnīcu skaits
50	Uz kārt izveidoti
76	Karšs
94	Karšs
122	Hoditālis uz rīdēt
144	Es noveiku karšs svākus
160	Arki dzimēns

L. 40 u. r

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTĒKA

0304081358

94-4
L 146

НАШЕ БРАТУ НАШЕМУ Великому Князю ЮЖАМЛУ АЛЕКСАНДРОВИЧУ и
благословитель Его на вступление на Престолъ Государства
Россійскаго. Заповѣдуемъ Брату НАШЕМУ править дѣлами госу-
дарственными въ полномъ и ненарушимои единеннн съ предста-
вителями народа въ законодательннхъ учрежденнхъ, на тѣхъ
началахъ, кои будутъ ни уставовъ, ни писанн въ томъ нена-
рушимо присягу. Во имя горячо любимой Родины проявляемъ
всѣхъ вѣрующъ сыновъ Отечества къ исполненню своего свято-
го долга передъ Нимъ. повинозеннемъ Царю въ тяжелую и нутту
всенародннхъ исптанн и помочъ Ему, выстъ съ представите-
лями народа, вывести Государство Россійское на путь побѣды,
благородствн и славы. Да поможетъ Господь Богъ Росснн.

С. Есенинъ

22-го Марта 15 час. 5 мин. 1917 г.

Книжечка Владиміра Ивановича Жора
Сырова Владиміровича сына Владиміра

С. Есенинъ